

B I D R A G

T I L L

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

K R I S T I A N S T A D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Enligt de af Generalstabens topografiska afdelning utförda arealberäkningar, sådana de blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrå återgifna i Sveriges officiella statistik för år 1890, utgjorde Kristianstads läns hela *ytvidd* vid nämnda års slut 6,439⁹¹ qvkm., deraf 6,217³⁸ qvkm. land och 222⁵³ qvkm. vatten. Af förenämnda areal belöpte å landsbygden 6,402⁰¹ qvkm., deraf 6,182⁰⁵ qvkm. land och 219⁹⁶ qvkm. vatten samt å städerna 37⁹⁰ qvkm., deraf 35³³ qvkm. land och 2⁵⁷ qvkm. vatten.

På sätt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande redan omnämnde i förra femårsberättelsen, har emellertid länet vid början af år 1891 undergått förändring till sina gränser i följd af några af Eders Kungl. Maj:ts, på förslag af komitén för reglering af oregelbundenheter i rikets administrativa, judiciella, ecklesiastiska och kommunala indelningar, beslutade förändringar, hvarigenom områden blifvit öfverflyttade från och till länet. Så hafva vid 1891 års ingång *från länet öfverflyttats*:

1:o enligt nådigt bref den 19 juli 1889 de hemman och lägenheter om 28^{3/4} mtl, hvilka utgjorde den till Kristianstads län och Ingelstads härad hörande delen af Stora Köpinge socken och hvilka förlagts till Malmöhus län och Herrestads härad och i följd deraf skilts från Löderups länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga; och

2:o enligt nådigt bref den 20 december 1889 skattehemmanet nr 1 ¹/₃ mtl och indragna militiebostället nr 2 ¹/₈ mtl Östensköp samt utsockne frälsehemmanen nr 1 ¹/₃ mtl Högestad och nr 1 ¹/₂ mtl Maa, utgörande den till Kristianstads län och Gärd's härad hörande delen af Svensköps socken, hvilka fastigheter öfverförts till Malmöhus län och Frosta härad samt i följd deraf skilts från Degeberga länsmansdistrikt, Villands, Gärd's och Albo härads fögderi, Gärd's tingslag och Albo och Gärd's domsaga; hvaremot samtidigt *till länet öfverflyttats*:

1:o enligt nådigt bref den 19 juli 1889 de hemman och lägenheter om 6^{3/4} mtl, hvilka utgjort den till Malmöhus län och Herrestads härad hörande delen af Tryde socken och hvilka förlagts till Kristianstads län och Ingelstads härad och i följd deraf förenats med Hammenhögs länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga; och

2:o enligt nådigt bref likaledes den 19 juli 1889 Tranas socken, som öfverförts från Herrestads härad i Malmöhus län till Ingelstads härad i Kristianstads län, i följd hvaraf de under samma socken förda hemman och lägenheter förlagts till Hammenhögs länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga.

Någon annan områdesreglering, hvarigenom länets yttre gränser förändrats, har icke under perioden förekommit.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-60.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	4.
Tab. A. Medeltemperatur i Kristianstads län under åren 1891-1895	4.
Tab. B. Nederbördsmängd i Kristianstads län under åren 1891-1895.....	5.
Tab. C. Uppgift å utländingar, som vid 1895 års slut såsom jordbrukare voro bosatte i eller egde jord inom Kristianstads län.....	7.
Tab. D. Värde af annan, bevillning underkastad, fastighet samt uppskattad inkomst i Kristianstads län.....	11.
Tab. E. Anhängiggjorda lagsökningar i Kristianstads län under åren 1891-1895.....	12.
Tab. F. Exekutiva fastighetsauktioner i Kristianstads län åren 1891-1895.....	12.
3. Näringar.....	13.
Tab. G. Af landtbruksingeniören E. W. Ewe utförda vattenafledningar, som blifvit afslutade åren 1891-1895....	15.
Tab. H. Bränvinstillverkningen i Kristianstads län åren 1891-1895.	19.
Tab. I. Allmänna skogar i Kristianstads län vid 1895 års slut.....	20.
Tab. K. Hafsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1895: a) fiskarebefolkning och fiskredskap. b) fångstvärde.....	24-25.
Tab. L. Fabrikerna i Kristianstads län åren 1891 och 1895.....	27.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	30.
Tab. M. Årliga kostnaden af vägunderhållet den tid mark är bar....	31.
Tab. N. I de nya vägdelningarne ingående allmänna vägar distriktsvis.....	33.
Tab. O. Resultaten af entreprenadauktionerna åren 1891 och 1894.	34.
Tab. P. Antal resande och utgångna skjutshästar vid skjutsanstalterna åren 1891-1895.....	35.
Tab. Q. Ankomna och afgangna fartyg i Kristianstads län åren 1891-1895.....	40.
Tab. R. Hamnafgifter i Kristianstads län åren 1891-1895.....	40.
Tab. S. Utförsel från hamnarne i Kristianstads län under åren 1891-1895.....	44.
Tab. T. Införsel till hamnarne i Kristianstads län under åren 1891-1895.....	45.
Tab. U. Firmaanmälningar i Kristianstads län åren 1891-1895.....	45.
Tab. V. Rättigheter till bränvinsförsäljning i Kristianstads län.....	46.
5. Kameralförhållanden.....	47.
Tab. X. Afgifter för bränvinsförsäljning i Kristianstads län.....	47.
Tab. Y. Beviljade rättigheter till utskänkning af vin och maltdrycker i Kristianstads län åren 1891-1895. (Enl. § 3 i K. F. d. 24 okt. 1885.).....	47.
Tab. Z. Försålda domäner i Kristianstads län åren 1891-1895.....	48.
6. Politi.....	49.
Tab. Å. Uppgifter angående lösdrifvare i Kristianstads län åren 1891-1895.....	54.

	Sid.
Tabellbilagor	61-77.
Tab. 1. Folkmängden i Kristianstads län åren 1891-1895.....	61.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Kristianstads län åren 1891-1895.....	62.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Kristianstads län år 1895.....	63.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Kristianstads län år 1895...	64.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Kristianstads län år 1895.....	65.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Kristianstads län år 1895.....	66.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Kristianstads län år 1895.....	67.

B I D R A G

T I L L

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

K R I S T I A N S T A D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Enligt de af Generalstabens topografiska afdelning utförda arealberäkningar, sådana de blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrå återgifna i Sveriges officiella statistik för år 1890, utgjorde Kristianstads läns hela *ytvidd* vid nämnda års slut 6,439⁹¹ qvkm., deraf 6,217³⁸ qvkm. land och 222⁵³ qvkm. vatten. Af förenämnda areal belöpte å landsbygden 6,402⁰¹ qvkm., deraf 6,182⁰⁵ qvkm. land och 219⁹⁶ qvkm. vatten samt å städerna 37⁹⁰ qvkm., deraf 35³³ qvkm. land och 2⁵⁷ qvkm. vatten.

På sätt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande redan omnämnde i förra femårsberättelsen, har emellertid länet vid början af år 1891 undergått förändring till sina gränser i följd af några af Eders Kungl. Maj:ts, på förslag af komitén för reglering af oregelbundenheter i rikets administrativa, judiciella, ecklesiastiska och kommunala indelningar, beslutade förändringar, hvarigenom områden blifvit öfverflyttade från och till länet. Så hafva vid 1891 års ingång *från länet öfverflyttats*:

1:o enligt nådigt bref den 19 juli 1889 de hemman och lägenheter om 28^{3/4} mtl, hvilka utgjorde den till Kristianstads län och Ingelstads härad hörande delen af Stora Köpinge socken och hvilka förlagts till Malmöhus län och Herrestads härad och i följd deraf skilts från Löderups länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga; och

2:o enligt nådigt bref den 20 december 1889 skattehemmanet nr 1 ^{1/3} mtl och indragna militiebostället nr 2 ^{1/8} mtl Östensköp samt utsockne frälsehemmanen nr 1 ^{1/3} mtl Högstad och nr 1 ^{1/2} mtl Maa, utgörande den till Kristianstads län och Gärd's härad hörande delen af Svenskös socken, hvilka fastigheter öfverförts till Malmöhus län och Frosta härad samt i följd deraf skilts från Degeberga länsmansdistrikt, Villands, Gärd's och Albo härads fögderi, Gärd's tingslag och Albo och Gärd's domsaga; hvaremot samtidigt *till länet öfverflyttats*:

1:o enligt nådigt bref den 19 juli 1889 de hemman och lägenheter om 6^{3/4} mtl, hvilka utgjort den till Malmöhus län och Herrestads härad hörande delen af Tryde socken och hvilka förlagts till Kristianstads län och Ingelstads härad och i följd deraf förenats med Hammenhögs länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga; och

2:o enligt nådigt bref likaledes den 19 juli 1889 Tranås socken, som öfverförts från Herrestads härad i Malmöhus län till Ingelstads härad i Kristianstads län, i följd hvaraf de under samma socken förda hemman och lägenheter förlagts till Hammenhögs länsmansdistrikt samt Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, tingslag och domsaga.

Någon annan områdesreglering, hvarigenom länets yttre gränser förändrats, har icke under perioden förekommit.

Inom länet har en öfverflyttning egt rum, hvilken åstadkommit någon förändring i landsbygdens och städernas inbördes områden. Jemlikt nådigt bref den 10 april 1890 hafva nämli- gen byarne Näsby och Nosaby, hvilka af danske konungen Kristian IV donerats till Kristianstad och sedan dess i admini- strativt och judicielt hänseende lydt till staden, men i kyrkligt och kommunalt hänseende räknats till Nosaby socken, från och med 1891 års ingång upptagits i jordeboken för Nosaby socken samt lagts från staden till Villands härad, Fjelkinge länsmans- distrikt, Villands, Gärds och Albo härads fögderi, Villands tings- lag samt Villands och Östra Göinge domsaga.

Såsom af nedanstående uppställning närmare kan inhemtas, utgjorde efter förenämnda öfverflyttningar länets hela areal, hvil- ken sedermera under perioden bibehållits oförändrad, 6,444⁸⁰ qvkm., deraf 6,222⁴⁰ qvkm. land och 222⁴⁰ qvkm. vatten. Å landsbygden komma 6,421⁵² qvkm., deraf 6,199⁶³ qvkm. land och 221⁸⁹ qvkm. vatten samt å städerna 23²⁸ qvkm., deraf 22⁷⁷ qvkm. land och 0⁵¹ qvkm. vatten.

Vid 1890 års slut utgjorde länet:

	Land. Qvkm.	Vatten. Qvkm.	Summa. Qvkm.
Landsbygden	6,182 ⁰⁵	219 ⁹⁶	6,402 ⁰¹
Städerna	35 ³³	2 ⁵⁷	37 ⁹⁰
Summa	6,217 ³⁸	222 ⁵³	6,439 ⁹¹

Förändringar vid 1891 års början:

Tillkom till landsbygden från annat län:

Tranås socken	21 ⁰⁰	—	21 ⁰⁰
Del af Tryde >	10 ⁷⁸	—	10 ⁷⁸

D:o från Kristianstad:

Del af Nosaby socken	12 ⁵⁶	2 ⁰⁶	14 ⁶²
Summa	44 ³⁴	2 ⁰⁶	46 ⁴⁰

Afgick från landsbygden till annat län:

Del af Svensköps socken	5 ³¹	—	5 ³¹
Del af St. Köpinge >	21 ⁴⁵	0 ¹³	21 ⁵⁸
Summa	26 ⁷⁶	0 ¹³	26 ⁸⁹

Således år 1891:

Landsbygden	6,199 ⁶³	221 ⁸⁹	6,421 ⁵²
Städerna	22 ⁷⁷	0 ⁵¹	23 ²⁸
Hela länet	6,222 ⁴⁰	222 ⁴⁰	6,444 ⁸⁰

De sålunda angifna arealsummorna för vatten och land böra dock sinsemellan något jemkas, beroende derpå, att i följd af åtskilliga under senare åren utförda vattenafledningsföretag icke obetydligt med jord, som förut stått under vatten och förty inräknats i vattenarealen, blifvit torrlagd och sålunda ökat landarealen.

Med undantag af ofvan omförmälda öfverflyttning af delen af Nosaby socken hafva icke under perioden förekommit några områdesregleringar emellan kommunerna inom länet.

I judicielt, administrativt och kyrkligt hänseende hafva der- emot under femårsperioden företagits några *förändringar*, för hvilka Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nu skall redo- göra:

1:o) Sedan genom nådigt bref den 12 juli 1889 förordnats, att Gärds och Albo härads domsaga skulle utgöra ett tingslag med tingsställe i Degeberga, samt de tingshusbyggnadsskyldige

i följd deraf uppfört nytt tingshus å nämnda ställe, har, enligt Eders Kungl. Maj:ts bestämmande i nådigt bref den 18 septem- ber 1891, den beslutade regleringen af tingslagen trädt i verket med 1892 års ingång. Efter denna förändring bilda samtliga domsagor i länet, hvilka omfatta mer än ett härad, hvar för sig ett tingslag med undantag af Villands och Östra Göinge härads domsaga, der hvartera häradet utgör ett tingslag med hvar sitt tingshus. I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshaf- vandes beslut den 18 april 1893 har i Ingelstads och Jerrestads härads valkrets, der förut vid val af riksdagsman till Andra kammaren begagnats medelbart valsätt, antagits omedelbart val- sätt, och tillämpas numera omedelbart valsätt i samtliga val- kretsar å landsbygden.

2:o) Jemlikt nådigt bref den 19 december 1890 hafva Ham- menhögs och Hannas socknar vid 1892 års ingång öfverflyttats från Hammenhögs till Löderups länsmansdistrikt, och har, enligt bestämmelse i samma nådiga bref, med anledning af denna för- ändring Hammenhögs dåvarande länsmansdistrikt derefter er- hållit benämningen Tryde länsmansdistrikt.

3:o) I öfverensstämmelse med nådigt bref den 21 september 1894 har Näsums till Kristianstads provinsialläkaredistrikt af Kristianstads län hörande socken vid början af år 1895 öfver- flyttats till Jemshögs provinsialläkaredistrikt af Blekinge län. Derjemte har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 10 mars 1893 funnit godt medgifva, att Vestra Vrams, Östra Vrams, Träne, Djurröds och Esphults socknar af Kristianstads provin- sialläkaredistrikt samt Östra Sönnarslöfs och Huaröds socknar af Brösarps provinsialläkaredistrikt finge intill utgången af år 1897 bilda ett extra provinsialläkaredistrikt med station för lä- karen i Tollarp inom Vestra Vrams socken.

4:o) I fråga om förändrad kontraktsindelning inom Lunds stift har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 maj 1891 beträffande församlingar inom Kristianstads län förordnat, att från Vestra Göinge till Frosta kontrakt skulle förläggas annexförsamlingen Häglinge, från Albo och Jerrestads kontrakt till Färs kontrakt annexförsamlingen Fogeltofta, från Södra Åsbo till Luggude kontrakt annexförsamlingen Stenestad, från Bjäre till Norra Åsbo kontrakt annexförsamlingen Engelholm, från Norra Åsbo till Bjäre kontrakt annexförsamlingen Tostarp, från Vestra Göinge till Östra Göinge kontrakt annexförsamlingen Farstorp, från Gärds till Villands kontrakt annexförsamlingen Vä samt från Ljunits och Herrestads kontrakt till Ingelstads kontrakt Tranås församling; hvarjemte föreskrifvits, att nämnda öfverflyttningar skulle träda i tillämpning i den mån sådant kunde ske utan förnärmande af dåvarande kontraktsprostors rätt.

5:o) Genom nådigt bref den 8 december 1893 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att det område vid Hesseholms jern- vägsstation, hvarå genom nådiga breffen den 22 januari 1887 och den 28 juli 1888 byggnadsstadgan, brandstadgan och ord- ningsstadgan för rikets städer förklarats skola blifva i tillämp- liga delar gällande, äfvensom ett söder derom beläget, å en af vice kommissionslandtmätaren P. A. Bergman år 1889 uppgjord karta upptaget område af Stoby socken, hvilka båda områden tillsammans omfattade 149 hektar, 34 ar och 90 kvadratmeter, finge såsom en kommun för sig bilda en jemväl i fattigvårds- hänseende från Stoby och Vankifva socknar afskild köping, be- nämnd Hesseholm, vid handhafvandet af hvars angelägenheter gällande förordning om kommunalstyrelse på landet skulle lända

till efter rättelse, dock att, beträffande beräkningsgrunden för utöfvande af rösträtt i kommunens gemensamma angelägenheter samt för utgörande af bidrag till utgifter för kommunens gemensamma behof, de i förordningen om kommunalstyrelse i stad gifna bestämmelser skulle tillämpas. Såsom vilkor för att ifrågasvarande område måtte komma i åtnjutande af rättigheten att bilda egen kommun och köping, har tillika stadgats, att de i området ingående fastighetsdelarne skulle, der så icke redan hade skett, hvar för sig äsättas mantal eller på annat behörigt sätt för alltid afsöndras från de stamhemman, dit de hörde, vid äfventyr att, om sådant icke inom tio år derefter verkställdes, det gjorda medgifvandet komme att förfalla. Emellertid har ännu icke förklarande meddelats, att ofvannämnda vilkor fullgjorts, eller bestämts tiden, då området skall inträda i utföningen af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från de socknar, det tillhör.

Beträffande ställen å länets landsbygd med större sammanträngd befolkning har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i förra femårsberättelsen omnämmt, att, enligt af Eders Kungl. Maj:t meddelade förordnanden, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skola i tillämpliga delar gälla för vissa närmare angifna områden vid Kiviks, Hvitemölla, Baskemölla och Skillinge fisklägen, Hesseholms, Hästveda, Osby, Klippans, Åstorps, Tomelilla och Smedstorps jernvägsstationer, Åhus by och hamnplats samt Hvilans samhälle.

Under innevarande femårsperiod har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skola i tillämpliga delar gälla

dels, enligt nädigt bref den 17 februari 1893, å ett till gränserna angifvet område vid Sösdala jernvägsstation, hvilket innefattade 17·4020 hektar af hemmanet n:r 1 Sösdala Lit. A, Oscarsfarm kalladt, 5·4520 hektar af hemmanet n:r 11 Sösdala Lit. B, 7·3800 hektar af hemmanet n:r 7 Vannaröd Lit. S, 12·2520 hektar af hemmanet n:ris 2 och 3 Vannaröd Lit. F, 12·8130 hektar af hemmanet n:r 2 Vannaröd Lit. E och 0·4550 hektar af hemmanet n:r 2 Vannaröd Lit. D, eller tillhoppa 55·7540 hektar i Norra Mellby socken,

dels ock, enligt nädigt bref den 19 oktober 1894, å Branteviks fiskläge och området deromkring, omfattande 20·14 hektar af hemmanet n:r 16 Simris och 4·95 hektar af hemmanet n:r 21 Simris i Simris socken samt 21·46 hektar af hemmanet n:r 17 Gislöf i Östra Nöbbelöfs socken, eller tillhoppa 46·55 hektar.

Derjemte har stadgats, dels att allt, som jemlikt byggnadsstadgan och brandstadgan i stad ankomme på stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, skulle inom förenämnda områden tillkomma dessas röstberättigade invånare vid allmänt sammanträde, dels att hvad i byggnadsstadgan eller brandstadgan vore föreskrifvet om polismyndighet, magistrat eller i dess ställe tillsatt styrelse eller drätselkammare, skulle i afseende å ifrågasvarande områden gälla för en ordningsnämnd, bestående af en utaf Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad ordningsman såsom ordförande samt fyra ledamöter, utsedde för två år i sänder af områdenas röstberättigade invånare vid allmänt sammanträde, dock att de skyldigheter, som enligt 10 § brandstadgan åläge polismyndighet och enligt 14 § samma stadga magistrat eller poliskammare, skulle öfverlätas på länsmannen i orten, dels ock att för utöfvande af inseende öfver områdenas bebyggande skulle utses en byggnadsnämnd.

Planer för bebyggande af områden af nu i fråga varande slag hafva under perioden af Eders Kungl. Maj:t blifvit fastställda, den 18 juli 1891 och den 21 juni 1895 för området vid Tomelilla station, den 20 november 1891 för Kiviks fiskläge, den 19 februari 1892 för Åhus by och hamnplats, den 12 maj 1892 för Baskemölla fiskläge, den 8 december 1893 för området vid Klippans station, den 8 juni 1894 för området vid Osby station och den 30 november 1894 för området vid Åstorps station. Derjemte har i nädigt bref den 20 maj 1892 medgifvits, att en öfver Torekovs kyrkoby upprättad karta finge användas såsom plan för bebyggande af Torekovs fiskläge.

För köpingen Båstad har regleringsplan blifvit fastställd genom nådiga brefvet den 4 februari 1892.

I sammanhang härmed torde böra anmärkas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det regleringsplaner blifvit fastställda, fastställt på föreskrifterna i byggnadsstadgan för rikets städer grundade byggnadsordningar, den 3 september 1892 för området vid Tomelilla, den 26 april 1893 för Åhus by och hamnplats, den 21 oktober 1893 för köpingen Båstad och den 1 februari 1895 för Torekovs fiskläge, äfvensom att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i öfverensstämmelse med brandstadgan för rikets städer fastställt brandordningar, den 9 september 1891 för området vid Hvilan, den 4 april 1893 för Åhus by och hamnplats, den 21 oktober 1893 för köpingen Båstad, den 25 juli 1895 för området vid Sösdala och den 14 oktober 1895 för Branteviks fiskläge.

Något förordnande om tillämpning af ordningsstadgan för rikets städer å något ställe å landsbygden har icke under perioden meddelats, men sedan Eders Kungl. Maj:t genom nädigt bref den 24 april 1890 förordnat, att nämnda stadga skulle i tillämpliga delar gälla för visst område vid Åhus by och hamnplats, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 1 september 1892 utfärdat särskild ordningsstadga för samma område. De ställen å landsbygden, der ordningsstadgans för rikets städer föreskrifter i tillämpliga delar gälla, äro Torekov, Båstad, Hesseholm, Hvilan och Åhus.

Under denna period har bestämts, att helsovårdsstadgans för riket föreskrifter rörande stad skola i tillämpliga delar gälla, för Skillinge fiskläge enligt nädigt bref den 17 februari 1893, för Båstads köping enligt nädigt bref den 31 december 1894 och för området vid Tomelilla station enligt nädigt bref den 24 maj 1895. Enligt förut meddelade nådiga förordnanden gälla sadana helsovårdsstadganden för följande ställen å landsbygden, nämligen området vid Hesseholms station, området vid Hvilan samt Åhus by och hamnplats. Dessutom må i detta sammanhang nämnas, att Eders Kungl. Maj:t dels genom nädigt bref den 25 januari 1895 fastställt ändring i stadsplanen för Engelholm, dels ock genom nädigt bref den 10 maj 1895 medgifvit ändring i regleringsplanen för stadsdelen Östermalm i Kristianstad.

Vid femårsperiodens slut var länet, som har 3 städer och 1 köping, i administrativt hänseende indeladt i 4 fögderier med 10 härad och i 23 länsmausdistrikt.

Städerna hafva egen jurisdiktion med rådstufvurätt och magistrat. I Kristianstad och Engelholm är borgmästaren och i Simrishamn magistraten öfverexekutor. I öfrigt är länet i judicialt hänseende fördeladt på 6 domsagor med 7 tingslag.

För val af ledamot i riksdagens Andra kammare bildar staden Kristianstad 1 valkrets och länets landsbygd 7 valkretsar,

en för hvar tingslag. Städerna Engelholm och Simrishamn utgöra 1 valkrets gemensamt med städerna Trelleborg, Skanör och Falsterbo i Malmöhus län. Länet, som utgör ett landstingsområde, har under perioden representerats af 7 ledamöter i riksdagens Första kammare.

I eklestiastikt hänseende är länet indeladt i 3 stads- och 143 landsförsamlingar, fördelade på 80 pastorat och 9 kontrakt.

Inom länet äro delvis förlagda Skånska husar- och dragonregementena äfvensom Norra och Södra Skånska infanteriregementena jemte Vendes artilleriregemente, hvilka samtliga tillhöra Första arméfördelningen. Sista nämnda regemente skall enligt beslut af 1894 års riksdag i sin helhet förläggas till Kristianstad, men denna förändring har ännu icke blifvit genomförd, utan är beroende på anskaffandet å nämnda ställe af erforderliga kasernbyggnader för hela regementet. Sådana byggnader äro emellertid för det närvarande under uppförande.

Med hänseende till värnpligtiges inskrifning omfattar länet Norra Skånska infanteriregementets 1:a inskrifningsområde, utgörande regementets norra bataljonsområde med fyra kompaniområden, äfvensom del af Södra Skånska infanteriregementets inskrifningsområde och östra bataljonsområde med två kompaniområden, deraf dock det ena endast delvis faller inom länet.

Beträffande helsovården är länet med undantag af staden Kristianstad, der stadsläkare är anställd, indeladt i 6 provinsialläkare- och 3 extra provinsialläkaredistrikt.

Vidkommande tullväsendet tillhör länet Södra distriktet med tullkammare i Åhus och Simrishamn samt tullstationer i Engelholm och Båstad.

I fråga om skogsväsendet omfattar länet, som jemte Blekinge, Malmöhus och Hallands län bildar Södra skogsdistriktet, hela Engelholms revir samt delar af Blekinge-Åhus och Malmöhus revir.

Jemte Kronobergs, Hallands, Malmöhus och Blekinge län bildar länet Södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet.

Länet, som jemte Blekinge län förut omfattat ett tjänstgöringsdistrikt för en statens landbruksingeniör, har, enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 12 maj 1892, från och med den 1 augusti samma år i sådant hänseende utgjort ett tjänstgöringsområde för sig.

Dessutom är länet deladt på två distrikt för justering af mått och vigter samt utgör jemte Malmöhus och Blekinge län Södra döfstumskoledistriktet.

Till sin *naturliga beskaffenhet* företer länet mycket olika förhållanden. De nordliga intill Halland och Småland belägna äfvensom de mellersta delarne af länet äro höglända och delvis skogbevuxna och hafva ett jernförelsevis kallare klimat än de utmed såväl östra som vstra kusten belägna delarne. Dessa senare äro i allmänhet slättland, särskildt trakterna kring Rönneå och nedre loppet af Helgeå samt Ingelstads och Jerrestads härad. Slättbygden har till öfvervägande delen en bördig jordmån, som kan uthärda jernförelse med den bästa i landet, under det jordmånen i de höglända delarne oftast är mager och sandig. Länet njuter i allmänhet af ett mildt klimat, såsom synes af nedanstående *tabell A*, utvisande *medeltemperaturen* i länet under perioden.

Nederbörden i länet vexlar ganska betydligt i olika delar. I allmänhet torde nederbörds mängden vara störst å länets vstra kust samt minst i östra och södra delarne. *Tabell B* (sid. 5) angifver *nederbörds mängden* i millimeter å fyra olika ställen i länet under perioden.

I afseende på länets naturliga beskaffenhet och klimatiska förhållanden har icke under perioden förekommit annan förändring än den, som föranledts af verkställda företag för vattensjuka markers torrläggning. För de större af dessa företag redogöres här nedan.

2. Invånare.

Bilagda **tabell 1** upptager folkmängden i länet under hvar och ett af periodens fem år.

Länets *folkmängd*, som vid 1879 års slut utgjorde 232,861 personer, har sedan dess alltjemt sjunkit, till dess den vid 1893 års utgång utgjorde 218,752 personer. År 1894 inträdde en höjning, så att *folkmängden* uppgick till 220,087 personer, men år 1895 sjönk den åter till 219,858 personer. Under perioden 1881—1885 nedgick *folkmängden* med 3,832 personer, under perioden 1886—1890 med 5,096 personer och under perioden 1891—1895 med 1,833 personer. Största minskningen har före-

kommit under perioden 1886—1890, äfven om man frånräknar 1,061 personer, som länet genom de under samma period verkställda öfverflyttningarne af områden förlorat.

Oaktadt länet genom de öfverflyttningar, som egt rum vid 1891 års början, vunnit 690 personer, har likväl *folkmängden* under nu ifrågavarande period, såsom nyss nämnts, minskats med 1,833 personer. Denna minskning faller endast på landsbygdens befolkning. Visserligen synes som om staden Kristianstads *folkmängd*, som vid 1890 års slut utgjorde 10,670 personer och vid 1895 års slut nedgått till 9,985 personer, under perioden

Tab. A.

Medeltemperatur i Kristianstads län under åren 1891—1895.

Å r.	Jan.	Febr.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Året.
1891	— 3·7	± 0·0	+ 0·5	+ 4·5	+ 10·3	+ 14·2	+ 17·4	+ 14·5	+ 13·3	+ 9·7	+ 2·3	+ 2·2	+ 7·10
1892	— 1·9	— 1·1	+ 0·3	+ 4·6	+ 10·8	+ 13·6	+ 15·4	+ 15·2	+ 12·7	+ 7·2	+ 4·1	— 2·1	+ 6·57
1893	— 6·8	— 4·1	+ 2·1	+ 6·4	+ 9·4	+ 14·8	+ 17·2	+ 15·8	+ 11·1	+ 8·8	+ 2·5	+ 2·4	+ 6·63
1894	+ 0·3	+ 1·1	+ 3·8	+ 6·9	+ 10·3	+ 15·0	+ 17·9	+ 15·1	+ 10·1	+ 6·0	+ 6·7	+ 2·3	+ 7·96
1895	— 2·3	— 6·1	+ 0·3	+ 5·9	+ 12·3	+ 15·2	+ 16·1	+ 16·0	+ 13·1	+ 6·7	+ 4·4	± 0·0	+ 6·80

skulle hafva minskats med 685 personer, men denna minskning är endast skenbar, enär vid 1891 års ingång från staden till Nosaby socken öfverflyttats Näsby och Nosaby byar med en folkmängd af 945 personer. I sjelfva verket har således folkmängden i staden Kristianstad under perioden ökat med 260 personer. Äfven folkmängden i städerna Simrishamn och Engelholm har under perioden ökat, å förra stället med 56 och å det senare med icke mindre än 418 personer. Den betydliga tillväxten å sistnämnda ställe har tvifvelsutän sin grund i den ökade rörelse och verksamhet, som uppkommit genom det derstädes under perioden anlagda sockerbruk.

I betraktande af förenämnda förhållanden faller landsbygden till last icke allenast den synbara minskningen i dess folkmängd under perioden, eller 1,622 personer, utan äfven invånareantalet i Näsby och Nosaby byar vid deras skiljande från Kristianstad samt det folkmängdstillskott länet vunnit genom öfverflyttningar från andra län, hvadan minskning i folkmängden å landsbygden i sjelfva verket uppgår till 3,257 personer. Då nativitets- och mortalitetsförhållandena å landsbygden icke varit sådana, att folkmängdsminskningen deraf kan förklaras, måste anledningen till densamma vara att söka i utflyttning från länet.

Utvandringen till främmande land har varit ganska betydlig, särskildt under periodens två första år, då den uppgått till ungefär lika stort antal som åren 1887 och 1888, hvilka i detta hänseende stodo främst under förra perioden. Den har likasom förut förnämligast gått till Amerika och Danmark samt något litet till Tyskland. På allra sista tiden synas Sydafrika och framför allt Transvaal hafva lockat en del utvandrare. Under rättelser derifrån gifva dock vid handen, att oerfarna och i lan-

dets språk okunniga främlingar icke kunna derstädes erhålla sysselsättning lättare än annorstädes, handverkare dock undantagna, hvilka lätt vinna anställning och blifva bra betalda.

Utvandringen till Amerika har under periodens senare år betydligt nedgått, beroende dels på dåliga konjunkturer i Amerika och deraf föranledd mindre god arbetsförtjenst derstädes, dels ock på de höga aföningar, som arbetare numera kunna bevinga sig såväl vid sockerbetsupptagning som ock vid sjelfva sockerbruken inom detta och Malmöhus län. Af samma anledning torde äfven immigrationen under senare åren något tilltagit. Emigrationen och immigrationen under perioden kunna inhämtas af denna tabell:

År		Emigranter.			Immigranter.		
		Män.	Qv.	Summa.	Män.	Qv.	Summa.
1891.	Landsbygden . . .	1,231	1,133	2,364	169	144	313
»	Städerna . . .	92	114	206	20	13	33
1892.	Landsbygden . . .	1,228	1,007	2,235	221	175	396
»	Städerna . . .	80	111	191	20	13	33
1893.	Landsbygden . . .	858	817	1,675	238	201	439
»	Städerna . . .	55	70	125	18	20	38
1894.	Landsbygden . . .	283	427	710	333	270	603
»	Städerna . . .	27	45	72	30	24	54
1895.	Landsbygden . . .	459	662	1,121	264	225	489
»	Städerna . . .	35	53	88	22	24	46
1891—1895.	Landsbygden . . .	4,059	4,046	8,105	1,225	1,015	2,240
»	Städerna . . .	289	393	682	110	94	204
»	Hela länet . . .	4,348	4,439	8,787	1,335	1,109	2,444

Tab. B.

Nederbördsmängd i Kristianstads län under åren 1891—1895.

	Jan.	Febr.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Året.
1891. Hallands Väderö . . . mm.	17.9	14.5	27.1	18.1	53.7	51.5	64.5	128.7	33.8	75.2	38.2	73.5	596.7
Mellby »	19.1	3.9	28.4	23.2	38.0	23.3	90.3	115.8	48.1	50.4	48.3	67.6	556.4
Kristianstad »	29.4	4.1	36.8	20.9	34.5	43.7	61.5	124.1	16.6	51.6	58.6	56.4	538.2
Sandhamnaren »	39.1	8.9	52.2	21.2	34.8	24.4	56.8	93.5	12.6	31.7	56.4	63.1	494.7
1892. Hallands Väderö . . . »	29.1	12.2	5.2	47.0	28.3	88.1	14.3	93.9	56.6	101.9	11.5	23.1	511.2
Mellby »	22.4	4.7	14.7	57.0	33.3	70.7	29.5	100.6	43.9	109.3	9.7	17.2	513.0
Kristianstad »	25.6	14.0	25.9	46.6	38.2	98.9	35.6	66.1	53.7	99.2	9.3	23.2	556.3
Sandhamnaren »	43.4	10.8	23.1	38.1	32.2	64.8	41.3	31.5	55.7	95.6	4.4	48.5	489.4
1893. Hallands Väderö . . . »	17.0	34.5	19.9	3.0	23.2	27.1	68.0	65.6	74.0	101.1	33.2	39.3	505.9
Mellby »	14.8	46.2	12.4	4.6	44.8	25.1	66.3	61.8	61.9	92.3	51.4	23.3	504.9
Kristianstad »	16.3	51.1	11.9	6.3	32.6	20.8	75.9	46.3	39.2	73.0	36.5	37.7	447.6
Sandhamnaren »	19.3	45.1	17.8	5.9	22.0	19.9	53.1	95.9	42.4	83.7	75.8	31.2	512.1
1894. Hallands Väderö . . . »	46.8	42.9	34.2	55.7	59.4	6.0	68.6	123.7	18.1	45.7	56.6	45.2	602.9
Mellby »	33.0	31.2	29.9	54.4	80.3	22.7	74.9	83.2	24.0	67.2	41.1	29.6	571.5
Kristianstad »	25.5	26.2	33.0	55.7	60.3	28.1	79.9	91.0	28.1	77.4	29.7	24.5	559.4
Sandhamnaren »	25.6	35.5	40.6	77.9	40.3	19.8	53.9	76.2	—	61.8	24.9	32.9	489.4
1895. Hallands Väderö . . . »	10.4	13.9	55.2	24.0	37.3	52.8	101.9	95.2	9.4	93.6	55.9	47.4	597.0
Mellby »	23.0	—	23.2	13.2	41.2	49.0	124.4	114.9	10.6	81.7	88.4	38.4	608.0
Kristianstad »	37.0	21.4	34.2	16.1	47.0	37.2	59.6	97.4	8.3	68.0	74.1	35.9	536.2
Sandhamnaren »	68.6	29.3	30.8	12.0	33.5	32.5	45.6	74.6	5.4	59.6	63.7	46.6	502.2

Orsakerna till utvandringen till Amerika torde nu såsom förut förnämligast vara utvandrarne förhoppning att i det främmande landet hastigare och lättare kunna förvärfva sig ekonomiskt oberoende och välstånd än i hemlandet. Familjeskäl inverka äfven mången gång. Sedan den i Amerika bosatta stammen af svenska utvandrare blifvit allt starkare, förmå oftare än förr sådana utflyttade svenskar, hvilka i det nya landet funnit tryggad utkomst och icke derifrån vilja återvända, hemmavarande föräldrar eller syskon att äfven utflytta. Dessutom verka inom alla delar af länet utvandrareagenter, i hvilkas intresse det naturligtvis ligger, att så många som möjligt utvandra, men, sedan utsigterna till arbetsförtjenst i Amerika under senare åren blifvit sämre, hafva i tidningar af alla färger så ofta förekommit varningsrop mot en obetänksam och planlös utvandring, att ingen numera med skäl torde kunna förebära, att han genom samvetlösas agents förespeglningar blifvit lockad till utvandring utan att hafva klart för sig hvad han skulle gå till mötes. Att planlös utvandring det oakadt mången gång eger rum, torde nog vara troligt, men torde den då hafva sin grund i en äfventyrlusta, som icke af förnufts-skäl låter sig hindra.

I samma mån som kommunikationerna underlättats och kostnaden för resan från och till Amerika betydligt reducerats, så att öfverfarten utan synnerlig svårighet kan företagas, har utvandringen till Amerika icke oväsentligt förändrat karakter, i det flertalet numera torde dit utvandra i tanke icke att för alltid slå sig ned derstädes, utan att vistas der endast så länge, att de hinna förvärfva tillräckligt att dermed förskaffa sig en bergad ställning i hemlandet, dit de då önska återvända och slå sig till ro. Af något så när liknande beskaffenhet är utvandringen till Danmark och Tyskland, dit förnämligast tjenstehjon och arbetsfolk, men stundom äfven handverkare, för kortare tider begifva sig i förhoppning att genom högre arbetsförtjenst kunna samla en sparpennning, hvarmed de efter ett eller annat år kunna återvända. Det lyckas dem emellertid icke alltid, hvarom de ofta förekommande hemsändningarne bära vittnesbörd, dock hafva dylika hemsändningar från Danmark under ifrågavarande period icke egt rum på långt när så ofta som under föregående period, och under det senaste året hafva de alldeles upphört, hvilket antyder, antingen att det svenska arbetsfolkets ställning i Danmark förbättrats eller ock att hemsändningsprincipen icke vidare der tillämpas så strängt som förut. Under den period, hvarom nu är fråga, har af myndigheter i Danmark och Tyskland gjorts framställning om hemsändande hit till landet och emottagande till försörjning härstädes af det å nedanstående tabell upptagna antal personer från Kristianstads län, hvilka fallit fattigvården i någotdera af förenämnda länder till last, nämligen:

Å r.	Hemsända från Danmark.				Hemsända från Tyskland.			
	Män.	Qvinnor.	Barn.	Summa.	Män.	Qvinnor.	Barn.	Summa.
1891 . .	5	15	17	37	—	1	—	1
1892 . .	6	14	29	49	2	3	8	13
1893 . .	5	10	12	27	—	1	2	3
1894 . .	4	7	15	26	—	1	2	3
1895 . .	5	6	11	22	—	—	—	—
Summa	25	52	84	161	2	6	12	20

Under närmast föregående period uppgick antalet hemsända från Danmark till 254 personer, deraf 43 män, 118 qvinnor och 93 barn, hvaremot de hemsända från Tyskland utgjorde endast 7 personer, deraf 3 qvinnor och 4 barn.

En utvandring, som, ehuru den i talrikhet icke uppgått emot utvandringen till främmande land, dock i likhet med denna utöfvar ett ofördelaktigt inflytande på förhållandena å landsbygden, är den alltmer tilltagande inflyttningen af arbetsfolk från landsbygden till provinsens städer, dervid Malmö och Helsingborg, såsom medelpunkter för större rörelse och affärsverksamhet, naturligtvis hafva största dragningskraften. Den minskning i folkmängd, som länet genom en dylik utflyttning under perioden lidit, kan med säkerhet uppskattas till omkring två tusen personer.

Högst få utländingar hafva under perioden inflyttat till länet. Antalet utländingar, som besitta jordbruksfastighet eller äro med landbruk sysselsatta, har äfven under perioden något nedgått, i ty att, då det vid förra periodens slut uppgick till 98, antalet vid sistlidet års slut utgjorde endast 72, med hvilka senare förhållandet var följande:

A) utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt:

	Mantal.	Taxeringsvärde.
22 personer egande jord	31 $\frac{127984395}{275982336}$	1,711,700 kr.
9 personer brukande jord	10 $\frac{967817}{1367817}$	801,300 „
15 tjänande personer.		

B) utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt:

	Mantal.	Taxeringsvärde.
13 personer egande jord	13 $\frac{7892}{7892}$	1,102,400 kr.
6 personer brukande jord	21 $\frac{8}{8}$	1,041,100 „
7 tjänande personer.		

I afseende på personernas inflyttning före eller efter femårsperioden, deras stånd såsom gifte eller ogifte och deras nationalitet återopas tabell C (sid. 7). Jemför man förhållandena nu med dem vid slutet af år 1890 visar sig beträffande utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt, att antalet personer, som ega jord, bibehållit sig oförändradt, men att mantalet likasom taxeringsvärdet å deras fastigheter minskats, det senare med 194,000 kronor, samt att antalet personer, som bruka jord, ökats med 3, på samma gång så väl mantal som taxeringsvärde å fastigheterna stigit, det senare med 408,700 kronor, samt beträffande utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt, att antalet af dem, som ega jord minskats med 6, samtidigt med att mantal och taxeringsvärde å deras fastigheter betydligt nedgått, det senare med icke mindre än 836,200 kronor, samt att antalet af dem, som bruka jord, minskats med 5, äfvensom att mantal och taxeringsvärde å fastigheterna betydligt sjunkit, det senare med 764,400 kronor.

Särskilda administrativa förfoganden för invånare, som tala främmande språk, hafva icke erfordrats

Skismatiska rörelser synas mer och mer tilltaga bland befolkningen, men hafva ingenstädes föranledt bildandet af särskilda församlingar. Under perioden hafva uppförts 28 nya böne- och missionshus, deraf 14 af Evangeliska fosterlandsstiftelsens anhängare, 7 af baptister och 7 af s. k. waldenströmare. Samtliga dylika hus uppgå nu i länet till 88, af hvilka 48 tillhöra Evangeliska fosterlandsstiftelsen, 20 baptister, 19 walden-

strömre och 1 anhängare af obestämd trosbekännelse. I Fosterlandsstiftelsens och waldenströmarnes bönehus hållas föredrag gemenligen af kringresande lekmän, men stundom äfven af statskyrkans prester. Tilloppet af åhörare är oftast betydligt, under det kyrkorna mångenstädes äro fåtaligt besökta. På ett par ställen hafva en eller flera gånger om året anordnats s. k. stormöten, hvilka räcka flera dagar å rad och vid hvilka åtskilliga predikanter uppträda. Till dessa möten strömmar då folket i mängd från hela den angränsande trakten. I baptisternas andakts hus predika endast deras egna församlingslärare, hvilka vanligen äro fast anställda hvar på sin ort, dock förekomma äfven bland dem föredrag af kringresande predikanter. Denna trosriktning såges alltmer vinna tillslutning.

Katholicismen torde äfven räkna några, ehuru icke synnerligen många anhängare inom länet, och har under perioden på ett större herresäte bygts ett bönekapell, hufvudsakligen afsedt för enskild andakt.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att *civila äkten* skap blifvit under perioden afslutade, 7 inför magistraten i Kristianstad, 3 inför kronofogden i Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härads fögderi, 16 inför kronofogden i Östra och Vestra Göinge härads fögderi, 18 inför kronofogden i Villands, Gärds och Albo härads fögderi samt 1 inför kronofogden i Ingelstads och Jerrestads härads fögderi, eller sammanlagt 45. De borgerliga äkten skapen uppgingo under nästföregående perioden likaledes till 45, hvadan antalet bibehållit sig oförändradt.

Frälsningsarmén, som under år 1886 började sin verksamhet i Kristianstad, har sedermera utsträckt den till länets öfriga städer, äfvensom till Hesselholms och Klippans stationssamhällen,

å hvilka ställen den en eller flera gånger i veckan hållit andaktsöfningar. Den säges under perioden hafva vunnit ökad antal medlemmar, dock torde tillströmningen till dess sammankomster numera icke vara så stor som i början, då de besöktes af många af nyfikenhet och många ditkommo endast för att drifva ofog, i följd hvaraf äfven störande uppträden ofta dervid föreföllo. Allmänheten har emellertid hunnit vänja sig vid frälsningsarméns ovanliga former och bullersamma uppträdande, och det ogillande af densamma, som ofta i början gaf sig tillkänna, tyckes mer och mer förstummas, sedan man kommit till insigt om, att frälsningsarmén verkligen förmått verka förbättring hos många i moraliskt hänseende djupt sjunkna individer. Såsom förut räknar den sina anhängare förnämligast bland den lägre befolkningen. Under sommartiden göra dess kärer söndagligen utflygter å landsbygden till ställen, der de eljest icke hafva fast fot, och hålla andaktsöfningar under bar himmel. Dess medlemmar uppgifvas vid sislidet års slut hafva uppgått i Kristianstad till 132, i Engelholm till 26, i Simrishamn till 15 samt såväl i Hesselholm som i Klippan till 40.

Nykterhetssträfvandet har under perioden inom alla klasser af befolkningen omfattats med stigande intresse. Härvid kommer dock mest i betraktande den verksamhet, som af nykterhetsföreningarne utöfvats. I 88 af länets kommuner finnas nykterhetsföreningar och, om de uppgifter, som kommit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillhanda, äro tillförlitliga, skulle föreningarnes antal uppgå till 116 och medlemmarnes antal utgöra 6,140. Liksom i landet för öfrigt är Goodtemplarorden talrikast representerad, med 68 föreningar och 3,782 medlemmar. Denna ordens tillväxt lär varit synnerligen betydlig framför

Tab. C. Uppgift å utländingar, som vid 1895 års slut såsom jordbrukare voro bosatte i eller egde jord inom Kristianstads län.

	A) Utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt.									B) Utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt.						Summa personer.									
	Egande jord utan Kungl. Maj:ts tillstånd.			Egande jord med Kungl. Maj:ts tillstånd.			Brukande jord på arrende.			Antal tjänande personer.	Egande jord.			Brukande jord på arrende.			Antal tjänande personer.								
	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.		Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.			Taxeringsvärde. Kronor.							
<i>Inflyttade före år 1891:</i>																									
Gifte	5	1,358	106,300	7	22,485	982,800	5	745	554,300	3	7	6,599	455,600	5	215	876,100	3	35							
Ogifte	—	—	—	5	7,392	560,400	1	3	25,000	3	4	6,132	591,200	1	—	165,000	1	15							
Summa	5	1,358	106,300	12	29,877	1,543,200	6	748	579,300	6	11	12,731	1,046,800	6	215	1,041,100	4	50							
Deraf från																									
Norge	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1					1	
Danmark	5	—	—	10	—	—	6	—	—	5	7	—	—	5	—	—	—	3						41	
Tyskland	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	1						6	
Schweiz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2						2
<i>Inflyttade under åren 1891—1895:</i>																									
Gifte	2	295	19,200	2	73	40,000	2	215	222,000	2	2	15	55,600	—	—	—	—	2						12	
Ogifte	1	15	3,000	—	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	1						10	
Summa	3	310	22,200	2	73	40,000	3	215	222,000	9	2	15	55,600	—	—	—	—	3						22	
Deraf från																									
Danmark	2	—	—	2	—	—	3	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	2						14	
Tyskland	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1						8

allt i Kristianstadstrakten. Närmast i talrikhet komma Templarorden med 1,124 och Blåbandsföreningarna med 888 medlemmar och slutligen Nationalgoodtemplarorden med 281 medlemmar. Dessutom finnes en del ungdomsföreningar och religiösa föreningar, som äfven satt afhållsamhet från rusdrycker till sitt mål, men icke slutit sig till något af förenämnda nykterhetssamfund. Hvad som är gemensamt för alla dessa föreningar, är deras hat till rusdryckerna och fordran på total återhållsamhet hos sina medlemmar. I föreningarna ingå i städerna arbetare samt på landet drängar, pigor, handverkare, husmän, torpare och småbönder, för det mesta folk i torftiga omständigheter. Man har dock gjort den iakttagelsen, att anhängare af den absoluta nykterheten nästan utan undantag hafva goda kläder och snygga hem. Endast ett fåtal af nykterhetsföreningarnes medlemmar torde före sitt upptagande deri hafva varit förfallna till dryckenskap, och det är ett klander, som kanske icke utan fog riktas mot föreningarna, att deras verksamhet mindre afser att förbättra notoriska drinkare än att bland sig upptaga personer, för hvilka dryckenskapslasten är främmande. Härmed må nu förhålla sig huru som helst, så är dock föreningarnes sträfvande i allt fall så vackert och välgörande, att det förtjenar det bästa erkännande. Dessutom hafva föreningarna en annan god sida. Å sina möten, hvilka vanligen återkomma i hvarje vecka, anordna de sång, föredrag och parlamentariska debatter. Dessa möten få således en uppfostrande betydelse för medlemmarna, hvilka derigenom bibringas en växande upplysning med förmåga att uttrycka sig. Politiska och religiösa spörsmål torde i allmänhet icke få till förhandling förekomma med undantag af frågor, som röra rusdryckslagstiftningen, och i den saken ställa de sig nog mangrant på den ståndpunkt, att ingen annan utgång kan anses tillfredsställande än ett allmänt rusdrycksförbud.

I hvardera af städerna Kristianstad och Engelholm finnas stadsbibliotek. Till biblioteket i Kristianstad, som nu har ett bokförråd af 891 nummer, hafva stadsfullmäktige derstädes årligen anslagit 200 kronor. I denna stad finnes dessutom en läsklokal för arbetare, hvilken, inrättad af en år 1888 bildad förening, har till ändamål att afgiftsfritt tillhandahålla medlemmarna tidningar och nyttig läsning. Till underhåll af denna lokal, hvarest finnes ett bokförråd af 400 band, hafva stadsfullmäktige lemnat ett anslag af 800 kr. under hvart af åren 1891, 1892 och 1893, af 700 kr. år 1894 och af 500 kr. år 1895, hvarförutom sparbanken i staden hvardera af de båda sista åren lemnat ett bidrag af 500 kr.

Å landsbygden finnas 101 sockenbibliotek, af hvilka 5 inrättats under ifrågavarande femårsperiod. De användas enligt uppgift i allmänhet temligen flitigt, dock säges från icke mindre än 32 kommuner, att så icke är förhållandet, och uppgifves såsom en medverkande orsak dertill, att läsning af tidningar så tilltagit, att folket icke har tid eller lust till annan läsning. Också torde numera knappast finnas något hem, der icke tidningar hållas eller åtminstone lånas. Ingalunda sällsynt är, att tjenare sjelfva hålla sig med tidningar efter egen smak och sålunda göra sig oberoende af de åskådningar i religiöst och politiskt hänseende, som af husbondfolket hyllas. Om den lust att följa med tidsbändelserna, som den ökade tidningsläsningen gifver tillkänna, torde icke vara annat än godt att säga, isynnerhet som läsningen af tidningar med deras från mångfaldiga olika områden hemtade innehåll obestridligen bidrager till folkupplys-

ningens höjande. Det vore emellertid att beklaga, om tidningsläsningen skulle hos befolkningen uttränga annan mera gedigen läsning. Utom ortstidningarna hafva andliga veckoskrifter och för folket afsedda godtköpstidningar af blandadt innehåll största spridningen.

Efter det en förening, som haft till syfte att i Kristianstad anordna hufvudsakligen för arbetarebefolkningen lämpade föreläsningar, i brist på medel och tillslutning måst upphöra med sin verksamhet, är det en glädjande tilldragelse att anteckna, att Ingelstorps arbetareförening funnit sig manad anordna dylika föreläsningar. Under år 1895 hafva nio sådana hållits derstädes.

Befolkningens lefnadssätt har naturligtvis rönt inflytande af den stigande folkupplysningen, i det sederna blifvit mindre råa, men samtidigt dermed hafva äfven lefnadsanspråken i alla riktningar stegrats. Den mera burgna landtbefolkningen söker i sina lefnadsvanor efterlikna städernas befolkning, och har lyxen härutinnan mångenstädes stigit i så betänklig grad, att den föga öfverensstämmer med tillgångarna eller hvad omtanke och sparsamhet bjuda. Barnen erhålla en finare uppfostran än förr, hvilket gör dem olämpliga och obenägna att deltaga i landtbruksarbeten och mera ansträngande göromål. Detta gäller dock förnämligast döttrarna. Exempel gifvas, att döttrar lemnat eljest goda hem, der deras biträde vid förefallande göromål påkallats, och antagit tjenarinneplatser i städerna såsom mindre ansträngande. Icke heller den arbetande befolkningen å landsbygden nöjer sig numera med sådan kost, som var vanlig för ett trettio-tal år sedan, och skilnaden emellan deras och den mindre hemmansegareklassens lefnadssätt torde vara ingen, såvida icke den senare mången gång har det sämre. Nykterheten i lefnadssättet har säkerligen tilltagit, och är detta glädjande förhållande i främsta rummet att tillskrifva de religiösa rörelserna och den verksamhet, som utöfvats af de talrika nykterhetsföreningarna. Dock torde härutinnan ännu mycket vara att uträtta. Väl torde det förr mera allmänt förekommande superiet i hemmen hafva mycket aftagit, men å marknader och torgdagar får man beklagligtvis ännu se en mängd personer, som öfverlasta sig. Det är företrädesvis yngre drängar och arbetare, som i detta fall sorgligt utmärka sig. Härvid lär dock icke bränvinet hafva så stor skuld som ett omätligt förtärande af öl. Bruket af bränvin säges vara i ständigt aftagande, hvaremot förtärande af maltdrycker alltmera ingår i folkets vanor och äfven föranleder missbruk, ofta af lika skadlig beskaffenhet som bränvinssupandet. Det tyckes emellertid allt mer intränga i folkmedvetandet, att den, som öfverlastar sig, icke allenast nedsätter och skadar sig, utan äfven gör sig förtjent af sina medmänniskors förakt.

Utgör det aftagande missbruket af rusdrycker en glädjande företeelse, så finnes en annan sida af befolkningens sedliga lif, som icke gifver anledning till tillfredsställelse, nämligen det förhållande, som kännetecknas af antalet *oäkta födde*. Härutinnan har under perioden ingen förbättring utan fastmer en försämring inträdt, så att länet fortfarande intager en mindre fördelaktig ställning i detta hänseende. I sammanhang härmed torde äfven böra framhållas, att antalet *sjelfmord* ökats, dervid allt oftare förekommit, att ogifta qvinnor för att fördrifva foster, hvarmed de varit hafvande, äfven bringat sig sjelfva om lifvet.

Någon förändring i befolkningens vanliga *födoämnen* torde icke under perioden hafva förekommit, dock torde de i allmänhet

hafva förbättrats. Kaffe användes fortfarande såsom daglig dryck hos arbetsbefolkningen och utgör i mången familj en väsentlig beståndsdel af dess föda, hvilket ingalunda är för helsen nyttigt och måste vara så mycket mera skadligt, som större delen af det billigare kaffe, som i handeln förekommer, torde vara på ett eller annat sätt förfalskad.

Lyxen i *klädedrägt* bland befolkningen af alla klasser, såväl den qvinliga som den manliga, synes vara i ständigt stigande. Såväl i stad som å landet är numera icke ovanligt, att qvinnor, tillhörande den tjänande klassen, anlägga hatt och kläda sig derefter. Tjensteträngar bestå sig icke så sällan både vinter- och sommaröfverrock samt kläder af finare tyg. Skilnaden i klädedrägt emellan städernas och landets befolkning försvinner alltjemt, så att på flere orter numera icke kan spåras någon för landtbefolkningen egendomlig drägt.

Från landsbygden klagas allmänt öfver svårigheten att erhålla *tjenstfolk*. Lättheten att genom tillfälligt arbete förskaffa sig god förtjenst har förorsakat, att både manliga och qvinliga arbetare föredraga att arbeta mot dagspenning eller beting, när och hvar sådant bäst lämpar sig för dem, framför att binda sig genom antagande af årstjenst och underkasta sig det dermed förenade tvång, och detta oaktadt tjenstehjonslönerna år ifrån år stegras. Äfven på grund af sistnämnda förhållande hafva de mindre jordbrukarne måst till det yttersta inskränka sin tjänstepersonal. I följd häraf har bristen på arbetsfolk på åtskilliga ställen varit ganska känbar för landtmännen under den brådare tiden för jordbruket. Förhållandet mellan husbönder och tjenare är icke heller hvad det förr varit. Husbönderna anse icke vidare tjenarne såsom medlemmar af familjen och torde föga intressera sig för deras enskilda angelägenheter eller öfvervaka deras leverne. Nutidens tjenare torde i allmänhet icke heller fåla inblandning i detta hänseende. Det regelbundna lif, som den lagstade tjenaren i följd af sin tjenst nödgas föra, är dock mycket att föredraga framför den löse arbetarens lefnadssätt. Ehuru denne icke sällan har en för sin ställning ganska betydlig inkomst, förslösas denna lika fort som den intjenats, och någon sparpenning till kommande dagar lär endast undantagsvis afsättas. Deremot torde den lagstade tjenaren i regel vid tjensteårets slut insätta en del af sin lön i sparbank.

En god tillfällig arbetsförtjenst lemna rensningen och upptagningen af sockerbetor i de delar af provinsen, der betodling förekommer. Till dessa trakter strömmar från länets skogsbygd vid tiden för betupptagningen icke allenast traktens lösa arbetarebefolkning utan äfven mindre hemmansägare och torpare samt söner och döttrar till sådana. Det lär icke vara ovanligt, att dessa betupptagare efter fem till sex veckors tid återvända till hemmen med en besparad arbetsförtjenst af 75 till 100 kronor, men deras arbete anses också vara mycket sträfsamt.

Någon förändring i *byggnadssätt* har under perioden icke kunnat förmärkas, utan åberopas hvad derom i förra femårsberättelsen blifvit sagdt, dock torde äfven af den lägre befolkningen, särskildt den, som slår sig ned vid jernvägsstationer och andra liknande ställen, uppföras mera solida, rymliga och beqväma bostäder än hvad förut varit fallet.

Byggnadsverksamheten i Kristianstad har under perioden varit obetydlig i jemförelse med under närmast föregående period. Deremot har den varit större än vanligt i Engelholm, hvilket står i samband med anläggningen derstädes af ett sockerbruk.

De vanligaste *folknöjena* å landsbygden äro fortfarande marknader och stortorgdagar, hvilka besökas af många endast såsom tidsfördrif och för nöjes skull. För den yngre befolkningen förekomma derjemte dansnöjen, hvilka hållas sommartiden utomhus och vid annan årstid i så kallade lekstugor. Flerestädes å landsbygden hafva äfven under sommaren anordnats särskilda förlustelseställen, der utom dans andra nöjen såsom karuselläkning, ringkastning, målskjutning med mera dylikt erbjudas de besökande. Danstillställningarne å landsbygden föränleda emellertid ofta oväsen och störande uppträden. För att förebygga sådant hafva många kommuner antagit särskilda ordningsföreskrifter för offentliga danstillställningar och fått dem af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till efterrättelse fastställda.

Under sommartiden företagas ofta gemensamma lustfärder af städernas befolkning till något naturskönt ställe å landsbygden och af landtbefolkningen till städerna. Dessa lustfärder anordnas vanligen å jernväg med särskilda därför förhyrda extra tåg. Ty värr hafva icke sällan vid sådana lustfärder försports beklagliga oordningar.

Endast en *skarpskytteförening* finnes qvar i länet, nämligen Kristianstads. Den har dock alltsedan 1892 upphört med andra öfningar än målskjutning. Intresset för förvärfvande af skjutskicklighet har fortfarande varit i stigande och gifvit sig uttryck i bildandet af åtskilliga nya *skytteföreningar* vid sidan af de förutvarande. Så stiftades 1891 Sörby och Gumlösa skytteförening, 1893 Munka—Ljunby skytteförening, 1894 Glimåkra skyttesällskap och Gärds härads skyttegille samt 1895 Båstads och Torekovs skytteföreningar. Deremot har Engelholms och kringliggande Orts skyttegille blifvit upplöst. Under periodens två första år har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i enlighet med nådig befallning anordnats länstäfvingsskjutningar, båda åren å skjutbanan vid Röinge i närheten af Hesselholms jernvägsstation. Antalet medlemmar i länets skytteföreningar, inberäknadt Kristianstads skarpskytteförening, utgjorde vid 1890 års slut 688 och uppgick vid 1895 års utgång till 735, sålunda fördeladt:

Kristianstads skarpskytteförening	144
Kristianstads skyttesällskap	63
Åsbo skytteförening	103
Munka—Ljunby skytteförening	38
Båstads skytteförening	43
Torekovs skytteförening	20
Hesselholms skyttegille	93
Sörby och Gumlösa skytteförening	48
Osby skyttesällskap	43
Glimåkra skyttesällskap	19
Gärds härads skyttegille	50
Albo härads skyttegille	71

Derjemte hafva under innevarande år trädt i verksamhet Borrestads skytteförening, Degeberga skyttegille, Ilörja skytteförening, Skillinge skyttegille, Tomelilla skytteförening och Östra Tommarps skytteförening. Den i föregående femårsberättelsen omnämnda Skånska skytteföreningen, i hvilken inträde vinnes endast af personer, som tillhöra andra skyttesällskap i provinsen, har fortsatt sin verksamhet äfven under förevarande period.

Lusten för andra *idrottsöfningar* synes äfven hafva tilltagit. Så hafva i länet bildats gymnastik-, rid-, rodd- och segelklubbar, hvilkas medlemmar emellanåt anordnat täfningar. Det är emellertid endast de mera medelade samhällsklasserna, som deltaga i dylika öfningar. Men en sport, om den så kan benämnas, som numera allmänt utöfvas af personer af nästan alla samhällsklasser, är velocipedåkning. Den bedrifves icke allenast såsom nöje utan ofta äfven till nytta i stället för annat fortskaffningsmedel. Det är ingalunda ovanligt, att yngre landtmän begagna sig af velociped för sina besök i staden äfvensom att arbetare på dylikt sätt fortskaffa sig till och från arbetet. Velocipedåkning har också tilltagit i den grad, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande funnit sig föranlåten att den 12 mars 1895 fastställa stadgar till efterrättelse vid velocipedåkning å länets landsbygd. Dessa stadgar hafva meddelats i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i sådant hänseende faststälts för Malmöhus län, så att enahanda bestämmelser i detta fall gälla för hela provinsen.

Folkmöten för öfverläggning om frågor af kyrklig, politisk eller social art hafva under perioden endast sparsamt förekommit förutom dem, som vid tiden för riksdagsmannavalens anställande hållits för öfverläggning om kandidater vid valen. Den så kallade agrarrörelsens ledare hafva i ett par fall utlyst möten för att för sina åsikter bearbeta den allmänna folkmeningen. Dessutom hafva socialistiska agitatorer från provinsens större städer understundom för utbredande af sina läror föranstaltat folkmöten, hufvudsakligen afsedda för den kroppsarbetande befolkningen. Af sådan art hafva varit de numera årligen den 1 maj återkommande demonstrationsmöten, hvilka särskildt haft till syfte att verka för en arbetsdag af åtta timmar. I början befarade man, att oroligheter skulle förefalla vid dessa demonstrationsmöten, men så har icke inträffat här i länet, utan hafva de visat sig vara af ganska oskyldig beskaffenhet.

Så vidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kändedom kommit, hafva under perioden inträffat två *arbetsinställelser* eller s. k. strejker af större betydelse. Den ena tillställdes den 15 juli 1894 af jernvägsarbetare vid den då under byggnad varande Ystad—Gersnäs jernväg. Ehuru dagaflöningen närmaste tiden förut utgått med 2 kronor 30 öre om dagen, hvilket ansågs vara väl betaldt i förhållande till arbetet, fordrade arbetarne 30 öres förhöjning, och, då detta vägrades, nedlades arbetet af omkring 200 arbetare, hvilka i slutet ordning tågade uteder jernvägslinien dels lockande och dels tvingande öfriga arbetslag att jemväl inställa arbetet. De arbetare, som ej ville göra gemensam sak med uppviglarne, förmåddes dertill genom handgripligheter. De strejkande bemäktigade sig ett arbetsgifvarens tillhörigt lokomotiv jemte åtskilliga grusvagnar samt begåfv sig med dessa uteder jernvägslinien, upptagande under vägen öfriga arbetslag. Emellertid tillkom ganska snart kronolänsmannen i orten äfvensom särskild från Ystad reqvirerad polisstyrka, och återställdes lugnet, sedan fem af de värsta orostiftarne blifvit häktade, deribland två, som ansetts såsom de egentliga anstiftarne, nämligen en arbetsförmän och en arbetare, hvilken senare såväl genom misshandel tvingat en annan arbetare att upphöra med arbetet som ock uppmanat kamraterna att gemensamt med vald ur häradshäktet i Hammenhög uttaga den der insatte arbetsförmannen. Arbetarne skingrade sig derefter

till sina hemorter, och fick arbetet vid jernvägen en tid afstanna. Lyckligtvis var detta då i det närmaste fullbordadt.

Den andra af förenämnde strejker utbröt i april månad 1895 bland arbetarne vid Hvilans guteri och mekaniska verkstad, belägen i Norra Åsums socken alldeles invid staden Kristianstad. Med anledning deraf att fabriksägaren afskedade två arbetare, med hvilka han var missnöjd, nedlades arbetet vid verkstaden af öfrige derstädes anstälde arbetare till ett antal af nittio, under förklaring att de ej ville upptaga det, med mindre de två afskedade arbetarne, af hvilka den ene intog en ledande ställning inom fackföreningen, åter finge anställning. Då arbetsgifvaren icke ville underkasta sig detta vilkor, blef strejken akut, och de strejkande utsatte poster icke allenast vid de till verkstaden ledande vägarne, utan äfven vid de närmaste jernvägsstationerna för att möta och förhindra de arbetare, som förmodades hafva blifvit från andra orter efterskrifna för att ersätta strejkarne, att begifva sig till verkstaden och der taga anställning. Det oaktadt lyckades det fabriksägaren att få anstälde ett trettiotal nya arbetare. För att förmå dessa, som ansågos såsom strejkbrytare, att nedlägga arbetet och, om de icke ville det, på allt sätt förolämpa dem, samlade sig de strejkande i närheten af verkstaden vid tiderna för arbetets början och slut derstädes. I sitt berörda förehafvande biträdades de strejkande troget af sina hustrur äfvensom af yrkeskamrater från staden, så att antalet af dem, som på förenämnda sätt demonstrerade, var ganska betydligt, mången gång uppgående till flera hundra. Då de tillika förde oväsen och lade i dagen ett hotfullt uppträdande samt man befarade våldsamheter å person, såg sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nödsakad att förordna en extra kronolänsmän jemte nödigt antal extra polismän att under den tid, då strejken pågick, öfvervaka ordningen vid verkstaden. Några svårare oordningar förekommo dock icke. Då de strejkande arbetarne märkte, att de icke kunde förmå de s. k. strejkbrytarna att afstå från arbetet och deras tillgångar mer och mer blefvo uttömda, återgingo de så småningom sjelfmant till arbetet utan att hafva genoindrifvit sin fordran. Strejken varade emellertid fem till sex veckor, och kan den med skäl tillskrifvas det inflytande, som fackföreningarne utöfva.

På sätt redan i förra femårsberättelsen nämndes, samman-sluta sig industriarbetare af samma eller närslägtade yrken allt mer i *fackföreningar*, hvilkas ändamål är att förbättra medlemmarnes ekonomiska ställning, men hvilka låtit indraga sig i den politiska kampen och vanligen stå under socialistisk ledning. Fackföreningarne utöfva så stort inflytande öfver sina medlemmar, att dessa icke våga motsätta sig flertalets afgörande beträffande arbetspris och arbetsinställelser samt andra dylika angelägenheter, ehuru för enskilde medlemmar det tvång, som dem af föreningen och dess ledare pålägges, mången gång torde kännas både tryckande och motbjudande. Medlemmarne måste också underkasta sig icke obetydliga bidrag till strejkkassan och andra partiändamål. Fackföreningar torde emellertid ännu icke förekomma på andra ställen i länet än i Kristianstad. Der funnos vid 1895 års slut tio fackföreningar inom olika yrken med sammanlagt 377 medlemmar. Hvarje fackförenings angelägenheter handhafvas af en styrelse med ordförande, sekreterare och kassör. Dessa styrelser äro i sin ordning underordnade central- eller förbundsstyrelser, hvilka finnas å andra orter, för

hvitgarfvarne i Köpenhamn, för gjuteriarbetarne i Eskilstuna, för skomakarne och bagarne i Göteborg, för bleck- och plåtslagarne, murarne och handskmakarne i Malmö samt för skräddarne jemte trä- och jernarbetarne i Stockholm. Att fackförningsväsendet icke obetingadt ländt till arbetarnes verkliga nytta, torde med fullt fog kunna påstås.

Utom dessa fackföreningar, hvilka nästan alla tillhöra det socialistiska arbetarepartiet, har i Kristianstad verkat en socialdemokratisk förening, som vid sistlidet års slut räknade 25 medlemmar och hvari äfven kvinnor vunnit inträde.

Förtroendet synes hafva tilltagit för *handels- och konsumtionsföreningar*, i hvilka personer förnämligast af den arbetande klassen slutit sig tillsammans i ändamål att med undvikande af mellanhänder förskaffa sig lifsmedel och andra förnödenhetsvaror så billigt som möjligt och derigenom nedbringa sina lefnadskostnader. Flere nya dylika föreningar hafva under perioden tillkommit, men å andra sidan måste äfven nämnas, att ett par äldre föreningar upphört med sin verksamhet.

På ett annat område har associationsprincipen bland arbetarne under förevarande period vunnit en stor utsträckning, nämligen vid bildandet af *sjuk- och begravningshjelpskassor*. Naturligtvis har härvid lagen den 30 oktober 1891 utöfvat ett gynnsamt inflytande och än mer den omständigheten, att till de enligt lagen registrerade sjukkassorna af statsmedel utbetalts förvaltningsbidrag. Intill 1895 års utgång hade hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande inregistrerats 43 och hos magistraterna 7 sjukkassor. Medlemsantalet i dessa sjukkassor utgjorde vid samma års slut i de förra 2,673 män och 911 kvinnor, eller tillhoppa 3,584, samt i de senare 892 män och 62 kvinnor, eller tillhoppa 954 personer. Inhemtade upplysningar gifva vid handen, att dessutom å landsbygden funnos 16 och i städerna 11 sjukkassor, hvilka icke låtit registrera sig. Anledningen till detta såsom tyckes ganska egendomliga förhållande torde vara den, att de antingen icke velat eller kunnat bringa sina stadgar i öfverensstämmelse med innehållet i förenämnda lag, eller ock ansett det utgående förvaltningsbidraget så obetydligt, att det icke uppvägdde besväret med upprättandet och aflemnandet af de statistiska uppgifter, som utgöra ett vilkor för tillgodonjutande af den med registreringen förenade förmån. I förvaltningsbidrag till sjukkassor här i länet hafva utbetalts för 1892 397 kronor 98 öre, för 1893 863 kr., för 1894 1,382 kr. 50 öre och för 1895 1,506 kr. 25 öre.

Den *ekonomiska ställningen*, som märkbart förbättrades under senare delen af förra femårsperioden, torde hafva i allmänhet bibehållit sig oförändrad under de två första åren under nu förevarande period. Anledningen härtill har varit de goda skördarne under dessa båda år och de då rådande jemförelsevis höga spanmålsprisen. Under år 1893 började spanmålsprisen falla och hafva sedan dess under perioden varit i jemnt sjunkande, hvadan den landbruksidkande befolkningens ställning åter blifvit bekymmersam, i all synnerhet som tjenare- och arbetslöner äfvensom skatter varit i stigande. Då den jordbruksidkande befolkningens tillgång på pengar inverkar på näringslivets andra områden, särskildt handel och yrkesverksamhet, torde med skäl kunna påstås, att dessa näringsgrenar lidit i samma mån som landbrukarnes ställning blifvit mera tryckt. Penningtillgången har dock fortfarande varit god, och penningrättan, som under förra perioden betydligt nedgick, har ytter-

mera sjunkit. Ehuru såväl lagsökningarnes som konkursernas antal under periodens sista del något stigit, har välståndet öfverhufvud taget deraf icke rönt inverkan, att döma af det förhållande, att inkomstbevollningen under perioden varit i jemnt stigande. Ett par mera betydande konkurser hafva visserligen förekommit, men hafva icke haft vidsträcktare inflytande på affärsställningen. För den kroppsarbetande delen af befolkningen har icke saknats tillfälle till arbetsförtjenst. Tvärtom har sådan i rik mån erbjudits vid åtskilliga större vattenafledningsföretag samt vid jernvägsbyggnader äfvensom vid sockerbruken och å sockerbetsplanteringarne. Ordentliga arbetare hafva derför haft tillfälle till god utkomst, och deras ställning torde äfven i allmänhet hafva förbättrats.

Att såväl värdet af annan fastighet som ock inkomstbevöllningen i länet stigit för hvart af periodens år kan inhemtas af nedanstående *tabell D*.

Antalet af de hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, såsom öfverexekutor för landsbygden, samt hos öfverexekutorerna för städerna anhängiggjorda *lagsökningar* äfvensom antalet personer, som ådömts betalningsskyldighet, och dervid ådömda belopp inhemtas af *tabell E* (sid. 12).

Exekutorialer, afseende uttagande af penningar, hafva aflemnats till vederbörande utmätningsmän för verkställighet till följande antal:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Åsbo fogderi	174	225	270	223	295
Göinge »	321	383	397	361	465
Villands »	331	263	259	272	366
Iugelstads »	174	200	151	131	197
Landsbygden	1,000	1,071	1,077	987	1,323
Kristianstad	103	69	85	84	71
Engelholm	9	3	9	3	14
Simrishamn	3	12	6	19	15
Städerna	115	84	100	106	100

Antalet af de hos öfver- och underexekutorerna i länet under perioden hållna *exekutiva fastighetsauktioner*, dervid erhållna försäljningspris samt dessas förhållande till de försålda fastigheternas taxeringsvärden utvisas af *tabell F* (sid. 12).

Tab. D. *Värde af annan, bevällning underkastad, fastighet samt uppskattad inkomst i Kristianstads län.*

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
<i>Fastighetsvärde.</i>					
På landsbygden kr.	11,127,300	11,410,700	11,904,300	13,230,900	13,869,700
I städerna »	12,544,730	12,923,930	13,551,530	13,999,080	14,260,530
Summa kr.	23,672,030	24,334,630	25,455,830	27,229,980	28,130,230
<i>Uppskattad inkomst.</i>					
På land-bygden kr.	2,836,836	2,829,460	3,012,867	3,146,080	3,385,022
I städerna »	3,142,837	3,316,941	3,340,202	3,402,209	3,670,635
Summa kr.	5,979,673	6,146,401	6,353,069	6,748,289	7,055,657

Konkursernas antal under perioden har utgjort:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Landsbygden	87	78	69	77	102
Städerna	26	21	16	17	25
Summa	113	99	85	94	127

Sammanlagda beloppet, hvarför nya *inteckningar* i fast egendom under perioden beviljats, utgör:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Landsbygden kr.	2,469,371	3,142,374	2,596,139	2,869,054	2,368,853
Städerna	311,313	645,491	574,850	284,050	323,500
Summa kr.	2,780,684	3,787,865	3,170,989	3,153,104	2,692,353

Svårare *farsoter* hafva lyckligtvis icke under perioden hem-sökt länets invånare. Visserligen hafva sådana smittosamma sjukdomar som tarntyfus, skarlakansfeber och difteri rätt ofta förekommit, och särskildt har den senare sjukdomen, som under föregående tider sällan visat sig i länet, blifvit alltmera vanlig och på flera orter uppträdt epidemiskt. Likasom förut har in-

fluensa periodvis återkommit och då haft stor utbredning, men i allmänhet varit af mild karakter. Den lägre befolkningen å landsbygden ställer sig merendels skeptisk mot de läkarens föreskrifter, som afse förebyggande af smittas öfverförande från ett ställe till ett annat genom personlig beröring. Flere exempel finnas, att å ställe, der någon afidit i smittosam sjukdom, till begrafning från olika håll sammanförts personer, hvilka sedan påtagligen, hvad särskildt gäller om ett par fall af difteri, till sina hem medfört smittan.

Äfven för olyckshändelser af mera betydande omfattning har länet under perioden varit förskonadt. Dock hafva ett par större *eldsvådor* förekommit. Natten emellan den 11 och 12 augusti 1894 utbröt eldsvåda å Baskemölla fiskläge, dervid 22 boningshus lades i aska och 85 personer blefvo husvilla. De nedbrunna byggnaderna, som voro belägna å den del af fisk-läget, som vid den detsamma år 1889 öfvergångna branden skonades från eldens härjning, voro alla brandförsäkrade i Ingelstads och Jerrestads härads brandsättningsförening för ett sammanlagdt belopp af 34,770 kronor. Bland de brandskadade uppkom ingen nöd, som för sitt afhjelpande påkallade särskilda åtgärder. Branden antogs på goda grunder hafva blifvit anlagd,

Tab. E.

Anhängiggjorda lagsökningar i Kristianstads län under åren 1891—1895.

	L a g s ö k n i n g a r .					Till betalning dömda personer.					Å d ö m d a b e l o p p .				
	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Hos K. M. Befallningshafvande	1,246	1,375	1,338	1,182	1,938	619	667	787	668	1,100	243,526	200,899	417,349	196,392	269,867
» Öfverexekutor i Kristianstad	59	39	36	28	32	43	32	15	20	17	56,197	7,148	30,684	7,016	3,479
» » » Engelholm	2	3	—	—	—	2	3	—	—	—	1,065	20,488	—	—	—
» » » Simrishamn	2	—	—	5	—	4	—	—	5	—	1,665	—	—	2,709	—
Summa	1,309	1,417	1,374	1,215	1,970	668	702	802	693	1,117	302,458	228,530	448,033	206,117	273,346

Tab. F.

Exekutiva fastighetsauktioner i Kristianstads län åren 1891—1895.

	År 1891.			År 1892.			År 1893.			År 1894.			År 1895.			S u m m a .		
	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	För-sälj-nings-värde. Kronor.
Hos K. M. Befallningshafvande	2	28,100	40,939	2	31,000	26,750	1	4,200	6,605	—	—	—	1	6,200	12,000	6	69,500	86,294
I Åsbo fögderi	10	22,010	17,320	2	4,400	5,700	8	16,100	12,615	3	32,900	17,350	2	9,700	11,610	25	85,110	64,595
» Göinge »	19	58,300	60,130	15	49,200	47,633	8	29,700	16,725	13	139,800	111,164	8	32,600	48,600	63	309,600	284,252
» Villands »	5	7,900	15,931	3	3,900	7,402	5	32,800	36,775	2	17,650	18,725	8	36,550	45,197	23	98,800	124,060
» Ingelstads »	1	2,900	8,450	2	900	770	3	10,882	12,805	5	34,300	33,450	3	385,250	280,855	14	484,232	336,330
Å landsbygden	37	119,210	142,770	24	89,400	88,255	25	93,682	85,525	23	224,650	180,689	22	470,300	398,262	181	997,242	895,501
I Kristianstad	3	261,500	197,000	3	107,800	104,600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	369,300	301,600
» Engelholm	1	15,000	5,700	1	10,100	6,700	2	20,500	12,350	—	—	—	—	—	—	4	45,600	24,750
» Simrishamn	—	—	—	—	—	—	2	7,000	5,900	2	70,400	50,300	3	4,000	3,715	7	81,400	59,915
I Städerna	4	276,500	202,700	4	117,900	111,300	4	27,500	18,250	2	70,400	50,300	3	4,000	3,715	17	496,300	336,265
I hela länet	41	395,710	345,470	28	207,300	199,555	29	121,182	103,775	25	295,050	230,989	25	474,300	401,977	148	1,493,542	1,281,766

och en därför misstänkt person häktades äfven, men kunde icke åt saken fällas. Den 18 juni 1893 under stark sydvästlig storm utbröt eld i ett mejeri i Hessleholm, derifrån elden med stor hastighet spred sig, så att, innan den kunde begränsas, fem byggnader jemte åtskillig lösegendom blifvit förstörda. De brandskadade hade den förlorade egendomen till större delen brandförsäkrad. Såvidt utrönas kunnat, uppkom elden genom en bristfällig skorstenspipa. Om den stora brand, hvarigenom fabriksbyggnaden vid Karpalunds sockerbruk ödelades, skall här nedan talas.

Kristianstads läns *fornminnesförening*, hvars ändamål, såsom i förra femårsberättelsen omnämndes, är att samla och förvara alla slags minnesmärken från äldre tider, som äro af intresse i arkeologiskt, etnologiskt eller kulturhistoriskt hänseende i all-

mänhet och särskildt för Kristianstads län, och som för förvarande af sina samlingar lät under förra perioden i Kristianstad uppföra en särskild byggnad, benämnd fornstugan, har äfven under nu förevarande period fortsatt sin verksamhet. Vid 1895 års slut hade föreningen 57 ständiga och 197 årsbetalande medlemmar, och utgjorde då föreningens samlingar 4,363 nummer, hvadan de icke obetydligt ökats. Härtill har i icke ringa mån bidragit den omständigheten, att vid de under perioden verkställda utgräfningar af Åhus gamla slottsruin, hvilka utförts på bekostnad dels af hamnstyrelsen å nämnda ställe, dels ock af Vitterhets-, Historié- och Antiquitetsakademien, de dervid funna föremål, hvilka ansetts kunna för statens samlingar undvaras, blifvit till föreningen öfverlemnade. Af länets landsting har föreningen åtnjutit ett årligt understöd af 300 kronor.

3. Näringar.

A) **Jordbruk och boskapsskötsel.** Såsom redan ofvan nämnts, är *jordmänen* i länet i hög grad omvexlande. I de norra intill Halland och Småland belägna delarne af länet, hvilka äro höglända och i allmänhet skogbevuxna, är jordmänen sandig och mager och mindre lämpad för intensivt jordbruk, så att den föga talrika befolkningen i dessa bygder icke kan erhålla sin bergning af jordbruket, utan måste skaffa sig andra förvärfskällor, företrädesvis skogsbruk eller slöjd i olika riktningar. Dock har jordbruket äfven i dessa trakter allt mera gått framåt och lönar nu bättre än förr odlarens möda, sedan genom de under perioden i stor utsträckning utförda dikningsföretagen förut ofruktbara ängar och lågmarker bragts i kultur. Emellertid torde ej något ordnad vaxelbruk kunna sägas vara i dessa trakter infördt.

Den fruktbara jorden finner man deremot i den närmast Rönneå liggande delen af Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härad, å den s. k. Engeltoftaslätten inom sistnämnda härad, i Björnekulla, *Vestra Broby* och *Ströfvelstorps* socknar af Södra Åsbo härad, å den s. k. Kristianstadsslätten, omfattande södra delarne af *Vestra* och *Östra Göinge* härad samt vissa delar af *Villands* och *Gärds* härad, äfvensom i södra delen af *Jerrestads* härad och *Ingelstads* härad med undantag af södra kuststräckan, som till en del består af oländig sandjord. I större delen af *Albo* härad likasom i vissa delar af *Gärds* och *Villands* härad är jordmänen sandig och mager. I de delar af länet, som bilda öfvergång från den mera ofruktbara skogsbygden till det bördiga slättlandet, såsom mellersta delarne af *Norra Åsbo* samt *Vestra* och *Östra Göinge* härad, är jordmänen, ehuru i fruktbarhet icke jemförlig med slättlandets, likväl af så god beskaffenhet, att ett fullt rationelt jordbruk der kan med fördel bedrivas.

Vaxelbruk förekommer öfver allt, der jordmänen är af bättre beskaffenhet. Den vanliga växtföljden dervid är: träda, vintersäd, två års klöfvervall samt tre års vårsäd och rotfrukter eller efter vintersäden ett års vårsäd och först derpå klöfvervall. Af vintersäd odlas mera råg än hvete och af vårsäd mera hafre och blandsäd än enbart korn. Å den svagare jorden odlas endast råg, hafre och potatis.

Efter det vid periodens början *sockerbetor* odlats endast i undantagsfall och försöksvis, har med anledning deraf, att under

perioden i länet anlagts två sockerbruk, ett i *Engelholm* och ett i *Karpalund*, samt dessutom ett uppförts inom *Stora Köpinge* socken i närheten af länsgränsen, sockerbetsplanteringen i dessa trakter tagit en stor utsträckning. De fördelar, som genom sockerbetsodlingen beredas landtbruket, äro mycket afsevärda icke blott genom den goda direkta afkastningen utan framför allt genom den ökade gödning, som kommer jorden till godo, och nödvändigheten af ogräsets grundliga bortskaffande.

Att jordbruket äfven under denna period gått framåt såväl i extensivt som intensivt hänseende, torde vara obestriddt. Vidsträckta mossodlingar hafva företagits. Men icke blott genom nyodlingar utan äfven genom stenbrytning och öppna dikens ersättande med täckdiken har tillökning vunnits i den öppna åkerjorden. Åkrarne bearbetas omsorgsfullare och gödningen, som består dem, är rikligare, dervid användandet af *artificiella gödningsämnen* tilltagit och äfven spridt sig till mindre jordbruk. Landtmännen söka skaffa sig insigt om hvilka gödningsämnen, som äro mest lämpade för användning å hvarje jordman för olika växtslag, samt torde numera vid inköp af de artificiella gödningsämnena fordra kontrollintyg, hvaraf deras beskaffenhet kan inhämtas. För öfrigt hafva länets landtbrukare varit i tillfälle att genom en af länets hushållningssällskap tillsatt komité erhålla konstgödning af fullgod beskaffenhet till billigt pris. I samma mån som jordbruket för att kunna med framgång bedrivas måst grundas på mejerihandtering, hafva ladugårdsbesättningarne ökats och erhållit en kraftigare utfodring, hvarigenom tillgången på naturlig gödning för åkerjorden äfven blifvit större. Bättre och tidsenligare åkerbruksredskap äfvensom maskiner, hvarigenom jordbruksarbetet underlättas, hafva mer och mer kommit till användning äfven vid mindre jordbruk.

Allt större omsorg har egnats deråt att genom användande af ett renare och kraftigare *utsäde* icke blott af säd utan af alla slags foderväxter vinna ymnigare och värderikare skördar. Den i förra femårsberättelsen omförmälda utsädesföreningen i *Svalöf* äfvensom *Skånska frökontoret* i *Malmö* hafva tillhandagått de landtmän, som deraf velat sig begagna, med anskaffande af rena och förädlade utsädessorter.

Den af länets hushållningssällskap inrättade *frökontrollstationen* i *Kristianstad* har fortsatt sin verksamhet, och hafva

derstädes under perioden undersökts öfver 1,500 fröprof. Såsom bidrag till stationens underhåll har Hushållningssällskapet för hvar af periodens år åtnjutit ett statsunderstöd af 500 kronor.

Odlingen af frö till foderväxter och rotfrukter bedrifves emellertid inom länet i så liten skala, att det mesta af det som åtgår måste anskaffas från annat håll. Det skördade fröet utgöres nästan uteslutande af timotejfrö, men icke ens detta fröslag odlas i tillräcklig mängd för länets behof.

Om skörden under periodens olika år har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i derom förut afgifna yttranden uttalat följande omdömen:

år 1891, att den beträffande säd och foder varit god, ehuru till beskaffenheten något försämrad af det i allmänhet synnerligen ogynnsamma bergningsvädret, beträffande potatis knapp och af ej fullgod beskaffenhet och beträffande öfriga rotfrukter god;

år 1892, att sädesskörden såväl till mängd som beskaffenhet varit mycket god och att särskildt halmfakastningen varit riklig; att potatis lemnat medelmåttig samt öfriga rotfrukter fullt medelmåttig afkastning; att höskörden från odlad jord varit riklig och från naturliga ängar god, samt att såväl säd som hö i allmänhet blifvit väl inbergade, oakadt väderleken under bergningstiden flerstädes varit mindre gynsam, men att deremot potatisen på åtskilliga ställen tagit skada i följd af ymnig nederbörd;

år 1893, att höstsäden lemnat nära god skörd och vårsäden gifvit medelmåttig skörd, i båda fallen af god beskaffenhet; att rotfrukterna lemnat god skörd af i allmänhet god beskaffenhet, oakadt potatisen inom några orter blifvit skadad af ollonborrlarver; att höskörden utfallit under medelmåttan, men varit af utmärkt beskaffenhet, samt att halmfakastningen varit medelmåttig och välbergad, af höstsäden lång och vacker, men af vårsäden kort och klen;

år 1894, att höstsäden icke gifvit mer än medelmåttig skörd, hvaremot skörden af vårsäd utfallit öfver medelmåttan; att rotfrukterna, deraf potatisen på de flesta ställen varit angripen af torröta, i allmänhet taget lemnat nära medelmåttig afkastning särskildt med hänseende dertill, att betodlingen gifvit fullt medelmåttig skörd af god beskaffenhet, samt att skörden af hö varit öfver medelmåttan och af halm god samt i allmänhet af god beskaffenhet; dock hade såväl hö som halm lidit någon skada i följd af ostadig väderlek under bergningstiden; och

år 1895, att höstsäden gifvit medelmåttig skörd, men skörden af vårsäd varit öfver medelmåttig; att skörden af rotfrukter varit nära god beträffande potatisen, som dock å somliga ställen skadats af röta, och beträffande andra slag medelmåttig; att höskörden likasom halmfakastningen varit öfver medelmåttig, samt att bergningsvädret beträffande skörden af höstsäd och skörden af hö från naturliga ängar varit ogynnsamt, men i öfrigt godt;

hvarjente Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uttalat det allmänna omdöme beträffande skörden hvar af de tre sistnämnda åren, att den utfallit fullt medelmåttig.

I enlighet med 29 § i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat förordnanden till förrättande af laga syn för pröfning af frågor om vattenafledning till följande antal:

	För landtbruksingeniör.	För landtmätare.	Summa.
År 1891	10	1	11
> 1892	7	2	9
> 1893	13	5	18
> 1894	13	5	18
> 1895	15	3	18
Summa	58	16	74

I tabell G (sid. 15) lemnas uppgifter beträffande af landtbruksingeniören E. W. Ewe utförda dylika synförrättningar, som under perioden blifvit afslutade.

Af dessa förrättningar hafva alla utom n:r 9 Nedre Holmaåns reglering, n:r 16 Dufhultsåns och Flybodabäckens reglering, n:r 18 Holgeåns reglering samt n:r 26 Vestersjöns sänkning redan företagits till utförande.

Lån från odlingsfonden hafva under perioden beviljats till följande torrlägningsarbeten:

Förrättningens beskaffenhet.	Förbättrad areal. Hektar.	Beviljad lån.	
		Belopp. Kronor.	Per hektar. Kronor.
Torrläggning af sank mark vid Killeboda gård i Loshults socken	40.41	7,000.00	173.22
Farstorpsåns reglering i Farstorps och Vankifva socknar	184.77	84,200.00	185.09
Perstorpsåns reglering i Röke och Vestra Torups socknar	77.80	6,600.00	84.83
Lärkerödsjöns sänkning i Tosjö socken	25.40	2,000.00	78.74
Raspabäckens reglering i Norra Åkarpes socken	12.86	4,400.00	342.15
Rökeåns reglering och Algustorpsjöns sänkning i Röke och Hörja socknar	241.63	34,600.00	143.19
Balingslöfsjöns sänkning m. m. i Stoby, Vankifva och Håstveda socknar	315.68	85,000.00	269.26
Finjasjöns sänkning i Stoby, Vankifva, Finja, Matteröds, Brönnestads och Ignaberga socknar	816.91	250,000.00	306.03
Öfre Holmaåns reglering och Jonstorpsjöns sänkning i Osby socken	82.49	17,800.00	215.78
Dikning i Korsaröd, Tjörnarps socken	10.54	2,000.00	189.75
Samtliga förrättningar	1,808.49	443,600.00	245.29

Af ofvanstående arbeten äro följande fullständigt afslutade, nämligen torrläggningen vid Killeboda, Lärkerödsjöns sänkning och Raspabäckens reglering, hvaremot dikningen i Korsaröd blifvit inställd på grund af egarens irakade obestånd, i följd hvaraf äfven det till detta företag beviljade låneunderstöd förfallit.

På sista åren har förtroendet till odlingslänens minskats dels på grund af delegarnes fruktan för alltför stor stränghet vid besigtningen af vattenaflednings- och dikningsarbetena och dels därför att gällande lagstiftning icke synes lemna de delegare, som uppburit odlingslänens och iklädt sig ansvar för deras återbetalning, tillräckligt skydd för förluster på insolventa meddelegare under den tid, som förflyter mellan lånens utbekommande och deras införande i jordeboken.

Landtbruksingeniören Ewe har aflemnat följande summariska sammandrag öfver af honom handlagda agronomiska förrättningar inom länet under ifrågakvarande period:

År.	Förrättningställen.	Förrättningstid.	Förrättningens ändamål.			
			Torrläggning genom vattenafledning eller öppen dikning.	Torrläggning genom dränering.	Diverse arbeten, delvis ofslutade det angifna året.	Summa areal.
	Antal.	Antal.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
1891	80	101	1,669	560	4,162	6,391
1892	117	126	2,362	537	2,861	5,760
1893	111	124	591	339	4,813	5,743
1894	112	128	236	146	7,638	8,020
1895	69	132	1,526	488	9,752	11,766
Summa	480	611	6,384	2,070	29,226	37,680

I detta sammanhang torde böra nämnas, att staden Kristianstad för att för öfversvämmning skydda stadens utmed Helgeå belägna vackra promenadplats, den så kallade Tivoliparken, låtit under åren 1894—1896 utmed åstranden verkställa strandskoning på en sträcka af 677 meter medelst uppförande af en stenklädd bank till en höjd af 1:8 meter öfver åns lägsta vattenyta. Arbetet, som ännu icke är fullt färdigt, beräknas skola i sin helhet kosta 16,472 kr. 60 öre. Derjemte har staden låtit utdika 15⁸³ hektar af så kallade Östra Ängar, hvilket område förut legat som sankmark, samt derå plantera barr- och löfskog, hvilken loftar godt för framtiden.

Ladugårdsskötseln har i än högre grad än sjelfva jordbruket under denna period utvecklats sig, och har detta förhållande sin

Tab. G. Af landbruksingenjören E. W. Ewe utförda vattenafledningar, som blifvit afslutade åren 1891—1895.

Förrättningens beskaffenhet.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggningskostnad.		Beräknad förbättringsvärde.		Förrättningens beskaffenhet.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggningskostnad.		Beräknad förbättringsvärde.	
		Hela kostnaden.	Per hektar.	Hela beloppet.	Per hektar.			Hela kostnaden.	Per hektar.	Hela beloppet.	Per hektar.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.			Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1. Farstorsåns reglering inom Farstors o. Vankifva socknar	310.09	50,000.00	161.24	137,660.60	443.94	16. Dufhultsåns och Flybodabäckens reglering i Örkene socken	68.26	4,500.00	65.92	13,028.20	190.86
2. Lärkerödssjöns sänkning i Tosjö socken	71.40	4,500.00	63.03	14,068.40	197.04	17. Reglering af norra diket å Gårds-Köpinge boställe, Gårds-Köpinge socken	1) 27.00	1,017.39	37.68	—	—
3. Perstorsåns reglering i Röke och Vestra Torups socknar	126.57	8,600.00	67.95	64,673.00	510.97	18. Holgeåns reglering i Näsums socken	23.90	4,900.00	205.02	5,184.63	216.93
4. Hofdalaåns reglering i Norra Mellby socken	56.89	5,100.00	89.65	30,789.80	541.22	19. Dikning i Sarröd af Rischeberga socken	5.65	503.30	89.08	1,203.40	212.99
5. Reglering af Hagsjön samt Vedje- och Fulasjöarne i Vittsjö och Norra Åkarps socknar	261.03	18,500.00	70.87	85,520.80	327.63	20. Tranebodaåns reglering i Örkene socken	31.78	1,900.00	59.79	7,256.20	228.33
6. Tågarpsbäckens reglering inom Glemminge och Hörups socknar	45.12	7,000.00	155.14	—	—	21. Borrbys gårds södra utloppsbackens reglering i Borrbys socken	1) 50.00	1,532.10	30.64	—	—
7. Rökeåns reglering och Algustorpsjöns sänkning inom Röke och Hörja socknar	574.58	66,401.30	115.56	185,727.20	323.24	22. Önnarpsjöns uttappning i Röke och Norra Åkarps socknar	81.71	16,589.48	203.03	24,113.40	295.11
8. Härnsjöns sänkning i Vittsjö socken	89.14	2,600.00	29.17	16,143.40	181.10	23. Öfre Stenåns reglering och Vemmentorpsjöns sänkning i Örkellunga socken	71.58	17,000.00	237.50	19,655.80	274.60
9. Nedre Holmaåns reglering i Osby socken	96.47	14,500.00	150.31	32,187.60	333.65	24. Nosabybäckens reglering i Fjelkestads m. fl. socknar	347.63	8,246.19	23.72	50,266.00	144.60
10. Öfre Holmaåns reglering och Jonstorpsjöns sänkning i Osby socken	122.09	24,268.00	198.77	47,054.80	385.41	25. Rössjöholmsåns o. Stensbäckens reglering i Tosjö och Munka-Ljungby socknar	284.00	54,717.21	192.67	77,295.60	272.17
11. Kalhultsbäckens reglering i Osby socken	106.37	9,100.00	85.55	37,964.80	356.91	26. Vesterjöns sänkning i Tosjö och Hjernerps socknar	261.18	38,182.60	146.19	48,581.60	186.01
12. Linebäckens reglering i Emislöfs socken	14.69	3,640.00	247.79	—	—	27. Hvarshultsbäckens reglering i Odeljunga och Örkellunga socknar	147.29	7,423.90	50.40	—	—
13. Blistorps- och Kråksjöarnes sänkning i Näsums och Vänga socknar	74.60	16,400.00	219.84	19,723.00	264.38	28—51. Förrättningar utan angifvet värde 2)	1) 482.56	—	—	—	—
14. Fäbrobäckens reglering i Näsums socken	27.40	1,000.00	36.50	—	—	Summa	3,908.98	394,921.47	—	918,008.23	—
15. Mjösjöns reglering i Huaröds socken	50.00	6,800.00	136.00	—	—						

1) Arealen endast ungefärligen uppskattad, ej uppmätt. — 2) Nämligen Malmöåns reglering i Höröds socken 26.54 hektar; dikning i Slätteberga i Degeberga socken 15; d:o i Huaröd och Vebäck i Huaröds socken 25; Esperödskanalens reglering i Fjelkestads och Knislinge socknar 50; Killebäcks d:o i Huaröds by och socken 15; dikning i Flensma nr 7 i samma socken 3; d:o i Slätteberga i d:o 12; Rökeåns reglering nedom Kjellstorp i Hörja socken 1; dikning af Bingsstorp i Huaröds socken 7; d:o i Flensma nr 3 i d:o 4; d:o mellan Henriksfält och Bollrup i Glemminge. Bollrup och Tosterups socknar 43.69; Sösdalaåns re-

glering i N. Mellby socken 60; Blåstors Lillas d:o i Blåstorp i Andrarums socken 23.75; d:o d:o i Stråe och Snärpe i samma socken 7.58; Gislabodasjöns sänkning i Örkene socken 18; Vesterjöns utdikning i Degeberga socken 5; Rödbäckens reglering i Grefvie socken 10; Sandbäckens d:o i Knislinge socken 10; reglering af Karrarps södra floddike i Qvidinge och Björnekulla socknar 60; utdikning af »De dödas lotts mosse» i St Olofs socken 50; d:o af Uggetäppet i Ryd i Huaröds socken 2; d:o af Onsalorna i Degeberga socken 15; dikning från Månslunda gård i Fogeltofta socken 2; samt Gunnarpsbäckens reglering i Tjörnarps socken 17 hektar.

orsak deri, att sädesprisen varit låga, då deremot prisen på mjölk, smör och ost samt delvis på kreatur någorlunda hållit sig uppe. Mejerihandteringen har därför under perioden gjort icke obetydliga framsteg. Vål har antalet mejerier icke ökats utan minskats, emedan flere af de mindre mejerierna uppgått i de till antalet ständigt ökade andelsmejerierna, men afverkningen har i medeltal för hvarje mejeri blifvit större och anordningarne för framställande af goda produkter blifvit förbättrade. Enligt de statistiska uppgifter rörande mejeriverksamheten inom länet, som Hushållningssällskapet insamlat, hafva under år 1894, för hvilket år senaste fullständiga uppgifter föreligga, 113 mejerier varit i gång, vid hvilka användts omkring 78,000,000 kg. mjölk och tillverkats omkring 2,800,000 kg. smör samt omkring 40,000 kg. helfet, 9,000 kg. halfvet och 40,000 kg. skummjölksost. Af dessa mejerier, af hvilka två drefvos uteslutande enligt ismetoden, men de öfriga med separatorer, voro 30 andels- och 46 herregårdsmejerier, och egdes de öfriga 37 af bolag eller enskilda personer. Inom Åsbo fögderi funnos 38, inom Göinge 18, inom Villands 33 och inom Ingelstad 24. Mjölkleverantörernas antal utgjorde samma år omkring 8,000.

Från länets jernvägsstationer hade under år 1895 afsändts 3,404,000 kg. smör och 181,000 kg. ost, hvilket visar någon nedgång jemfördt med 1894, då motsvarande quantiteter varit de högsta, som förekommit, och utgjort 3,703,500 kg. smör och 194,095 kg. ost.

Under perioden har Hushållningssällskapet anställt mejerierundervisare, hvilken haft skyldighet att emot ringa ersättning tillhandagå landtbrukare och mejerister inom länet med råd och upplysningar angående mjölkboskapens utfodring och mjölkens behandling samt mejeriers anläggning.

En af de märkligare företeelserna å landtbrukets område under denna period har varit det allt ifrigare framträdande sträfvet att förbättra *nötboskapsraserna*. Detta sträfvande har framkallats af nödvändigheten för landtbrukarne att skaffa sig goda kreatursstammar för uppdrifvande af mjölkafkastningen, men dertill torde äfven i väsentlig mån hafva bidragit Hushållningssällskapets åtgörande att inköpa och i orterna utställa tjurar af ädla raser äfvensom att prisbelöna nötboskap. Till nötboskapspremieringar i enlighet med nådiga reglementet af den 13 november 1891 har Hushållningssällskapet från och med år 1892 årligen anslagit 4,000 kronor af egna medel, och hafva dessutom för sådant ändamål erhållits i statsanslag till länet hvartdera af åren 1892 och 1893 2,000 kronor och hvartdera af åren 1894 och 1895 1,800 kronor. De i följd häraf anordnade premieringarne hafva omfattats af de mindre landtbrukarne med ständigt växande intresse, hvilket visat sig bland annat i bemödanden att anskaffa fullblodsdjur, företrädesvis tillhörande ayrshire-, ostfrieser-, korthorns- och anglerras, hvilka fyra raser äro föremål för premiering inom länet. Sålunda blefvo 65 tjurar och 62 kor af förenämnda rena raser under 1895 premierade, och uppgingo då de sammanlagda utgifterna för länets nötboskapspremieringar till 8,485 kr. 81 öre. Tydligt är, att i samma mån som kreatursbesättningarne förädlas, stiger äfven värdet af desamma, hvadan landtmännen äfven derutinnan böra hafva en sporre till nötboskapens förbättring. Emellertid råder inom flera delar af länet känbar brist på förädlingsmaterial, och är detta i synnerhet fallet i skogstrakterna.

Mjölkkornas antal, som vid förra femårsperiodens slut beräknades till omkring 79,450, kan vid 1895 års utgång uppskattas till 86,316.

De för Malmö och Kristianstads län gemensamma *gödboskapsutställningarne* fortgingo under åren 1891 och 1892, och anslag Hushållningssällskapet under dessa år för ändamålet tillhopa 4,000 kronor. Från och med 1893 har Hushållningssällskapet till de då började och sedan fortgående smörprofningarne i Malmö årligen anvisat 1,000 kronor, som användts att helt eller delvis bekosta deltagande i dessa profningar för de bland länets mejerier, som för sådant ändamål anmält sig. År 1895 deltog 21 af länets mejerier i profningarne.

I jembredd med mejerihandterings utveckling har äfven *svinskötseln* förkofrats. Det är emellertid företrädesvis gödsvin, som uppfödas vid mejerierna. De försäljas gemenligen till slagterier.

Uppfödandet af ungsvin till afsättning i mellersta och norra delarne af landet har mer än ett årtionde varit en lönande affärsgren för mindre jordbrukare i länets mellersta och norra delar. Ett eller annat år, då priset varit mycket lågt, har visserligen afsättningen varit i nedgående, men eljest har antalet af från länets jernvägsstationer afsända ungsvin nästan årligen ökats. Det utgjorde år 1886 78,658 och steg småningom år från år, så att det 1894 uppgick till öfver 130,000. Priset var ock under en stor del af sistnämnda år mycket högt, men började mot slutet af året på grund af öfverproduktion och från andra håll kommande konkurrens att betydligt sjunka. Denna prisnedgång har fortgått under större delen af år 1895, och fastän försäljningen under detta år ingalunda varit obetydlig, alldenstund den omfattat 127,708 djur, så har priset dock varit så lågt, att behållningen blifvit liten eller ingen. Man får emellertid hoppas, att denna förvärfskälla för länets mindre jordbrukare åter skall komma i blomstring.

Hästuppfödning företages fortfarande inom flera delar af länet i den omfattning, att icke allenast landtmännens eget behof deraf tillgodoses, utan äfven att det i länet förlagda artilleri och kavalleri förses med remonter, samt dessutom många djur kunna afyttras till andra orter. Hästafveln står främst inom Villands, Gårds och Ingelstads härad. Då goda ungdjur i allmänhet kunnat fördelaktigt säljas, har hästuppfödningen säkerligen varit en välbehöflig hjälp för mängen mindre jordbrukare under landbrukets tryckta läge. Sträfvandet å detta område har företrädesvis varit riktadt på anskaffande af goda moderdjur. Ett godt resultat i sådant hänseende har otvifvelaktigt vunnits genom den af staten antagna metoden att utmärka för afvel lämpliga treåriga ston med så kalladt afvelsdiplom, hvarigenom djurets egare, sedan det under det nästkommande året blifvit betäckt af godkänd hingst, tillförsäkras en premie af 75 till 100 kronor. Mycket är dock ännu att uträtta, innan moderstammen bringats i något så när tillfredsställande skick. Äfven för anskaffande af ändamålsenliga beskällare har intresset under perioden varit i stigande och visat sig deri, att utom de beskällare, som varit af staten utstationerade, genom enskildes eller bolags försorg anskaffats och till betjenande utstälts flere hingstar af olika typer, lämpade efter behovet å hvarje ort, dock företrädesvis af kallblodigt slag. Den åsigt gör sig nämligen mer och mer gällande, att det är förenadt med mera vinst för djuruppfödaren att framdrifva grofva än ädla hästar. Djur af det

förra slaget hafva äfven blifvit mer behöfliga för landbruket, i samma mån som odlingen af sockerbetor tagit fart. I syfte att i denna riktning förbättra arbetshäfstammen hafva inköpts flere hingstar af ardenneras äfvensom under innevarande år omkring 40 ardennerston till olika delar af länet.

Till hästafvelns i länet befrämjande hafva under perioden anslagits och ställts till premieringsnämndens förfogande för att såsom *premier* utdelas följande anslag:

År.	Statsmedel, kr.	Af hush.-sällskapet, kr.	Summa, kr.
1891	2,500	2,997.50	5,497.50
1892	2,500	2,992.80	5,492.80
1893	2,500	2,995.90	5,495.90
1894	2,500	2,996.00	5,496.00
1895	2,900	3,498.30	6,398.30

Följande antal hästar hafva under perioden tillerkänts premier af premieringsnämnden:

År.	Fullblodshingstar.	Andrahingstar.	Fölston.	Unghästar.	Summa.
1891	2	15	82	49	148
1892	3	13	74	41	131
1893	3	16	77	49	145
1894	1	18	81	59	159
1895	1	17	79	59	156

Fjäderfäafveln är fortfarande föremål för ökad intresse. Detta gäller i främsta rummet hönsafveln. De gamla hönsraserna utbytas allt mer emot nya, mera gifvande, och hönsgårdarnes afkastning torde vara i jemnt stigande. Hönsskötseln synes äfven väl löna sig, då för ägg finnes god afsättning till höga pris. För fjäderfäafvelns förbättrande verkar äfven en i sådant ändamål inom länet bildad förening. I vestra och södra delarne af länet uppfödes en mängd gäss för afsalu till andra orter.

Helsotillståndet bland husdjuren har under perioden varit mer än vanligt tillfredsställande, och, såvidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kännedom kommit, hafva inga andra smittosamma husdjursjukdomar förekommit än i ett fall klöfsjuka, i nio fall mjeltbrand och i fyra fall mjeltbrandsemfysem.

Trädgårdsskötsel och framför allt fruktträdsodling omfattas öfverallt i länet med stigande intresse. I detta hänseende utmärka sig Österslöfs, Fjelkestads, Oppmanna och Vånga socknar, der frukt odlas i sådan myckenhet, att den utföres till aflägsna orter. Den i föregående femårsberättelsen omnämnda, af en enskild person inom Österslöfs socken verkställda storartade plantering af fruktträd, hvilken bedrifves på för annan odling otjenlig mark, har under denna period blifvit i betydlig utsträckning fortsatt. Då de planterade fruktträden, hvilka i allmänhet tillhöra de yppersta sorterna, visat sig trifvas och utveckla sig väl, har det gifna exemplet, såsom varit att vänta, manat till efterföljd icke blott i den närmaste orten utan äfven på andra ställen i länet. Den ökade tillgång på frukt, som på detta sätt börjat uppstå, har dock icke medfört prisfall på denna vara, utan synes förhållandet utveckla sig i motsatt riktning, i det afsättningen till mellersta och norra orterna af landet på grund af de numera lätta kommunikationerna ökats så betydligt, att priset på frukt hållit sig jemförelsevis högt äfven under år, då

fruktskörden varit god. Frisk frukt har äfven, ehuru ännu icke i synnerligen stora partier, exporterats till England.

För trädgårdsskötseln befrämjande har Hushållningssällskapet under hvar af periodens år till Skånska trädgårdsföreningen lemnat ett anslag af 300 kronor mot vilkor, att ett exemplar af föreningens tidskrift kostnadsfritt utdelades till sockenbiblioteken och folkskolorna i hvar och en af länets socknar.

Biskötseln i länet torde icke under perioden hafva gjort några synnerliga framsteg. Till densammans befrämjande har hushållningssällskapet under hvardera af åren 1891 och 1892 anvisat 300 kronor, hvilket belopp lika fördelats emellan hushållningsdistrikten och af dem användts till aflöning åt undervisare i biskötseln eller till belöningar för väl skötta bigårdar.

Den lägre teoretiska *landbruksundervisningen* inom länet har besörjts vid Önnestads landtmannaskola, för hvilken närmare redogörelse lemnas här nedan under rubriken undervisningsanstalter.

Vid *hofbeslagsskolan* å Alnarp har Hushållningssällskapet underhållit 5 frielever under hvar af åren 1891, 1892 och 1893, 9 under år 1894 och 10 under 1895.

I och för verkställande af *undersökningar rörande* de i länets vattendrag vid olika tider *framrinnande vattenmängder* och deras förhållande dels till nederbörden, dels ock till de tid efter annan företagna större odlingsföretagen har Hushållningssällskapet till landbruksingeniörens förfogande ställt 300 kronor under hvar af periodens år.

Till den af enskild person i Kristianstad inrättade *kemiska stationen* har Hushållningssällskapet årligen anslagit 2,000 kronor. För detta anslag blifva jordarter, jordförbättringsmedel, gödningsämnen, foderämnen och mejeriprodukter, som inlemnas till stationen af länets landbrukare, undersökta för ett betydligt billigare pris, än hvad sådana analyser eljest skulle betinga. Vid stationen, som för hvarje arbetsår (1 september—31 augusti) anlitas i högre grad, utfördes 7,163 analyser och undersökningar året 1890—91, 10,836 året 1891—92, 14,098 året 1892—93, 19,985 året 1893—94 och 21,658 året 1894—95.

Utom det att kemiska kontrollanstaltens befintlighet afskräcker mängden från bedräglighet i handeln med jordbrukets nödvändighetsartiklar, har stationen gagnat jordbruket bland annat genom delvis kostnadsfria analyser i mergel- och kalkfyndigheter, hvilkas kemiska sammansättning är den enda värdemätaren å dessa högst viktiga jordförbättringsmedel. Genom kemiska stationen möjliggjordes först för mejerierna att införa betalning efter mjölkens fetthalt, och anlitas densamma fortfarande af 22 mejerier för detta ändamål.

Äfven under innevarande femårsperiod hafva kraftiga åtgärder vidtagits för utrotande af de för landbruket så skadliga *ollonborrnarne*. För hvad i sådant hänseende uträttades under den stora ollonborrsvärmingen på våren 1891, redogjordes redan i sista femårsberättelsen. Inom vissa delar af Gårds härad förekom på våren 1892 en mindre svärming af ollonborrar. Då denna svärming var förutsedd, hade Hushållningssällskapet i god tid förut vidtagit åtgärder för att förma befolkningen i orten att uppbjuda alla medel för att minska antalet af skadedjuren, hvilket hade till följd, att man åtminstone inom ett par socknar med största kraft bedref insamlingen. Under år 1893 väntades härjningar af ollonborrlarver inom länet, och i cirkulär, som på Hushållningssällskapets föranstaltande utsändes till samt-

liga kommuner, fästades landtbrukarnes uppmärksamhet på vigten af larvernas insamlande och dödande, med tillkännagivande derjemte, att medel finnes att tillgå för understödjande af kommunernas och enskildes åtgärder till skadedjurens utrotande. Emellertid insamlades nämnda år endast en obetydlig ollonborrlarver, i jernförelse med hvad som skett de två föregående åren, hvadan de då vidtagna åtgärderna syntes hafva haft god verkan. År 1894 förekommo ollonborrar endast i några socknar, och blef insamlingen då icke heller betydlig, men år 1895, då åter inträffade en af de hvart fjerdje år återkommande allmänna svärmingarne, företogs insamlingen med all kraft, dock icke i så stort omfång som år 1891. Äfven häraf torde man vara berättigad till den slutsats, att skadedjuren i följd af de vidtagna utrotningsåtgärderna äro i tillbakagång. Genom nådigt bref den 17 oktober 1890 har Eders Kungl. Maj:t af de medel, som blifvit ställda till disposition för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd eller då allmänna nöd i någon ort af annan orsak uppkommit, anvisat 24,000 kronor att af Hushållningssällskapet användas till bestridande af kostnaden under åren 1890—1892 för utrotande af ollonborrlarver inom länet, att utgå i den mån motsvarande belopp af enskilda kommuner, Landsting eller Hushållningssällskap för ändamålet tillsköttes. Sedan Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 21 april 1893 för utrotande af ollonborrar under åren 1893—1896 af statsmedel anvisat ett sammanlagdt belopp af högst 60,000 kronor under enahanda villkor för användandet, som nyss nämndes, har Hushållningssällskapet af berörda anslag fått sig anvisade 18,000 kronor att i mån af behof användas under sistnämnda period. Resultatet af insamlingarne under perioden samt kostnaderna därför hafva varit följande:

År	Ollonborrar eller larver.		Kostnad.
	Liter.	Kilogram.	Kronor.
År 1891	319,382	11,710	15,327.63
» 1892	25,640	10,929	4,174.72
» 1893	1,654	—	607.27
» 1894	703	1,799	473.86
» 1895	209,379	2,619	15,194.99
Summa	556,758	27,057	35,778.47

Af förenämnda summa 35,778 kr. 47 öre har hälften erhållits af det för ändamålet anvisade statsanslag samt andra hälften bekostats af de kommuner, der insamling skett, af hvar och en såvidt densamma angick. Af Hushållningssällskapet och Landstinget beviljade anslag att användas på enahanda sätt som statsanslaget, i fall detta visade sig otillräckligt, hafva icke behöft aulitas. De kommuner, inom hvilka insamling skett, hafva varit så belägna:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Bjäre härad	7	—	1	—	7
Södra Åsbo »	5	—	1	—	3
Norra Åsbo »	4	—	1	—	2
Vestra Göinge »	9	—	—	—	8
Östra Göinge »	4	—	—	—	3
Villands »	4	—	—	1	4
Gärds »	3	6	1	3	4
Albo »	3	1	1	—	3
Ingelstads »	1	—	—	—	—

Vid de stora ollonborrsvärmingarne under åren 1891 och 1895 hafva, att döma efter insamlingarne, Bjäre, Vestra Göinge och Villands härad varit värst hemsökta af skadedjuren. Anmärkningsvärd är den ringa förekomsten af ollonborrar inom länets sydöstliga skogfattiga del, hvarest i Jerrestads härad ingen insamling egt rum och i Ingelstads härad sådan företagits endast i en kommun 1891, då blott 130 liter insamlats.

Bränvinstillverkningen idkas fortfarande hufvudsakligen inom Villands, Gärds och södra delen af Vestra Göinge härad eller i allmänhet inom de trakter af länet, der jordmänen särskildt lämpar sig för potatisodling. Någon synnerlig förändring har denna handtering icke under perioden undergått, vare sig med hänseende till de betingelser, hvarunder den kunnat med fördel bedrivas, eller det ekonomiska resultatet af densamma, utan gäller i detta afseende i väsentliga delar hvad derom blifvit sagdt i förra femårsberättelsen. Bränvinstillverkningens stora betydelse för orten är att söka i dess anslutning till jordbruket såsom en vigtig faktor för detsammes höjande, och är detta så mycket mer i ögonen fallande, som alla brännerier i länet bedrivas i förening med jordbruk, i de flesta fall i bolag af 8 till 10, ja ända till 30 delegare, hvilka äro hemmansinnehafvare i trakten. Syftet med tillverkningen torde därför i allmänhet mindre vara förhoppningen om pekuniär vinst af sjelfva rörelsen än att genom densamma förskaffa sig drankaffallet, hvars värde såsom kreatursfoder och medel till kraftigt befrämjande af ladugårdsskötseln är obestridligt. Utan tillgång på drank skulle också det intensiva jordbruket i de trakter, der tillverkning af bränvin hufvudsakligen förekommer, i hög grad försvåras eller helt och hållet tillintetgöras. Dranken är därför ett mycket eftersökt foderämne, och der sådan undantagsvis finnes till salu, finner den lätt köpare, merendels bland torpare och mindre jordbrukare, hvilkas knappa tillgångar icke medgifva inköp af dyrare kraftfoder.

Alla brännerier, som nu äro i verksamhet, drivas med ångkraft, och nästan alla hafva blifvit försedda med nya förbättrade apparater, som möjliggöra råämnenas tillgodogörande på förmåligaste sätt.

Kontrollsystemet, hvilket — sådant det nu är ordnad — är fotadt på oåtkomliga, automatiskt verkande kontrollapparater, hvilka öfvervakas af dertill lämpliga personer, icke blott lemna full trygghet i afseende på en, så vidt möjligt, likformig skatdebitering, hvarigenom trycket af skattebördan i det närmaste upphör, utan gifver äfven en tillförlitlig, alltid tillgänglig exponent på utbytet af den stora mängd af de vid brännerierna förbrukade råämnen. I samma mån som tillverkarne lärt sig uppskatta den nytta, som de i senare hänseendet kunna draga af kontrollsystemet, hafva hos dem allt bestämdare framträd fördran att, på sätt i Tyskland nu allmänt läras praktiseras, få inköpa den för bränningen erforderliga potatisen efter stärkelsehalt, såsom varande den riktiga mätaren för varans verkliga värde. Inköp efter denna grund hafva äfven på ett par ställen redan förekommit och torde blifva mera vanliga, sedan äfven producenterna kommit till insigt om, att derigenom ej sker dem någon orätt, utan att de just på sådant sätt erhålla högre eller lägre betalning allt efter sin varas bättre eller sämre beskaffenhet. Ett sådant förfarande skall otvivelaktigt äfven hos producenterna af potatisen framkalla sträfvan att försätta äfven po-

tatisjorden i bästa möjliga växtkraft äfvensom att odla de värde-rikaste potatissorterna.

Under perioden hafva farhågor uppstått, att bränvinstillverkningen skulle tillintetgöras eller åtminstone i hög grad skadas genom en i sammanhang med hvitbetssockertillverkningen påbörjad framställning af bränvin ur melass. Dessa farhågor hafva gifvit sig uttryck, utom i ett par i riksdagen framburna motioner om åtgärder till skyddande af potatisbränningen emot en förderffbringande konkurrens med melassbränningen, i en till Eders Kungl. Maj:ts af bränvinstillverkare och potatisodlare härifrån länet gjord underdånig petition om högre beskattning å bränvin, tillverkad af melass, än å det, som beredes af andra råämnen.

I häröfver inforadt underdånigt yttrande af den 18 december 1895 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande an- fört, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande visserligen till fullo uppskattade potatisodlingens och potatisbränningens betydelse för jordbruket i länet, men ansåge sig icke kunna biträda petitionärernas framställning om förhöjd skatt å melasssprit, då det icke syntes vara rättvist och billigt att för skyddande af en, lät vara äldre, näringsgren undertrycka en annan. Den fara, som syntes hota jordbruket i nu ifrågavarande afseende, ansåges lämpligare, och utan att något berättigadt intresse kränktes, kunna afvärjas, om föreskrift meddelades, att all af melass tillverkad sprit skulle vid bränneri denatureras, innan den finge i rörelsen utsläppas. Följderna af ett dylikt stadgande skulle blifva, att sprittillverkning af melass komme att inskränkas till den myckenhet, som vore för industrielt ändamål behöflig, industrien finge den för densamma nödvändiga spriten till det billigare pris, som genom dess framställning af melass möjliggjordes, återstoden af melassen komme att användas till foderämnesberedning, och slutligen sprittillverkning af potatis och säd i sammanhang med jordbruk kunde fortgå utan att i afsevärd mån röna inverkan af melassbränningen. Sålunda skulle melassbränningen från början bringas in på vägar, der den utan att skada bestående förhållanden, blefve till nytta för den allmänna hushållningen.

De i berörda underdåniga utlåtande framhållna synpunkter beträffande melassbränningens skadliga inflytande på tillverkningen af bränvin af andra råämnen torde fortfarande ega full giltighet.

På senare tiden hafva gång på gång olika förslag bragts å bane, gående ut på att åstadkomma sammanslutning af bränvinstillverkarne i syfte att för bränvinsprisets höjande på öfverenskommelsens väg förmå dem antingen att exportera det öfverskott af tillverkad bränvins-sprit, som beräknades uppkomma, sedan landets eget behof deraf blifvit tillfredsstäldt, eller ock att pro rata parte minska produktionen. Dessa förslag hafva emellertid alla strandat, hufvudsakligen af orsak, att icke alla bränvinstillverkarne kunnat förmå att derpå ingå, hvarförutom en så långt utsträckt gemensam verksamhet, som förslagens realiserande innebure, alltid är svar att kontrollera och derfor äfven af betänklig beskaffenhet.

För antalet af bränvinsbrännerier inom länet, mängden af tillverkningen och den derfor erlagda skatt, äfvensom för antalet allmänna nederlag, beloppet af nederlagsafgifter, mängden denaturerad bränvin och derfor restituerad tillverknings-skatt jemte kostnaderna för bränvinskontrollen under periodens olika år redogöres i vidstående tabell H.

B) Skogshushållning. Länet, som jemte Blekinge, Malmöhus och Hallands län bildar södra skogsdistriktet under en öfverjägmästare, är fördeladt på två revir på det sätt, att Östra Göinge, Villands och Gärds härad äro förenade med Blekinge län i ett revir, benämndt Blekinge-Åhus revir, Albo, Jerrestads och Ingelstads härad tillagts Malmöhus revir, som för öfrigt omfattar hela Malmöhus län, samt att återstående delen af Kristianstads län bildar Engelholms revir.

Den förvaltande personalen har inom hvardera af Engelholms och Blekinge-Åhus revir utgjorts af en jägmästare. I sistnämnda revir har jägmästaren haft hos sig anställd en extra jägmästare såsom assistent.

Bevakningspersonalen i Engelholms revir har fortfarande utgjorts af 5 kronojägare och 3 extra kronojägare. Reviret är indeladt i fem bevakningstrakter, nämligen Bjäre, Södra Åsbo, Norra Åsbo, Vittsjö och Finja, och i hvar och en af dessa är en kronojägare anställd, hvarjemte en extra kronojägare är stationerad å Herrevadsklosters kungsgård, hvars skog vid utarrendering undantagits och förvaltas af skogsstaten. Å Torekovs och Magnarps enskilda flygsandsfält finnas dessutom såsom bevakare anställda två extra kronojägare, hvilka dock icke hafva tienstgöring utom samma fält. Der till länet hörande del af Blekinge-Åhus revir är indelad i fyra bevakningstrakter, nämligen Örkeneds, Osby, Gärds och Bäckaskogs. I hvarje af dessa är anställd en ordinarie kronojägare. Extra bevakningen utgöres af en extra kronojägare och två skogvaktare. Inom länsdelen af Malmöhus revir hafva en kronojägare och en plantör haft anställning.

Antalet och arealen af allmänna skogar i länet vid periodens slut utvisas af tabell I (sid. 20).

Hela arealen af allmänna skogar i länet utgjorde sålunda 22,187¹⁵ hektar.

Under skogsstatens kontroll finnas dessutom inom länsdelen af Blekinge-Åhus revir 4 enskilda flygsandsfält med en sammanlagd areal af 1,416⁰⁹ hektar och inom Engelholms revir fem med en areal af 238⁶⁰ hektar.

Å flere af kronans utarrenderade domäner är skogsmarken så obetydlig, att hushållsplan för densamma icke ansetts behöflig. Detta är företrädesvis förhållandet inom de till Malmöhus revir hörande häraderna, hvilka i det närmaste äro skoglösa. Under perioden hafva blifvit fastställda 56 hushållsplaner inom Engelholms revir, 59 inom delen af Blekinge-Åhus revir och 10 inom delen af Malmöhus revir. Afverkningen a de indelade allmänna skogarne har hufvudsakligen bedrivits genom traktugg-

Tab. H. Bränvinstillverkningen i Kristianstads län åren 1891—1895.

År.	Antal brännerier.	Tillverkad	Tillverknings-	Antal nederlag.	Nederlagsafgift.	Denaturerad	Hvar för sig af skat-	Kontrollkostnader.
		bränvin.	skatt.			bränvin.	ten restituerad.	
		Liter.	Kronor.		Kronor.	Liter.	Kronor.	Kronor.
1891 . . .	55	15,039,734	7,519,867	2	5,681	100,938	49,833	113,278
1892 . . .	54	16,471,362	8,235,681	2	4,888	138,761	65,218	121,546
1893 . . .	56	15,776,283	7,888,141	2	6,750	150,000	70,717	133,227
1894 . . .	56	16,903,060	8,001,530	2	5,902	131,891	61,989	126,573
1895 . . .	53	17,539,348	8,769,674	2	4,514	144,026	69,133	126,323

ning med kvarlemnande af fröträd, der så lämpligen kunnat ega rum. Å blott fyra kronoegendomar disponeras skogsafkastningen mot skogsarrende.

Under perioden hafva blifvit försålda 9 kronoegendomar inom Engelholms distrikt med en utmarksareal af 684⁶² hektar och 18 inom länsdelen af Blekinge-Åhus revir med en areal af 820¹³ hektar.

I stället har genom inköp kronoparkernas areal ökats med omkring 939 hektar, deraf 71 hektar tillagts kronoparken Osby och 868 kronoparken Vesslarp. För utvidgning af dessa kronoparker hafva nämligen inköpts dels enligt nådiga brevet den 20 januari 1893 hemmanen n:r 1 Ekhult $\frac{1}{2}$ mantal och n:r 1 Rönneboda $\frac{51}{258}$ mtl om sammanlagdt 680 hektar för 46,900 kronor samt enligt nådiga brevet den 26 januari 1894 hemmanet n:r 1 Nybygden $\frac{1}{8}$ mtl om 250¹⁸ hektar för 16,624 kr. 80 öre, hvilka samtliga hemman äro belägna i Örkene socken och tillagts Vesslarps kronopark, dels ock enligt nådiga brevet den 18 december 1891 70⁹⁶ hektar af hemmanet n:r 1 Kylan i Visseltofta socken, dermed Osby kronopark tillökats.

Skogsodlingen å kronans skogar har under perioden med oförminskad ifver fortgått hufvudsakligen genom inplantering, men äfven genom frösädd å kala skogsmarker. Den har dock hittills förnämligast företagits på de egentliga kronoparkerna och å de boställsskogar, der skogsodling i enlighet med gällande hushållsplan följt omedelbart på afverkning. Då med den ifver, hvarmed skogsodlingen nu bedrivs, den snart torde vara fullbordad å dessa områden, kan den derefter med större kraft företagas på de utarrenderade kronoegendomarnes kala utmarker.

Det å kronoskogarne utstämplade virket har nästan uteslutande försålts å rot antingen genom auktioner, som hållits af kronobetjeningen, eller under hand af revirförvaltaren. Virkes-

prisen hafva hållit sig temligen lika under perioden. För vrakek har sålunda i medeltal erhållits omkring 5 kronor kubikmetern. Barrskog å rot har i medeltal betalats med 5 kr. 90 öre för kubikmeter i närheten af jernväg, men der kommunikationerna varit sämre, har priset nedgått till 3 kr. 50 öre å 4 kronor. Bokvirke å rot har betingat omkring 4 till 5 kronor kubikmetern.

Barrskogen uppgifves allt mer och mer inkräkta på bokskogens område. Såsom orsak härtill anföres, att de s. k. för-yngningshyggerna sedan länge tillbaka varit utsatta för betande och att, då återväxt på grund deraf ej kunnat uppkomma, det utgallrade skogsbeståndet ej förmått hindra marken från att så småningom uttorka och derigenom blifva olämplig som fröbädd för bokollonen. Ehuru betet numera ganska väsentligt inskränkt, har dock af nämnda anledning marken å många ställen ej längre lämpat sig för bokåterväxt, utan har denna i stället fått ersättas med granplantering. Det är dock att hoppas, att framdeles de utglesnade tallskogarne skola, såsom på åtskilliga ställen redan egt rum, allmänt förses med underväxt af bok, på det detta särskildt för Skåne så värdefulla trädslag derigenom må så småningom åter beredas ökad område.

För att tillhandagå allmänheten med råd och anvisningar vid skogsodlingsarbetens utförande har på statens bekostnad varit anställd en *plantör* inom Ingelstads härad, hvarjemte till de enskilde, som deraf velat sig begagna, utlemnats plantor från statens plantskolor. Till inplantering å sandmarkerna i nämnda härad hafva hufvudsakligast användts tall och bergtall.

Skogsskolan i Kolleberga har fortgått i föreskrifven ordning. Den teoretiska undervisningen har omfattat skogshushållning, naturkunnighet, aritmetik, geometri, skrifkunnighet, kartritning och jagtkunskap jemte skogs- och jagtförfattningar. De praktiska öfningarne, hvilka egt rum å kronoparkerna Kolleberga och Skärålid samt å Engelholms flygsandsplanteringar och åtskilliga andra allmänna och privata skogar, hafva hufvudsakligen bestått i insamling och klängning af skogsfrö, plantskolearbeten af olika slag, skogsodling genom sädd och plantering, beståndsvård, uppskattning af ståndskog, skogsafverkning, upphuggning och kubning af virke, fält- och skogsmätning, anläggning af vägar, dikning, hägnadsarbeten, patrullering och annan bevakningstjänst samt jagt- och skjutkonst. Under perioden hafva 45 ordinarie och 1 extra lärjunge blifvit från skolan utexaminerade.

Sedan stadsfullmäktige i Engelholm i underdånighet anhållit, att den norr om staden belägna mark, Norra och Lilla planteringarne benämnd, hvilken tillhörde staden, men under förra århundradet blifvit till kronans vård och förvaltning öfverlemnad för hämmande af den derå då öfverhandtagande flygsanden, måtte, sedan marken numera erhållit en så fast humusbetäckning, att fara för flygsand vore för all framtid förebygd, varda till staden återlemnad, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 september 1891 funnit godt medgifva, att ifråvarande mark skulle till Engelholms stad återlemnas under vilkor bland annat, att staden före planteringarnes tillträdande skulle godtgöra kronan de å dem nedlagda kostnader dels för all äldre skog öfver 40 års ålder efter medelpriset af senaste tio årens virkesförsäljningar från planteringarne vid Engelholm, dels ock för hvarje hektar ungskog af ålder intill 40 år efter 50 kronors kulturkostnad jemte derå under växttiden belöpande årlig ränta efter tre och en half procent från skogsodlingens afslutande, samt att Eders Kungl. Maj:ts Domänstyrelse, sedan

Tab. I. Allmänna skogar i Kristianstads län vid 1895 års slut.

	Del af Blekinge-Åhus revir.		Engelholms revir.		Del af Malmöhus revir.	
	Antal.	Areal i hektar.	Antal.	Areal i hektar.	Antal.	Areal i hektar.
Kronoparker	9	5,716·24	6	1,472·57	—	—
Kronoflygsandsplantering	1	122·38	—	—	—	—
Utarrenderade boställen, ställda under skogsstatens omedelbara förvaltning	7	1,726·50	3	1,020·99	—	—
Utarrenderade indragna boställen:						
Med fastställd skogshushållningsplan	30	2,488·18	50	2,670·85	10	397·90
Utan fastställd skogshushållningsplan	18	382·86	25	971·31	30	?
Civila bostadsboställen (alla utan do)	2	17·81	1	5·00	—	—
Ecklesiastika hemman och boställen:						
Med fastställd hushållningsplan	45	1,580·49	35	2,353·66	8	86·42
Utan » »	24	128·28	24	523·15	34	?
Allmänna inrättnings hemman:						
Med fastställd hushållningsplan	4	86·34	2	297·11	—	—
Utan » »	11	131·07	1	8·04	—	—
Summa	151	12,330·15	147	9,322·68	82	484·32

planteringarne blifvit af staden inlösta, framgent och intill dess annorledes förordnades skulle hafva öfveruppsigten öfver skogsskötseln, så att ej mindre afverkning, efter förutgången afsynig, än äfven skogsodling derstädes skulle verkställas i enlighet med de föreskrifter, som af Eders Kungl. Maj:ts Domänstyrelse meddelades, dock utan skyldighet för staden att bekosta tillsyn å skogen och utstämpling af träd. Efter det lösesumman för skogen å planteringarne blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Domänstyrelse beräknad till 23,252 kronor 7 öre, har Eders Kungl. Maj:t på framställning af stadsfullmäktige i Engelholm om nedsättning i berörda lösesumma såsom för högt beräknad genom nådigt bref den 2 december 1892 bestämt, att löseskillingen för omnämnda planteringar skulle utgöra 21,456 kronor 99 öre, hvilket belopp äfven af staden erlagts den 8 mars 1893.

Den *enskilda skogshushållningen* har under perioden omfattats med allt mer stigande intresse. Icke allenast å de större egendomarne, der i de flesta fall redan ordnad skogshushållning blifvit införd, har skogsskötseln bedrivits på fullt tillfredsställande sätt med nödig omsorg för skogens återväxt i den mån den blifvit afverkad, utan äfven å flere mindre egendomar har förmärkts en god tendens till förbättrad skogsvård medelst inplantering af plantor och dessas fredande från betning. Dock klagas fortfarande från de nordliga delarne af länet, att skogsafverkningen bedrivs icke genom gallring utan genom total nedhuggning, hvarefter marken brännes för odling af råg och potatis; det är emellertid att hoppas, att detta skadliga tillvägagående, som gemenligen benämnes ljungränning och som förminskar eller alldeles omintetgör skogsväxtligheten, i det att derigenom matjorden förbrännes, så att den varder oduglig till skogssådd, skall med stigande insigt komma ur bruk. Någon egentlig svedjning förekommer icke mer.

Hvad som tvifvelsutan kraftigt bidragit till det intresse för skogsplantering, som under perioden tyckes hafva vaknat till lif inom länet är den förening, som vid sammanträde den 10 februari 1894 konstituerades under namn af *Kristianstads läns skogsodlingsförening*. Föreningens ändamål är att verka för skogsodling å inom länet befintliga, enskilda jordegare tillhöriga kalmarker. Detta mål skall föreningen söka uppnå genom att dels på lämpliga ställen anlägga plantskolor och derifrån kostnadsfritt utdela plantor, företrädesvis till mindre jordegare, hvilka äro villiga att skogsodla egna kalmarker, dels anställa tekniskt kunniga biträden såväl för utförande af föreningens skogsodlingsarbeten som för meddelande af undervisning och kostnadsfritt biträde åt enskilde, som sådant önska, dels medelst utdelande af skrifter och föredrags hållande väcka intresse för skogsodling samt insigt om skogens betydelse såväl för den enskilde som för hela landet. I öfverensstämmelse härmed har föreningen kostnadsfritt utdelat under år 1894 till 89 reqvirenter 11 kilogram skogsfrö och 612,000 barrträdsplantor och under år 1895 till 189 reqvirenter 50 kilogram skogsfrö och 1,474,000 plantor. Under sistnämnda år inkommo till föreningen requisitioner för år 1896 från 353 reqvirenter å 143 kilogram frö och 2,492,000 plantor. Den mark, som genom föreningens åtgörande under åren 1894 och 1895 blifvit skogsodlad, kan beräknas till 388 hektar. Föreningen, som i fast anställning antagit en öfverplantör och två underplantörer, hade vid 1895 års slut 3 plantskolor i verksamhet och 10 under anläggning. På hösten 1895 genomreste föreningens öfverplantör och underplantörer hela

länet för att lemna upplysningar och råd rörande kalmarkens planterande. Ett viktigt resultat af dessa resor äro de underhandlingar, som blifvit inledda mellan föreningen och åboarne i Grefvie by angående åtagande af föreningen att skogsodla nämnda bys kala utmark, omkring 500 hektar. Föreningens ordinarie årsanslag uppgingo sistlidet år till 4,095 kronor, af hvilka staten bidrog med 1,445 kronor, landstinget med 500 kronor, hushållningssällskapet med 1,500 kronor och åtskilliga sparbanker med 650 kronor. Dertill kommo medlemsafgifter, hvilka för samma år uppgingo till 968 kronor.

För skogsodlingens befrämjande har länets landsting för hvar år under perioden beviljat 500 kronor att ställas till hushållningssällskapets förfogande, under vilkor att nämnda sällskap för ändamålet beviljade ett lika stort belopp samt der- efter begärde en mot dessa belopp svarande summa eller 1,000 kronor af de medel riksdagen i berörda afseende anvisat. Af dessa statsmedel hafva tilldelats länet år 1891 892 kronor, år 1892 830 kronor och år 1893 855 kronor, hvilka medel likasom Landstingets anslag öfverlemnats till Hushållningssällskapet, som sjelft för hvar år till skogsodlingens befrämjande beviljat 500 kronor och dragit försorg om samtliga dessa anslags användande för det afsedda ändamålet. Från och med år 1894, då Kristianstads läns skogsodlingsförening började sin verksamhet, har Hushållningssällskapet höjt sitt årsanslag till skogsodlingen till 1,000 kronor, och hafva derefter af statsmedel tilldelats länet år 1894 1,579 kronor och år 1895 1,445 kronor, hvilka samtliga medel jemte Landstingets anslag stälts till skogsodlingsföreningens förfogande för att genom densamma på lämpligaste sätt för ändamålet användas.

Å den i föregående femårsberättelse omnämnda under länets landstings förvaltning ställda egendomen Krooksminne, bestående af tillhoppa 175⁹⁶ hektar i ett sammanhängande skifte liggande utmark, hvilken blifvit öfverplanterad med tall, gran och något löfskog, befinner sig den planterade skogen i god växtkraft och ingifver goda förhoppningar för framtiden. Å ett stycke i nordöstra delen af egendomen, der på planteringen blifvit skadad af eld, som spridt sig från en å ett angränsande hemman företagen torfbränning, hafva blifvit utsatta 8,200 plantor, hvarjemte mellanplantering verkstälts, der så behöfts till följd af plantors förvissnande. Alla tre plantskolorna å egendomen hafva under perioden blifvit omgrädda och ånyo besådda och befinna sig i godt skick utan att hafva lidit nämnvärd skada af mask eller ollonborrar. Skogsplantor af fur och gran från plantskolorna vinna mer och mer efterfrågan af jordbrukarne i orten. Under hvar af de senare åren har från egendomen sålts skogsplantor för omkring 400 kronor. Det lider därför icke tvifvel, att den skogsodlingsverksamhet, som å ifrågavarande egendom bedrivits, redan utöfvat ett välgörande inflytande på skogsplanteringen i orten.

Endast en mera betydande *skogsbrand* har under perioden inom länet förekommit. Den 13 maj 1893 på eftermiddagen utbröt nämligen eld i det s. k. Eljaröds furu i Eljaröds socken, beläget utmed allmänna landsvägen mellan Eljaröd och Brösarp och lydande under Kristinehofs fideikommisssegendom. Elden började vid vestra sidan samt spred sig i följd af torka och starkt vinddrag med förvanansvärd hastighet öfver det ena stora området efter det andra utan att låta sig hejda af de här och hvar förekommande brandgångarne. Genom den väldiga röken

från brandstället och genom klämtning i Eljaröds och Brösarps kyrkor tillkallades inom ett par timmar ett talrikt släckningsmanskap. Oaktadt släckningsarbetet genast företogs med största ifver och fortgick hela natten, blef man dock först följande dagen vid middagstiden herre öfver elden, efter det den sträckt sig öfver ett område af omkring 200 tunnland och förstört derå växande vacker ungskog af fur, gran och bok. Anledningen till brandens uppkomst har icke kunnat utrönas, men antogs det allmänt i orten, att elden blifvit anlagd.

Skogshandtering är fortfarande å vissa orter i norra delen af länet vida mer än jordbruk hufvudnäring och utgör der landtmannens förnämsta inkomstkälla. I dessa orter finnas talrika vattensågverk, äfvensom en del ångsågar för skogsprodukternas försågning till olika ändamål såsom plankor, bräder, grufstötter, stäfver och takspån. De flesta af dessa sågverk äro dock af mindre betydelse och användas endast för egarnes eget behof eller till sågning emot lega af dit inlemnade skogsprodukter från kringliggande ort. I följd häraf hafva icke heller kunnat erhållas några tillförlitliga uppgifter om det virke, som blifvit försågadt. Antalet vattensågverk och ångsågar har emellertid uppgifvits vid 1895 års slut utgöra:

	Vattensågar.	Ångsågar.
Åsbo fögderi	32	3
Göinge »	112	18
Villanda »	22	3
Ingelstads »	1	—
Summa	167	24

Icke blott i de skoglösa delarne af länet, der veden faller sig dyr, utan äfven mångenstädes i skogstrakterna, der tillgång på torf finnes, användes sådan till bränsle. Detta brännmaterial kan i de flesta fall fullt ersätta ved, synnerligen om till beredningen användas maskiner, såsom på flere ställen numera sker.

Bruket af stenkol och koks, som länge förekommit i städerna, har äfven på landsbygden mer och mer tilltagit, särskildt bland den befolkning, som bosatt sig vid jernvägsstationerna.

C) Jagt och djurfångst. Jagten i länet kan icke betraktas såsom något egentligt näringsfång utan idkas hufvudsakligast för nöjes skull. Belöningar af allmänna medel för rofdjurs dödande hafva icke under perioden utbetalts, och de djur, för hvilkas dödande sådan belöning ännu erhålles, torde icke förekomma inom länet. I och med borttagande af dylika belöningar för dödande af roffågel och räf hafva dessa djurslag högst betydligt ökat icke allenast till förfång för jagten å det matnyttiga vilda, som af dessa rofdjur förödes, utan äfven till skada för landtmännen sjelfve, hvilka mångenstädes genom dem beröfvas mindre husdjur såsom får och fjäderfän. Åtgärder till förekommande af nämnda rofdjurs allt för starka tillväxt hafva derfor funnits af nöden. En till länets landsting år 1894 framställd motion om utbetalning af skottpenningar med 2 kronor för räf samt en krona för duf- och hönschök, har emellertid, ehuru den syntes hafva ganska stora sympatier, icke blifvit bifallen. Deremot hafva kommunalstämmorna flerstädes utfäst belöning för dödande af räf, och i ett fall har äfven en sparbank af sitt öfverskott lemnat penningar för sådant ändamål. I länets norra socknar anställles också ofta under vintertiden af enskilda personer skallgång efter räf. Men det verksammaste och mer och

mer förekommande sättet, som användes för detta djurs utrotande, torde bestå i utläggande af medelst stryknin förgiftade beten. Åtminstone har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande på senare tiden allt oftare meddelat personer tillstånd att för sådant ändamål använda nämnda gift.

Det matnyttiga vilda, som i länet förekommer, består förnämligast af hare, rådjur, raphöns, tjäder, orre, morkulla, and och annan sjöfågel. Derjemte utgöra räf och gräfling föremål för jagt.

Haren säges alltmer aftaga i antal, och torde orsaken dertill hufvudsakligen vara sjukdomar. Skånska jagtföreningen har under perioden gjort underdånig framställning om utsträckning i Skåne af fridlysningstiden för hare äfven till sista hälften af augusti månad, men denna framställning har icke vunnit bifall.

Tillgången på rådjur har under perioden ökat, hvaremot raphönsstammen, som blef hårdt medtagen under den svåra vintern 1887—1888, ännu icke synes hafva återvunnit den styrka, som den derförut egde. Tjäder och orre förekomma företrädesvis i skogstrakterna i norra delen af länet, men synes den senare numera äfven hafva något spridit sig till sydligare belägna skogstrakter.

En fortgående förminskning af gräsandstammen har under de senare åren iakttagits, beroende visserligen i icke ringa mån på den tilltagande odlingen och deraf föranledd utdikning af myrar och mossar, men en hufvudsaklig anledning dertill torde kunna sökas i den omständigheten, att jagt efter änder varit tillåten under januari, februari och halfva mars, under hvilken årstid oftast de större vattendragen, som utgöra ändernas vanliga uppehållsort, äro tillfrusna, och änderna i följd deraf lättare än eljest kunna utsättas för hänsynslöst förföljande och dödande. Efter det Skånska jagtföreningen gjort underdånig framställning om utsträckning i fridlysningstiden för gräsand, hvad beträffade Skåne, jemväl till nämnda årstid, hafva genom nådiga kungörelsen den 20 april 1894 änder af andra slag än dykänder likasom svan samt enkel och dubbel beckasin blifvit fridlysta icke allenast inom Skåne utan äfven inom Halland och Blekinge jemväl för tiden från och med den 1 januari till och med den 15 mars. Den sålunda förlängda fridlysningstiden för gräsand skall säkerligen kraftigt bidra till detta villebråds bevarande och förökande.

Förutom de bestämmelser, som äro gällande för hela riket, har med afseende å fridlysning af ejder särskildt för Kristianstads län stadgats, att all jagt derå är förbjuden under tiden från och med den 24 april till och med den 31 juli utmed länets Östersjö kust samt alla tider af året vid Hallands Väderö med omkring liggande skär och holmar.

Efter det hushållningssällskapet i Kristianstads län i underdånig ansökning anhållit, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes utfärda förbud för allt ofredande och dödande af stare inom Skåne, Halland och Blekinge, har genom nådiga kungörelsen den 27 april 1894 all jagt efter stare inom Kristianstads och Malmöhus län blifvit förbjuden tills vidare intill utgången af år 1898. Då detta förbud afser att från ett i det närmaste onyttigt och ofta endast okynligt förföljande skydda staren, hvilken, såsom uteslutande lifnärande sig med insekter, är af ovärderlig nytta för landtmännen särskildt under år, då ollonborrsvärmingar förekomma, samt då förbudet går i samma riktning som sträfvet hos den mera eftertänksamma delen af befolkningen,

hvilken söker på allt sätt omhulda denna nyttiga och trefliga fågel, är det önskvärdt att förbudet må komma att utsträckas äfven efter 1898 års utgång, i all synnerhet som detsamma säges redan hafva åstadkommit god verkan.

Jagtstadgans föreskrifter torde nu bättre än förr efterlevas, och jagtvården är i allmänhet god å de större egendomarne, der särskilda jägare och skogvaktare finnas anställda. Till främjande af en bättre jagtvård har dessutom i icke oväsentlig mån bidragit de ganska talrikt förekommande jagtarrendeupplåtelse, hvarigenom jagträten inom stora områden, ibland hela socknar, kommit i händerna på personer, som ifra för jagtens bevarande. Å sådana områden erhåller vildstammen nödigt skydd, hvilket fördelaktigt inverkar på jagten äfven utanför det arrenderade området. Egare af mindre jordbruk torde deremot icke bekymra sig om någon jagtvård, och är det lyckligast, då de icke alls befatta sig med jagt, ty i sådant fall pläga de gemenligen skjuta så mycket de komma öfver, i tanke att hvad de spara icke skall komma dem sjelfve till godo.

D) **Fiske.** *Hafsfiske* bedrivs af en ganska talrik utmed länets kuster bosatt befolkning, bestående dels af egentliga fiskare och deras familjer, dels ock af fiskerättsegande åboar, som jemte landtbruk idka fiske. Fisklägena och fiskeplatserna äro på länets vestra kust: Båstad, Kattvik, Torekov, Ramsjö, Vejby, Magnarp, Skepparkroken och Engelholms hamn, samt på länets östra och södra kust: Tosteberga, Landön och Vanneberga, Åhus, Yngsjö, Knäbäck, Killehus, Hvitemölla, Kivik, Vik, Baskemölla, Simrishamns stad, Brantevik, Skillinge, Örnahusen, kusten vid Borrbj och Sandby, kusten vid Hagestad och Löderup, Käseberga och kusten vid Hammar.

Angående den fiskeriidkande befolkningens antal samt om värdet af deras redskap och fångst, allt för sistlidet år, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit infordra uppgifter, hvilka blifvit sammanfattade i *tabell K* (sid. 24 o. 25).

Dessa uppgifter hafva naturligtvis måst inhemtas af den fiskeriidkande befolkningen sjelf, och då denna icke alltid varit villig eller ens kunnat lemna fullt exakta uppgifter, äro de angifna värdetalen icke fullt så tillförlitliga, som om de på annat sätt kunnat kontrolleras. Man kan dock vara säker på, att värdet på redskapen icke blifvit satt för lågt, likasom att fångsten icke blifvit för högt uppskattad. I hvarje fall torde dock uppgifterna lemna god ledning för bedömning af hafsfiskets i länet betydelse.

En jemförelse mellan dessa och liknande uppgifter för sista året af förra femårsperioden visar en högst betydlig minskning i värdet af såväl båtar som annan fångstredskap, hvilket värde nu upptager knappt något öfver hälften mot hvad det förut uppgifvits. Här af kan man dock icke sluta till en motsvarande tillbakagång af fisket i dess helhet, enär så stor skiljaktighet icke finnes emellan fångstvärdet år 1890, som uppgifvits till 257,461 kronor, och det för sistlidet år, som uppskattats till 210,288 kronor. Då fångstvärdet år 1890 i allmänhet något öfverstigit medelvärdet under den perioden, men ett motsatt förhållande gjort sig gällande 1895 med undantag för lax, hvars fångstvärde då betydligt öfverstigit medelvärdet under förevarande period, torde sjelfva fiskefångsten icke hafva gått så mycket tillbaka, som förenämnda siffror vid första påseende gifva anledning förmoda. Likasom förut har fisket mindre betydelse på

länets vestra än på länets östra och södra kust, der sill- och ålfisket lemna bästa utbytet. Särskildt gifvande hafva varit sillfisket vid Simrishamn och ålfiskena vid Yngsjö, Hvitemölla och Kivik.

Beträffande särskildt fisket vid Simrishamn uppgifves, att sillfisket under perioden gifvit godt resultat utom år 1895, då det var dåligt, samt att det varit ganska lönande, enär prisen ej varit alltför låga. Det bedrivs fortfarande luftvudsakligen af blekingsfiskare, hvilka under fisketiden i hundratals uppehålla sig å fiskeplatsen. Lax- och ålfisket har likaledes varit godt, och har fångsten afsatts till högt pris. Deremot har torsken endast betingat lågt pris.

Ehuru *sötvattensfisket* i länets vattendrag ingalunda är obetydligt, i ty att de flesta mera vanliga slag af sötvattensfisk der förekomma, är Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande likasom under föregående perioden icke i tillfälle att med några sifferuppgifter derför närmare redogöra. Ålfisket torde äfven i detta fall vara det, som lemna största inkomsten. Särskildt i Oppmannasjön, hvarest också finnes riklig tillgång på gös, erhålles mycket ål af utmärkt beskaffenhet. Af betydelse äro också karpfångsten vid karpodlingsanstalten på Gustafsborg och laxfisket i Rönneå.

För skyddande och upphjelpande af laxfisket i Rönneå, der genom olofligt fiske och fullkomlig brist på tillsyn det förut gifvande laxfisket blifvit nästan fullkomligt förstördt, bildades år 1889 *Engelholms fiskeriförening*, som för vinnande af det åsyftade ändamålet arrenderade kronans fiske i Rönneå och Skelderviken samt, efter det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, på framställning af föreningen, den 4 april 1891 utfärdat förändrade stadgar för fisket i nämnda vattendrag samt i sammanhang dermed tillsatt tre tillsyningsmän att hvar inom sitt distrikt öfvervaka stadgarnes efterlefnad, åtagit sig aflöna dessa tillsyningsmän och till dem utgifva ersättning för behöfligt biträde. I denna verksamhet har föreningen blifvit understödd med anslag dels af Norra Åsbo härads sparbank och dels af hushållningssällskapet i länet, som för hvar af åren 1890—1893 beviljat 300 kronor och dessutom anvisat 300 kronor för anställande af försök med inköp af laxrom.

Föreningen, som i brist på medel icke sett sig i stånd att anordna egen laxodlingsanstalt, har emellertid icke heller kunnat få inköpa laxrom hvarken från statens eller enskilda laxodlingsanstalter. Den skärpta tillsynen visade sig vara väl behöflig och äfven medföra god verkan, ty utom en del mindre beslag, som gjorts å fiske, utöfvadt i olaga tid och med olagliga redskap, äfvensom å lax, fångad under förbjuden tid, beslagtogs på en natt ej mindre än sju garn, som fullständigt afstängde inloppet till Rönneå. Föreningens verksamhet blef beklagligtvis icke langvarig, ty redan år 1893 har den mast upphöra i följd deraf, att föreningens tillgångar icke voro tillräckliga att bestrida de med tillsynen förenade omkostnader samt, ehuru väl mycket ut och intresse för saken visades af åtskilliga enskilda personer, strandegarne i allmänhet icke lemnade föreningen den hjälp, som för sakens framgång erfordrades. För omförmälda kronofiske har föreningen erlagt ett årligt arrende af 160 kronor.

Oftan omförmälda, af Hushållningssällskapet lemnade understöd hafva utgått af ett utaf nämnda sällskap för 1890 likasom för hvar af periodens tre första år beviljad anslag a 1,000 kronor till upphjelpande af lax-, laxörings- och forellfisket i

länets vattendrag att utdelas med högst 300 kronor för hvardera af de två större strömmarne Helgeå och Rönneå samt högst 50 kronor för hvart och ett af de mindre vattendragen under vilkor, att enskilde personer eller föreningar för ändamålet tillsköte minst lika stort belopp. Endast Engelholms fiskeriförening har emellertid anmält sig till erhållande af bidrag från samma anslag.

Sedan Eders Kungl. Maj:t, jemlikt beslut den 21 april 1893, från den under Eders Kungl. Maj:ts Statskontor ställda fonden för fiskerinäringens befrämjande tilldelat länets hushållningssällskap ett lån å 3,800 kronor att förräntas med 3 procent och återbetalas under 8 år med en åttendedel om året, har

Hushållningssällskapet, efter inhemtande i hvad mån den fiskeridikande befolkningen önskade blifva delaktig af det beviljade lånebeloppet, deraf lyftat 1,700 kronor. Här af har sällskapet på enahanda vilkor, som det sjelf innehade lånet, utlemnat 450 kronor till ett fiskeribolag i Simrishamn samt till tre dylika bolag och en enskild fiskare i Brantevik tillhopa 1,250 kronor.

Angående beskaffenheten af de redskap, som få vid hafsfiske begagnas, och tiden för fisket har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat nya bestämmelser i så måtto, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dels den 5 juli 1893 utfärdat stadgar för fiske af lax och laxöring i Laholmsbugten från Hallands gräns till Hofs hallar, hvilka stadgar äfven gälla

Tab. K. *Hafsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1895: a) fiskarebefolkning och fiskredskap.*

Fiskeplatser.	Fiskarebefolkning.				Fiskredskapen och dess värde.												Summa värde. Kronor.		
	Män.		Hustrur och barn.	Fiskande bönder, torpare och backstugusittare.	Notar.	Nät eller garn.		Sill- eller strömmingsnät.		Ryssjor eller hommor.		Ref eller andra redskap.		Båtar för sill- eller strömmingsfiske.		Båtar för torsk- eller annat fiske.			
	Gifta.	Ogifta.				An-tal.	Kr.	An-tal.	Kr.	An-tal.	Kr.	An-tal.	Kr.	An-tal.	Kr.	An-tal.		Kr.	An-tal.
<i>Länets vestra kust.</i>																			
Båstad	8	6	38	—	—	60	300	20	100	—	—	4,000	60	—	—	6	240	700	
Katvik	2	2	5	6	—	54	372	—	—	15	45	5	20	—	—	6	400	837	
Torekov	40	20	300	—	—	100	600	800	9,600	200	400	2,000	40	10	5,000	4	400	16,040	
Ramsjö	20	10	20	20	—	100	500	150	1,500	10	15	2,500	1,200	3	1,500	4	1,600	6,315	
Vejby	6	2	8	10	—	10	30	60	650	2	40	400	90	6	100	2	100	1,010	
Magnarp	4	—	6	4	—	20	80	—	—	—	—	100	20	—	—	2	700	800	
Skepparkroken	2	—	3	3	—	5	10	—	—	—	—	50	10	—	—	1	250	270	
Engelholms hamn	4	2	4	—	2	60	20	80	—	—	2	40	—	—	—	2	600	780	
<i>Länets östra och södra kust.</i>																			
Tosteberga	1	—	4	15	4	80	210	575	50	250	—	—	4,000	400	1	50	10	500	1,855
Landön och Vanneberga	7	—	24	10	2	40	80	425	20	150	20	400	40	100	3	150	6	300	1,565
Åhus	10	—	—	10	1	25	25	100	110	1,650	50	2,500	18,000	360	6	375	6	300	5,310
Yngsjö	150	10	10	160	3	300	130	1,300	600	9,000	1,260	63,000	50,000	1,000	35	7,000	21	2,100	83,700
Knäbäck	10	7	31	1	2	50	162	972	272	2,150	210	6,300	15,000	150	15	1,500	—	—	11,122
Killehns	—	3	—	7	—	46	180	60	120	25	800	1,000	10	3	100	—	—	—	1,210
Hvitmölla	47	16	142	—	4	200	600	3,600	1,500	9,000	6,900	13,800	35,000	400	11	1,875	40	1,425	30,300
Kivik	47	18	110	3	5	250	670	2,970	1,200	7,200	700	17,500	43,000	350	11	1,375	42	1,260	30,905
Vik	28	10	116	3	5	250	698	1,220	9,380	3,580	482	4,570	98	98	7	1,750	36	1,800	13,268
Baskmölla	41	13	178	10	8	480	400	2,800	1,000	6,000	300	3,000	2,000	20	8	1,200	20	1,000	14,500
Simrishamns stad	18	—	76	—	—	—	108	540	360	3,600	18	270	250	250	8	1,600	10	500	6,760
Brantevik i Simris socken	14	1	52	—	—	—	95	400	160	960	90	1,080	300	600	4	800	6	300	4,140
Do i Ö.Nöbbelöfs s:n	14	2	52	—	—	—	80	350	260	1,600	60	1,200	150	300	3	1,200	8	500	5,150
Skillinge	34	—	77	2	—	—	40	200	500	4,000	60	1,000	200	100	12	4,500	12	300	10,100
Örnahusen	15	—	45	—	2	400	20	100	150	1,000	70	1,000	100	50	5	1,000	4	200	3,750
Kusten vid Borrbj o. Sandby	11	—	45	—	6	400	—	—	—	—	110	2,600	—	—	—	—	—	—	3,000
Do vid Hagestad o. Löderup	—	—	—	20	5	250	—	—	—	—	100	2,500	—	—	—	—	—	—	2,750
Kåseberga	29	2	97	6	6	900	100	600	750	3,750	200	4,000	400	600	7	3,500	25	1,500	14,850
Kusten vid Hammar	6	—	—	—	5	25	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50	175
Summa	568	124	1,443	290	60	3,710	3,895	18,404	17,402	65,860	10,884	126,060	178,593	6,228	158	34,575	275	16,325	271,162

alla på denna sträcka utfallande eller från Bjäre härad i Skåne till Stensån i Halland rinnande vattendrag, dels ock gemensamt med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län den 22 juni 1895 för en tid af ytterligare tio år förnyat förbud mot allt fiskande i Skelderviken med not af alla slag. I öfrigt gälde vid periodens slut beträffande hafsfisket inga andra särskilda bestämmelser, än de, som genom utslag den 29 december 1885 af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande gemensamt med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län meddelats för fiske med not eller vad i Laholmsbugten.

Hvad angår länets sötvatten, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden utfärdat förändrade stadgar dels den 4 april 1891 rörande laxfisket i Rönneåns fiskedistrikt, dertill äfven räknas den del af Skelderviken, som är belägen innanför den linie, som från Skepparkroksudden tänkes dragen rakt till utloppet af Vege å, dels den 30 mars 1893 för fisket i Helgeå från Broby qvarn till åns mynningar i hafvet vid

Yngsjö och Åhus samt dermed sammanhängande vatten såsom Araslöfs och Harna sjöar jemte tillflöden. För öfrigt gälde vid periodens slut förut antagna stadgar rörande fisket i följande sötvatten nämligen Finja sjö, Sjöberga sjö, Tydinge- och Kollsjöarne, Oppmanna sjö samt Luhrs och Bubbarps sjöar, äfvensom beträffande laxörings- och laxfisket i de år och mindre vattendrag, som utflyta på länets östra kust söder om Yngsjöan och vid samma vattendrags mynningar. Enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 9 januari 1884 är fortfarande all fångst af kräftor i länet förbjuden under april, maj, juni och juli månader.

Den i föregående femårsberättelsen omförmälda, af enskild person anlagda karpodlingsanstalten å Gustafsborg, hvilken led svårt afbräck under den kalla och långvariga vintern 1887—1888, då flertalet af de i vinterdammarne förvarade karparne dogo, har under denna period åter kunnat utöfva sin verksamhet i förut vanlig omfattning. Som bekant behöfves fyra till fem

Tab. K. (Forts.)

Hafsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1895: b) fångstvärde.

Fiskeplatser.	Fångstvärde i kronor.										
	Sill.	Torsk.	Flundra.	Hummer.	Lax.	Aborre.	Ål.	Gädda.	Ort.	Annan fisk.	Summa.
<i>Länets vestra kust.</i>											
Båstad	75	500	750	—	750	—	—	—	—	250	2,325
Kattvik	—	100	200	75	150	—	—	—	—	500	1,025
Torekov	3,500	50	400	600	30	—	—	—	—	—	4,580
Ramsjö	2,750	120	260	200	—	30	—	50	30	200	3,640
Vejby	1,000	400	600	—	—	—	75	—	—	30	2,105
Magnarp	—	150	450	—	—	—	25	—	—	10	635
Skepparkroken	—	—	100	—	50	—	10	—	—	—	160
Engelholms hamn	—	100	—	30	200	—	50	—	—	50	490
<i>Länets östra och södra kust.</i>											
Tosteberga	300	200	100	—	100	300	800	1,000	200	300	3,300
Landön och Vanneberga	100	700	50	—	200	50	1,000	500	—	—	2,600
Åhus	650	500	40	—	350	8	800	40	—	—	2,388
Yngsjö	3,500	1,500	900	—	3,800	—	30,000	25	25	—	39,750
Knäbäck	1,700	50	425	—	85	—	1,400	—	—	—	3,660
Killehus	30	—	50	—	25	—	500	—	—	—	605
Hvitemölla	2,750	250	900	—	625	—	14,500	—	10	—	19,035
Kivik	1,250	250	1,500	—	300	—	17,500	—	—	—	20,800
Vik	1,800	1,000	600	—	2,500	—	8,600	—	—	—	14,500
Baskemölla	3,000	1,500	200	—	200	—	8,000	—	—	20	12,920
Simrishamns stad	25,500	1,600	800	—	3,600	—	500	—	—	—	32,000
Brantevik i Simris socken	1,200	250	175	—	400	—	1,500	—	40	150	3,715
Do i Östra Nöbbelöfs socken	1,800	650	250	—	1,200	—	1,200	—	15	100	5,215
Skillinge	3,000	500	200	—	500	—	600	—	—	—	4,800
Örnahusen	1,500	450	100	—	300	—	12,000	—	—	—	14,350
Kusten vid Borby och Sandby	—	—	—	—	400	—	5,000	—	—	—	5,400
Do vid Hagestad och Löderup	—	—	—	—	500	—	2,000	—	—	—	2,500
Kåseberga	1,000	1,500	100	—	1,000	—	4,200	—	—	50	7,850
Kusten vid Hammar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ringa.
Summa	56,405	12,920	9,150	905	17,265	388	110,260	1,615	320	1,660	210,288

års tid, innan karpnen uppnår den storlek och vikt, — $1\frac{1}{4}$ till $1\frac{1}{2}$ kilogram — att den med fördel kan säljas. I följd deraf kunde under åren 1888—1890 säljas endast obetydligt karp eller den, som undgått förstörelsen förenämnda vinter. Redan år 1891 såldes emellertid omkring 9,000 kilogram fyraårig karp, hvilken dock endast uppnådde en vikt af 1 till $1\frac{1}{4}$ kilogram, och först 1892 lemnade karpafveln full afkastning. Den årliga produktionen, som till en början steg ända till 20 å 25,000 kilogram, har nu något nedgått, så att den för det närvarande vanligen utgör omkring 15,000 kilogram. År 1891 såldes karp för 7,145 kronor, 1892 för 14,930 kronor, 1893 för 11,186 kronor, 1894 för 13,498 kronor och 1895 för 11,204 kronor. Mindre partier försäljas här i landet äfvensom i Danmark, men affären är hufvudsakligen grundad på export till Tyskland, hvarest karp utgör en nationalrätt och sålunda har stadigvarande marknad. Den långa transporten har emellertid vållat många svårigheter och förluster, men är numera väsentligen underlättad, sedan ångfärjeförbindelsen mellan Helsingborg och Helsingör kommit till stånd, hvarigenom karpnen utan omlastning kan på kort tid komma fram till afsättningsorten Hamburg, der den försäljes på auktion. Sedan numera djupare vinterdammar blifvit anlagda, hoppas man för framtiden hafva förebyggt förluster vid inträffande stränga vintrar. Då dammarne blifva äldre, förlora de i produktionsförmåga och måste därför under några år torrläggas. De äro för det närvarande fördelade på följande sätt:

4 lekdammar	1.97 hektar
25 tillväxtdammar	54.30 »
8 d:o för 2 års karp	148.10 »
4 d:o för 3 års karp	187.60 »
Summa 391.97 hektar	

E) Bergs- och brukshandtering samt fabriker, manufaktur och handverk. Någon egentlig bergshandtering eller gruvsdrift förekommer icke i länet, dock torde i den närmaste framtiden vara att förvänta, att en stenkolsgrufva skall komma att upptagas i länet, sedan Eders Kungl. Maj:ts den 31 december 1895 beviljat personer koncession att i enlighet med lagen den 28 maj 1886 eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter inom ett område af 567.9087 hektar inom Hyllinge by af Vestra Broby socken. Något grufvarbete har visserligen ännu icke företagits derstädes, men området i dagen har för den blifvande gruvsdriften anvisats, och derinom hafva åtskilliga förberedande arbeten påbörjats såsom anläggning af fabrikskus och arbetarekasern jemte utläggning af jernvägsspår till Bjufs station å Helsingborg—Hessleholms jernväg.

Tre på staden Simrishamns utmark inmutade blyanledningar hafva icke under perioden bearbetats.

Det inom Albo härad belägna Andrarums alunbruk drifves fortfarande, men endast i ringa utsträckning och utan fördel. Under perioden har endast en kokpanna varit i bruk, och har aluntillverkningen utgjort 100 till 150 fat årligen, hvarje fat vägande 146 kilogram. Afsättningen är hufvudsakligen på Tyskland, men prisen hafva under perioden varit tryckta. Årliga åtgången af bränsle för alunbrukets drift utgör omkring 500 kubikmeter bokved, lika mycket ek- eller granved samt 700 lass torf.

Den industri, som under förra perioden uppkom här i länet och som bestod i brytning och bearbetning af s. k. svart granit, har under perioden i betydlig grad tilltagit och varit synnerligen lönande. Brytningen af svart granit förekommer nu på icke mindre än 16 ställen inom Örkene, Glimåkra, Hjärsås, Oppmanna, Vånga och Fjelkestads socknar, hvarjemte under denna period äfven röd granit börjat bearbetas å ett ställe inom hvar af Oppmanna, Vånga och Ifö socknar. Vid stenhuggerierna å dessa ställen, hvarest för närvarande sysselsättas omkring 400 arbetare, uthugges graniten i lämpliga block äfvensom finhugges, hvarest den forslas till Kristianstad—Immels jernväg och öfver Åhus utföres till utlandet, förnämligast till Tyskland, der den vid stensliperier förarbetas för vidare användning. Den röda graniten, som anträffas mest i trakten kring Ifösjön, torde dock i allmänhet forslas till Bromölla station å Kristianstad—Sölvesborgs jernväg samt öfver Sölvesborg utföras till utlandet. En del af graniten finner äfven användning i orten, sedan i Kristianstad blifvit anlagdt ett stenhuggeri för tillverkning af grafmonument. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har icke kunnat erhålla närmare uppgifter, i hvad omfattning förenämnda granitindustri bedrifves, men då den allra största delen af stenen utföres öfver Åhus, derifrån annat slag af sten icke torde exporteras, gifva uppgifterna från denna hamn en god föreställning om den utsträckning ifrågavarande industri nu tagit. Under sista året af förra perioden utgjorde utförelsen af sten öfver Åhus 905,820 kilogram, och har den sedan år efter år ökat, till dess den under år 1895 uppgick till 3,109,900 kilogram. Sedan under innevarande år stenbrottet å Gyllsboda egor, hvilket är ett af de bästa, blifvit inköpt af Svenska granitindustriaktiebolaget, som jemväl eger stora stenhuggerier i andra delar af landet, är det att förmoda, att granitexporten skall komma att företagas i än större skala.

Kalkstensbrott bearbetas fortfarande i Ignaberga af Ignaberga socken, å Hanaskog af Qviinge socken, å Maltesholm af Östra Sönnarslöfs socken samt på några ställen inom Ingelstads och Jerrestads härad, der dock endast en mindre del af stenen förbrännes till kalk och den öfvervägande delen brytes för användning till trappor och grafvårdar. Derjemte hafva under perioden börjat bearbetas kalkstensbrott i Norra Åkarps socken, der nu äro i verksamhet tre kalkbruk, hvilka dock endast tillverka gödningskalk, som finner god afsättning vid mossodlingarne i orten. Vid öfriga kalkbruk framställes såväl dylik som annan kalk samt tegel.

Det under förra femårsperioden i Bromölla af Ifvetofta socken anlagda kalk- och kaolinbruket har under perioden varit i verksamhet, och har dervid tillverkat kalk och tegel.

Under sistlidet år hafva 29 tegelbruk varit i gång, dervid varit sysselsatte 290 arbetare, och har tillverkningsvärdet uppgått till 113,990 kronor.

Under perioden har i länet uppstått en ny industri, i det att af ett under 1893 bildadt bolag, benämndt Svenska kiselgurfabriksaktiebolaget, å egendomen Genastorp i Osby socken anlagts en fabrik för tillgodogörande af der befintliga lager af kiselgur, hvarmed förstås en hvitaktig eller grå, lös och lätt jordart, bestående af hela eller krossade kiselsyreskal efter diatomacéer. Kiselguren säges numera hafva öfver hundra användningar och lemnar således ett rikt fält för företagsamheten. Ifrågavarande fabrik, som uppgifves vara den enda i sitt slag i

Sverige och som ännu icke drifves i synnerligen stor omfattning, har emellertid hittills hufvudsakligen framställt isoleringsmassa, eldfast färg till bestrykning af tak och väggar af trä samt polerpulver, hvilka tillverkningar, uppgående sistlidet år till 10,000 kilogram, till större delen exporteras till utlandet. Då kiselguren å platsen, enligt vetenskapsmäns intyg, är af bästa beskaffenhet och dertill förekommer i riklig mängd, är det att hoppas, att denna nya industri skall vinna förtjent framgång.

För åskådliggörande af *fabriksverksamhetens* utveckling under perioden tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till vidstående *tabell L* angående fabriker samt fabriksidkarne och deras arbetare under periodens första och sista år, hvilken tabell blifvit sammanfattad dels efter Eders Kungl. Maj:ts Kommerskollegii underdåniga embetsberättelse för år 1891 och dels efter de uppgifter, som till nämnda myndighet innevarande år härifrån blifvit öfverlemnade.

Af tabellen framgår, att antalet fabriker under perioden ganska betydligt ökat äfvensom att fabriksverksamheten högst väsentligt utvidgats, hvilket synes såväl af tillväxten i fabriksarbetarnes antal som framför allt i det mycket ökade värdet af fabrikenas tillverkningar, som utmärker perioden.

För de mera betydande af fabriker skall Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i korthet redogöra.

Under perioden har Klippans pappersbruk, hvars tillverkning förut till en mycket betydande del utgjordes af tidningspapper, i så måtto förändrat sin verksamhet, att den numera uteslutande afser tillverkning af bättre papperssorter, såsom finare tryck-, bok-, skrif- och postpapper och speciellt lumpapper. I sådant syfte hafva anskaffats och blifvit insatta en stor del nya maskiner, hvarjemte för två år sedan för tillverkning af »handgjordt papper» uppförts ett särskildt bruk, innehållande fyra kypor med tillbehör samt inrättningar för papperets torkning såväl vinter som sommar. Dessutom hafva under senare åren genom två rörledningar, hvardera om 2 kilometers längd, ledts källflöden till bruket, hvarst bygts stora filteringsbassänger för vattnets ytterligare renande. Med undantag af någon mindre del, till värde af omkring 50,000 kronor, som säljes till Norge, afsätter bruket sina tillverkningar inom landet, der bruket räknar flere af embetsverken i Stockholm, såsom post- och telegrafverken, äfvensom svenska Riksdagen till sina ständiga kunder. Under sistlidet år tillverkades 1,373,225 kilogram papper till ett värde af 703,169 kronor, och voro derunder vid bruket anstälde 243 arbetare, deraf 21 kvinnor.

Vid Östanå trämassfabrik har tillverkningen under perioden fortgått i ungefär samma omfattning som förut, och tillverkades der under sistlidet år, då 35 arbetare voro vid fabriken anställda, 3,519 ton granmassa med ett tillverkningsvärde af 102,000 kronor. Tillverkningen afsattes på den utländska marknaden, förnämligast i Danmark och Tyskland.

Skånska ättikfabriken å Stensmälla i Perstorps socken, vid hvilken såsom råämne för tillverkningen användes trä af björk och andra för ändamålet passande träslag, har under perioden betydligt utvidgat sin verksamhet. Under sistlidet år, då vid fabriken sysselsattes 63 personer, framställes der 92,909 kg. ättiksyra, 12,495 kg. träsprit, 6,782 kg. denatureringsmedel, 23,000 kg. tjära och tjärolja, 13,492 hl. träkol och 168,556 kg. kimrök, allt till ett uppgifvet tillverkningsvärde af 166,977 kronor.

Fabriker i Kristianstads län åren 1891 och 1895.

Tab. L.

	År 1891.									År 1895.								
	Fabriker			Motörer, drifna af			Beräknade hästkrafter.	Begagnade maskiner och redskap.	Tillverkningsvärde. Kronor.	Egare eller innehafvare.			Arbetare					
	ej i gång.	i gång.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.				öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.	öfver 18 år.		
	118	4	58	43	74	2,064	525	3,342,876	87	5	20	67	1,209	227	104	67	1,674	
	166	5	62	48	106	4,091	1,200	9,225,953	108	7	31	102	2,139	371	129	71	2,812	
	38	1	4	—	32	2,027	675	5,883,077	21	2	11	35	930	144	25	4	1,188	
Kristianstad	25	1	—	—	14	850	428	2,924,387	13	1	7	25	550	129	21	4	729	
Engelholm	7	—	—	—	14	1,100	62	2,575,900	4	—	3	7	303	15	1	—	826	
Simrishamn	6	—	4	—	4	77	185	382,790	4	1	1	3	77	—	3	—	83	
Städerna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hela länet	118	4	58	43	74	2,064	525	3,342,876	87	5	20	67	1,209	227	104	67	1,674	
Landbygden ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

¹⁾ Uppgifterna äse ej bränvsbrännerier, sågverk och vattensmjölgvarnar.

Osby kimiröksfabrik har under perioden fortsatt sin verksamhet i oförminskad omfattning. Sistlidet är sysselsatt vid fabriken 17 arbetare och tillverkades 375,000 kg. kimirök till ett värde af 26,250 kronor. Fabrikatet finner icke afsättning här i landet.

Lunds lästfabrik å Kollinge i Finja socken har under sistlidet år sysselsatt 37 personer och tillverkat 11,317 par läster, 336 st. block, 6,535 par trätofflor och 83,750 par träbottnar, allt till ett värde af 36,597 kronor.

Under sistlidet år hafva varit i gång Åstorps snickerifabrik, som tillverkat byggnadsmaterialier till ett värde af 25,000 kronor, samt tre större tunnbindierier, deraf tunnbindierifabriken i Åstorp tillverkat 25,000 smördrittlar, värda 32,500 kronor, Bjernums drittelfabrik 25,000 såpfjeringar, värda 15,000 kronor, och Skeinge tunnbindier 4,000 fjeringar och 10,000 tunnor i värde af 21,000 kronor.

Ljungrens gjuteri och mekaniska verkstad i Kristianstad, som under perioden fortgått med ständigt utvidgad rörelse, har hufvudsakligen egnat sig åt förfärdigandet af jernvägsvagnar och byggandet af mindre ångbåtar af jern, men har äfven tillverkat maskiner och annat gjutgods. Under perioden hafva tillverkats 425 jernvägsvagnar, deraf 33 s. k. boggiévagnar, till ett sammanlagdt värde af 1,205,890 kronor. Af dessa vagnar hafva levererats till statens jernvägar för ett värde af 319,125 kronor samt de öfrige till enskilda jernvägar. Tjugunio ångbåtar hafva bygts under perioden till ett sammanlagdt värde af 295,000 kronor, och hafva af dessa försålts till Danmark och Tyskland 14, deraf flere blifvit inköpta för danska statsverkets räkning. Till Tyskland, Ryssland och Danmark hafva under perioden exporterats maskinerier till ett värde af 53,200 kronor. Sistlidet år, derunder verkstaden lemnade sysselsättning åt 335 arbetare, utgjorde tillverkningsvärdet 564,000 kronor.

Dessutom hafva under perioden varit i verksamhet nedannämnda dylika verkstäder, nämligen Hessleholms gjuteri och mekaniska verkstad, som sysselsatt 46 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 133,600 kronor, Hvilans gjuteri och mekaniska verkstad, som sysselsatt 92 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 100,000 kronor, Simrishamns gjuteri, som sysselsatt 29 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 58,000 kronor, Engelholms mekaniska verkstad, som sysselsatt 26 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 25,000 kronor, Tollarps mekaniska verkstad, som sysselsatt 23 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 30,000 kronor, samt Åstorps mekaniska verkstad, som sysselsatt 7 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 19,000 kronor, allt under periodens sista år. Dessa verkstäder, af hvilka den förstnämnda haft till specialitet utförandet och uppsättandet af qvarn- och sågverksmaskinerier, hafva eljest förfärdigat ångpannor, landbruksmaskiner och annat gjutgods. I denna bransch hafva dessutom varit i gång två mindre fabriker, Östra Ljungby maskinfabrik, som förfärdigat landbruksredskap och maskiner, samt Göta bruk i Loshults socken, som tillverkat jernmanufakturvaror.

Torsebro krut- och stubinfabrik har under perioden fortgått i någorlunda oförminskad skala. Tillverkningen under sistlidet år har bedrivits med 17 arbetare och utgjorde 55,704 kilogram krut till ett värde af 33,422 kronor.

I Sibbhult af Hjersås socken har under perioden blifvit anlagdt ett glasbruk för tillverkning af lamptillbehör såsom

skärmar, cylinderglas, kupor och oljelinser. Under sistlidet år voro dervid sysselsatte 25 arbetare, och uppgick tillverkningsvärdet till 60,000 kronor.

Glimminge torfströfabrik i Vestra Broby socken har under sistlidet år sysselsatt 118 arbetare och haft ett tillverkningsvärde af 27,300 kronor.

Strömshalls klädesfabrik i Vestra Broby, Gamle Stamps ullspinneri i Munka-Ljungby och Dala yllefabrik i Grefvie socken, af hvilka den förstnämnda har mesta betydhet, hafva tillverkat gröfre kläden, fältar och något trikåvaror.

I Kristianstad har under perioden funnits 1 trikåfabrik, som under sistlidet år sysselsatt 72 arbetare, deraf 70 qvinnor, och tillverkat bomulls- och ylletrikåvaror till ett värde af 150,000 kronor.

Å samma ställe har under sistlidet år 1 handskfabrik sysselsatt 60 arbetare, deraf 35 qvinnor, samt tillverkat 50,000 par handskar till värde af 75,000 kronor.

Under perioden hafva ett tiotal garfverier varit i verksamhet, af hvilka Ehrnbergiska garfveriet i Simrishamn varit det mest betydande. Det har under sistlidet år sysselsatt 31 arbetare och tillverkat lädervaror till ett värde af 140,000 kronor.

Af de öfriga hafva 2 läderfabriker i Engelholm och ett ånggarfveri i Osby drivits i största omfattning.

Vid 3 cigarrfabriker i de trakter af Villands härad, der tobak odlas, hafva under sistlidet år sysselsatts 32 arbetare och tillverkats cigarrer för omkring 50,000 kronor.

Vid 11 stärkelse- och potatismjölfabriker hafva under periodens sista år sysselsatts 72 arbetare och tillverkats potatismjöl till värde af 100,000 kronor.

Under perioden hafva varit i gång 2 ångqvarnar i Kristianstad, 1 i Simrishamn och 4 å landsbygden. Särskildt de två första hafva drivit sin rörelse i högst betydlig omfattning. Dessutom finnas i länet 239 vattenmjölkqvarnar af större betydhet.

Utom en del mindre bryggerier, hvilkas hufvudsakliga tillverkning utgjorts af dricka och svenskt öl, hafva under perioden varit i gång nedan omnämnda bryggerier, hvilka drivit rörelse i större omfattning och hvilkas verksamhet under sistlidet år angifvits sålunda:

Bryggeriets namn.	Arbetare.	Tillverkning, hl.				Tillverkningsvärde. Kronor.
		Bayerskt öl.	Svenskt öl.	Svegricka.	Porter.	
Fialands ångbryggeri, Kristianstad	18	6,299	154	1,086	—	61,027
Wendels bryggeri, Kristianstad	11	2,500	1,400	1,600	—	31,000
Engelholms bryggeri	8	3,000	—	—	—	27,900
Åby—Klippans ångbryggeri	29	177,000	—	—	—	177,000
Karpalands ångbryggeri	17	5,250	500	3,000	—	76,200
Bjerjå bryggeri	39	2,500	103	886	2,000	59,000

Tomelilla jästfabrik, som började sin verksamhet under år 1894, har sistlidet år sysselsatt 14 arbetare samt tillverkat 36,000 kilogram jäst och 416,884 liter sprit, allt till värde af 88,870 kronor.

I Kristianstad hafva under perioden varit i verksamhet 2 spritförädlings- och reningsverk, hvilka drifvit sin rörelse i stor omfattning. Sistlidet år hafva vid dem varit sysselsatta 23 arbetare samt renats 9,300,000 liter bränvin till uppgifvet värde af 6,402,500 kronor.

Konservfabriken i Kristianstad, som under periodens första år haft att kämpa med svårigheter i följd deraf, att fabriken tillverkningar icke funno beräknad afsättning, har under de senare åren åter drifvits med fördel, sedan den koncentrerat sin verksamhet på sådana inläggningar, som visat sig vinna efterfrågan. Sistlidet år, derunder vid fabriken varit anställda 10 arbetare, har tillverkningen utgjorts af 105,000 burkar gröna ärter, 1,000 burkar bönor, 1,200 burkar champignoner och 500 burkar sparris, allt till ett värde af 54,625 kronor.

Svinslagteriet i Tomelilla har under perioden varit i verksamhet, och hafva under sistlidet år 19 arbetare dervid haft anställning samt afverkats 740,000 kilogram fläsk till ett värde af 575,000 kronor, hvilket fläsk afsatts på England.

I länet, der förut icke funnits sockerbruk, hafva under perioden 2 dylika bruk blifvit anlagda. Det första anlades i Engelholm af Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag och började sin verksamhet på hösten 1892. År 1894 blef en ny fabrik, anlagd å Karpalunds egor i Färlöfs socken i närheten af Vinnö anhaltsstation å Hästveda—Karpalunds jernväg, färdig att träda i verksamhet. Denna senare fabrik led emellertid snart en mycket svår motgång derigenom, att vid en den 9 november 1895 timad eldsvåda, som uppkom genom explosion i laboratoriehuset, sockerbrukets fabriksbyggnader till större delen ödelades, så att vidare afverkning af sockerbetor under den då nyss började mycket fördelaktiga kampanjen 1895—1896 måste afstanna. Berörda eldsvåda, som med hänseende till värdet af den dervid förstörda egendom var den betydligaste, som på länge i länet inträffat — assuransersättningarna uppgingo sammanlagdt till nära 600,000 kronor — var äfven i så måtto ödesdiger, att den kräfde två människolif. Fabriken kemist och dennes biträde omkommo båda. Den senare innebrändes och den förre dog några dagar efter branden af de brännsår, han vid explosionen erhållit. I följd af eldsvådan försålde fabriken sina sockerbetor till Engelholms sockerbruk, som derigenom för kampanjen erhöi en tillökning i sockerbetor af icke mindre än 25,501,885 kilogram. Också intog Engelholms fabrik under samma kampanj främsta rummet bland de skandinaviska fabriken med hänsyn till afverkningens storlek. Den anmälda afverkningsmängden per dygn uppgick till 700 ton, och utgjorde tillverkningen 6,980,000 kilogram råsocker och 1,700,000 kilogram melass till ett sammanlagdt värde af 2,433,000 kronor. Vid fabriken, som hade ett tjugotal betvägar utställda i orten för insamlande af betor, voro sysselsatta 265 arbetare. Emellertid har Karpalunds fabrik, som blifvit återuppbyggd och försedd med nya och förbättrade maskiner, som möjliggöra betydligt större afverkning, redan åter trädt i verksamhet. För innevarande vinterkampanj hafva dessa fabriker hvardera anmält en afverkning af 800 ton per dygn.

För brännerierna och sågverken har blifvit redogjordt häröfvån på tal om bränvinsbränning och skogshushållning.

Med *handtverkerierna* har icke under perioden inträffat någon anmärkningsvärd förändring, utan befinna de sig på ungefär samma ståndpunkt som under förra femårsperioden.

Ehuru handtverkerierna lida af det tryck, som konkurrensen från fabriken medför, kan dock på alla områden förmärkas en sträfvan att höja yrkesskickligheten. Antalet handtverkare och deras arbetare har under periodens första och sista år utgjort:

	År 1891.				År 1895.			
	Handtverkare.		Arbetare.		Handtverkare.		Arbetare.	
	Män.	Qvin- nor.	Män.	Qvin- nor.	Män.	Qvin- nor.	Män.	Qvin- nor.
Kristianstad . . .	95	3	196	6	106	7	214	16
Engelholm . . .	48	1	48	5	36	6	57	9
Simrishamn . . .	41	4	88	9	39	8	102	11
Städerna	184	8	332	20	181	21	373	36
Båstad	13	—	23	—	11	1	16	—
Landsbygden . .	1,071	27	1,494	80	1,103	19	1,625	106
Hela länet	1,268	35	1,849	100	1,295	41	2,014	142

I Örkene och angränsande socknar bedrifves fortfarande tillverkning af spånkorgar i en ganska stor skala. Denna industri, som närmast är att betrakta såsom *hemslöjd*, ehuru äfven numera dervid införts enklare arbetsmaskiner, gifver sysselsättning åt en stor del af den fattigare befolkningen i denna ort, och i vissa familjer äro alla medlemmarne sysselsatta med korgarbete. Afsättningen sker genom kringvandrande eller kringresande försäljare, hvilka icke allenast besöka större delen af värt eget land, utan äfven sträcka sina färder till utlandet, förträdesvis Danmark, Frankrike och England. Det årliga tillverkningsvärdet anses uppgå till omkring 75,000 kronor. Till korgarbetet användes trä af gran, och har den större efterfrågan derpå, som af korgtillverkningen föranledts, haft till följd, att vid skogsauktioner för kronans räkning granvirke å rot, som eljest betalats med omkring 8 kronor kubikmetern, i Örkene socken betingat högsta priset, varierande emellan 20 och 28 kronor kubikmetern. Ja, vissa för korgindustrien särskildt lämpliga träd hafva betalats med ända till 40 kronor för kubikmetern.

Tillverkning af laggkärl och enklare möbler förekommer fortfarande i flere af socknarne i länets norra del såsom Glimåkra, Emislöf och Osby. Mot de förfärdigade möblerna har med skäl anmärkts, att de icke alltid hafva den tilltalande form, som önskligt vore och som motsvarar de i våra dagar betydligt stegrade anspråken på en god stil äfven i enklare hushållsföremål, hvadan de icke heller kunna vinna en så vidsträckt spridning, som eljest skulle vara fallet. För afhjelpande af denna olägenhet har Hushållningssällskapet latit anskaffa och bland slöjdidkarne sprida ritningar till enkla, men smakfulla möbler äfvensom anordnat slöjddkurser samt föranstaltat om föredrags hållande inom de slöjdidkande socknarne rörande fördelarne af användandet af enklare arbetsmaskiner.

Inom Loshults socken har befolkningen af ålder sysselsatt sig med klemsmid och gördelmakeriarbeten, och såsom binäring förekommer inom Esphults och Linderöds socknar tillverkning af rep, korgar, skoflar, redsel och tandpetare. Flerstädes bedrifves äfven tillverkning af s. k. allmogeväfnader.

I öfrigt förekommer icke någon husslöjd af nämnvärd betydelse, och de tider äro förbi, då det var regel i hemmen på landsbygden att vid ledighet från jordbruksgöromål företaga hvarjehanda slöjdarbeten, hvarigenom husets behof i olika riktningar tillgodosågos.

För slöjdundervisningens befrämjande har Hushållningssällskapet årligen under perioden fått sig tilldeladt ett anslag af statsmedel till belopp af 1,750 kronor, som användts sålunda, att Centralslöjdskolan i Önnestad deraf erhållit tre fjerdedelar och Träne slöjdskola en fjerdedel. För dessa skolor skall närmare redogöras här nedan.

Bland *föreningar* af sådan beskaffenhet, som omförmäles i 13 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, torde främsta rummet intagas af handels- och industriföreningen i Kristianstad, hvars reglemente blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 6 december 1877 och som har till ändamål att befrämja de inom stadens

område boende handels- och industriidkarnes gemensamma intressen. Inträde i föreningen kan vinnas af personer, som i staden idka handels-, fabriks- eller handverksrörelse, men antages till medlem i föreningen icke någon handverkare, som icke medelst aflagdt, af föreningens styrelse godkändt mästareprof styrkt sin skicklighet i yrket. Såsom mål för sin verksamhet har föreningen äfven satt att utfärda gesällbref åt arbetsbiträden, som äro anställda hos föreningsmedlemmar, såvida biträdena medelst aflagdt arbetsprof styrkt sig innehafva nöjaktig yrkesskicklighet samt minst ett år arbetat hos den föreningsmedlem, som utfärdat utlärningsbevis. Under perioden hafva af föreningen utfärdats 64 mästare- och gesällbref. Vid 1895 års slut funnos 125 medlemmar i föreningen, och utgjorde då dess tillgångar 1,200 kronor.

Med hufvudsakligen enahanda syftemål finnas i länet dessutom några andra föreningar af förenämnda beskaffenhet.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Angående allmänna vägar och skjutsning bifogas föreskrifna tabellen 2.

Allmänna landsvägarnes längd har genom den vid femårsperiodens början verkställda öfverflyttning till länet af Tranås socken och Tryde sockendel ökats med 1½ nymil, men samtidigt genom öfverflyttningen från länet af delen af Stora Köpings socken minskats med 0·3 nymil, hvadan ökningen af denna anledning utgjort endast 1·2 nymil. Dessutom har väglängden ökats med 0·27 nymil genom anläggning å staden Kristianstads mark af en ny utfartsväg åt öster. Det oaktadt har landsvägarnes längd för innevarande period upptagits 4·2 mil kortare än för föregående period. Detta har uppgifvits bero derpå, dels att förut såsom landsvägar angifna vägar nu upptagits bland bygdevägarne, dels ock att väglängden för förra perioden felaktigt uppgifvits.

Beträffande *bygdevägarne* hafva dessa nu upptagits 2·70 nymil längre än hvad under förra perioden angifvits såsom sammanlagda längden af härads- och sockenvägar, och detta oaktadt genom öfverflyttning från länet af område uppkommit en minskning af 2·4 nymil. Den ökning i bygdevägarne längd, som den nu afgifna uppgiften förutsätter, kan emellertid icke på annat sätt förklaras, än att dels, såsom nyss nämnts, vägar, som förut räknats till landsvägar, nu upptagits såsom bygdevägar, och dels att föregående uppgifter varit felaktiga, gällande detta senare särskildt om de s. k. sockenvägarne, rörande hvilka bristfälliga uppgifter från kommunerna inkommit.

Städernas allmänna vägar hafva under perioden ökats med 0·09 nymil, beroende derpå, att staden Kristianstads vägar, hvilka vid 1890 års slut utgjorde en sammanlagd vägsträcka af 0·5 nymil, genom Näsby och Nosaby byars öfverflyttning till Villands härad minskats med 0·18 nymil, men deremot genom anläggning af den ofvan omförmälda östra utfartsvägen ökats med 0·27 nymil. Kostnaden för ifrågavarande väganläggning, hvilken utförts af Nosaby—Hammarsjöns aktiebolag jemte enskilde väghållningsskyldige i Villands härad, har emellertid icke kunnat

uppgifvas, och har staden dertill endast bidragit med marken, som åtgått till vägen.

Längden af indelade med skjutsanstalter försedda vägar har äfven något minskats, och är anledningen dertill den, att en skjutsanstalt under perioden blifvit nedlagd.

Uti tabellen upptagna *omlagda eller betydligt förbättrade* vägar afse:

1:o) Omläggning af häradsvägen från Hörja kyrkoby till Tyringe jernvägsstation på en sträcka af 0·654 nymil inom Hörja och Finja socknar, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 21 februari 1890, anvisat ett anslag af 19,800 kronor eller två tredjedelar af kostnaden. Återstående tredjedelen har bekostats af enskilde personer inom förenämnde kommuner;

2:o) förbättring af allmänna landsvägen emellan Åby och Östra Ljungby skjutsanstalter vid den s. k. Vegabacken i Gråmanstorps socken, hvartill Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 27 februari 1891, anvisat ett anslag af 2,100 kronor, motsvarande två tredjedelar af kostnaden. Återstående tredjedelen har bekostats af enskilde personer inom Gråmanstorps och Östra Ljungby socknar;

3:o) a) förbättring af häradsvägen vid Ullstorpsbacken å en sträcka af 660 meter jemte ombyggnad af den nedanför backen befintliga bron öfver Ullstorpsån; b) omläggning och förbättring af häradsvägen vid Hörups kyrka å en sträcka af 496 meter; c) omläggning och förbättring af häradsvägen vid Rödmöllabacken i Glemminge och Tosterups socknar å en sträcka af 492 meter och d) förbättring af allmänna landsvägen vid Benestadsbacken i Benestads socken å en sträcka af 420 meter. Till dessa företags utförande har Eders Kungl. Maj:t, enligt särskilda nådiga bref den 17 mars 1894, anvisat 7,500 kronor till det under a), 1,600 kronor till det under b), 2,200 kronor till det under c) och 1,800 kronor till det under d), i hvarje fall motsvarande två tredjedelar af beräknade kostnader. Återstående tredjedelen har bekostats af Borrby, Hammenhögs, Hannas, Östra Ingelstads, Löderups, Hörups, Ingelstorps, Valleberga,

Glemminge, Tosterups, Ullstorps, Bollerups, Öfraby, Benestads, Tryde och Spjutstorps kommuner; och

4:o) förbättring af en sockenväg inom Borrby socken på en sträcka af 145 meter, därför kostnaden, 300 kronor, har guldits af Borrby kommun.

Under femårsperioden hafva påbörjats men ej afslutats följande vägarbeten:

1:o) anläggning af den del af en föreslagen ny väg emellan Trälshults by i Knäreds socken i Hallands län och Lärkeröds by i Tosjö socken, som sträcker sig från länegränsen till Lärkeröd. Till detta företag har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 27 februari 1891, anvisat ett anlag af 15,000 kronor, och har Tosjö kommun iklädt sig ansvarighet för arbetets utförande;

2:o) omläggning emellan Hallands läns gräns och Örkeljunga af allmänna landsvägen emellan Laholm och Hesselholm, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 19 februari 1892, anvisat ett anslag af 23,000 kronor. Örkeljunga kommun har iklädt sig ansvarighet för arbetets utförande;

3:o) omläggning och förbättring inom Örkeljunga socken af landsvägen emellan Örkeljunga och Vestra Göinge härads gräns, dertill Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 10 april 1895, anvisat ett anslag af 9,600 kronor. Örkeljunga och Odeljunga kommuner hafva iklädt sig ansvarighet för arbetets utförande.

4:o) vägomläggning vid Branteliden mellan Torekov och Båstad i Vestra Karups socken, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 10 april 1895, anvisat ett anslag af 22,000 kronor. Båstads, Hofs och Vestra Karups kommuner hafva iklädt sig ansvarighet för arbetets utförande.

Vid fördelning af de utaf Riksdagen anvisade anslag till vägundersökningar har Eders Kungl. Maj:t behagat till understöd för verkställande af undersökningar för vägars anläggning eller förbättring inom Kristianstads län bevilja af 1891 års anslag 2,500 kronor, af 1892 års 1,200, af 1893 liksom af 1894 års anslag 1,000 och af 1895 års anslag 600 kronor.

Antalet af de till allmänt underhåll indelade *broarne* utgjorde vid ifrågavarande likasom vid föregående femårsperiods slut 351. Af dylika broar hafva nybygts dels ofvan omnämnda bro öfver Ullstorpsbäcken, dels den i gränsen emellan Onsjö och Norra Åsbo härad befintliga s. k. Böljesbro, hvilken utan bidrag af statsmedel uppförts af Färingtofta socken, som före tillämpningen af nya väglagen haft byggnads- och underhållsskyldigheten af densamma sig ålagd, dels bron vid Lärkeröd å vägen från Hallands läns gräns, bron vid Drakabygget, Flors-hults bro och Möllebron å vägen från Hallands länegräns till Örkeljunga samt Lyckstads bro å vägen emellan Örkeljunga och Odeljunga, hvilka broars ombyggnad föranledts af ofvan omnämnda pågående vägomläggningar, dels ock Kärrkrabro, Rättelefs bro och Nääs bro, hvilka blifvit ombygda och förstörade i och för utförande af Finjasjöns sänkning, utan att någon kostnad derför drabbat de brobyggnadsskyldige.

Hesselholms bangård å statens jernvägar sträcker sig med sin norra del öfver allmänna landsvägen emellan Hesselholm och Tyringe. Vid skärningspunkten, der landsvägen ligger i bangårdens plan, har allt ifrån jernvägens öppnande varit anordnad en vanlig vägfövegång, hvilken kunnat afstängas medelst fällbommar, då tåg framdragits eller vaxling egt rum å detta ställe af bangården. I följd af den ökade trafiken å bangården hafva

emellertid afstängningarne af landsvägen blifvit allt längre och tätare än förut, hvarigenom på senare tid ofta uppstått stockning i landsvägstrafiken. Till förekommande af dylik olägenhet har Jernvägsstyrelsen under innevarande period latit ett stycke norr om oförmälda vägfövegång öfver bangården uppföra en storartad viadukt, hvilken å ömse sidor om bangården satts i förbindelse med landsvägen genom på höga vägbankar anlagda uppfartsvägar. Genom denna anordning kan landsvägstrafiken nu obehindradt fortgå oberoende af förhållandena å bangården, dock är i allt fall den gamla landsvägsöfvegången öppen för trafik, så snart icke densamma afstängning af jernvägsdriften påkallas.

I allmänhet *underhålls* de allmänna vägarne på ett tillfredsställande sätt, och användes dervid mer och mer slagen sten, dock begagnas fortfarande grus såsom väglagningsämne på de orter, der tillgång dertill finnes. Ehuru efter tillkomsten af de länet i alla riktningar nu korsande jernvägar trafiken å atskilliga allmänna vägar blifvit betydligt mindre än förut och i följd deraf underhållet af samma vägar blifvit lindrigare, klagas dock från många håll öfver vägenderhållet såsom synnerligen betungande. Obestriddigt är äfven att trafiken å vägarne på atskilliga ställen i närheten af städer och större jernvägsstationer är så betydlig, att väghållet der måste anses mycket besvärligt. Särskildt är detta fallet å de ställen, der om höstarne sockerbeter eller potatis i större myckenhet framforslas. Dessutom torde numera, sedan staten med en tiondedel bidrager till vägenderhållet, ställas större kraf på väghållarne med hänseende till väghållets ordentliga fullgörande. Att vägenderhållet i länet den tid mark är bar är ett synnerligen drygt onus, kan bäst inhemtas af den uppskattning deraf, som enligt 46 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 blifvit af de derför utsedda särskilda nämnder verkställd. I enlighet med de af dessa nämnder aflemnade uppskattningsinstrument hafva sammanfattats de uppgifter, som innehållas i *tabell M*. Deraf framgår, att uppskattade kostnaden för hela länet uppgår till den anseliga summan 278,381 kr. 14 öre, utgörande på vägkilometer 168 kr. 78 öre. Derjemte synes, att kostnaden ställer sig mycket olika inom olika delar af länet, i

Tab. M. Årliga kostnaden af vägenderhållet den tid mark är bar.

Väghållningsdistrikt.	Väglängd. Kilometer.	Årlig underhållskostnad för	
		hela väglängden, kr.	hvarje kilometer, kr.
Bjäre härad	79 931	15,035 88	188 11
Södra Åsbo	75 539	8,593 10	113 76
Norra Åsbo >	214 043	18,027 98	84 23
Vestra Göinge >	306 243	23,040 30	75 24
Östra Göinge >	235 366	20,445 07	86 87
Villands >	186 199	42,764 00	229 67
Gärds >	167 342	51,342 70	306 81
Albo >	110 383	27,599 66	250 04
Jerrestads >	78 448	17,045 28	217 28
Ingelstads >	195 891	54,487 17	278 15
Samtliga distrikt	1,649 385	278,381 14	168 78

det den är lägst inom Vestra Göinge härads vaghållningsdistrikt med 75 kr. 24 öre på vägkilometer samt högst inom Gärds härads vaghållningsdistrikt med 306 kr. 81 öre på vägkilometer. Anledningen till den sålunda i ögonen fallande stora skilnaden i kostnadsbeloppen måste vara att söka deri, att kostnaden i allmänhet kunnat upptagas lägre i de distrikt, der tillgång finnes på grus och naturligt väglagningsämne och der vägarne hafva fast botten.

Beträffande väglagningstiden för länet har af Eders Kungl. Maj:ts Kammarkollegium i utslag den 30 april 1874 blifvit bestämdt, att arbeten för fyllning och grusning af allmänna vägarne i länet skola verkställas under tiden från den 1 till den 24 oktober samt vägsynerna påbörjas första helgfria dag derefter. Emellertid hafva kommunalstämmorna i Linderöds, Esphults och Vestra Vrams socknar jemte åtskilliga enskilde vaghållningsskyldige hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anhållit, att allmänna vägarne i länet och särskildt inom Esphults länsmansdistrikt skulle få lagas och synas tidigt på våren vid källossningen, men har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det ej mindre kronofogdarne i länet än äfven länets landsting lemnats tillfälle att sig i ärendet yttra, genom utslag den 7 november 1894 ej funnit skäl bestämma ändring i förut fastställda tid för allmänna vägarne lagning och vägsynernas hållande, vare sig för länet i dess helhet eller någon del deraf.

Äfven enskilda by- och utfartsvägar underhållas nu bättre än förr. I åtskilliga socknar har tillsynen öfver sådana vägar uppdragits åt kommunalnämnden, som derå årligen håller syn och meddelar föreskrift rörande vägarne iståndsättande, allt i öfverensstämmelse med ordningsföreskrifter, som af kommunalstämmorna antagits och sedan af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit fastställda.

Broafgifter förekomma numera endast vid den så kallade Långebro vid färd till Kristianstad. Enligt nu gällande bestämmelser underhålls denna bro genom en direktion på bekostnad af Östra Göinge, Vestra Göinge, Villands, Gärds och Albo härad i Kristianstads län samt Färs och Frosta härad i Malmöhus län, med undantag för sistnämnda härad af Fulltofta socken och Osby byamän. I underhåll hafva under senare tider årligen erlagts sex kronor för hvarje mantal eller tillsammans 13,031 kr. 98 öre, deraf 9,387 kr. 34 öre utgått från Kristianstads län. Å det län, stort 106,000 kronor, som vid brons ombyggnad upptagits, återstod vid 1895 års slut 56,000 kronor. Sedan i enlighet med nya väglagen ej mindre, på sätt här nedan skall redogöras, Östra Göinge, Vestra Göinge, Villands, Gärds och Albo härad här i länet än äfven Färs och Frosta härad i Malmöhus län förklarats skola hvar för sig utgöra ett vaghållningsdistrikt, hafva åtskilliga brobyggnadsskyldige anhållit, att frågan om skyldigheten att för framtiden underhålla Långebro måtte ånyo prövas, hvarjemte brobyggnadsskyldige från andra än Gärds härads vaghållningsdistrikt yrkat, att för tiden från ingången af år 1895, då nya väglagen trädde i kraft, varda befriade från skyldighet att deltaga i byggande och underhåll af bron. Med föranledande häraf hafva Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Kristianstads och Malmöhus län i gemensamt utslag den 8 oktober 1895 förklarats, att Färs, Frosta, Vestra Göinge, Östra Göinge, Albo och Villands härad skulle från och med den 1 januari 1895 vara befriade från att underhålla den inom Gärds

härad belägna del af brobyggnaden, som ansetts utgöra 300 meter 76 centimeter af den vid bron byggda chausséen, räknadt från vester, hvilken skyldighet derefter ensamt skulle åligga vägkassan i Gärds härad, hvaremot Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande funnit yrkandet om befrielse af underhållet af den inom staden Kristianstads område belägna delen af brobyggnaden, som ansetts utgöra återstående 74 meter 64 centimeter af chausséen jemte sjelfva bryggan och östra landfästet, icke kunna godkännas. Berörda utslag har emellertid blifvit öfverklagadt hos Eders Kungl. Maj:ts Kammarkollegium, som icke, såvidt känt är, då detta skrives, afgjort besvären.

Färjeinrättning å allmän väg förekommer nu endast vid färd emellan Åhus och Degeberga, dervid Helgeå i närheten af Vidtsköffe måste passeras på färja. Afgifter derför uppbäras efter fastställd taxa.

Vägenningar upptagas ingenstädes i länet.

Antalet å allmänna vägarne i länet uppförda *grindar*, som vid 1890 års slut utgjorde 520, har under perioden betydligt minskats och utgjorde vid dess slut 321, deraf inom Åsbo fögderi 74, inom Göinge fögderi 227 och inom Villands fögderi 20. Inom Ingelstads fögderi finnas icke dylika grindar.

Jemlikt föreskriften i 82 § lagen angående vaghållningsbesvärets utgörande på landet har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under ifrågavarande femårsperiod, efter de vaghållningsskyldiges hörande, bestämt, att länet skulle indelas i 10 vaghållningsdistrikt, hvilka till sina gränser sammanfalla med länets 10 härad med undantag af endast Jerrestads och Ingelstads härad, hvilka blifvit indelade på två vaghållningsdistrikt sålunda, att till Jerrestads vaghållningsdistrikt höra Östra Hoby socken af Ingelstads härad jemte Jerrestads härad med undantag af Borrbys sockendel samt till Ingelstads vaghållningsdistrikt förenämnda sockendel från Jerrestads härad jemte Ingelstads härad med undantag af Östra Hoby socken. Sistnämnda socken är nämligen alldeles omsluten af Jerrestads härad, och har det derför ansetts lämpligast, att den blefve förlagd till samma vägdistrikt som detta härad, likasom för förläggande af den i Jerrestads härad belägna delen af Borrbys socken till Ingelstads vaghållningsdistrikt det skälet varit bestämmande, att socknen i sin helhet borde tillhöra ett vägdistrikt. Efter derom i vederbörlig ordning framställd begäran har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnat, att nya vägdelningar skola ega rum i hvar af dessa distrikt, och hafva vägdelningsfrågorna under perioden så långt framskridit, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande deri meddelat utslag utom beträffande Norra Åsbo, Södra Åsbo och Jerrestads distrikt, hvilkas vägdelningsfrågor dock blifvit afgjorda i början af innevarande år. Icke inom något distrikt har man emellertid åtnöjt sig med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes afgörande utan dragit saken under högre myndighets pröfning. Beträffande Albo härads och Gärds härads vägdistrikt har Eders Kungl. Maj:t redan den 13 juni och den 17 juli innevarande år meddelat utslag, hvarigenom ändring ej blifvit gjord i Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut i dessa distrikts vägfrågor.

Ehuru vägfrågorna inom de öfriga vägdistrikten ännu icke blifvit slutligen afgjorda utan ännu äro på pröfning beroende, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dock, med upptagande af väglängden i enlighet med de af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelade utslag, uppställt *tabell N* (sid. 33)

för erhållande af en öfverblick af de i de nya vägdellingarne ingående vägarne samt förhållandet inom de olika vägdistriktet emellan vägarne längd samt distriktens areal, folkmängd, vägtal och vägfyrkar. Af denna tabell framgår, att efter de nya vägdellingarnes genomförande högst olika förhållanden blifva rådande inom de olika vägdistriktet och att bördan af väghållet blifver mycket olika inom de särskilda distriktet, allt efter som större eller mindre vägar intagits i vägdellingarne. Under det Södra Åsbo härad med hänseende till landareal och Vestra Göinge härad med hänseende till folkmängd hafva största väglängden, hafva dock väghållarna i Östra Göinge härad, som skola utföra väghållet in natura, längsta vägsträckan att underhålla, räknadt efter vägtal. Här af följer emellertid icke att väghållningsbesväret inom sistnämnda distrikt är det mest betungande i länet, ty dervid måste tagas i betraktande två andra faktorer, dels antalet vägfyrkar, dels ock kostnaden för vägunderhållet in natura den tid mark är bar, hvilken på sätt tabell M utvisar blifvit högst olika uppskattad. Under förutsättning, att denna kostnad varder efter samma grunder uppskattad inom de olika vägdistriktet, kommer den debiterade vägs-katten att utgöra den riktiga måttstocken för bedömmande af den större eller mindre tungan af väghållningsbesväret inom de olika distriktet. Att väghållningsbesväret på landsbygden efter nya väglagens tillämpning är mycket olika betungande redan under nuvarande förhållanden, innan de nya vägdellingarne kommit till stånd, kan inhemtas af efterföljande tabell, upptagande den inom väghållningsdistriktet i länet år 1895 debiterade vägs-katt:

Väghållningsdistrikt.	Skatt påförd per fyrk	
	till underhåll in natura ej förpligtade vägfyrkar.	samtliga vägfyrkar.
	Öre.	Öre.
Bjäre härad	13	3
Södra Åsbo »	6	4
Norra Åsbo »	14	4
Vestra Göinge »	12	3·5
Östra Göinge »	17	4
Villands »	31	5
Gärds »	42	12
Albo »	42	15
Jerrestads »	15	3
Ingelstads »	27	10

Beträffande skjutsanstalterna i länet under perioden får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifva följande redogörelse:

På sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, förrättades under 1888 auktioner för upplåtande på entreprenad under entreprenadperioden 1889—1891 vid länets dåvarande 29 gästgifverier och 8 skjutsstationer, vid hvilka, enligt då äfvenledes lemnad redogörelse, entreprenadskjutsning åstadkoms. I följd af Tranås sockens öfverflyttning till länet ökades vid 1891 års ingång gästgifverierna med Tranås gästgifveri, der skjutsentreprenad för samma entreprenadperiod blifvit åvägabragt emot ett fastställt entreprenadbidrag af 500 kronor.

Under åren 1891 och 1894 hafva åter förrättats auktioner för upplåtande på entreprenad under perioderna dels 1892—1894 dels 1895—1897 af skjutsningen vid länets gästgifverier och skjutsstationer, af hvilka de förra då ökats till 30 och de senare likasom förut utgjorde 8, och blef, efter det de med förbehåll om skjutsbidrag gjorda anbud underställts Landstingets pröfning, resultatet af dessa auktioner sådant, som af tabell O (sid. 34) utvisas.

Med afseende å skjutsanstalterna har den förändring skett, att gästgifveriet i Qviinge enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 5 juli 1893, hvilket faststälts såväl af Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarkollegium som ock af Eders Kungl. Maj:t, från och med 1895 års ingång blifvit inskränkt till skjutsstation.

Äfven under ifrågavarande period har skjutsstationen i Vestra Karup varit indragen och skjutsningen i dess ställe förlagd till Bokesliden intill 1894 års utgång och derefter till Grefvie jernvägsstation, der, enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut den 21 maj 1892, alltsedan den 1 augusti samma år varit inrättad sådan skjutsanstalt, som sägs i 26 § 1 mom. skjutsstadgan. På begäran af vederbörande entreprenörer hafva dels, likasom under de närmast föregående entreprenadperioderna, såväl gästgifverihållningen som skjutsningen vid Marklunda gästgifveri förlagts till entreprenörens bostad å lägenheten n:r 10 Osby vid Osby jernvägsstation, belägen på ett afstånd af 0·2 nymil från nämnda gästgifveri, dels ock från och med 1895 såväl gästgifverihållningen som skjutsningen vid Stiby gästgifveri förflyttats till entreprenörens bostad å lägenheten n:r 44

Tab. N.

I de nya vägdellingarne ingående allmänna vägar distriktsvis.

Väghållningsdistrikt.	Ungefärlig väglängd, i kilometer.			Areal. Qvadrat-kilometer.	Invånare den 31/12 1895.	Vägtal.	Vägfyrk 1895.	V ä g k i l o m e t e r			
	Lands-väg.	Bygde-väg.	Summa.					på 1 qvkm. land.	på 1,000 invånare.	på 10,000 vägtal.	på 10,000 vägfyrk.
Bjäre härad	15·0	115·6	130·6	279·85	14,818	106,785	110,922	0·5	8·8	12·2	11·8
Södra Åsbo »	46·8	98·1	144·4	255·77	12,273	131,318	128,246	0·6	11·8	11·6	11·3
Norra Åsbo »	144·0	108·0	252·0	1,027·48	25,369	143,435	143,367	0·2	9·9	17·6	17·6
Vestra Göinge »	124·0	448·0	572·0	1,448·98	33,149	191,112	196,114	0·4	17·3	29·9	29·2
Östra Göinge »	65·0	361·0	426·0	1,102·66	26,386	119,330	125,006	0·4	16·1	35·7	34·1
Villands »	50·0	215·0	265·0	769·43	23,513	161,049	150,132	0·4	11·3	16·5	17·7
Gärds »	74·25	285·75	360·0	649·93	22,471	155,418	142,278	0·6	16·1	23·2	25·3
Albo »	33·5	82·0	115·5	302·12	11,401	69,922	65,979	0·4	10·1	16·5	17·5
Jerrestads »	33·0	58·75	91·75	167·99	11,840	91,977	90,473	0·5	7·8	10·0	10·1
Ingelstads »	53·0	168·0	221·0	417·31	24,323	244,043	200,404	0·5	9·1	9·1	11·0
Samtliga distrikt	638·05	1,940·20	2,578·25	6,421·52	205,543	1,414,389	1,352,921	0·4	12·5	18·2	19·1

Stiby, belägen vid Gärsnäs jernvägsstation på kort afstand från Stiby gästgifveri.

Vid de ordinarie skjutsanstalterna har skjutslegan under denna period öfverallt utgått med den för länet fastställda maximilegan 1 kr. 70 öre för häst och nymil med undantag endast för Stiby gästgifveri, der skjutslegan under år 1891 utgått endast med 1 kr. 12 öre.

Af de i förra femårsberättelserna omnämnda, på grund af 26 § 1 mom. skjutsstadgan ordnade skjutsanstalterna i Svens-
torp, Arkelstorp och Bromölla har den förstnämnda vid 1891

Tab. O. Resultaten af entreprenadauktionerna åren 1891 och 1894.

Skjutsanstalter.	Entreprenadbidrag 1892—1894 ¹⁾ .		Entreprenadbidrag 1895—1897 ¹⁾ .	
	Fordradt af entre- prenören.	Bestämdt af lands- tinget ²⁾ .	Fordradt af entre- prenören.	Bestämdt af lands- tinget ²⁾ .
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstad	3,500	1,000	3,000	1,000
Engelholm	500	400	750	500
Simrishamn	200	200	95	95
Fagerhult	75	75	100	75
Örkelljunga	100	100	125	100
Östra Ljungby	65	65	—	—
Blekemåsa	200	100	200	100
Spången	620	480	925	480
Åby	—	—	500	200
Åstorp	445	320	235	200
Margretetorp	400	320	320	200
Vestra Karup { Bokesliden	—	—	—	—
{ Grefvie	—	—	100	100
Torekov	150	90	90	90
Båstad	—	—	150	100
Vittsjö	190	150	150	100
Bjerrnum	180	130	130	100
Kädarp	400	160	400	100
Tyringe	150	100	150	100
Sösåla	—	—	—	—
Hessleholm	900	480	1,000	350
Vanneberga	100	100	100	100
Qviinge	300	240	750	150
Broby	400	320	400	200
Hästveda	—	—	—	—
Marklunda (Osby)	200	106	300	100
Rickarum	100	40	100	40
Vestra Vram	400	240	400	150
Degeberga	300	240	240	150
Nöbbelöf	300	240	240	240
Edenryd	—	—	—	—
Åhus	600	240	400	240
Fjelkinge	500	320	500	200
Brösarp	300	240	300	240
Rörum	200	160	200	160
Stiby	—	—	—	—
Hammenhög	300	240	275	150
Glemninge	—	—	—	—
Tranås	500	240	300	200

¹⁾ Öfverallt i förening med maximilega. — ²⁾ Och antaget af entreprenören.

års början upphört att tillhöra länet i följd af Stora Köpinge sockens öfverflyttning till Malmöhus län. Vid Bromölla har entreprenadskjutsning åstadkommit för båda perioderna 1892—1894 och 1895—1897, men vid Arkelstorp endast under den förra perioden, hvadan denna skjutsanstalt derefter fått ligga nere. Skjutslegan utgick vid Arkelstorp med 2 kronor milen likasom vid Grefvie under tiden från den 1 augusti 1892 till 1894 års utgång, då der, såsom ofvan nämnts, varit anordnad särskild skjutsanstalt, men har vid Bromölla för båda nyssnämnda perioder faststälts till 1 kr. 87 öre milen.

Antalet från skjutsanstalterna utgångna *skjutshästar*, hvilket under förra femårsperioden utgjorde 32,633, har under denna period uppgått till 40,493 och således något ökats i motsats till hvad förhållandet varit under de senare trettio åren, derunder användningen af skjuts städe varit i nedgående, dock har ökningen icke varit så stor, att de utgångna skjutshästarne stigit till samma antal, som de utgjort under perioden 1881—1885, eller 48,279. Äfven antalet af med skjuts *befordrade resande*, hvilket under perioden utgjort 32,037, har varit något större än under nästföregående femårsperiod, då det uppgått endast till 26,511. Såvidt anteckningarne i skjutsdagböckerna gifva vid handen, hafva vid skjutsanstalterna i länet under hvart af periodens år befordrats resande och utgått skjutshästar till antal, som utvisas af *tabell P* (sid. 35).

Entreprenadbidragen till skjutsanstalterna i länet hafva utgått med följande belopp: 9,725 kronor år 1891, 7,130 kronor år 1892 äfvensom åren 1893 och 1894 samt 6,310 kronor år 1895, tillsammans således med 37,425 kronor. Under nästföregående femårsperiod hafva skjutsentreprenadbidragen utgjort tillhoppa 52,067 kronor, hvadan de sålunda under denna period icke obetydligt nedgått.

Såsom bidrag till skjutsentreprenaderna hafva på länets invånare för år 1891 utdebiterats 6 öre för hvarje krona bevilning af fast egendom och 3 öre för hvarje krona bevilning af andra skatteföremål, för år 1892 respektive 4 öre och 2 öre samt för hvart af åren 1893, 1894 och 1895 2 öre för hvarje krona bevilning af såväl fast egendom som af inkomst.

Byggandet af *enskilda jernvägar* har äfven under denna femårsperiod fortgått i ganska stor omfattning, ty utom de redan i berättelsen för förra femårsperioden omnämnda, under år 1890 påbörjade jernvägarne Vittsjö—Markaryd, Klippan—Röstånga och Markaryd—Kärrarp, hvilka under denna period fullbordats, hafva under perioden utförts följande jernvägsanläggningar, hvilka beröra länet, nämligen Malmö—Tomelilla jernväg och jernvägen från Gärsnäs till Köpinge. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som för de tre förstnämnda af dessa jernvägsföretag redogjort i förra femårsberättelsen, har dertill endast att tillägga, att *Vittsjö—Markaryds* jernväg, som har en längd af 14 $\frac{1}{2}$ kilometer, deraf 9 $\frac{1}{2}$ kilometer inom Kristianstads län, öppnats för allmän trafik den 24 juli 1892 och att anläggningskostnaden uppgått till 382,028 kr. 80 öre, deri dock icke ingått kostnad för rörlig materiel, som ej behöft anskaffas, enär jernvägen trafikeras af Vittsjö—Hessleholms jernväg; att *Klippan—Röstånga* jernväg, som har en längd af 19 kilometer, deraf 15 $\frac{1}{2}$ inom Kristianstads län, och betingat en anläggningskostnad af 999,808 kr. 2 öre, hvori ingår 139,000 kronor för rörlig materiel, öppnats för allmän trafik den 18 oktober 1892; samt att jernvägen *Kärrarp—Markaryd*, eller såsom den numera benäm-

nes Skåne—Smålands jernväg, hvilken utgör i längd 55³⁵ kilometer, deraf 48⁰⁷ kilometer inom Kristianstads län, och i anläggning kostat 1,464,357 kr. 13 öre, hvaraf för rörlig materiel utgått 284,193 kr. 59 öre, blifvit öppnad för allmän trafik den 15 januari 1894.

Tab. P. Antal resande och utgångna skjutshästar vid skjutsanstalterna åren 1891—1895.

Skjutsanstalter.	1891.		1892.		1893.		1894.		1895.	
	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.
A) Vid gästgifverier.										
Kristianstad	527	629	606	730	481	563	439	541	446	529
Engelholm	571	726	757	938	764	965	6	6	55	74
Örkelljunga	67	81	87	106	125	166	178	233	137	180
Blekemåsa	125	152	123	149	125	149	115	133	109	131
Spången	338	470	388	600	437	792	511	860	502	837
Åby	336	409	425	498	264	306	373	483	320	375
Åstorp	486	643	734	559	469	602	290	347	431	489
Margretetorp	125	176	150	166	107	140	137	175	112	145
Torekov	91	198	113	174	170	177	174	178	167	168
Båstad	54	60	63	79	98	128	70	82	99	112
Vittsjö	257	309	276	326	142	168	167	210	156	257
Bjurnum	92	124	113	145	108	125	125	155	120	176
Käddarp	61	63	50	58	38	45	41	43	37	37
Tyringe	53	62	18	22	29	33	46	55	51	64
Sösåla	276	392	325	486	254	365	289	416	188	229
Hessleholm	68	102	371	536	374	555	232	307	145	175
Broby	238	290	302	399	331	434	249	335	255	354
Hästveda	74	84	104	124	151	202	159	193	242	255
Marklunda	259	350	312	407	235	287	275	358	280	394
Vestra Vram	72	91	76	94	101	130	104	130	102	138
Degeberga	204	244	182	227	138	165	138	198	161	204
Nöbbelöf	80	98	84	119	95	117	55	144	154	171
Åhus	208	280	192	272	202	265	214	307	220	105
Fjelkinge	215	226	218	235	206	245	291	320	242	264
Brösarp	150	188	145	174	134	183	132	181	104	129
Rörum	104	131	63	91	70	96	85	103	94	118
Stiby	7	8	18	18	17	17	25	25	54	64
Hammenhög	160	196	171	204	144	177	178	221	142	180
Tranås	148	217	132	204	103	134	97	119	146	183
B) Vid skjutsstationer.										
Simrishamn	82	102	65	86	167	224	191	280	183	228
Fagerhult	40	47	49	53	39	41	69	89	59	66
Östra Ljungby	48	49	37	40	35	35	63	64	88	92
V. Karup	76	100	85	95	90	100	73	88	—	—
Bokesliden										
Grefvie	—	—	110	121	257	263	181	192	111	118
Vanneberga	22	26	38	41	35	42	24	27	31	32
Qviinge	85	122	81	110	67	91	70	95	77	86
Rickarum	5	7	7	7	3	4	—	—	3	3
Edenryd	2	3	1	1	2	2	3	3	2	2
Glemminge	13	17	23	25	30	36	27	38	21	21
Arkelstorp	139	140	90	96	100	102	136	143	—	—
Bromölla	56	59	63	70	52	60	55	63	64	81
Summa	6,004	7,671	7,247	8,885	6,789	8,731	6,087	7,940	5,910	7,266

Genom nådigt bref den 20 november 1891 har beviljats koncession för anläggning af en jernväg med 1⁴³⁵ meters spårvidd från Malmö öfver Staffanstorps station å Lund—Trelleborgs jernväg till Tomelilla. Denna jernväg, som till allra största delen faller inom Malmöhus län och berör Kristianstads län endast på en sträcka af 3 kilometer inom Tryde och Benestads socknar, å hvilken sträcka icke någon station blifvit anlagd, öppnades för allmän trafik den 22 september 1893. I denna jernväg hafva emellertid följande kommuner inom länet tecknat aktier: Tryde 15,000 kronor, Östra Hoby 500 kronor, Borrby 3,000 kronor, Hammenhög 1,500 kronor, Östra Herrestad 1,000 kronor, Östra Ingelstad 2,000 kronor, Qverrestad 1,000 kronor, Smedstorp 5,000 kronor, Östra Nöbbelöf 1,000 kronor, Vallby 1,000 kronor och Östra Tomarp 3,000 kronor, eller tillhoppa 34,000 kronor. Efter det fråga blifvit väckt om förening af ifrågavarande jernväg med Simrishamn—Tomelilla jernväg under ett bolags förvaltning, i syfte att derigenom åstadkomma en ändamålsenligare drift af dessa jernvägar särskildt i så måtto, att genomgående tåg skulle kunna anordnas, samt från Simrishamn—Tomelilla jernvägsaktiebolag afgifvits anbud om försälfning af bolagets jernväg till Malmö—Tomelilla jernvägsaktiebolag under vilkor bland andra, att egarne af aktier i det förra bolaget skulle såsom likvid för dem åtnöja sig med aktier i det senare bolaget till halfva beloppet, så har Malmö—Tomelilla jernvägsaktiebolag under sistlidet år beslutit att med godkännande af det gjorda anbudet inköpa Simrishamn—Tomelilla jernväg och ombygga den i enlighet med sin banas normalsektioner äfvensom sedermera förändra sin benämning till Malmö—Simrishamns jernvägsaktiebolag. Denna förening af jernvägarne under ett bolag har trädt i kraft vid innevarande års början, och har sedan dess verkstälts en omfattande ombyggnad af Simrishamnsbanan, hvilken till hela sin längd blifvit grusad och försedd med tyngre skenor, hvarjemte spårsystemet å bangårdarne betydligt utvidgats, två broar ombyggt och de öfriga förstärkts samt stängsel uppsatts utefter banlinien.

År 1893 påbörjades byggandet af en jernväg af 1⁴³⁵ meters spårvidd från Köpinge å Ystad—Eslöfs jernväg till Gärsnäs station å Simrishamn—Tomelilla jernväg, för hvilken anläggning koncession meddelats genom nådigt bref den 27 maj 1892. Denna jernväg, som har en längd af 28 kilometer, deraf 24² kilometer falla inom Kristianstads län, öppnades för allmän trafik den 5 oktober 1894. Af jernvägen beröras här i länet Glemminge, Ingelstorps, Valleberga, Löderups, Hörups, Borrby, Hammenhögs, Östra Herrestads och Stiby socknar, och hafva stationer derinom blifvit anlagda vid Glemmingebro, Hedvigsdal, Löderup, Borrby och Hammenhög. Anläggningskostnaden för jernvägen med rörlig materiel och inventarier har uppgatt till 799,994 kr. 26 öre, deraf genom aktieteckning åstadkommits 404,300 kronor. Följande kommuner i länet hafva tecknat aktier i jernvägen, nämligen Borrby 50,000 kronor, Glemminge 15,000, Hammenhög 10,000, Hörup 15,000, Ingelstorp 5,000, Löderup 25,000 och Valleberga 15,000 kronor, eller tillhoppa 135,000 kronor.

Jemlikt dertill erhållet tillstånd har styrelsen för Gärdshärads jernvägsaktiebolag i början af år 1895 för allmän trafik upplåtit en nyinrättad station vid Köpinge, hvilken erhållit benämningen Gärdshärads—Köpinge.

Genom nådigt bref den 22 oktober 1892 har meddelats koncession för anläggning af en jernväg af 1⁴³⁵ meters spårvidd från

Degeberga station å Gärds härads jernväg till *Brösarps by* i Brösarps socken, hvilken jernväg, i längd omkring 16 kilometer, skulle komma att beröra endast Degeberga och Brösarps socknar. I denna jernväg, med eventuel fortsättning till Gärdsnäs, Smedstorp eller Tomelilla, hafva följande kommuner tecknat aktier, Hvitaby för 10,000 kronor, Maglehem för 10,000, Södra Mellby för 15,000 och Raffunda för 12,500 kronor. Jernvägsanläggningen har emellertid ännu icke kommit till utförande hufvudsakligen af skäl, att man icke kunnat ena sig om den lämpligaste afslutningspunkten i Brösarp med hänseende till jernvägens fortsättning söderut, samt att man ansett lämpligt, att riktningen af denna fortsättning först blefve definitivt afgjord, äfvensom att endast ett bolag öfvertog anläggningen i dess helhet. Huruvida jernvägen får sin fortsättning till Gärdsnäs eller Tomelilla, synes ännu ganska ovisst, i det starka intressen finnas för båda riktningarne. För den förra linien intressera sig Ystads stad och de rika kommunerna i södra delen af Ingelstads härad, hvilka förmodas tillsammans komma att teckna så mycket, att anläggningen af en jernväg å denna sträcka kan komma till utförande. Att man i orten äfven kraftigt söker verka för en jernväg Degeberga—Tomelilla, visas deraf, att i en jernväg med sådan riktning tecknats aktier af Onslunda kommun för 20,000 kronor, af Spjutstorps kommun för 10,000 kronor och af Elgaröds kommun för 20,000 kronor.

Under perioden hafva två af de jernvägar, som beröra länet, blifvit *utmätta* och exekutivt försålda, nämligen Hörby—Tollarps jernväg, som försålts å landskansliet i Malmö den 27 april 1893 för 25,000 kronor, och Vittsjö—Hessleholms jernväg, som försålts å landskansliet härstädes den 1 juli 1894 för 455,000 kronor. I båda fallen har genom försäljningarne det af aktieegarne tillskjutna kapitalet helt och hållet gått förloradt. I den förstnämnda jernvägen voro Linneröds och Vestra Vrams kommuner här i länet intresserade hvardera för 10,000 kronor och i den sistnämnda Vittsjö kommun för 100,000 kronor, Norra Åkarps kommun för 50,000 kronor, Stoby kommun för 10,000 kronor och Vankifva kommun för 5,000 kronor. Vittsjö—Hessleholms jernväg, deri meddelats in-teckning till säkerhet för ett statslån, som liiquidationsdagen uppgick till 450,498 kr. 27 öre, inköptes af ett af fem personer bestående konsortium, som fick öfvertaga statslånet och sedan ombesörjt jernvägsdriften i oförminskad omfattning samt har för afsigt öfverlåta jernvägen på ett bolag, som jemväl skulle öfvertaga Vittsjö—Markaryds jernväg.

Genom frivillig öfverenskommelse har, utom, på sätt ofvan nämndes, Simrishamn—Tomelilla jernväg, äfven en annan jernväg i länet *öfvergått till annan egare*, i det Hästveda—Karpalunds jernvägsaktiebolag öfverlåtit bolagets jernväg på ett nytt bolag endast emot förbindelse för det senare bolaget att öfvertaga och ikläda sig de af det förra bolagets skulder, som icke dess styrelse haft skyldighet gälda. Äfven härvid gick hela det tecknade aktiekapitalet förloradt. I denna jernväg hade aktier tecknats af Färlöfs kommun för 25,000 kronor, af Strö kommun för 3,000, af Qviinge kommun för 40,000, af Knislinge kommun för 20,000, af Gryts kommun för 15,000, af Emislöfs kommun för 12,500 och af Östra Broby kommun för 60,000 kronor.

Enligt beslut vid 1895 års riksdag hafva Skåne—Hallands och Landskrona—Engelholms jernvägar blifvit för statsverket inlösta efter uppskattning af särskildt utsedde värderingsmän,

och hafva dessa jernvägar vid innevarande års början af staten för trafik öfvertagits. Under det de, som tecknat aktier i den förra jernvägen, genom inlösningen erhållit tillbaka hela aktiekapitalet med en vinst uppgående till 20 procent af detsamma, torde aktieegarne i den senare jernvägen icke kunna påräkna att återfå något nämnvärdt af det af dem tillskjutna aktiekapitalet. Aktier hafva tecknats i Skåne—Hallands jernväg af Engelholms stad för 10,000 kronor, af Barkåkra kommun för 25,000, af Förlöfs kommun för 25,000, af Grefvie kommun för 30,000, af Vestra Karups kommun för 50,000, af Hofs kommun för 15,000 och af Båstads kommun för 20,000 kronor, hvilka kommuner med undantag af Engelholm ingått på ett af staten gjordt erbjudande, att i sammanhang med jernvägens öfvertagande, mot afräkning å löseskillingen för densamma, jemväl öfvertaga ansvaret för de lån, dessa kommuner upptagit till gäldande af aktieteckningen. I Landskrona—Engelholms jernväg har ingen annan kommun i länet tecknat aktier än Engelholms stad, hvars aktieteckning i nämnda jernväg uppgått till ett belopp af 71,000 kronor.

Genom ofvannämnda öfverlåtelser och försäljningar af jernvägar har med undantag endast för öfverlåtelser af Skåne—Hallands jernväg mycket aktiekapital gått förloradt, och det har utan tvifvel känts hårdt för dem, som dervid blifvit lidande, särskildt för de kommuner, hvilka i och för aktieteckningen upptagit lån, som ännu under en lång följd af år måste amorteras och förräntas och derunder fortfarande skola betunga de skattdragande. Då emellertid i intet fall genom jernvägarnes öfvergång till andre egare jernvägsdriften torde komma att inställas eller så förändras, att jernvägarnes nytta för de intresserade kommunerna skall förminskas, kommer ändock att vinnas det med aktieteckningen åsyftade ändamålet, som varit att underlätta kommunikationerna i orten. Kommunerna äro derföre mindre att beklaga än om ett motsatt förhållande inträffat, i all synnerhet som de vid aktieteckningen icke torde hafva fäst stora förhoppningar om vinst.

Vid förra femårsperiodens slut uppgick aktieteckningen i då fullbordade eller påbörjade jernvägar för såväl städer som landskommuner i länet till ett sammanlagdt belopp af 2,242,100 kronor. Ehuru kommunteckningen under innevarande period tillkommit såväl i Malmö—Tomelilla jernväg till belopp af 34,000 kronor som i Ystad—Gärdsnäs jernväg till belopp af 135,000 kronor, hafva dock i följd af förut öfvermålade jernvägsförsäljningar kommunernas i jernvägar innestående aktiekapital betydligt minskats vid periodens slut. Det visar sig nämligen, att länets kommuner då innehade gällande aktier i jernvägar endast till följande belopp:

Kristianstad	800,000 kronor
Simrishamn	53,000 »
8 kommuner i Norra Åsbo härad	200,000 »
1 » i Vestra Göinge »	1,000 »
3 » i Östra Göinge »	66,000 »
6 » i Villands »	118,000 »
11 » i Gärds »	218,000 »
1 » i Albo »	1,000 »
8 » i Jerrestads »	93,500 »
11 » i Ingelstads »	137,750 »

Summa 1,688,250 kronor.

Det är således en aktiesumma af 547,850 kronor, som gått förlorad för de kommuner, som varit intresserade i de försälda jernvägarne.

Statsbanans längd inom Kristianstads län utgjorde före inköpet af Skåne—Hallands och Landskrona—Engelholms jernvägar 69 km. Medräknas dessa båda banor, såvidt de äro belägna inom länet, nämligen af Skåne—Hallands jernväg 37¹⁵ och af Landskrona—Engelholms jernväg 21 km., blifver hela längden för länet af statsbanan 127¹⁵ km.

De enskilda jernvägarne i länet utgöra i längd:

a) Helt och hållet belägna inom länet:

Kristianstad—Hessleholms jernväg	30	km.
Kristianstad—Åhus »	17	»
Kristianstad—Immelns »	40	»
Hästveda—Karpalunds »	36	»
Gärds härads »	45	»
Vittsjö—Hessleholms »	23	»

b) Endast delvis tillhörande länet:

Helsingborg—Hessleholms jernväg	57 ⁵⁶	»
Ystad—Eslöfs »	13 ¹	»
Sölvesborg—Kristianstads »	27	»
Hörby—Tollarps »	17	»
Malmö—Simrishamn »	30 ²	»
Vittsjö—Markaryds »	9 ⁰⁸	»
Klippan—Röstånga »	15 ⁵	»
Skåne—Smålands »	48 ⁰⁷	»
Ystad—Gärnsås »	24 ²	»

Summa enskilda jernvägar 432⁷¹ km.

Statens och enskilda jernvägar hafva således inom länet en sammanlagd längd af 559³⁶ kilometer, hvilket, oafsedt att vid denna femårsperiodens början i följd af Stora Köpinge sockens öfverflyttning till Malmöhus län frångått Kristianstads län 2² kilometer af Ystads—Eslöfs jernväg, utgör en tillökning för denna period af icke mindre än 100⁰⁵ kilometer.

I medeltal belöpa på 100 qvkm. af länets areal 9⁰⁵ km. jernväg och på 10,000 invånare 27³⁹ km.

B) **Sjökommunikationer.** Länet's *kusthamnar* äro Kristianstads hamn vid lastageplatsen Åhus, Engelholms hamn samt hamnarne i Simrishamn, Båstad, Torekov, Kivik, Skillinge och Käseberga. I samtliga dessa hamnar äfvensom vid begagnandet af segelleden genom Hernestads kanal och sydöstra kanalen vid Kristianstad erläggas afgifter i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t fastställda taxor.

För anläggning af en mindre båthamn vid Käseberga fiskläge i Valleberga socken hafva under föregående perioder vid två olika tillfällen anvisats bidrag af statsmedel till sammanlagdt belopp af 11,000 kronor. Den med dessa bidrag utförda hamnanläggningen, hvilken genom åtskilliga stormar skadats, befann sig emellertid vid förra femårsperiodens slut i så dåligt skick, att kraftiga åtgärder måste vidtagas till förhindrande af densamma totala förstöring. Enligt ett af chefen i södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet majoren W. Gagner upprättadt förslag beräknades kostnaden för hamnens förstärkning och fördjupning till 37,300 kronor. Efter det Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 juni 1891 såsom bidrag till hamnens iordningsställande i enlighet med berörda förslag af statsmedel

anvisat ett anslag af 24,800 kronor, har hamnarbetet, för hvars utförande Valleberga kommun iklädt sig ansvarighet, under denna period verkstälts, och har Eders Kungl. Maj:ts Väg- och Vattenbyggnadsstyrelse, enligt skrifvelse den 1 november 1893, på grund af inkommet afsyningsbevis godkänt arbetsföretaget. Då hamnen derefter ansetts kunna lemna tillräckligt skydd för mindre farkoster, har Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 1 juni 1894 fastställt taxa å hamnafgifter vid ifrågavarande fiskläge.

På sätt i förra femårsberättelsen omnämndes hade hamnanläggningen vid Hvitemölla fiskläge, till hvars utförande staten bidragit med 10,500 kronor, genom svåra stormar blifvit helt och hållet ödelagd. Efter det i följd häraf majoren Gagner på hushållningssällskapets i länet bekostnad upprättat förslag till hamnens återuppbyggande för en beräknad kostnad af 75,000 kronor, har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådiga bref den 22 december 1893 och den 15 mars 1895, till hamnens iståndsättande i enlighet med berörda förslag af statsmedel anvisat tillhoppa 50,000 kronor. Detta arbete, för hvars utförande Hvitemölla kommun iklädt sig ansvarighet, sedan den beträffande samma ansvarighet erhållit underförbindelse af ett stort antal fiskare i fiskläget, har under denna period påbörjats och så långt fortskridit, att gjutningen af de båda hamnarmarne är fullbordad, hvadan hufvudsakligen endast återstår hamnens uppmuddring till lämpligt djup.

Vid staden Kristianstads hamn i Åhus har rörelsen mer och mer stigit, i samma mån som det dit ledande jernvägsnätet utvidgats och derigenom trafikområdet för hamnen förstörats. Den nuvarande hamnen har emellertid icke uppfyllt de kraf, som det stora handelsområdet fordrat. Hufvudsakliga orsakerna härtill hafva varit dels ogynsamma naturförhållanden å platsen, i det att inseglingen till hamnen utgjorts af en öppen med undervattensref och sandbankar uppfylld redd, hvaröfver en i många krökar gående inseglingrännan ledt, dels ock det ringa vattendjupet, som endast tillåtit 3⁶ meters djupgående fartyg att inlöpa i hamnen, hvilket gjort, att de flesta fartyg delvis måst lossa å den öppna reddan, der de utom ökade kostnader och tidsutdrägt varit utsatta för stor risk. Då behofvet af hamnens fördjupande och utvidgande samt försättande i öfrigt i ett tidsenligt och dess ändamål i möjligaste mätto motsvarande skick sålunda gjort sig gällande, hafva stadsfullmäktige i Kristianstad uppdragit åt kaptenen vid Eders Kungl. Maj:ts Väg- och Vattenbyggnadskår H. Holmberg att uppgöra förslag till hamnens förbättring, och har denne, efter det ett af honom i dylikt hänseende uppgjort förslag icke vunnit Eders Kungl. Maj:ts gillande, under år 1890 upprättat ett nytt sådant förslag, afseende 1:o bildandet af en rak inseglingrännan till hamnens nuvarande inlopp med en bottenbredd af 50 meter och ett vattendjup af 6 meter; 2:o fortsättande af inseglingrännan längs nuvarande norra vågbrytaren med ett djup af 5 meter och en bottenbredd af 20 meter, och 3:o bildandet af en innerhamn med en längd af 300 meter och bredd af 60 meter samt ett vattendjup af 5 meter.

Sedan en af stadsfullmäktige gjord underdånig framställning att i och för utförande af hamnförbättringen i enlighet med berörda förslag, hvilket slutade å en kostnadssumma af 584,118 kronor, komma i åtnjutande af ett anslag af statsmedel utan återbetalningsskyldighet, motsvarande halfva beräknade kostnaden, icke i vidsträcktare mån bifallits, än att Eders Kungl. Maj:t,

enligt nådigt bref den 18 maj 1894, med fastställande af den uppgjorda planen för hamnens förbättrande, till företagens utförande beviljat staden Kristianstad ett låneunderstöd af 100,000 kronor att utgå från Handels- och Sjöfartsfonden samt räntefritt innehafvas under femton år, deraf de tio första åren utan kapitalafbetalning, men med skyldighet för staden att under de fem sista åren lånet återbetala med en femtedel årligen, så hafva stadsfullmäktige den 23 oktober 1894 beslutit, att ifrågasvarande hamnarbete skulle, så fort ske kunde, utföras, äfvensom att staden för sådant ändamål skulle upptaga ett lån å 500,000 kronor att återbetalas under en tid af 50 år, dertill Eders Kungl. Maj:t äfven genom nådigt bref den 14 december samma år gifvit tillåtelse. Hamnarbetet, som påbörjades 1895 och sedan oafbrutet fortgått, väntas skola blifva färdigt under år 1897. Redan utförd är förändringen af segelrännan såväl å redan som vid hamnmynningen, der södra vågbrytaren har blifvit borttagen och ersatt med en ny, uppförd på större afstånd från den norra, hvarjemte en del af kajläggningen och stenskoningen i innerhamnen blifvit verkställd.

Simrishamns hamn, hvars norra vågbrytare år 1874 genom storm raserades, utan att den sedermera blifvit återuppförd, har genom muddring numera erhållit ett djup från 13 till 16 fot.

I öfrigt hafva icke under perioden vid hamnarna förekommit andra byggnadsarbeten, än sådana som äro att hänföra till underhåll.

Å kusthamnarnes i länet underhåll och förbättring hafva under innevarande femårsperiod nedlagts nedan upptagna kostnader:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Åhus	38,867.96	37,539.74	33,818.18	27,697.56	55,173.06
Simrishamn	7,906.70	7,467.20	7,065.08	8,159.16	6,688.83
Engelholm	—	627.15	137.32	597.74	—
Båstad	902.65	593.91	503.12	571.72	1,425.29
Torekov	511.44	277.35	296.59	369.53	195.59
Kivik	23.46	18.45	221.00	—	43.16
Skillinge	121.56	114.04	272.09	318.27	3,737.62
Kåseberga	—	—	—	1,006.11	225.85
Summa	48,333.77	46,637.84	42,313.38	38,720.09	67,489.40

Genom en orkanlik storm den 23 februari 1891 blef en vid hamnen i Torekov uppförd vågbrytare, till hvars anläggning af statsmedel bidragits med 18,300 kronor och hvilken blifvit afsynad och godkänd den 14 december 1886, så skadad, att muren på midten af vågbrytaren refs ned till vattenytan på omkring 9 meters längd och äfven på andra ställen rasade. Då en för företaget utsedd arbetsdirektion i upprättadt kontrakt åtagit sig att för framtiden underhålla samma vågbrytare och Torekovs kommun enligt kommunalstämmoprotokoll den 22 december 1884 förbundit sig ansvara för kontraktets fullgörande, blefvo, på begäran af Eders Kungl. Maj:ts Väg- och Vattenbyggnadsstyrelse i skrivelse den 31 mars 1891, vederbörande intressenter förständigade att med första möjliga återställa hamnen i fullgodt skick, hvilket ansetts så mycket angelägnare som den skadade vågbrytaren eljest kunde med större lätthet än förut varit fallet ytterligare upprivas under en förnyad storm. Efter det majoren Gagner upprättat ett förslag till vågbrytarens iståndsättande och

förbättring för en beräknad kostnad af 16,800 kronor, har Torekovs kommun i underdånig ansökning anhållit om befrielse såväl från den af kommunen åtagna ansvars- och underhållsskyldighet som från åliggandet att på kommunens bekostnad återuppbygga vågbrytaren eller ytterligare ansvara för densammas underhåll, eller ock att, derest föreskrift blefve meddelad, att vågbrytaren skulle iståndsättas enligt förberörda plan, hela beräknade kostnadsbeloppet måtte beviljas såsom statsanslag utan återbetalnings- eller ansvarsskyldighet för kommunen, men har Eders Kungl. Maj:t, sedan Eders Kungl. Maj:ts Väg- och Vattenbyggnadsstyrelse upplyst, att vid den inspektion, som i augusti månad 1891 förrättats å Torekovs hamn, visat sig, att utöfver majoren Gagners förslag äfven andra iståndsättningsarbeten å vågbrytaren erfordrades och att på grund häraf detta förslag borde i viss mån fullständigas, hvarigenom den beräknade kostnads-summan komme att ökas, enligt nådigt bref den 19 februari 1892 funnit Torekovs kommuns förevarande ansökning icke kunna bifallas, men befalt Eders Kungl. Maj:ts Väg- och Vattenbyggnadsstyrelse att, derest kommunen åtog sig att enligt det af majoren Gagner upprättade förslaget, i erforderliga delar fullständigadt, verkställa hamnens reparation och förbättring emot erhållande af ett statsbidrag af två tredjedelar utaf den enligt den omarbetade planen derför beräknade kostnaden, taga ärendet under öfvervägande vid uppgörande af förslag till fördelning af de medel, som framdeles kunde blifva tillgängliga för understödande af sådana arbeten, hvarom nu vore fråga. Såvidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kännedom kommit har emellertid sedermera af Torekovs kommun icke något annat vidgjorts för hamnens iståndsättande, än att majoren Gagner anmodats fullständigade sitt förut uppgjorda förslag.

I underdånig ansökning har hamnstyrelsen i Skillinge anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om beviljande af nödiga medel, 325,000 kronor, för byggande af en vågbrytare till nödhamn vid Skillinge fiskläge i enlighet med af majoren W. Gagner upprättadt plan och kostnadsförslag, men har Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 2 december 1892 funnit nämnda ansökan ej till vidare åtgärd föranleda. Enligt nådigt bref den 17 mars 1894 har ett likadant öde vederfarits en af hamnkomitén i Skillinge gjord underdånig framställning, att Eders Kungl. Maj:t måtte antingen från Handels- och Sjöfartsfonden anvisa medel till betäckande af hela eller någon del af kostnaden för byggande af en vågbrytare till en nödhamn vid fiskläget enligt ett af majoren Gagner 1893 upprättadt förslag med en alternativt beräknad kostnad af respektive 909,000 och 986,000 kronor eller till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af nödiga medel för uppförande af omförmälda vågbrytare, eller ock, derest bifall dertill ej lemnades, meddela hamnkomitén hvad den hade att åtgöra för företagens bringande till verkställighet och hvilket bidrag dertill kunde vara att från statsmagterna förvänta.

Efter det Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref den 19 mars 1892 anvisat dels 1,800 kronor till undersökning för iståndsättande af farleden från Kristianstad till Yngsjö, dels ock 750 kronor för upprättande af förslag till anläggning af båthamn vid Yngsjö, så har majoren W. Gagner upprättat planer och kostnadsförslag i förberörda hänseenden, dervid kostnaden beräknats för uprensning af farleden och dermed i närmaste samband varande vattenafledningsarbeten till 512,000 kronor och

för hamnanläggningen till 275,000 kronor. Någon hamnanläggning finnes för det närvarande icke i Yngsjö, utan har såsom båthamn derstädes hittills användts mynningen af den gren af Helgeå, som der utfaller. Emellertid afstänges ofta tillträdet till åmynningen genom der utanför vid ostliga vindar hopade sandbankar, så att svårighet uppkommer för äfven mindre djupgående båtar att tränga sig igenom. Vid sådana tillfällen nödgas fiskeribefolkningen antingen att uppdraga sina farkoster på den öppna hafsstranden, hvilken är i saknad af skärgård eller annat naturligt skydd mot hafvet, eller ock att taga den betydliga omvägen om Åhus för att komma till sina hem eller till Kristianstad, der de vanligen afsätta sin fångst. I följd af den tilltagande svårigheten att inkomma till Yngsjö hafva fiskarena derstädes mer och mer upphört att bedrifva fiske med större båtar, hvarigenom de äfven måst afstå från det så kallade storfisket, hvilket i denna trakt gemenligen idkas efter sill. Genom anläggning af en båthamn i åmynningen skulle de med densamma afstängning nu förknippade olägenheter förekommas, enär derigenom åmynningen alla tider på året skulle hållas öppen för större båtar. Hamnanläggningen står därför också i det närmaste sammanhang med frågan om upprensning af farleden i Helgeå ofvanför Yngsjö, för hvilken upprensning åmynningens öppenhållande utgör ett nödvändigt vilkor. Afsigten med den föreslagna upprensningen var i främsta rummet att underlätta trafiken i farleden, men då upprensningen otvifvelaktigt äfven finge till följd, att vattnet i ån skulle något hastigare afrinna, komme den äfven i någon mån att gagna innehafvarne af låglända, utmed ån belägna marker, hvilka nu ofta äro besvärade af öfversvämning. Vid ett inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 27 januari 1894 hållet sammanträde, dertill för ifrågasvarande två företag intresserade personer blifvit kallade för att fatta beslut om hvilka åtgärder, som borde vidtagas för att befordra utförandet af samma företag, hafva dock icke kunnat åstadkommas några beslut, hvarigenom frågorna förts närmare sin lösning. Närvarande Yngsjöboar hade emellertid då fått betänkligheter emot anläggningen af båthamnen, enär de förmenade, att i följd af densamma skulle uppstå så stark strömsättning i åmynningen, att det värdefulla ålfisket derstädes komme att i betydlig mån skadas, hvadan de icke ville medverka till densamma utförande. Beträffande upprensningen af farleden uttalades den åsigt, att densamma företrädesvis vore att anse såsom en vattenrättsfråga, hvadan den borde omhändertagas af de strandegare, som deraf vunne båtnad. Det är emellertid att hoppas, att denna för orten högst vigtiga sak icke härmed skall hafva förfallit utan framdeles åter må väckas till lif.

Området för staden Kristianstads hamn vid Åhus har genom nådiga brefvet den 12 maj 1892 bestämts sålunda, att det skulle utgöras af den del af Helgeå, som begränsades i vester af en rät linie, dragen rätt i norr och söder 375 meter vester om Åhus kyrkas vestra vägg, och i öster af åns utlopp i hafvet inom de derstädes anbragta två stenjettéer, dock att, enär vatten, gränsande till strand, som icke tillhörde staden, sålunda komme att falla inom hamnområdet, dervid skulle iakttagas, dels att inrättningar, afsedda för fartygs förtöjande eller för varors lastning eller lossning icke finge å strand eller i vatten, som ej staden tillhörde, af staden anbringas utan vederbörande strand- och vattenrättsegares medgifvande eller eljest dertill i laga ord-

ning vunen tillåtelse, likasom icke heller åtgärder finge der vidtagas, genom hvilka nämnde egares rätt kunde förnärmas, dels att stadgade hamnafgifter för varor finge af staden uppbäras endast inom staden tillhörigt område och vid andra stränder, kajer och bryggor inom hamnområdet, till hvilka staden innehade eller framdeles förvärfvade egande- eller dispositionsrätt, dels ock att vatten, som hänfördes till hamnområdet, men icke gränsade intill staden tillhörig mark, likväl skulle med dervid möjligen anlagda lastningsbryggor, i hvad anginge tillämpningen af hamnordningen och öfriga för hamnen gällande ordningsföreskrifter, lyda under de myndigheter, som hade inseende öfver hamnen; hvarjemte medgifvits, att staden Kristianstad, så länge staden underhölle de för sjöfarten erforderliga säkerhetsanstalter inom det område utanför åmynningen, som begränsades af räta linier, dragna från norra båken i Östra täppet till Tiofotsgrundet, derifrån till Nataliagrundet och från detta till den på fastlandet belägna udden Refhaken, finge för fartyg, hvilka passerade endast detta område, upptaga afgifter med hälften af de belopp, som vore bestämda i gällande taxa å hamnafgifter i Åhus.

I fråga om bestämmande af gränserna för vattenområdena vid hamnarne i Båstad och Kivik hafva förslag blifvit upprättade och understälts Eders Kungl. Maj:ts pröfning, men har Eders Kungl. Maj:t, enligt särskilda nådiga bref den 31 december 1892, funnit de i sådant hänseende gjorda underdåniga framställningarne icke föranleda till någon åtgärd.

Deremot har, ehuru vederbörande derom blifvit förståndigade, icke något förslag upprättats till bestämmande af gränserna för vattenområdet vid Engelholms hamn, och torde dylikt förslag icke heller under nuvarande förhållanden erfordras, enär hamnanläggningens fortfarande bestånd synes allvarsamt hotad. Ett på 1850-talet bildadt bolag, benämndt Engelholms hamnbyggnadsbolag, som för sig antog regler vid allmän stämma den 16 mars 1852 och som ställes på 1,352 aktier, hvarje å 50 riksdaler banko, utförde i enlighet med ett af dåvarande chefen i södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet kapten C. G. Beijer upprättadt förslag, slutande å en kostnadssumma af 67,600 riksdaler banko, en hamnanläggning vid Rönneåns utlopp i Skelder-viken, till hvilken anläggning Rikets Ständer vid riksdagen åren 1850 och 1851 beviljat ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 22,533 riksdaler 16 skillingar banko. Det för anläggning af denna hamn, som benämnts Engelholms hamn, erforderliga jordområde har bolaget emellertid icke, såvidt nu kan utrönas, på giltigt sätt förvärfvat sig rätt att disponera. Bolaget har visserligen hittills af egendomen Valhalls mark innehaft såväl området närmast invid hamnen som ock en byggnadstomt, derå bolaget uppfört bostad för hamnmästaren, men torde besittningen deraf hafva grundat sig endast på muntligt medgifvande af dåvarande jordegaren. På yrkande af nuvarande egaren till förnämnda egendom har också Södra Åsbo och Bjäre häradsrätt genom dom den 29 juni innevarande år ålagt bolaget att senast den 14 mars 1897 afträda det af bolaget vid hamnen disponerade jordområdet. Då bolaget dessutom hotades med andra exekutiva åtgärder, har detsamma nödgats göra konkurs. Anledningen dertill är närmast den, att hamnens inkomster efter tillkomsten af Skåne—Hallands jernväg och sedan spanmållskeppningen från hamnen alldeles upphört, icke på långt när förslagit till bestri- dande af kostnaderna för hamnens underhåll med mera. Ehuru

hamnanläggningen på sin tid varit till mycket gagn för orten, torde den nu gå ett sorgligt öde till mötes.

Hamnarne kunna emottaga fartyg af följande djuplek: Åhus 3·7 meter, Simrishamn 4·5, Engelholm 2·0, Båstad 1·5, Torekov 1·7, Kivik 2·7, Skillinge 2·0 och Käseberga 2·0 meter.

Antalet fartyg, som under perioden ankommit till eller afgått från kusthamnarne i länet och för hvilka afgift erlagts, jemte deras drägtighet äfvensom det belopp, hvartill hamnafgifterna under samma tid uppgått, utvisas af nedanstående *tabeller Q och R*.

Afgifterna för användande af Hernestads kanal och sydöstra kanalen vid Kristianstad samt antalet pråmar, som derigenom passerat, hafva utgjort:

	Hernestads kanal.		Sydöstra kanalen.	
	Pråmar.	Afgift i kr.	Pråmar.	Afgift i kr.
År 1891	294	1,176·00	168	252·00
» 1892	234	936·00	76	115·50
» 1893	285	1,140·00	65	97·50
» 1894	340	1,360·00	95	142·50
» 1895	286	1,144·00	52	78·00

Kusthamnarne hafva under perioden varit öppna för sjöfart under nedannämnde tider:

Hamn.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Åhus	$\left\{ \begin{array}{l} 1/1-31/1 \\ 1/3-31/12 \end{array} \right\}$	1/1-31/12	1/3-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12
Simrishamn	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12
Engelholm	$\left\{ \begin{array}{l} 10/1, 17/1 \\ 30/1-31/12 \end{array} \right\}$	1/1-22/12	7/3-31/12	1/1-31/12	$\left\{ \begin{array}{l} 1/1-31/1 \\ 29/3-2/12 \\ 9/12-31/12 \end{array} \right\}$
Båstad	1/1-31/12	1/1-31/12	1/3-31/12	1/1-31/12	$\left\{ \begin{array}{l} 1/1-31/1 \\ 15/3-31/12 \end{array} \right\}$
Torekov	1/1-31/12	1/1-31/12	1/4-31/12	1/1-31/12	1/3-31/12
Kivik	1/1-31/12	20/3-31/12	28/3-31/12	1/1-31/12	$\left\{ \begin{array}{l} 1/1-31/1 \\ 10/3-31/12 \end{array} \right\}$
Skillinge	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12

Häraf framgår, att hamnen i Simrishamn under ifrågasättande period alltid varit öppen för sjöfart till och med under isvintern 1893, derunder sjöfarten pågick obehindrad emellan samma hamn och Nexö å Bornholm, hvilka uppgifvas hafva varit de enda hamnar i Östersjön af någon betydighet, som då varit tillgängliga.

Tab. Q.

Ankomna och afgångna fartyg i Kristianstads län åren 1891—1895.

Hamn.	År 1891.			År 1892.			År 1893.			År 1894.			År 1895.		
	Fartyg.		Ton.	Fartyg.		Ton.	Fartyg.		Ton.	Fartyg.		Ton.	Fartyg.		Ton.
	Inrikes fart.	Utrikes fart.		Inrikes fart.	Utrikes fart.		Inrikes fart.	Utrikes fart.		Inrikes fart.	Utrikes fart.		Inrikes fart.	Utrikes fart.	
Åhus	576	283	125,716	611	366	130,276	664	395	137,359	850	628	193,685	823	523	202,926
Simrishamn	592	139	51,631	574	91	50,077	625	130	57,047	584	122	53,991	668	148	59,343
Engelholm	123	15	3,105	47	4	1,097	114	11	2,874	61	2	1,268	82	5	1,687
Båstad	32	22	2,228	84	20	2,142	46	26	2,218	50	10	1,954	36	8	1,141
Torekov	72	—	964	54	—	796	74	—	1,106	94	—	1,498	61	—	1,926
Kivik	153	3	3,456	123	10	3,070	137	11	3,226	179	7	4,562	150	13	3,723
Skillinge	90	—	1,768	100	—	1,844	92	—	1,548	110	—	1,658	1) 88	—	1,971
Käseberga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	328	20	—	576
Summa	1,638	462	188,868	1,593	491	189,302	1,752	573	205,378	1,950	769	258,944	1,928	697	273,293

Tab. R.

Hamnafgifter i Kristianstads län åren 1891—1895.

Hamn.	År 1891.			År 1892.			År 1893.			År 1894.			År 1895.		
	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.	För fartyg.	För varor.	Summa.
Åhus kr.	8,398·31	12,620·61	21,018·92	8,989·68	12,447·66	21,437·34	9,094·22	14,911·54	24,005·76	13,932·05	21,917·10	35,849·15	13,488·25	21,199·48	34,687·73
Simrishamn »	3,347·80	6,345·26	9,693·06	3,103·18	5,417·22	8,520·40	3,641·01	6,962·28	10,603·29	3,322·42	6,294·67	9,617·09	3,964·75	6,563·20	10,527·95
Engelholm »	292·57	511·18	803·75	102·39	310·11	412·50	270·22	561·87	832·09	115·23	406·84	522·07	155·80	383·09	538·89
Båstad	132·79	365·01	497·80	112·92	359·22	472·14	129·54	413·58	543·12	112·21	305·79	418·00	65·71	266·90	332·61
Torekov	48·20	385·32	433·52	39·80	388·12	427·92	55·30	252·02	307·32	74·90	284·36	359·26	194·40	277·37	471·77
Kivik	163·38	341·21	504·59	161·42	341·38	502·80	178·84	458·82	637·66	244·02	527·04	771·06	202·02	492·50	694·52
Skillinge	79·56	217·86	297·42	82·98	190·56	273·54	69·66	258·91	328·57	74·59	231·74	306·33	297·11	426·05	723·16
Käseberga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22·52	456·19	478·71	69·14	221·66	290·80
Summa kronor	12,462·61	20,786·45	33,249·06	12,592·37	19,454·27	32,046·64	13,438·79	23,819·02	37,257·81	17,897·94	30,423·73	48,321·67	18,437·17	29,830·25	48,267·43

1) Uppgift om fartygens fördelning på inrikes och utrikes sjöfart saknas.

Den reguliera ångbåtstrafiken till hamnen i Åhus har under perioden ytterligare ökats och har under innevarande år uppehållits af tio ångbåtar, af hvilka två gjort turer emellan Stockholm och Åhus, två emellan Stockholm och Köpenhamn, en emellan Norrköping och Lübeck, två emellan Oskarshamn och Hamburg, en emellan Halmstad och Norrköping och två emellan Göteborg och Norrköping. Äfven den reguliera ångbåtstrafiken på Simrishamn torde hafva något ökats, i det hamnen derstädes nu besökes af fem ångbåtar, af hvilka två uppehålla trafik emellan Stockholm och Köpenhamn, en emellan Norrköping och Lübeck samt två, dock endast under juli och augusti månader, emellan Simrishamn och Allö på Bornholm.

En å två mindre ångbåtar hafva dagligen under sommaren besöjt passageraretrafik å Rönneå emellan staden Engelholm samt dels brunnsinrättningen Torslund och dels Engelholms hamn vid åns utlopp. Efter tillkomsten af sockerbruket i Engelholm hafva dessa ångbåtar äfven om höstarne användts att bogsera med sockerbeter lastade pråmar från åtskilliga lastningsställen vid ån ned till sockerbruket, och har sådan prämtrafik försig-gått ända upp till Tranarps bro.

Å sjön Immeln har fortfarande trafik uppehållits med en mindre ångbåt för befordrande af passagerare och gods till och från Immelns station å Kristianstad—Immelns jernväg, dit äfven med ångbåten bogserats pråmar, lastade med huggen svart granit från stenhuggerierna i närheten af sjön.

Å Ifösjön har den under senare åren nedlagda ångbåtstrafiken för befordrande af gods och passagerare icke under perioden åter upptagits, men har Ifö kaolin- och kalkbruksaktiebolag alltsedan 1895 användt en mindre ångslup för bogsering af lastpråmar till bolagets fabrik vid Bromölla.

Två mindre ångbåtar hafva uppehållit trafik å Helgeå emellan Yngsjö och Kristianstad, hvarjemte förekommit trafik af pråmar emellan sistnämnda ställe och Åhus för befordrande af tyngre och mera skrymmande gods såsom stenkol, tegelsten och bränvin.

I Helgeå bedrifves ej obetydlig timmerflottning från Småland till Osby jernvägsstation.

Under perioden hafva på statens bekostnad underhållits dels fyra vid Sandhammaren i Löderups socken, å Hallands Väderö, samt i Simrishamn och Engelholm, hvilka varit försedda med ständig bevakning med undantag af år 1895, då bevakningen å de två sistnämnda ställena icke varit ständig, dels mistsignalsstationer å Hallands Väderö med mistsirén för ånga och å Sandhammaren med mistsirén för komprimerad luft och med kanon, dels ock lifräddningsstationer vid Mälarhusen i Borrby socken, Torekov och Engelholm.

Beträffande *strandnings- och olyckshändelser*, som under perioden träffat fartyg på eller invid länets kuster, hänvisas till derför hvarje år lemnad redogörelse i Eders Kungl. Maj:ts Lotsstyrelses embetsberättelser.

C) **Post- och telegraf- jemte telefoninrättningar.** *Poststationerna* i länet voro vid 1895 års slut följande:

Postkontor af klass 2: Kristianstad; af klass 4: Engelholm och Hesselholm; af klass 5: Simrishamn och af klass 6: Båstad, Klippan, Osby och Tomelilla.

Poststationer af klass 1: Andrarum, Barkåkra, Bjernum, Borrby, Broby, Brösarp, Degeberga, Ekestad, Eket, Emmaljunga,

Engelholms hamn, Fjelkestad, Fjelkinge, Fogeltofta, Förslöf, Gärsnäs, Glemmingebro, Glimåkra, Grefvie, Gualöf, Gårö, Hammenhöj, Hedvigsdal, Harna station, Hästveda, Kaffatorp, Karpalund, Killeberg, Linderöd, Ljungbyhed, Löderup, Mala, Munka—Ljungby, Ormatorp, Ovesholm, Perstorp, Qvidinge, Qviinge, Rinkaby, S:t Olof, Skärälid, Sösdala, Tollarp, Torekov, Tyringe, Vankifva, Vanås, Vestra Karup, Vestra Torup, Viby, Vinnö, Vinslöf, Vittsjö, Värsjö, Åhus, Åsbo-Fagerhult, Åsljunga, Åstorp, Önnestad, Örkelljunga, Örkened och Östra Ljungby; samt af klass 2: Arkelstorp, Attarp, Balingslöf, Balsby, Beckaskog, Bjerlöf, Bromölla, Brönnestad, Efveröd, Eshult, Farstorp, Finja, Fridhem, Färlöf, Glimminge, Gumlösa, Gunnarstorp, Gärds—Köpinge, Gärds Lyngby, Hammarslund, Hjernerp, Hjersås, Holmåkra, Hof, Huaröd, Hyllstofta, Häglinge, Härja, Ifö, Immeln, Jerrestad, Kivik, Liarum, Lunnarp, Lyngsjö, Maglehem, Matreröd, Nosaby, Näfvinge, Näsum, Onslunda, Oppmanna, Ripa, Rödaled, Röke, Rörum, Sandby, Siedbhult, Skepparslöf, Skjettelljunga, Skillinge, Skåne-Tranås, Smedstorp, Spannarp, Stoby, Strö, Ströfvelstorp, Sätaröd, Sörbytorp, Tings-Nöbbelef, Tjörnarp, Tommarp, Vanås gård, Vemmerlöf, Verum, Vidtsköffe, Vidtsköfleyby, Villands Vånga, Visseltofta, Åsbo-Össjö och Österlöf.

Under perioden har poststationen i Tomelilla förvandlats till postkontor, en poststation öfverflyttats till annat län, fem indragits och tjuguen nya inrättats.

Postföring å landsväg medelst vanlig post, gångpost eller landtbrefbäring har under år 1895 varit anordnad å en sammanlagd väglängd af 58 $\frac{3}{4}$ nymil.

Enligt Generalpoststyrelsens embetsberättelser har posttrafiken i länet likasom i hela landet under perioden är för ar stigit. Antalet till postbefordran aflemnade försändelser utgjorde 1891 2,526,013 eller i medeltal på hvar invånare 11 samt 1895 3,214,333 eller i dylikt medeltal 15.

Vid 1895 års slut funnos i länet 5 *statstelegrafstationer*, samtliga af andra klassen med hel dagstjenst, nämligen i Kristianstad, Simrishamn, Engelholm, Hesselholm och Åhus.

År 1892 förändrades stationen i Åhus från station af tredje klassen med inskränkt till station af andra klassen med hel dagstjenst, hvaremot under år 1894 stationerna i Klippan, Tomelilla och Herrevadskloster, hvilka varit stationer, de bada första af andra klassen med hel dagstjenst och den senare af tredje klassen med inskränkt dagstjenst, blefvo indragna samt ersatta med telefonstationer.

Telefonväsendet har under perioden vunnit ytterligare utveckling. Genom telegrafverkets föranstaltande hafva dubbeltrådiga förbindelseledningnar blifvit anordnade år 1891 å linierna Karlshamn—Kristianstad, Helsingborg—Engelholm och Klippan—Kristianstad, år 1892 å linierna Tomelilla—Simrishamn, Helsingborg—Mörarp—Astorp och Hörby—Sjöbo—Tomelilla, af hvilka de båda senare ombygts från enkeltrådiga, år 1893 å linierna Malmö—Kristianstad och Kristianstad—Efveröd, år 1894 å linierna Helsingborg—Engelholm, Helsingborg—Klippan, Hörby—Hesselholm, Hörby—Tjörnarp och Kristianstad—Qviinge samt år 1895 å linierna Kristianstad—Vinslöf, Kristianstad—Önnestad, Kristianstad—Öllsjö, Tomelilla—Brösarp, Tomelilla—Kivik, Helsingborg—Kattarp—Klippan—Ljungbyhed, Hör—Sösdala och Kristianstad—Helsingborg, af hvilka den sistnämnda ombygts från enkeltrådiga. Nya telefonnät hafva blifvit anlagda år 1893 i Efveröd, år 1894 i Qviinge och Tjörnarp samt år 1895

i Vinslöf, Önnestad, Öllsjö, Brösarp, Kivik, Ljungbyhed och Sösdala. Vid 1895 års slut funnos statstelefonstationer inrättade på följande ställen: Brösarp med 9 abonnenter, Båstad med 11, Efveröd med 3, Engelholm med 40, Hessleholm med 33, Kivik med 9, Klippan med 58, Kristianstad med 153, Ljungbyhed med 12, Osby med 14, Qviinge med 9, Simrishamn med 31, Sösdala med 7, Tomelilla med 49, Tjörnarps med 4, Vinslöf med 10, Åhus med 27, Åstorp med 12, Öllsjö med 4 och Önnestad med 3, eller tillhopa 498 abonnenter, hvilket utvisar en tillväxt i abonnentantalet under perioden med icke mindre än 283.

Af dessa abonnenter erläggas i årsafgifter vexlande belopp från och med 60 till och med 125 kronor, beroende på tiden för telefonkontraktens avslutande och de förmåner, som derigenom blifvit abonnenterna beredda.

Inga andra enskilda telefonledningarna finnas numera än de, som tillhöra Hästveda—Karpalunds, Kristianstad—Immelns, Gårds härads, Hörby—Tollarps, Simrishamn—Tomelilla och Ystad—Gärnsås jernvägar och hvilka användas hufvudsakligen i och för jernvägsdriften i stället för telegraf, samt den, som eges af telefonföreningen för Kristianstad och dess omnejd. Denna förening, som började sin verksamhet under år 1882 och har en sjelfständig tillvaro oberoende af statens telefon, räknade sistlidet år 232 abonnenter, af hvilka 143 i årsafgift erlade 25 kronor och 89 12 kronor 50 öre. I förenämnda abonnentantal inbegripas äfven 9, som tillika äro abonnenter i rikstelefonen. Ett under perioden af staten framställt förslag att tillösa sig föreningens ledningar och apparater har af medlemmarne förkastats, och torde i följd deraf frågan om statens öfvertagande af denna enskilda telefoninrättning under den närmaste tiden hafva förfallit.

D) Handel och sjöfart. Med afseende å *handeln* torde derom föga annat vara att säga, än hvad förra femårsberättelsen i sådant hänseende innehåller. Spanmål, rotfrukter, kreatur, mejeriprodukter, skogseffekter, bränvin och fisk utgöra hufvudsakliga föremålen för handeln. Afsättningsorter för landsbygdens produkter äro i regeln de närmast belägna städerna och sådana större jernvägsstationer som Hessleholm, Klippan, Åstorp och Tomelilla, der numera finnas handlande, hvilka antingen för egen räkning eller såsom agenter för större handelsfirmor i städerna uppköpa landtmännens varor, särskildt spanmål och skogseffekter. Inom vestra delen af länet är staden Helsingborg den förnämsta afsättningsorten, och har dess handelsområde ytterligare utvidgats efter tillkomsten af Skåne—Smålands jernväg. Ett liknande förhållande gör sig gällande i sydöstra delen af länet, hvilken ort, der staden Ystad af gammalt haft handelsförbindelser, ytterligare blifvit knuten till nämnda stad genom den nu öppnade Ystad—Gärnsås jernväg, genom hvilken Ystad äfven i icke obetydlig mån torde hafva inkräktat på Simrishamns handelsområde. Södra och mellersta delarne af länet söka fortfarande afsättning för sina produkter i Malmö och Lund.

I de delar af länet, der sädesproduktionen lemnar öfverskott till afsalu, afyttras sädeslagen hvete och råg förnämligast till de stora ångqvarnar, hvilka nu flerstädes finnas och hvilka allt mer uttränga de mindre väder- och vattenmjölkvarnarna. Ångqvarnarna, som derjemte förmåla stora kvantiteter utländsk spanmål, tillverka betydligt mera mjöl, än som erfordras för behofvet i orten, och måste därför för öfverskottet söka afsättning i andra delar af

riket, framför allt Norrland. Korn finner i allmänhet lätt afsättning vid bryggerierna, i fall det är af fullgod beskaffenhet, i hvilken händelse det äfven blifver väl betaldt. I vestra och södra delarne af länet säljes hafre till export.

Spanmålsprisen, som under förra perioden och de två första åren af denna varit jemnt stigande, hafva derefter ständigt fallit. Beträffande råg, korn och hafre hafva årsmärkegångsprisen blifvit för hektoliter fastställda sålunda:

År.	Råg.	Korn.	Hafre.
1891	kr. 9.40	7.70	5.25
1892	» 10.84	8.16	5.94
1893	» 8.28	6.85	4.76
1894	» 7.39	7.10	5.21
1895	» 7.08	6.58	4.10

Handelsprisen å dessa sädeslag äfvensom å hvete och potatis hafva angifvits sålunda för hektoliter:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
År 1891 lägst	kr. 9.00	7.64	4.40	4.00	2.30
» » högst	» 14.40	10.50	7.80	6.11	2.60
År 1892 lägst	» 7.50	8.85	7.20	5.00	1.70
» » högst	» 11.75	13.00	10.00	7.00	2.50
År 1893 lägst	» 7.00	7.00	6.00	4.00	1.30
» » högst	» 10.60	9.60	7.70	5.70	1.75
År 1894 lägst	» 6.00	5.40	5.30	4.80	1.40
» » högst	» 9.00	9.00	8.25	6.00	2.00
År 1895 lägst	» 6.00	5.75	5.00	3.25	1.40
» » högst	» 10.00	8.75	8.00	5.00	2.00

Potatis odlas fortfarande mycket i vissa trakter af länet för afsättning till brännerierna, och hafva dervid nyss anförda pris betalats i Vestra Göinge härad.

Efter tillkomsten under denna period af sockerbruken i Engelholm och Karpalund äfvensom af det ej långt från länsgränsen anlagda sockerbruket i Köpinge hafva i närbelägna orter af länet odlats betydligt med sockerbetor, hvilka vid nämnda sockerbruk vunnit en lönande afsättning. Från trakterna kring Simrishamn och Kivik hafva äfven betor utförts till det nyanlagda sockerbruket i Karlshamn. Priset å sockerbetorna har utgjort vintern 1894—1895 före den 1 december 1 kr. 85 öre och efter denna dag 2 kr. 10 öre, allt för 100 kilogram, men vintern 1895—1896 har betalats för 100 kilogram före den 1 december 1 kr. 50 öre och sedan 1 kr. 70 öre, hvarjemte i februari månad gifvits ett tilläggspris af 16 öre för hvarje levererade 100 kilogram.

Priset på hästar har bibehållit sig någorlunda oförändradt under perioden. Sålana uppfödas till afsalu i icke obetydlig mängd i vissa trakter af länet, särskildt inom Ingelstads, Gårds och Villands härad. De värdefullare afsättas i regel vid de årligen återkommande remonteringsmötena för ersättande af vakanser vid de indelta kavalleriregementena äfvensom vid de uppköpmöten, som af remonteringsväsendet för värfvade armén utsättas. Dessutom försäljas å marknader och kreatursförsälningssmöten ett rätt betydligt antal hästar till uppköpare från andra orter, dervid många utföras till Danmark.

Gödkreatur, som förut afsatts hufvudsakligen till Danmark och England, hafva under denna period betingat lägre pris än

förut, sedan införsel till dessa båda land af idislande djur och svin blifvit förbjuden. Innehafvare af större landtbruk och de, som i förening med bränneri hållit gödstall, hafva derefter måst försälja sina gödkreatur för export på Tyskland, hvilket varit den enda utländska afsättningsorten för dylika kreatur. Uppfödare i mindre skala af kreatur hafva i regel kunnat afyttra dessa på marknader och kreatursförsäljningsmöten i orterna, å hvilka uppköpare pläga infinna sig. Sådana bruka äfven besöka landtmännen å deras gårdar för uppköp af slagtdjur. Det är emellertid att hoppas, att kreatursprisen skola stiga, sedan införselsförbudet till Danmark under slutet af sistlidet år blifvit häfdt.

Handel med grisar och ungsvin har under första delen af ifrågavarande period likasom under de närmast föregående utgjort en särdeles god inkomstkälla, synnerligen för innehafvare af mindre jordbruk, men har priset under sista delen af perioden så nedgått, att det icke lönat sig att uppföda dylika djur. Gödsvin hafva försålts till svinslagterierna, men hafva prisen äfven å dessa djur så nedgått, att uppfödandet torde visa sig föga lönande.

Priset på mjölk, smör och ost har under perioden någorlunda hållit sig uppe i hvad det var förut, och har liksom under föregående perioder mycket smör exporterats till Danmark och England.

Skogseffekter, särskildt timmer och bräder, afsättas till jernvägsstationerna samt städerna i provinsen äfvensom afsändas med ångfärjorna i Öresund direkt till olika platser i Danmark. Med hänseende till omsättningen af trävaror är Osby station fortfarande den främsta. Från Åhus likasom från Knäbäcks fiskläge, som utgör lastageplats för de skogseffekter, som sjöledes afsättas från de inom Albo härad belägna skogar tillhörande Piperska fideikommissegendomarne, utskippas betydligt bokved till Danmark. *Virkesprisen* hafva för Göinge fögderi uppgifvits sålunda:

	För kubikfot bräder, plankor och läkten af		För 1,000 stycken	
	gran.	furn.	stäfver af bok.	takstickor.
År 1891 kr.	0·40	0·55	23·00	2·00
» 1892 »	0·40	0·55	24·00	2·25
» 1893 »	0·40	0·50	25·00	2·25
» 1894 »	0·45	0·60	26·00	2·50
» 1895 »	0·40	0·55	24·00	2·25

Vedprisen hafva under perioden bibehållit sig oförändrade, och har i allmänhet betalats för bokved 18 till 22 kronor, för björkved 14 till 16 kronor och för furuved 10 till 12 kronor, allt för så kallad kortfamn.

Staden Kristianstad utgör fortfarande medelpunkten för bränvinshandeln i länet, och torde en stor del af det i orten tillverkade bränvin hafva försålts till två der befintliga reningsverk, hvilka varit i gång under perioden. Åtskilligt af bränvinet har dock försålts antingen af tillverkarne sjelfva eller genom mellanhänder till firmor i Stockholm och Göteborg.

Medelpriset för råbränvin af 50 procents styrka har under periodens olika år utgjort för liter: 73·5 öre 1891, 71 öre 1892,

65·3 öre 1893, 63 öre 1894 och 67·3 öre 1895, hvadan prisen något uppgått, jemfördt med hvad förhållandet varit under föregående period.

Fisk afsättes förnämligast i städerna å torgdagarne af fiskarena sjelfva. Dock hafva på senare tiden i denna handelsgren såsom i många andra börjat uppträda uppköpare, hvilka af fiskarena tillhandla sig deras fångst och sedan i sin ordning med någon vinst försälja den till de egentliga afnämarna. Vid de tider, då sillen går till i större myckenhet, infinna sig å fisklägena så kallade sillkörare, hvilka uppköpa sillen lassvis och derefter kringföra den till försäljning å landsbygden långt ifrån kusten. Under denna period likasom under de närmast föregående hafva fisklägena å länets östra kust besökts af fiskuppköpare från Tyskland, hvilka komma dit på egna fartyg, s. k. fiskeqvassar, hvilka äro särskildt inrättade för fiskens emottagande och förvarande i lefvande tillstånd. De fisksorter, som af dem efterfrågas, äro ål och lax, och qvarligga dessa fartyg å fisklägena, till dess de icke kunna emottaga mera fisk eller fisket upphör. Då dessa uppköpare erbjuda högsta gällande pris, är det gifvetvis en stor fördel för den fiskeriidkande befolkningen att på sådant sätt kunna utan vidare besvär afyttra sina värdefullaste fisksorter. I Simrishamn hafva blifvit anlagda flere rökerier för rökning af sill, ål och lax. Dessa rökerier, hvilka äro goda afnämare för fiskarena, hafva stor omsättning samt försända sina varor öfver hela landet äfvensom till utlandet.

I städerna förspörjes en allmän klagan deröfver, att torghandeln med nästan alla födoämnen numera allmänt förmedlas genom mellanhänder, så kallade torghandlare, och att varorna derigenom onödigtvis fördyras för afnämarna, utan att prisstegringen kommer producenterna till godo. Förmanen för producenterna att till de uppköpande torghandlarna på en gång afyttra större partier, på samma gång som de förre derigenom befrias från besväret med att torgföra varorna, torde emellertid för dem fullt uppväga den lilla prisskilnad, som de vid försäljningen måste vidkännas, och synes detta vara den enda rimliga anledningen till ett förhållande, som eljest icke skulle ega rum.

Myckenheten af de varor, som i större betydighet från hamnarna i länet utförts eller till dem införts, finnes upptagen å *tabellerna S* (sid. 44) och *T* (sid. 45).

Antalet *handlande* såväl i städerna som å landsbygden har under perioden något ökats. Handlande finnas numera å landsbygden vid alla jernvägsstationer och i alla socknar och nästan i hvarje by. Att detaljhandeln i städerna häraf lidit kämbart intrång, är uppenbart, i all synnerhet som handlandena vid de större jernvägsstationerna mer och mer bemöda sig om att vara försedda med alla sådana varor, som finna efterfrågan bland landtbefolkningen, så att den för sina inköp icke behöver begifva sig till städerna. Onekligt är, att landthandeln härigenom är till mycken nytta för befolkningen å landsbygden, men den har, såsom i föregående berättelser påpekats, äfven medfört åtskilliga olägenheter. En af dessa, hvilken oftast framhallits, är att med landthandeln vanligen varit förenad försäljning af maldrycker till afhemtning och att denna försäljning ofta föranledt missbruk och oordningar. Denna olägenhet torde emellertid hafva förebygts genom nädiga kungörelsen den 2 juni 1893, deri rättigheten att till afhemtning försälja maldrycker i mindre

parti än tio liter gjorts beroende af särskildt tillstånd. Försäljarens större eller mindre lämplighet kan dervid tagas i betraktande, något som icke sker med afseende å den, som vill förvärfva rätt till handels utöfvande. Då många af dem, som å landsbygden anmäla sig till idkande af handel, icke ega nödiga kvalifikationer för utöfvande af dylik rörelse och landt-handlandenas antal allt mer ökats samt numera så tillväxt, att de vida öfverstiga behofvet, torde med fullt fog vilkoren för handelsrättighets förvärfvande böra skärpas.

Under perioden hafva qvinnor fått ökad anställning både såsom sjelfständiga idkare af handel och såsom handelsbiträden.

Antalet handlande, som idkat grosshandel eller försålt varor i bod eller från annat upplagsställe, äfvensom deras biträden, hafva under periodens första och sista år utgjort:

	År 1891.				År 1895.			
	Handlande.		Biträden.		Handlande.		Biträden.	
	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.
Kristianstad	68	20	91	47	83	20	83	57
Engelholm	33	13	24	9	35	21	40	34
Simrishamn	19	7	32	11	16	7	33	15
Summa	120	40	147	67	134	48	156	106
Köpingen Båstad	6	3	3	2	8	2	2	1
Landsbygden	503	76	266	74	544	94	268	89
Summa	629	119	416	143	686	144	426	196

Bland de å ofvanstående tabell i staden Kristianstad för år 1895 upptagna ingår en utländsk handlande och två utländska handelsbiträden.

Under år 1895 hafva i länet 25 utländske handelsexpediter erlagt bevillning med 2,500 kronor.

Antalet af de *firmaanmälningar*, som i enlighet med lagen om handelsregister, firma och prokura hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande samt hos magistraterna i länets städer under femårsperioden blifvit gjorda, utvisas af *tabell U* (sid. 45).

Af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har meddelats *tillståndsbevis* för personer att utom den ort, der de äro bosatta, här i länet, annorledes än å marknad, till salu *kringsföra varor*, vare sig i allmänhet eller af visst slag, och då företrädesvis af säljarens egen tillverkning, på följande sätt:

	Handlande.		Biträden.		Rörelsens beskaffenhet.	
	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Handel utan inskränkning.	Handel med visst varuslag.
År 1891	96	6	2	2	63	39
» 1892	121	9	4	5	77	53
» 1893	124	11	4	7	81	54
» 1894	150	12	6	16	110	52
» 1895	153	19	8	24	118	54

Antalet meddelade tillstånd har visserligen något öfverstigit, hvad förhållandet varit under de tre sista åren af förra perioden, men deri ingår endast ett fåtal så kallade kramhandlare.

Det vida öfvervägande antalet utgöres af bofaste handlande och handtverkare, hvilka för att uppehålla sin varuomsättning besöka icke allenast marknader utan äfven de så kallade stortorgdagarna och kreatursförsäljningsmötena, der de icke ega rätt till försäljning, så vida de icke förvärfvat sig tillstånd af nu ifrågavarande slag. Att det större antalet tillståndsbevis blifvit meddelade utan inskränkning till visst varuslag torde i många fall bero på vederbörande försäljares farhåga, att de genom dylik inskränkning lätteligen kunna blifva förvunna till lagbrott, i det de, äfven om de drifva handel hufvudsakligen med varor af visst slag, icke alltid så noggrant iakttaga detta, utan understundom äfven utbjuda varor af sådant slag, som tillståndsbeviset icke tillstodder. Handeln af kringvandrande krämare torde i det närmaste hafva upphört.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har endast ett par gånger under perioden lemnat tillstånd till så kallad realisation af handelsvaror.

Med *marknaderna* i länet har icke under perioden vidtagits någon förändring, utan hafva sådana fortfarande hållits en gång årligen i Åby, Marklunda och Kivik samt två gånger årligen i Ljungaskog, Vittsjö och Broby.

Så kallade *stortorgdagar* och *kreatursförsäljningsmöten* hafva i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes bestämmande hållits en gång i månaden i hvar och en af länets städer samt vid Hesselholms och Tomelilla jernvägsstationer, elfva gånger årligen i Åby, fyra gånger årligen i Förslöf, Hästveda, Röke och Vestra Torup, tre gånger årligen i Länsboda, Osby och Smedstorp samt två gånger årligen i Arkelstorp,

Tab. S. Utförsel från hamnarna i Kristianstads län under åren 1891—1895.

Vara och exporthamn.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Bränvin. Åhus . . . liter	3,191,061	3,140,077	3,878,795	3,749,117	3,576,021
Glassand. Engelholm hl.	—	—	1,400	450	400
Hvitbetor. Simrishamn kg.	—	—	—	—	5,111,500
Skillinge . »	—	—	—	—	1,734,000
Andra rotfrukter. Simrishamn hl.	233	239	1,445	3	18
Engelholm »	450	1,050	360	—	—
Kivik . . »	592	500	147	480	214
Skillinge . »	—	6,000	9,700	—	—
Spannmål. Åhus . . . kg.	1,569,753	1,509,620	1,907,400	950,950	1,447,252
Simrishamn »	3,034,200	1,229,400	1,920,200	619,000	951,700
Engelholm »	30,870	—	—	—	—
Båstad . . hl.	25,920	21,676	24,536	14,866	10,655
Kivik . . . »	3,271	1,528	2,413	—	—
Skillinge . kg.	444,900	347,700	305,500	195,000	152,000
Betsocker, oraff. Åhus . . . »	—	—	—	1,089,060	1,715,200
Sten. ton	3,046	5,745	8,602	9,905	10,229
Tegel. Engelholm st.	815,000	224,000	597,600	318,350	362,000
Trämassa. Åhus . . . ton	1,598	1,866	623	2,157	3,110
Bokstockar. kbm.	525	739	589	610	536
Ved. »	245	388	384	1,169	753
Stäfver. st.	148,500	222,198	25,700	433,601	52,061
Båstad . . . »	7,000	—	—	—	—

Degeberga, Glimåkra, Killeberg, Sösdala, Vestra Vram och Vittsjö, dock torde stortorgdagarna i Hästveda och Röke numera hafva upphört. Å stortorgdagarna, hvilka ursprungligen varit afsedda endast för handel med kreatur, landtmannaprodukter

och handaslöjdalster, plägar infinna sig en mängd handlande, som utbjuda sådana handels- och handtverksvaror, som finna afsättning hos landtbefolkningen. Stortorgdagarna hafva därför företett föga olikhet med de gamla marknaderna, men på senare

Tab. T.

Införsel till hamnarna i Kristianstads län under åren 1891—1895.

Vara och importhamn.		År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.	Vara och importhamn.		År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Cement.	Åhus . . . hl.	1,675	1,564	1,488	2,025	1,707	Kol.	Kivik . . . ton	2,385	2,981	3,214	2,948	3,528
	Simrishamn >	330	350	500	515	611		Torekov . . >	4,375	4,368	4,430	4,506	6,020
	Båstad . . . kg.	2,500	10,500	16,060	—	17,165		Malt- drycker.	273	223	194	242	230
	Kivik . . . hl.	8,280	11,580	9,000	23,580	10,620		Oljekakor.	Åhus . . . kg.	342,366	367,133	487,784	676,007
Fisk.	Kivik . . . kg.	2,600	3,576	3,472	2,750	13,615		Kivik . . . >	51,000	23,500	15,000	10,520	29,250
	Flåsk.	Åhus . . . >	52,204	28,107	—	—	—	Oljor, feta.	Åhus . . . >	84,586	70,782	94,237	97,386
Glas.	Engelholm . >	—	—	7,850	8,600	2,500		Simrishamn hl.	982	1,458	1,250	1,749	1,358
	Gryn.	Åhus . . . >	217,493	273,090	228,942	96,964	75,430	D.o., petroleum.	Åhus . . . kg.	468,952	381,075	451,942	421,269
	Simrishamn >	25,300	41,900	33,600	20,300	6,150		Båstad . . . >	7,970	12,649	16,318	13,037	14,247
	Kivik . . . >	—	4,790	2,940	5,655	3,345		Kivik . . . liter	9,180	—	16,005	15,817	14,875
	Skillinge . . >	—	—	130,560	—	—	Porslin.	Åhus . . . kg.	65,973	67,123	75,336	52,301	60,674
Gödnings- ämnen.	Åhus . . . >	91,179	533,550	554,253	1,663,942	119,347	Redskap.	Simrishamn >	15,800	14,900	18,900	20,800	14,800
	Simrishamn >	50,000	—	29,300	24,750	55,000	Salt.	Engelholm . hl.	—	—	—	1,125	—
	Engelholm . >	67,000	5,000	—	—	—		Båstad . . . >	280	881	172	275	169
	Båstad . . . >	35,000	32,000	67,500	55,000	43,000		Kivik . . . >	304	604	567	300	344
Hudar och skinn.	Simrishamn >	49,500	41,000	26,700	65,100	57,900		Skillinge . . >	—	—	—	304	—
	Jern, smidt.	Åhus . . . >	166,753	116,467	114,614	184,067	546,561	Socker, raff.	Åhus . . . kg.	39,011	41,193	58,748	21,324
	Simrishamn >	215,900	178,100	214,300	109,950	111,400		Kivik . . . >	—	2,614	5,583	4,932	8,542
	Engelholm . >	75,000	85,000	90,500	78,644	62,328	Soda.	Simrishamn >	50,800	32,200	33,300	40,500	46,000
	Kivik . . . >	—	14,850	17,113	12,984	23,360	Spanmål, omalen.	Åhus . . . >	4,988,511	11,537,284	16,740,085	29,228,747	18,338,504
D.o, spik.	Åhus . . . >	33,056	222,597	39,129	40,175	60,936		Simrishamn >	191,000	332,900	156,600	908,300	876,300
Kaffe.	Åhus . . . >	92,261	87,006	103,740	127,104	136,678		Kivik . . . hl.	—	—	—	797	175
	Kalk.	Engelholm . hl.	5,140	2,992	4,185	4,362	3,110	D.o, malen.	Simrishamn kg.	167,200	241,700	231,900	216,100
	Båstad . . . >	2,055	2,130	2,700	3,285	4,080		Kivik . . . >	45,598	—	—	62,265	39,445
	Kivik . . . >	237	179	180	300	183	Spritvaror.	Simrishamn hl.	1,177	1,411	1,397	1,462	1,254
Kli.	Åhus . . . kg.	689,770	1,094,925	756,970	4,661,258	5,599,414		Engelholm . >	—	—	182	135	123
	Kivik . . . >	22,410	51,660	107,367	201,155	201,662	Trävaror.	Simrishamn kbm.	284	317	314	94	321
	Skillinge . . >	—	—	—	8,300	—		Kivik . . . >	468	606	555	731	418
Kol.	Åhus . . . ton	25,080	28,747	21,687	39,368	34,543		Skillinge . . >	756	796	1,207	1,200	—
	Simrishamn hl.	86,800	72,592	80,385	80,810	71,432	Väfnader.	Simrishamn kg.	7,800	11,500	10,600	11,600	7,570
	Båstad . . . ton	3,225	2,224	4,107	6,472	3,391							

Tab. U.

Firmaanmälningar i Kristianstads län åren 1891—1895.

	År 1891.				År 1892.				År 1893.				År 1894.				År 1895.			
	En- skil- de.	Han- dels- bolag.	Ak- tie- bolag.	An- dra bolag.	En- skil- de.	Han- dels- bolag.	Ak- tie- bolag.	An- dra bolag.	En- skil- de.	Han- dels- bolag.	Ak- tie- bolag.	An- dra bolag.	En- skil- de.	Han- dels- bolag.	Ak- tie- bolag.	An- dra bolag.	En- skil- de.	Han- dels- bolag.	Ak- tie- bolag.	An- dra bolag.
Länsstyrelsen	120	7	—	—	105	7	1	—	107	6	6	—	115	11	2	—	93	5	2	—
Magistraten i Kristianstad . . .	24	—	1	1	25	1	1	—	33	1	1	2	24	1	1	—	21	—	2	2
D:o i Engelholm	4	1	—	—	8	1	—	—	6	—	—	—	8	1	—	—	12	2	1	—
D:o i Simrishamn	1	—	—	—	5	—	—	—	4	—	—	—	8	—	—	—	2	—	—	—
Summa	149	8	1	1	143	9	2	—	150	7	7	2	155	13	3	—	128	7	5	2

tider torde rörelsen å stortorgdagarna mångenstädes hafva af-tagit, i samma mån som dylika blifvit på allt flere ställen in-rättade och tätare förekommit.

För handel endast med lifsförnödenheter hafva torgdagar förekommit två gånger i veckan i hvar och en af länets städer samt en gång i veckan i Förslöf, Munka-Ljungby, Åstorp, Qvi-dinge, Åby, Spången, Fagerhult, Perstorp, Hästveda, Hesse-holm, Vittsjö, Vinslöf, Sösdala, Bjernum, Osby, Killeberg, Broby, Lönsboda, Åhus, Oppmanna, Vånga, Degeberga, Vidt-sköffe, Huaröd, Tollarp, Linderöd, Brösarp, Eljaröd, Tomelilla, Tjustorp, Borrbby och Gärsnäs, äfvensom en gång i månaden i Båstad, Örkelljunga och Östra Ljungby.

Försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker har under perioden utöfvats vid det antal minuthandels- och utskänkingsställen, som i tabell V angifves.

All rättighet till minuthandel med och ständigt utskänkning af bränvin har i Kristianstad och Engelholm under hela perioden varit öfverlåten åt så kallade patriotiska bolag. Jemlikt till-stånd i nådigt bref den 22 september 1893 har från och med den 1 november samma år all bränvinshandel i Båstad jemväl blifvit öfverlåten åt dylikt bolag. På grund af burskap har utöfvats en utskänkingsrättighet i Simrishamn, hvarjemte sist-lidet år på 17 ställen å landsbygden idkats privilegierad ut-skänkning i sammanhang med gästgifverihållning. Antalet af de privilegierade utskänkingsrättigheterna utgjorde vid periodens början 22 och har sålunda minskats med 4. Vid periodens slut utöfvades i länet 66 ständiga minuthandels- och utskänkings-rättigheter, deraf 26 i städerna, och kom således en sådan rättig-het i medeltal på 3,331 invånare af hela länets folkmängd, men på 551 invånare i städerna och på 5,139 invånare å lands-bygden.

Försäljningsavgifterna under perioden utvisas af tabell X (sid. 47).

Sådan rättighet att till förtäring på stället tillhandahålla allmänheten vin- och maltdrycker, som omförmäles i 3 § nådiga förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af dylika drycker m. m., har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit beviljad för i tabell Y (sid. 47) angifna tid.

Vid periodens slut utöfvades således i länet 30 dylika ut-skänkingsrättigheter. För utöfning i Engelholm och Simrishamn har någon sådan rättighet icke under perioden beviljats.

Under perioden har af Eders Kungl. Maj:ts Befallnings-hafvande meddelats tillstånd till försäljning på landet af vin och maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter i följande omfattning:

	Åsbo fögderi.	Göinge fögderi.	Villands fögderi.	Ingelstads fögderi.	Summa.
År 1891	1	—	—	—	1
» 1892	1	—	—	1	2
» 1893	9	9	10	10	38
» 1894	7	2	1	4	14
» 1895	6	1	—	3	10

De under åren 1891 och 1892 meddelade tillstånden afse, såsom tillkomna, förrän kungörelsen den 2 juni 1893 trädte i kraft, endast försäljning af vin, hvaremot de öfriga tillstånden med undantag af ett, som år 1893 beviljats för försäljning af vin inom Åsbo fögderi, omfatta endast försäljning af malt-drycker.

I motsats till hvad förhållandet var under näst föregående femårsperiod hafva under denna period prisen å nästan alla

Tab. V.

Rättigheter till bränvinsförsäljning i Kristianstads län.

	Begagnade rättigheter året 1890—91.				Begagnade rättigheter året 1891—92.				Begagnade rättigheter året 1892—93.				Begagnade rättigheter året 1893—94.				Begagnade rättigheter året 1894—95.													
	Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.											
	Inropade på auktion.	Öfverlämnade på auktion.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlämnade på auktion.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlämnade på auktion.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlämnade på auktion.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlämnade på auktion.	Ständiga.											
			Med burskap eller privilegium.	Öfverlämnade på auktion.			Med burskap eller privilegium.	Öfverlämnade på auktion.			Med burskap eller privilegium.	Öfverlämnade på auktion.			Med burskap eller privilegium.	Öfverlämnade på auktion.														
Kristianstad	—	—	13	1	2	—	1	12	1	4	—	1	13	1	7	—	1	14	1	3	—	1	13	—	2					
Engelholm	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	4	—	—				
Simrishamn	4	—	2	—	1	1	4	—	2	—	1	1	4	—	2	—	1	4	—	2	—	4	—	2	—	1				
Båstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—				
Åsbo fögderi	4	—	3	—	7	2	4	—	3	—	7	2	4	—	3	—	2	3	—	2	—	3	—	2	—	6				
Göinge »	3	—	2	—	5	—	2	—	2	—	5	—	1	—	2	—	2	—	2	—	6	—	2	—	4	—				
Villands »	3	—	1	—	6	1	4	—	1	—	6	1	4	—	1	—	2	—	1	—	5	2	2	—	2	—				
Ingelstads »	3	—	5	—	2	1	3	—	5	—	2	—	4	—	5	—	4	—	4	—	2	—	4	—	2	—				
Summa	17	—	13	17	22	7	17	1	13	16	22	8	17	1	13	17	22	11	15	2	11	20	22	7	15	3	12	18	18	6

landbrukets alster nedgått. Den tryckta ställning, som i följd häraf jemte andra medverkande orsaker uppkommit för den jordbruksidkande befolkningen, har naturligtvis i sin mån återverkat på den allmänna varuomsättningen, i det att, i samma mån som penningtillgången blifvit knappare, äfven köpförmågan minskats hos den stora allmänheten, som har jordbruk till hufvudnäring. Handelsomsättningen torde därför under denna period hafva något nedgått. Äfven *sjöfartsnärigen* har under perioden arbetat under tryckta förhållanden, särskildt under periodens fyra sista år, derunder frakterna varit synnerligen låga, dock torde en förändring till det bättre nu vara att förvänta. Sjöfarten i länet, som mest idkas med mindre segelfartyg, har äfven rönt ett ogynnsamt inflytande deraf, att de bästa frakterna upptagas af ångfartyg, hvilka alltmera uttränga segelfartygen. De i länet hemmahörande segelfartygen hafva dock såväl till antal som tontal under perioden ökats. Vid 1895 års slut var den i länet hemmahörande flottan:

Hemort.	Fartyg.		Befölhafvare.	Besättning.
	Antal.	Reg.-ton.		
Simrishamn	27	7,546	27	206
Båstad	2	67	3	23
Åhus	¹⁾ 3	126	3	10
Yngsjö	²⁾ 2	8	2	3
Vik	2	291	2	10
Kivik	9	1,312	9	40
Hvitemölla	7	1,326	7	39
Brantevik	80	8,479	80	193
Östra Tommarp	1	124	1	5
Skillinge	42	3,411	42	126
Summa	²⁾ 175	22,690	176	655

¹⁾ Deraf 1 ångare om 11 ton med 70 hästkrafter. — ²⁾ Båda ångare om tills. 8 ton och 16 hästkrafter. — ³⁾ Samtliga segelfartyg utom de i not. 1—2 upptagna.

5. Kameralförhållanden.

I **tabell 3** lemnas uppgift å såväl *hemman* och *lägenheter* på landet som ock *stadsjordar* jemte taxeringsvärdena derå.

Under perioden har icke något hemman kommit i ödesmål eller blifvit derur upptaget.

Till *skatte* hafva under perioden omförts år 1891 ett gatuhus, år 1892 en lägenhet, år 1893 tre och ett halft gatuhus, år 1894 ett halft gatuhus och år 1895 ett fjerdedels gatuhus.

Jordafsöndringar, för hvilka afgäld blifvit af Länsstyrelsen bestämd, hafva utgjort: 45 år 1891, 70 år 1892, 66 år 1893, 93 år 1894 och 111 år 1895, eller tillsammans 385, alla afsöndrade för alltid.

Tab. X. Afgifter för bränvinsförsäljning i Kristianstads län.

	Året 1890—91.	Året 1891—92.	Året 1892—93.	Året 1893—94.	Året 1894—95.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstad	42,250.66	43,649.25	47,074.55	50,284.81	65,324.52
Engelholm	18,040.66	17,998.17	15,297.87	20,655.44	27,382.41
Simrishamn	3,750.00	3,675.00	3,593.25	3,668.25	3,518.25
Båstad	—	—	—	3,896.86	3,857.13
Åsbo fögderi	7,213.00	8,134.25	7,968.80	10,563.50	9,996.50
Göinge »	8,678.25	3,876.75	4,023.75	9,033.75	17,718.75
Villands »	5,210.25	6,335.25	6,331.50	8,259.38	7,149.38
Ingelstads »	3,065.63	3,120.00	13,980.00	13,911.00	13,980.00
Summa	88,208.45	86,788.67	98,269.72	120,272.99	148,926.94
Sålunda fördelade:					
Till Stadskommuner	31,582.38	32,229.13	32,558.17	38,808.07	49,593.05
» Hushållningssällskap	8,803.20	8,661.53	9,807.32	12,003.25	14,863.54
» Landsting	17,606.40	17,323.02	19,614.65	24,006.50	29,727.09
» Landsbygdskommuner	16,883.15	14,996.35	22,567.61	29,178.87	34,122.90
» Statskontoret	13,156.89	13,405.11	13,525.36	16,035.78	20,328.81
» Provisioner m. m.	176.43	173.53	196.61	240.52	291.55

Genom särskilda nådiga beslut hafva under perioden meddelats tillstånd till 19 afsöndringar från boställen eller andra kronohemman, hvarjente genom Eders Kungl. Maj:ts Kammarkollegii utslag den 30 juni 1892 tillstånd lemnats till 7 afsöndringar på 20 års tid, räknade från den 1 maj 1892, från kyrkoherdebostället nr 5 ¹/₂ mtl Bjernum i Norra Åkarps socken.

Antalet af för statsverkets räkning utarrenderade *domäner* utgjorde vid 1891 års början 237, och på lön disponerades 2 militieboställen.

Nyssnämnda 237 utarrenderade statsdomäner ökades med 2 från löntagare aflemnade, nämligen 1 militie- och 1 landstatsboställe, men minskades å andra sidan med 63, deraf försälda domäner 59, till kronopark afsatta 3 och till Eders Kungl. Maj:ts Arméförvaltnings disposition öfverlemnad 1; hvadan vid 1895 års slut funnos för statsverkets räkning utarrenderade 176 egendomar.

Om dessa åren 1891 och 1895 utarrenderade egendomar, för bedömning af deras storlek, uppställas i klasser efter deras arrendeavgifter, så betaltes:

Tab. Y. Beviljade rättigheter till utskänkning af vin och maldrycker i Kristianstads län åren 1891—1895.

(Enl. § 3 i K. F. d. 24 okt. 1885.)

	I Kristianstad.			I Åsbo fögderi.			I Göinge fögderi.			I Villands fögderi.			I Ingelstads fögderi.		
	För 1 år.	För 2 år.	För 3 år.	För 1 år.	För 2 år.	För 3 år.	För 1 år.	För 2 år.	För 3 år.	För 1 år.	För 2 år.	För 3 år.	För 1 år.	För 2 år.	För 3 år.
År 1891	—	12	—	2	—	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—
» 1892	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—
» 1893	—	—	—	12	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1
» 1894	—	—	—	1	—	2	—	—	2	—	—	—	1	1	—
» 1895	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	4

	År 1891.	År 1895.
Intill 200 kronor för	59	14
200— 500 » »	45	36
500—1,000 » »	50	46
1,000—2,000 » »	47	46
2,000—5,000 » »	29	30
Öfver 5,000 » »	7	4
Summa	237	176

Ännu finnes ett militieboställe, som innehafves af löntagare på så kallad gammal stat.

Storleken och köpeskillingen för de försålda domänerna inhämtas af *tabell Z*.

Af tabellen framgår, att vid tiden för afträdet arrendefgiften uppgått till 2.05 procent och taxeringsvärdet till 69 procent af köpeskillingen.

Under femårsperioden hafva 43 domäner blifvit ånyo utarrenderade, och utgjorde arrendefgiften för dessa 80,534 kr. 13 öre efter gamla arrendekontrakterna samt 78,315 kronor efter de nya. De under senare åren ständigt fallande prisen å landbrukets alster hafva nödvändigtvis verkat tryckande på arrendefgifterna, men, oaktadt vid utarrenderingen af 21 utaf dessa domäner större eller mindre områden undantagits till skogsplantering, har dock minskningen icke uppgått till mera än 2.75 procent. Detta gynsamma resultat kan med säkerhet tillskrivas den obligatoriska optionsrätten, som verkar, att egenomarne hållas i bättre häfd.

Då den vida öfvervägande delen af länets jord undergått *laga skifte*, förekomma numera sällan egentliga laga skiften, och har under perioden statsbidrag till utflyttningar i följd af dylika förrättningar icke inom länet utbetalts. Hela antalet af de utaf Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden utfärdade landtmäteriförordnanden har utgjort:

Tab. Z.

Försålda domäner i Kristianstads län åren 1891—1895.

Året för afträdet.	N:r.	Mtl.	Egendomens namn.	Sista årets arrende. Kronor.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpeskilling. Kronor.	Året för afträdet.	N:r.	Mtl.	Egendomens namn.	Sista årets arrende. Kronor.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpeskilling. Kronor.
1891	1	3/8	Lilla Trånghyltan	112.19	4,000	2,500	1891	9	—	Norra Bjärstorp, gatuhus	7.70	200	200
	1	1/2	Möllarp	66.33	6,000	6,700		1	—	Tommarp, qvara	302.08	1,800	3,000
	3	1/3	Eljalt	336.23	7,000	10,510		40	—	» gatuhus	7.70	500	810
	—	—	Rinkaby, äng	26.30	400	1,570		208	—	Kristianstad, obebygd tomt	11.34	800	800
	48	1/4	Fjelkinge, undantaget sandskiftet med 1/25 mtl.	383.56	12,000	22,300	1892	1	1/4	Klippebygget	129.23	3,000	3,100
	6	—	Åhus, obebygd plats	20.11	500	2,930		1	1/4	Veitshult	149.72	8,000	12,000
	10B	—	» utjord	2.56	100	350		4	3/8	Stensma	365.18	13,700	14,000
	19	—	» obebygd plats	13.47	300	300		2	1/8	Östenköp	337.02	5,700	9,000
	64	—	» » »	13.47	400	1,300	1893	64	—	Vä	18.22	200	500
	78	—	» » »	35.30	700	2,675		—	Mölletofta, kronobete	40.00	500	1,605	
	90	—	» » »	6.64	400	1,225		4	1/8	Oshy	74.22	4,000	7,875
	161, 162	—	» » »	7.49	300	600		23	3/8	Nymö	429.40	11,000	17,000
	4	—	Ripa, gatuhus	1.93	200	300		13	1/4	Fjelkinge	400.00	9,500	30,215
	3	1/8	Esphult	175.43	6,500	9,200	1894	11	—	Bertilstorp, gatuhus	2.49	200	449
	4	1/8	»	124.08	5,000	6,575		1	1/16	Lönshuset	234.11	3,000	4,000
	1	1/8	Brostorp	106.76	5,500	6,060		3	1/8	Lilla Nötte	197.66	5,500	6,017
	1	3/8	Tottarp	158.31	7,000	7,600		1	1/8	Rolskog	150.82	3,500	10,000
	3	1/4	»	164.72	7,000	8,800		6	3/16	Osby	104.78	3,600	14,700
	1	—	Trollemölla, qvarn	120.74	1,800	2,500		1	1/4	Gylleboda	165.29	6,500	5,000
	19	—	Sönnarslöf, gatuhus	77.00	2,000	2,000		1	1/8	Hesslehult	142.92	5,000	4,500
	2	3/8	Hommentorp	107.82	8,200	8,200		1	1/4	Smålatorpet	122.92	5,000	8,500
	9, 21, 24	—	Vä, gatuhus	10.27	100	240		1	1/2	Lilla Mölleröd	173.93	40,000	45,000
	20	—	» obebygdt do	9.81	100	225	1895	—	—	Ekemölla, qvarn	481.39	7,500	8,300
	37	—	» » »	8.55	100	200		1	1/8	Sjöbygget	68.30	1,500	1,551
	25, 61, 92	—	» gatuhus	64.17	100	800		2	3/8	Marestorp	272.47	6,000	12,150
	45, 83	—	» utjord	10.05	500	175		2	9/22	Askustorp	292.20	7,700	10,300
	—	—	» hospitalakyrkogården	4.70	100	200		2, 9	1	Hörja	303.34	12,000	15,800
	10	—	Bertilstorp	1.29	200	200		20	1/4	Greflunda	425.00	13,800	17,000
	6	—	Norra Bjärstorp, gatuhus	5.35	100	300		16, 23, 90	—	Vä, gatuhus och utjord	29.39	400	800
	8	—	» » »	7.27	200	200				Summa	7,620.72	256,900	370,907

	Egentliga laga skiften.	Andra förrättningar.
År 1891	5	121
» 1892	—	111
» 1893	1	104
» 1894	1	110
» 1895	3	87
	Summa 10	533

De andra förrättningarna hafva haft till föremål egoutbyten, rågångsregleringar, delning af stängsel och våghållningsskyldighet med mera sådant, som icke är att hänföra till laga skiften.

Under perioden hafva 847 hektar jord blifvit laga skiftade samt 19,080 hektar jord varit föremål för andra landmäteriförrättningar.

Länets landmäteripersonal har under perioden förblifvit

oförändrad och utgöres af förste landtmätaren och tre kommissionslandtmätare.

I tabellerna 4, 5 och 6 lemnas uppgift rörande egendomar af *fideikommissnatur* och egendomar, som vid periodens slut innehades af *inhemska aktiebolag* samt *främmande magters undersåtar*.

Angående det kommunala beskattningsväsendet återopas Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrås statistik, som därför lemnar fullständig redogörelse, och vill Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande endast erinra, att i landstingsskatt utdebiterats:

År 1891	24,486:82 kr. med 23 öre på bevilningskrona.
» 1892	32,936:30 » » 30 » » »
» 1893	38,222:32 » » 35 » » »
» 1894	53,324:10 » » 35 » » »
» 1895	52,542:12 » » 33 » » »

6. Politi.

A) **Undervisningsanstalter.** Högre allmänna läroverket i Kristianstad har haft samma antal lärare som under näst föregående femårsperiod: en rektor, fem lektorer, tio adjunkter, tre öfningslärare och en å två extra lärare. Lärjungarnes antal har utgjort högst 270 och lägst 255.

Läroverkets stipendiefonder hafva under perioden ökats med tvenne. Genom testamenten den 31 maj 1888 hade f. d. adjunkten C. A. Hesselgren förordnat, att 500 kronor skulle efter hans död till läroverket öfverlemnas för att utgöra en fond, hvars årliga ränta skulle, sedan kapitalet genom räntor fördubblats, »tilldelas en fattig, flitig och sedig yngling, utan afseende på hvad linie han tillhör». På grund häraf mottog läroverket den 14 april 1892 nämnda kapital, som vid sislidet års slut vuxit till 589 kr. 16 öre.

Arfvingarne till hofrättssekreteraren Gustaf Cervin, död 1846, och hofrättsaktuarien Peter Lorens Cervin, död 1857, hafva enligt gåfvobref, dateradt i december 1893, öfverlemnadt ett kapital af 1,264 kr. 53 öre med föreskrift, att deraf 200 kr. skulle under namn af »Cervinska gravens underhållsfond» i sparbank insättas för att genom derå inflytande ränta bestrida kostnaden för underhållet af den öfver ofvannämnda bröder Cervin uppresta gravvård och att återstoden af det skänkta kapitalet eller 1,064 kr. 53 öre skulle under namn af »Bröderna Cervins stipendiifond» utgöra en fond, hvars ränta skulle, efter årlig besparing af minst 5 kronor till kapitalets förökande, som stipendium »tilldelas en begäfvad, välartad, flitig och behöfvande lärjunge, som tillhör Kristianstads samhälle».

Samtliga för lärjungarnes understöd eller belöning afsedda, under förvaltning af läroverkets collegium ställda fonder utgjorde vid sislidet års utgång 45,741 kr. 82 öre. Dessutom utgå Åbergiska stipendier till sex lärjungar vid läroverket med 575 kronor årligen, utgörande ränta å en testamenterad och under förvaltning af akademiska konsistoriet i Lund stående fond. Hela summan af premier, stipendier och understöd, som under sislidet år utdelades till lärjungar vid läroverket, utgjorde 2,570 kr. 45 öre.

Under läroverkskollegiets förvaltning står derjemte den s. k. Dahlska apologistfonden, som år 1878 af skolrådet härstädes aflemnades och då utgjorde 60,465 kr. 12 öre. Denna fond hade vid sislidet års slut genom besparade räntor stigit till ett belopp af 116,820 kr. 95 öre. Fonden, som tillkommit genom handlanden J. H. Dahls testamente af den 21 juni 1835, har till ändamål att vid härvarande allmänna läroverk bereda kostnadsfri realundervisning åt obemedlade stadens ynglingar. Jemlikt kungl. brefvet den 5 juli 1895 utgår från fonden afgift till läroverkets ljus- och vedkassa för de medellösa lärjungar, som åtnjuta undervisning på reallinien eller inom läroverkets tre lägsta klasser och tillhöra staden eller testators slägt.

Kristianstads elementarläroverk för flickor utgör en fortsättning af den i förra femårsberättelsen efter dess stiftarinna benämnda Virginska flickskolan, som började sin verksamhet 1872. Denna skola öfverläts nämligen under sommaren 1892 åt ett konsortium af 5 personer inom samhället, hvilka under de följande tre åren sasom skolans styrelse handhade dess angelägenheter och läto dess verksamhet fortgå efter hufvudsakligen samma plan som förut. Som emellertid skolans lokal lemnade åtskilligt öfrigt att önska, blef konsortiets närmaste och angelägnaste mål att skaffa skolan en egen och tidsenligt inredd byggnad. För den skull bildades ett aktiebolag, som sommaren 1895 öfvertog läroverket och hvars styrelse hufvudsakligen utgjordes af samma personer som nyssnämnda konsortium. Bolaget har för en kostnad af omkring 30,000 kronor latit uppföra ett större läroverkshus, som innevarande års höst tagits i bruk. Stadsfullmäktige i Kristianstad hafva till bolaget dels upplatit fri byggnadstomt med eganderätt, dels anslagit 2,500 kronor årligen, så länge skolan deraf är i behof. Likasom under föregående period har skolan af statsmedel äfven under denna erhållit 1,500 kronor årligen. Läroverket har varit fördeladt i två afdelningar, elementarskolan och småskolan, den förra innehållande åtta ettåriga klasser, den senare två. I småskolan hafva äfven mottagits gossar. Antalet lärjungar var höstterminen 1895 i elementarskolan 101, i småskolan 15. Undervisningen i

läroämnena har uppehållits af föreståndarinnan och 8 lärarinuor samt i öfningsämnen af 2 lärarinnor och 2 lärare.

Kristianstads stads folkskolor och småskolor hafva under perioden fortsatt sin verksamhet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad derom i närmast föregående femårsberättelse blifvit sagdt, men på samma gång befunnit sig i stark utveckling. Lärarnes och lärarinnornas antal, som år 1890 utgjorde 22, uppgick år 1895 till 33, deraf 5 öfningslärare och -lärarinnor. Antalet i skolåldern varande barn har ökat ifrån 1,357 år 1890 till 1,495 år 1895. Staden eger tvenne stora väl inredda skolhus, af hvilka det ena under år 1893 för en kostnad af 35,000 kronor försetts med en tillbyggnad, innehållande 4 lärum och 1 större gymnastiksal med tidsenlig inredning. Staden har särskild skolinspektör.

Skolofskolonier hafva upprättats och sedan 1891 varit i verksamhet på bekostnad dels af församlingen, dels af enskilda. Tolf gossar och lika många flickor deltaga under uppsigt af en lärare och en lärarinna i dessa sommarutflygter.

Under perioden har folkskolan fått emottaga följande donationer: af stadens skolinspektör, generalmajoren C. Sjöcrona, 4,000 kronor, hvaraf räntan skall fördelas i stipendier å 50 kronor;

af aflidna fröken Hilda Österberg till anordnande af skolbad 500 kronor.

Skolorna ega numera stipendiifonder af något öfver 17,000 kronor, och skolornas utgiftsstat, som år 1890 uppgick till 32,367 kr. 79 öre, hade 1895 stigit till ett belopp af 47,402 kr. 85 öre.

I föregående femårsberättelse omnämnda *J. H. Dahls flickskola i Kristianstad* har äfven under ifrågavarande femårsperiod fortsatt sin gagnande verksamhet i folkupplysningens tjänst. Denna skola är, såsom förut omnämmts, instiftad af handlanden Johan Henrik Dahl i Kristianstad genom dennes testamente af år 1835. Ändamålet med denna skola angifves i nämnda testamente böra vara att fritt och utan afgift meddela Kristianstads stads borgerskaps och andra stadens invånares döttrar, i synnerhet sådana, hvilkas föräldrar sakna förmåga att sådant sjelfva kunna bekosta, undervisning, sedan hvad i lancasterskolan kan läras är vunnet och inhemtadt, uti kristendomskunskap och nyttiga handaslöjder för att derigenom beredas och danas till sedlighet, dygd och arbetsamhet samt goda och dugliga husmödrar. Det af Dahl till skolan testamenterade belopp utgjorde 50,000 kronor. Behållningen af skolans tillgångar utgjorde vid 1895 års slut 79,890 kr. 42 öre, deri inberäknadt bokfördt värde 10,707 kr. 37 öre för skolans fastighet nr 212 och 213 i Kristianstad. I denna behållning ingår 20,000 kronor, som kopparslagaren Anders Verlin i Kristianstad i gåfvobref den 10 januari 1889 gifvit till skolan »att för skolans ändamål och möjliga utvidgning efter direktionens bepröfvande användas». Skolans angelägenheter handhafvas af en direktion, bestående af sex personer.

Vid skolan äro anställda fem lärarinnor, bland hvilka två för undervisning i slöjd, omfattande spånad, väfning, sömnad, stickning, virkning, knyppling och halmflätning.

Undervisningen i öfrigt omfattar de läsämnen, som äro föreskrifna för folkskolan.

I skolan äro intagna omkring 100 flickor, fördelade i 4 klasser.

Kristianstads lägre tekniska yrkesskola, såsom den i förra femårsberättelsen omförmälda Kristianstads borgareskola nu benämnes, har utöfvat sin verksamhet efter hufvudsakligen samma plan som förut. Från och med höstterminen 1893 är en föreståndare tillsatt för att utöfva den närmaste tillsynen öfver skolan. Utom af föreståndaren har undervisningen bestridits af 5 lärare samt 1 å 2 biträdande lärare. Ämnena hafva varit: frihandsteckning, linear- och fackritning, räkning, geometri, bokföring, rätt- och uppsatsskrifning, välskrifning och rundskrift; undervisningstiderna liksom förut kl. $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 10 på qvällen söcknedagar samt dessutom numera om söndagar kl. $\frac{1}{2}$ 9— $\frac{1}{2}$ 11 f. m. Lärjungeantalet har vexlat från 80 till 109, deraf ett 20-tal qvinliga. Skolans inkomster hafva varit: årlig ränta 1,453 kronor 40 öre å ett af drätselkammaren förvaltadt donerat kapital, statsanslag för 1891 1,200 kronor och för hvarje följande år 1,100 kronor samt af stadsfullmäktige för åren 1892 och 1893 beviljade medel till sammanlagt 1,100 kronor. Skolan, som under de gångna åren flyttat från det ena stället till det andra, har under denna period fått en egen lokal. Stadsfullmäktige, under hvilkas målsmansskap skolan fortfarande står, beviljade nemligen våren 1893 medel till inredning af tre salar å vinden till södra folkskolan för yrkesskolans behof, och skolan tog dessa i besittning påföljande höst.

Lägre allmänna läroverket i Engelholm har samma antal på stat anställda lärare som under sistlidne femårsperiod, nämligen en rektor, två kolleger och tre öfningslärare. Ehuru läroverket fortfarande endast är treklassigt, har derstädes med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande sedan 1895 års höst meddelats undervisning, motsvarande femte klassens kurs, i följd hvaraf äfven varit anställd en extra lärare, som aflönats på bekostnad af staden och enskilde personer. Lärjungarnes antal uppgick höstterminen 1895 till 65.

I Engelholm hafva under perioden funnits tvenne enskilda flickskolor för högre undervisning, af hvilka den ena åtnjutit statsanslag med 500 kronor.

För *folkundervisningen i Engelholm* är sörjdt dels genom en folkskola, gemensam för gossar och flickor, der undervisningen, som är fördelad på fyra klasser med tre lärum, meddelas af tvenne lärare och en småskolelärarinna, dels ock genom en småskola med två lärarinnor och likaledes gemensam undervisning i två skolrum. För en kostnad af något öfver 3,500 kronor har under perioden uppförts en ny folkskolebyggnad, hvilken inredts till en lässal och ett slöjdrum. Antalet lärjungar utgjorde vid 1895 års slut i folkskolan 136 och i småskolan 77.

Pedagogien i Simrishamn har likasom under förra perioden utöfvat sin verksamhet med tvenne lärare, nämligen en föreståndare, aflönad af staten, och en extra lärare, hvars aflöning bestrides af stadens sparbank. Lärjungeantalet utgjorde vid 1895 års slut 56.

I *Simrishamns stadsförsamling* funnos under år 1895 en fast folkskola för gossar med 75 lärjungar, fördelade på fyra klasser, en fast folkskola för flickor med 87 lärjungar, likaledes fördelade på fyra klasser, och en fast småskola för både gossar och flickor med 96 lärjungar, fördelade på tvenne årsklasser, hvardera undervisad af särskild lärarinna. Dessutom hafva två enskilda skolor med tillhopa 21 lärjungar varit i verksamhet.

Privata skolan i Åhus, eller såsom den numera benämnes Samskolan, grundades den 12 januari 1801 och började sin

verksamhet 1851 samt fortgick som goss-skola oafbrutet till den 20 januari 1893, då den med anledning af det ringa antal gossar, som begagnade sig af skolan, förvandlades till en skola, deri äfven flickor berättigades åtnjuta undervisning. Från och med sistnämnda dag har den under namn af »Samskola» oafbrutet fortgått med 7 å 10 elever; undervisningen har besörjts af en från Kungl. Seminariet i Stockholm utexaminerad lärarinna, som tillika aflagt mogenhetsexamen och som i årlig lön, utom fri bostad, vedbrand och ljus, åtnjuter niohundra (900) kronor, hvilka utgå ur den af enskilda personer vid skolans grundande sammanskjutna fond, som vid 1895 års slut uppgick till 20,485 kr. 19 öre.

Denna fond likasom skolans angelägenheter handhafves af en styrelse af 10 personer, bland hvilka kyrkoherden i församlingen är sjelfskrifven ledamot. Samskolans ändamål är att bibringa ståndspersoners och skeppares barn ett kunskapsmått, på grund hvaraf de kunna vinna inträde i någon af de fem första klasserna i statens allmänna läroverk.

Högre folkskolan i Båstad, som inrättades år 1860, har under perioden 1891—1895 fortsatt sin verksamhet. Undervisningen har bestridts af en lärare, och lärjungarnes antal har under perioden sammanlagt utgjort 49, deraf 23 under sistlidet år. Skolan har i statsanslag årligen uppburit 1,200 kronor.

Folkundervisningen å landsbygden har af kommunerna fortfarande omfattats med stort intresse. Vid sistlidet års slut funnos i länets 143 socknar 415 skolhus, af hvilka 53 blifvit under senaste fem åren uppförda, därför kostnaderna sammanräknade uppgått till 305,440 kr. 56 öre. Under samma tid hafva 60 äldre skolhus blifvit i betydligare mån reparerade för en sammanlagd kostnad af 87,566 kr. 38 öre. I 57 af kommunerna hafva dock icke ifrågakommit någon kostnad vare sig för reparation eller nybyggnad af skolhus.

År 1895 hafva till kommuner i länet af statsmedel utbetalts bidrag dels till aflönning af 306 ordinarie folkskollärare och -lärarinnor med 136,856 kr. 23 öre, 12 e. o. lärare vid folkskolor med 4,300 kronor, 61 lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor med 11,329 kr. 15 öre, 336 småskolelärare och -lärarinnor med 61,816 kr. 98 öre samt 2 lärare i fortsättningsskolor med 125 kronor, dels ock till anordnande af 69 slöjdcurser 5,175 kronor, eller allt sammanlagt 219,602 kr. 36 öre. Da motsvarande bidrag, som hvad aflönningen beträffar utgör $\frac{2}{3}$ af kostnaden, vid 1890 års slut uppgick endast till 203,988 kronor, kan man äfven här af sluta till den icke obetydliga utveckling folkskoleväsendet under perioden vunnit.

Inom länet finnes icke något seminarium för utbildande af lärare eller lärarinnor vid folkskolan. Deremot har Landstinget, såsom äfven förut skett åren 1879 och 1886, hvart af åren 1892, 1894 och 1896, hvar gång för två på hvarandra följande år, beviljat ett årligt anslag af 1,500 kronor för upprätthållande af ett seminarium för utbildande af lärarinnor vid småskolan. Vid detta seminarium hafva anställts såsom lärare två folkskollärare, en folkskollärarinna och en lärarinna i slöjd. Undervisningen har pågått hvarje år från och med den 1 maj till och med den 15 augusti samt omfattat de läro- och öfningsämnen, som i kungörelsen den 5 juni 1885 föreskrifvas. Genomgåendet af fullständig kurs har sålunda kräft en tid af sju månader, fördelade på två år. Seminariets angelägenheter hafva hand-

hafs af en utaf Landstinget utsedd styrelse, bestående af tre personer; hvarjemte en folkskoleinspektör i Lunds stift af chefen för Eders Kungl. Maj:ts Ecklesiastikdepartement förordnats att öfvervara afgångspröfningen af eleverna. Dessas antal har under hvarje lärokurs varit det af Landstinget bestämda, eller 30.

Folkhögskolan i Önnestad, som år 1893 firade det 25:e året af sin tillvaro, har under perioden fortsatt sin verksamhet efter hufvudsakligen samma plan som förut. Den 1 november 1895 öppnade skolan sin 28:e lärokurs, och har den, som på ett förtjenstfullt sätt fyllt sin uppgift, varit i åtnjutande af ett godt anseende och tillvunnit sig förtroende icke allenast inom angränsande orter utan äfven inom länet i sin helhet. Redan år 1877 började skolan arbeta på tvenne afdelningar, en lägre och en högre. Den senare omorganiserades år 1888 till Kristianstads läns landtmannaskola, hvars verksamhet, i likhet med rikets öfriga landtmannaskolor, regleras genom de af Eders Kungl. Maj:ten den 29 juni 1888 stadfästade stadgar och numera äfven är ställd under Eders Kungl. Maj:ts Landbruksstyrelses särskilda inspektion. Den utgör emellertid fortfarande en integrerande del af folkhögskolan och betraktas i öfverensstämmelse dermed såsom dennas högre afdelning, till hvilken det egentliga folkhögskolearbetet utgör förberedelsen. Skolarbetet fortgår inom begge afdelningarne efter samma plan och i enahanda syfte som hittills. Sålunda söker man i väsentlig mån framhålla det uppfostrande elementet i undervisningen vid sidan af den meddelade kunskapen. I de humanistiska läroämnena är därför undervisningen merändels samtidigt för begge afdelningarne, men i fackämnena undervisas landtmannaafdelningen för sig. Landtmannaskolan är fortfarande den enda läroanstalten i jordbruk inom Kristianstads län.

En tredje i viss mån mera afskild och för sig bestående afdelning af folkhögskolan utgöres af slöjdafdelningen, som under namn af *Kristianstads läns central-slöjdskola* organiserades redan år 1876 i syfte att upphjelpa, uppmuntra och utbreda slöjdfärdigheten inom länet och hvars arbete i så matto sammanhänger med folkhögskolans, att undervisningen under tvenne af veckans dagar är gemensam i följande ämnen: matematik, linearritning, byggnads- och virkeslära samt kommunalkännedom. Deremot äro de öfriga fyra dagarna i veckan uteslutande egnade åt verkstadsarbete. Till grund för folkhögskolans sålunda genomförda organisation på trenne afdelningar låg den beräkning, att mängden lärjunge för sin mera allsidiga utdanning skulle begagna sig af skolans undervisning och ledning under trenne års kurser och att skolan såsom folkbildningsanstalt genom en sådan anordning, särskildt genom sin uppfostrande verksamhet, skulle blifva till än mera och varaktigare inflytande på och gagna för utvecklingen af det uppväxande släktet. Denna beräkning har ock i så matto visat sig vara riktig, att i många fall lärjungar genomgått skolans alla tre kurser.

Folkhögskolans nu nämnda trenne afdelningar, den egentliga folkhögskolan, landtmannaskolan och slöjdafdelningen, fortgå årligen under de sex vintermanaderna november—april. Den sistnämnda eller slöjdafdelningen blef emellertid år 1882 utvidgad med ytterligare en lärokurs under namn af *Skånes slöjd-läroveseminarium* i syfte att verka för införande af slöjd såsom undervisningsämne vid provinsens folkskolor och med uppgift att för sådant ändamål utbilda nödiga lärarekrafter. Denna lärokurs, som är tvåårig, har sedan dess pågått tvenne månader

årligen, nämligen juli—augusti. Utbildningstiden för en slöjd-lärare utgör således fyra månader med nio timmars dagligt arbete, och undervisning meddelas honom derunder, förutom i sjelfva slöjddandet, äfven i linearritning samt i teoretisk och tilllämpad slöjdpedagogik. Resultatet af denna sistnämnda lärokurs föreligger uti 125 upprättade slöjdskolor, förnämligast på landsbygden inom hela provinsen, nämligen 62 i Kristianstads och 63 i Malmöhus län.

Folkhögskolan, som sedan sin tillkomst år 1868 i alla afdelningarne sammanräknadt hittills meddelat undervisning åt 1,755 elever, har under senaste femårsperiod varit besökt af 323 lärjungar, nämligen:

År.	Första afdelningen.	Landtmanna-skolan.	Slöjdskolan.	Summa.
1891	29	16	26	71
1892	35	12	13	60
1893	33	10	20	63
1894	33	10	17	60
1895	40	15	14	69

Lärjungarnes medelålder utgjorde i första afdelningen 19·7 år, i landtmannaskolan 21·2 år samt i slöjdskolan 18·8 år.

Härvid bör dock antecknas, att under åren 1893—1895 respektive 3, 5 och 5 elever på landtmannaskolans bekostnad åtnjutit undervisning i förberedande kurs samt att samtliga landtmannaeleverna äfven åtnjota undervisning inom slöjdfadelen.

Slöjdlärareseminariet har under samma tid varit besökt af 97 lärareelever och af 50 barn i skolåldern, nämligen:

År.	Lärareelever.	Barn.
1891	21	5
1892	21	9
1893	21	12
1894	17	12
1895	17	12

Hela antalet elever, som vid seminariet erhållit undervisning allt sedan dess tillkomst år 1882, uppgår till 268 lärare och 137 barn.

Kursafgiften är för folkhögskolan och landtmannaafdelningen 50 kronor och för slöjdfadelen 10 kronor årligen, hvaremot undervisningen i slöjdseminariet är afgiftsfri. Stipendier och understöd hafva utdelats i folkhögskolan af derför anslagna statsmedel och i slöjdskolan af penningar, som influtit genom de i skolans verkstad tillverkade slöjdstrens försäljning. För landtmannaeleverna finnas inga stipendier anslagna. Seminariekursens lärareelever åtnjota årligen ett underhållsstipendium hvardera af 30 kronor, hvarförutom äfvenledes af inflytande medel för försälda slöjdstrester åt landtkommuner, som besluta sig för upprättande af slöjdundervisning, utdelas fria modeller och verktyg till värde af 50 kronor för hvarje skola. De sålunda under perioden utdelade beloppen hafva utgjort för:

År.	Folkhögskolan.	Slöjdskolan.	Seminarie-stipendier.	Kommuner.
1891	kr. 285	230	611·50	855·65
1892	545	100	611·97	1,934·71
1893	360	153·85	553·39	770·10
1894	395	172·45	521·27	899·90
1895	265	80	525·15	564·95

Med hänsyn till ekonomien äro folkhögskolans olika afdelningar af hvarandra oberoende. På det de från olika håll i och för olika ändamål tillflyttande anslagen behörigen må kunna redovisas, har nämligen hvarje afdelning sin särskilda bokföring, med undantag dock af slöjdskolan och seminariekursen, hvilkas ekonomi är gemensam. Följande anslag af allmänna medel hafva under perioden årligen tilldelats skolan: af staten till folkhögskolan 2,000 kronor, landtmannaskolan 4,000 kronor och slöjdskolan 1,312 kr. 50 öre, af Landstinget till folkhögskolan 700 kronor och till slöjdskolan 750 kronor, af hushållningssällskapet till slöjdskolan 1,000 kronor, till seminariekurser 500 kronor, hvarförutom sällskapet med 600 kronor årligen bidragit till hyreskostnad för ett 1891 i Kristianstad upprättadt slöjdmagasin med ändamål att förmedla och underlätta försäljning af slöjddikares arbetsprodukter. Af Malmöhus läns hushållningssällskap har seminariet åtnjutit ett årligt bidrag af 1,000 kronor.

Slöjdskolan för kvinnor i Träne socken har under den sistförflutna femårsperioden fortsatt sin verksamhet på samma sätt som under den närmast föregående och har med den 15 oktober 1895 avslutat sin femtonde årskurs. Under perioden har skolan varit besökt af 198 elever, deraf 55 år 1891, 45 år 1892, 38 år 1893, 26 år 1894 och 34 år 1895. De flesta hafva varit från Kristianstads län, men äfven några från Malmö och Blekinge län. Undervisningen har meddelats af tre lärarinnor, hvaraf den ena undervisat i klädsömnad, broderi, tapisseri m. m., den andra i alla förekommande väfnader, linnesömnad, knyppling m. m. och den tredje i tvätt, strykning och halmflätning. Läkare från Kristianstad har meddelat undervisning i samaritkurs. Skolans verksamhet pågår från den 1 november till den 15 derpå följande oktober med en månads vinterferier och en månads sommarferier. Skolan har i årliga understöd fått uppbära, af staten 437 kr. 50 öre, af länets hushållningssällskap 300 kronor och af Träne kommun 300 kronor. I årsafgift erlägges för hvarje betalande elev 25 kronor, och hafva af ofvan uppgifna antal elever 95 varit betalande och 103 frielever. Lärarinnornas löner utgå med 500 kronor till hvardera af de två första samt 200 kronor till den tredje, hvarjemte de åtnjota fri bostad, vedbrand och belysning samt få disponera ett trädgårdsland.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda *Munka-Ljungby slöjdskola*, hvilken i främsta rummet varit afsedd att meddela undervisning i olika slag af halmflätning och i halmens beredning för ändamålet, har fortsatt sin verksamhet och föreståtts af en lärarinna. Undervisningen i halm- och spånflätning har meddelats vid två eller flere hvar år anordnade frikurser, hvarje omfattande en tid af tvenne månader. Dessa kurser hafva haft till särskildt syfte att bland ortens arbetande befolkning, företrädesvis den, som ej orkade med strängare arbete, sprida intresse för och färdighet i halmflätning, och synes detta bemödande hafva rönt framgång, enär under de senaste vintrarne 80 till 100 personer i orten varit sysselsatta med halmflätning. Dervid tillgår så, att de från skolan, ofta gratis, erhålla färdigberedd halm till flätning och sedan dit återlemna det flätade i bundtar om 30 meter, hvarefter dessa, sedan de vid skolan blifvit omsorgsfullt sorterade, derifrån försäljas till olika stråhattfabriker och de influtna medlen utan afdrag tillhandahållas dem, som utfört arbetet. Under vintern 1894—1895 tillverkades sålunda omkring 3,000 flätbundtar, hvilka genom skolan för-

såldes till ett pris af 1,490 kronor. Dessutom hafva under åtta månader hvarje år varit anordnade särskilda kurser för undervisning i träslöjd, sömnad, virkning, broderi och stickning. Skolan har under perioden utom understöd från Munka-Ljungby socken åtnjutit af Hushållningssällskapet ett årligt anslag af 400 kronor.

Döfstumskolorna i Lund och Karlskrona egas och underhållas numera af tredje döfstumskoledistriktet, omfattande Kristianstads, Malmöhus och Blekinge län. Antalet i de båda skolorna intagna elever från Kristianstads län samt det belopp, hvarmed länet landsting, i förhållande till länets folkmängd, bidragit till dessa skolor, hafva varit:

År.	Lund. Elever.	Karlskrona. Elever.	Summa elever.	Bidrag. Kronor.
1891	34	13	47	9,655.00
1892	29	18	47	11,776.18
1893	30	20	50	13,063.65
1894	27	17	44	12,747.92
1895	31	14	45	12,769.62

Ingen väsentlig förändring har under perioden förekommit vid den af länets landsting i närheten af Hesselholm anlagda *Kristianstads läns idiotanstalt*. Denna, som är beräknad för 20 gossar och 16 flickor och står under insende af en utaf Landstinget utsedd styrelse, bestående af fem personer, har utöfvat sin verksamhet under ledning af en föreståndarinna, två lärarinnor och fyra sköterskor, hvarjemte varit anställda en kokerska, en piga och en vaktmästare, hvilken senare tillika undervisat i slöjd. Å anstalten hafva under perioden ständigt varit intagna från 32 till 38 elever, hvilket senare antal är det högsta, som förekommit, och förefans vid 1895 års slut. Deraf voro 24 gossar och 14 flickor. Afgifterna för dessa hafva utgått med 300 kronor för helbetalande och 100 å 150 för halfbetalande. Den verkliga kostnaden för hvarje elev beräknades 1891 till 361 kr. 49 öre, eller 99 öre för dag, hvilket är utspisningskostnaden för hvar elev likasom för hvar och en af anstaltens personal utgjorde 35 öre, men år 1893, då utspisningskostnaden nedgick till 28 öre, uppgick den verkliga kostnaden för hvarje elev endast till 329 kr. 88, eller 90 öre för dag. Undervisningen, som fortgått efter samma plan som förut, har omfattat kristendom, ljudning, skrifning, ritning, åskådning, handarbeten och slöjd samt gymnastik, äfvensom för de mest försigkomna historia och geografi. Såsom slöjddämne för gossarne har tillkommit skomakeri, och flickorna hafva öfvats utom i enklare väfnader äfven i åtskilliga slag af konstväfnader, hvarför under perioden måst anskaffas fyra nya väfstolar. Anstalten deltog äfven såsom utställare i en under sommaren 1895 i Hesselholm i sammanhang med länslandtbruksmötet anordnad slöjd- och industriutställning och erhöll dervid i belöning stor silfvermedalj. Mycken vikt lägges numera derpå, att de större gossarne och flickorna dagligen, då årstiden sådant medgifver, sysselsättas utomhus med lämpliga göromål, gossarne med vedsågning, vattenhemtning och enklare timmermansarbeten samt flickorna med arbeten af hvarjehanda slag i trädgården, köket eller tvättstugan. Helsotillståndet vid anstalten har i allmänhet under perioden varit synnerligen godt, hvilket tillskrifves de i allo förträffliga hygieniska anordningarne derstädes samt anstaltens sunda belägenhet. Till underhåll af anstalten, som i stats-

understöd har åtnjutit år 1891 2,800 kronor, år 1892 2,400 kronor, år 1893 2,200 kronor, år 1894 2,400 kronor och år 1895 3,200 kronor, har länets landsting anslagit 6,000 kronor för hvarterdera af åren 1891 och 1892 samt 5,600 kronor för hvar af periodens öfriga tre år.

B) Rättsväsande, fångvård och polisväsande. Någon förändring med afseende å de i länet befintliga domstolarnes organisation har icke förekommit under perioden. Deremot hafva beträffande den territoriella omfattningen af domstolarnes jurisdiktion vid periodens början uppkommit några förändringar, som föranledts dels af de öfverflyttningar af områden från och till länet, som omförmäls under första afdelningen härofvän, dels ock deraf, att, såsom äfven der nämnts, Näsby och Nosaby byar i judicielt hänseende öfverflyttats från staden Kristianstad till Villands härads tingslag.

På sätt i samma afdelning omtalats, har den beslutade sammanslagningen af Gärds och Albo härad till ett tingslag träd i kraft med 1892 års ingång.

Ransakningar i brottmål med häktade hafva, i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t under föregående perioder meddelade tillstånd, hållits af Östra Göinge, Villands, Gärds och Albo häradsrätter äfvensom rådstufvurätten i Kristianstad å länsfängelset derstädes samt af Engelstads och Jerrestads häradsrätt å kronohäktet i Ystad. Ransakning med häktade personer hålles derför numera å tingsställena endast af Vestra Göinge häradsrätt i Hesselholm, Norra Åsbo häradsrätt i Åby samt Södra Åsbo och Bjäre häradsrätt i Engelholm. Som tingsstället å sistnämnda ställe är beläget alldeles invid dervarande kronohäkte, förekommer numera i allmänhet icke transport af fångar från och till ransakning annat än emellan länsfängelset och tingsstället i Hesselholm samt kronohäktet i Engelholm och tingsstället i Åby, äfvensom emellan kronohäktet i Ystad och Simrishamn i de sällan förekommande fall, då inför rådstufvurätten i nämnda stad är tilltalad häktad person. I sådan händelse skall nämligen den häktade emellan ransakningarne förvaras å sistnämnda kronohäkte. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hyser fortfarande den åsigt, som äfven i föregående femårsberättelse uttalats, att det för ransakningarnes obehindrade fortgång skulle vara önskligt, om förhållandena allestädes kunde ordnas så, att ransakningsfångarnes förflyttning från fängelserna undvekes.

Med afseende å lagskipningens utöfvande har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande denna gång icke något annat att framhålla, än att den torde hafva blifvit på ett mycket tillfredsställande och berömvärdt sätt handhåfd.

Angående lagsökningstväsandet för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till de under andra afdelningen härofvän lemnade uppgifterna om antalet lagsökningar och exekutiva förrättningar.

De af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelade beslut om ådömda böters förvandling till fängelsestraff enligt 2 kap. 10 och 11 §§ strafflagen hafva uppgått år 1891 till 256, år 1892 till 333, år 1893 till 269, år 1894 till 431 och år 1895 till 297.

Utom å sex tingsställena, der häradshäkten finnas för tillfälligt förvarande af fångar, hafva fängelserna i länet under denna period, likasom under de närmast föregående, utgjorts af länsfängelset i Kristianstad och kronohäktet i Engelholm.

Antalet häktade eller dömda, som i länsfängelset i Kristianstad intagits under hvar och ett af periodens år, äfvensom anledningen till häktningen inhemtas af följande öfversigt:

År.	Häktningsorsak.						Summa häktade.
	Mord, drupp eller öfn.	Annat våld mot person.	Stöld och snatteri.	Förhållningsbrott.	Andra förbrytelser.	Åttjendade af bötesförvärd- lingsstraff.	
1891	7	16	32	3	18	93	228
1892	7	24	36	4	12	86	215
1893	1	17	39	—	17	61	181
1894	4	33	55	3	23	84	246
1895	5	36	63	5	24	72	255

Bland ofvan upptagne lösdrifvare har antalet qvinnor uppgått till 3 år 1891, 2 år 1892, 5 år 1893, 4 år 1894 och 12 år 1895.

I enlighet med Fångvärdsstyrelsens cirkulär den 9 januari 1895 angående stället, der straffarbete, fängelsestraff eller tvångsarbete skall verkställas, hafva manspersoner, dömda till straffarbete från ett år sex månader till och med två år, från Malmöhus och Hallands län blifvit under år 1895 till länsfängelset försände för straffets undergående, och uppgick antalet dylika fångar till 9.

I kronohäktet i Engelholm hafva under perioden varit förvarade:

År.	Män.	Qvinnor.	Summa.
1891	56	9	65
1892	76	13	89
1893	78	11	89
1894	74	7	81
1895	67	7	74

I nämnda kronohäkte, som är afsedt för upptagande af fångar från Engelholms stad, Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härad, verkställas numera icke annat fängelsestraff än sådant, som blifvit ådömdt såsom förvandlingsstraff.

Fångar från Simrishamns stad samt Ingelstads och Jerrestads härad införpassas till kronohäktet i Ystad.

Det har fortfarande varit med svårighet förenadt att bereda de å länsfängelset i Kristianstad intagne fångar lämpligt och lönande arbete. *Fångarnes arbetsförtjenst* vid länsfängelset har därför icke heller under nu förevarande period varit synnerligen stor. Den har utgjort:

År.	För straff- och arbetsfångar.	För andra fångar.	Summa.	Häraf tillfallit fängelsets besparingskassa.
1891	kr. 1,146.45	120.81	1,267.26	192.50
1892	765.36	144.59	909.95	137.09
1893	929.61	175.68	1,105.29	155.93
1894	726.23	215.29	941.52	122.63
1895	1,345.77	86.88	1,432.65	224.99

Å länsfängelset i Kristianstad hafva under perioden förekommit tillsammans 12 extra judiciela bestraffningar.

Under perioden har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt varningar, som af vederbörande polismän i länet meddelats personer för *lösdrifveri och bettande*, äfvensom sjelf meddelat dylika varningar samt för sådana förseelser dömt till tvångsarbete och i öfrigt såsom lösdrifvare behandlat personer till det antal för hvar och ett år, som af nedanstående tabell A kan ses.

Af de i nämnda tabell upptagna, såsom lösdrifvare behandlade personer hafva dock endast följande antal tillhört länet, nämligen 30 år 1891, 19 åren 1892 och 1893, 38 år 1894 och 27 år 1895.

Hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande framställdes i början af år 1895 klagomål deröfver, att ehuru gällande lag angående lösdrifvares behandling, om den efterleddes, vore fullt tillräcklig att stäffa lösdrifveriet, lösdrifvare i stora skaror ströko omkring på länets landsbygd och bedrefve ofog, hvarjemte, då kraftiga åtgärder för den skull behöfde vidtagas till bekämpande af lösdrifveriet, hemställdes, att framställning måtte göras hos länets landsting om beviljande af anslag i sådant syfte. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som lemnade länets kronofogdar tillfälle att i ärendet sig yttra, erhöi af deras yttranden äfven för sin del den uppfattning, att en kraftigare tillsyn å lösdrifvarne på landsbygden vore af behovet pakallad, men att någon uraktlåtenhet i detta hänseende icke med fog kunde tillvitas kronofogdar och länsmän, hvilka, utom det att de äro upptagna af många andra viktiga bestyr, hafva så vidsträckt tjänstgöringsområden, att de omöjligen sjelfva kunna utöfva tillräcklig uppsigt å lösdrifvare. Med nuvarande förhållanden beträffande landtpolisens ordnande syntes något lämpligare och mera verksamt sätt att afhjelpa ifrågavarande olägenhet och uppnå bättre ordning i detta fall icke finnas, än att genom beredande af särskild ersättning åt fjerdingmän och tillsyningsmän för besvär och kostnad med lösdrifvares inställande hos närmaste polisman göra dessa befattningshafvande mera nitiske i utöfnigen af den dem i detta hänseende åliggande tjänstepligt. För den skull hemställdes äfven Eders Kungl. Maj:ts Befallninghafvande till 1895 års landsting, att Landstinget måtte för lösdrifveriets bekämpande å länets landsbygd till Länsstyrelsens disposition för år 1896 anvisa ett anslag af 700 kronor att användas på det sätt, att deraf finge utbetalas till hvarje fjerdingman, tillsyningsman eller polisuppsyningsman, som efter ingången

Tab. A. Uppgifter angående lösdrifvare i Kristianstads län åren 1891—1895.

År.	Lösdrifvare.						Häktade				Summa.
	Varnade af polis.		Varnade af K. M:ts Bfhde.		Dömda till tvångsarbete.		och behandlade enl. lösdrifverilagens § 7.		utländingar, för lösdrifveri.		
	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	
1891	13	1	10	—	15	2	4	—	4	—	49
1892	21	3	11	1	20	1	6	—	3	—	66
1893	23	1	10	2	20	1	2	—	8	1	68
1894	21	15	16	2	14	2	6	—	3	—	79
1895	31	2	9	3	20	6	6	1	—	—	78

af samma år hos kronofogde eller länsman instälde person, hvilken borde såsom lösdrivare behandlas, i dagtraktamente 2 kr. 50 öre och i skjutsersättning, då sådan ifrågakomme, för hvarje inställd person 3 kronor för en väglängd intill en nymil samt ytterligare 3 kronor för hvarje ny påbörjad nymil. Denna framställning bifölls af Landstinget, som jemväl innevarande år för samma ändamål anvisat ett liknande belopp. Det torde emellertid ännu vara för tidigt att uttala något omdöme om, i hvad mån den af Landstinget utfästa godtgörelsen skall visa sig verksam till stäffjande af lösdrivveriet.

Statsverkets å härvarande landskontor utanordnade *kostnader för fångvården* hafva utgjort:

År.	Pångforsling.	Underhåll och öfriga utgifter.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1891	6,160-11	27,460-64	33,620-75
1892	5,567-71	25,911-97	31,479-68
1893	6,342-30	25,178-50	31,520-80
1894	6,383-39	27,616-04	33,999-43
1895	6,355-10	27,775-25	34,130-35

Det i förra femårsberättelsen omförmälda *Kristianstads läns fångvårdssällskap*, hvars ändamål är att från återfall i brott söka bevara företrädesvis yngre frigifna fångar från länet, har fortsatt sin vackra och gagnrika verksamhet jemväl under förevarande period, derunder hjälp lemnats åt sammanlagt 41 frigifna fångar, deraf 33 män och 8 kvinnor. Sällskapet räknade vid 1895 års slut 256 medlemmar, och utgjorde då dess tillgångar 15,398 kr. 12 öre.

Polisväsendet i Kristianstad, som ordnades under sista året af förra perioden, har under förevarande period icke undergått någon väsentlig förändring. Poliskåren utgöres af — utom en poliskommissarie, som tillika är stadsfiskal — en öfverkonstapel, 12 ordinarie och 4 extra konstaplar. Enligt lönestat, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande faststälts den 23 januari 1891, utgår i lön till öfverkonstapeln 800 kronor, till hvar af fem äldre konstaplar 500 kronor och till hvar af sju yngre konstaplar 400 kronor, hvarjemte hvar och en af dessa likasom af extra konstaplarna i tienstgöringspenningar årligen åtnjuta 400 kronor. Dessutom utbetalas årligen såsom beklädnadsmedel till öfverkonstapeln 100 kronor och till hvar af såväl ordinarie som extra konstaplarna 75 kronor.

Polisbevakningen i städerna Engelholm och Simrishamn uppehålls fortfarande såsom under närmast föregående period, å förra stället af 1 stadsfiskal, 1 stadsvaktmästare, 1 polisbetjent och 4 nattvaktare samt å senare stället af 1 stadsfiskal, 1 rådhusvaktmästare, som tillika tienstgör såsom polisbetjent, och 6 nattvaktare.

Den ordinarie polistjensten inom kommunerna å landsbygden utöfvas utom af kronobetjeningen af en eller flere till dess biträde i hvarje kommun anstälde fjerdingmän. Dessa, hvilkas antal vid 1895 års slut utgjorde 171, utses numera vanligen å kommunalstämma emot åtnjutande af viss årlön, och endast i helt få socknar är den ursprungliga anordningen bibehållen, att fjerdingmansbefattningen går i tur emellan dem, som dertill enligt lag äro skyldiga.

Fjerdingmansbestyret på landet har under första och sista året af perioden utgjorts omgångsvis i följande antal socknar:

	1891.	1895.
Åsbo fögderi	4	4
Göinge »	8	8
Villands »	9	8
Ingelstads »	7	5
Summa	28	25

På allt flere ställen å landsbygden har emellertid behovet af anställande af särskild polis gjort sig gällande. Så hafva under år 1895 dylika polismän haft anställning med följande löner:

1 i Borby	400 kronor
1 i Hesselholm	800 »
1 i Munka-Ljungby	100 »
1 i Tomelilla	600 »
1 i Åby	700 »
1 i Åhus	735 »
1 i Åstorp	150 »
1 i Össjö	200 »

Dessutom hafva under innevarande år varit anställda:

1 i Vesta Broby med aflöning af . . .	400 kronor
1 i Båstad	600 »
1 i Osby	300 »

Till aflöning af alla dessa polismän, hvilka varit anställda af vederbörande kommuner med undantag af den i Åhus, som genom dervarande hamustyrelsens försorg anstälts, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande af de till dess förfogande ställda medel af det af Riksdagen beviljade anslag till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet m. m. bidragit med hälften af aflöningsbeloppen. Af berörda anslag har tilldelats länet 2,000 kronor för år 1891, 1,000 för år 1892, 2,500 för hvardera af åren 1893 och 1894 samt 2,800 kronor år 1895.

Af förenämnda medel har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande derjemte bestridt kostnaden dels för aflöning af en särskild polisuppsyningsman, hvilken årligen förordnats att emot ett arvode af 100 kronor, under den tid vapenöfvingarne pågingo å Ljungbyhed, tillse ordningen såväl å samma hed som i derintill gränsande byarne Svenstorps, Ljungby och Sjöleden, dels ock till aflöning af två extra polismän, hvilka med anledning af det stora kanaliseringsarbete, som pågått i Hesselholms-trakten i och för sänkning af Finjasjön och hvartill en mängd arbetare från olika håll samlats, förordnats att biträda vid ordningens upprätthållande i Hesselholm samt i Kärrakra och Gäddastorps byar ej mindre under manaderna maj—oktober 1894 än äfven från och med den 16 april till och med den 15 september 1895. Derjemte har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande likasom närmast föregående år gemensamt med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län bestridt aflöningen för en å Hallandsås, med station omvexlande i Margretetorp och Östra Karup, anställd extra polisuppsyningsman, hvilken tienstgjort under tiden från och med den 1 november till och med den 30 april hvarje år till och med 1893. Derefter har denna polistjenst, hvars behöflighet icke vidare stod i rimligt förhållande till den med densamma förenade kostnad, blifvit indragen.

C) **Kreditanstalter.** I likhet med förhållandet under närmast föregående femårsperioder hafva under perioden 1891—1895 inom länet verkat ej mindre Skånska Hypoteksföreningen än äfven de sedelutgifvande bankaktiebolagen *Kristianstads enskilda bank* och *Skånes enskilda bank*, hvilka senare under år 1891 erhållit förlängd oktroj till utgången af år 1903. Kristianstads enskilda bank har fortfarande bedrifvit sin verksamhet här i länet vid hufvudkontoret i Kristianstad samt vid afdelningskontoren i Osby och Hessleholm, hvarjemte under perioden inrättats ett nytt afdelningskontor i Åhus. Skånes enskilda bank har likasom förut här i länet haft afdelningskontor i Kristianstad, Simrishamn, Engelholm och Åby. Vid dessa bankkontor voro vid förra och denna femårsperiodens slut inestående på depositions- samt upp- och afskrifningsräkning följande belopp i kronor:

	Den 31 december 1890.		Den 31 december 1895.	
	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Deposition.	Upp- och afskrifning.
<i>Kristianstads enskilda banks kontor:</i>				
Kristianstad . . . kr.	2,587,915.13	312,963.95	3,039,307.32	504,778.66
Osby »	178,532.97	44,916.02	231,522.50	49,339.07
Hessleholm . . . »	218,925.89	103,776.67	98,568.15	183,715.02
Åhus »	—	—	28,723.69	81,805.75
<i>Skånes enskilda banks kontor:</i>				
Kristianstad . . . kr.	1,134,640.87	288,008.68	1,540,855.98	521,544.02
Simrishamn . . . »	921,555.04	172,525.69	954,845.44	268,449.39
Engelholm . . . »	277,697.00	103,003.34	451,083.00	157,280.61
Åby »	230,840.87	40,793.78	170,933.50	138,247.73
Summa	5,550,107.77	1,065,988.13	6,515,839.58	1,905,160.25

Både de på deposition insatta och upp- och afskrifningsmedlen hafva således under perioden ökats, de förra med 965,731 kr. 81 öre och de senare med 839,172 kr. 12 öre.

Båstads och kringliggande Orts folkbank, hvars reglemente blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 16 april 1883 och för hvars ändamål och organisation närmare redogjordes i förra femårsberättelsen, har äfven under denna period fortsatt sin verksamhet. I Båstad, der styrelsen har sitt säte, har banken haft kontor, som två dagar i veckan varit öppet för allmänheten. Delegarne, som äro solidariskt ansvariga för bankens förbindelser, voro vid sistlidet års slut 112 och samtidigt uppgingo deras grundfondsandelar till 104,690 kr. 63 öre och reservfonden till 15,141 kr. 46 öre, hvarjemte insättarnes tillgodohafvande hos banken utgjorde på grund af sparkasse-räkning 444,773 kr. 67 öre och enligt depositionsräkning 7,150 kronor, under det att banken hade att fordra på veclar 246,431 kr. 7 öre, på grund af amorteringslån 345,514 kr. 83 öre och för aktier 2,000 kronor. I enlighet med lagen den 29 juli 1892 angående tillsyn öfver vissa s. k. folkbanker och med folkbanker jemförliga penninginrättningar har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande årligen från och med 1893 låtit verkställa inspektion af ifrågavarande folkbank, men har dervid icke någon anmärkning förekommit.

Någon annan inrättning för pantlånerörelse finnes icke inom länet än *Kristianstads hjälp- och pantlånekontor*, hvars regle-

mente blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 4 januari 1868 och hvars ändamål är att åt behöfvande och mindre bemedlade medlemmar af Kristianstads samhälle emot pant af lösöreperseedlar utlemna små penninglån på så billiga vilkor, som med inrättningens bestånd är förenligt. Det för inrättningens bedrifvande nödiga kapital har anskaffats dels genom lån, dels genom frivilliga bidrag af för inrättningen nitälskande personer, hvilka benämnas inrättningens hufvudmän och utse styrelse för densamma. Inrättningen, hvars eget kapital vid sistlidet års slut utgjorde 4,899 kr. 4 öre, har under perioden utlemnat lån till följande antal och belopp:

År.	Lån.	Kronor.
1891	2,370	10,640
1892	2,313	10,208
1893	2,341	10,818
1894	2,340	10,781
1895	2,412	10,963

D) **Sparbanker.** Dessas antal, som vid förra femårsperiodens slut utgjorde 60, har under perioden ökats med 2, nämligen Skillinge sparbank och Åstorps sparbank, men som Björnekulle och Broby sparbank afvecklat sin verksamhet samt uppgått i Åstorps sparbank, har sparbankernas antal ökats endast med en, och utgjorde det således vid periodens slut 61. Samtliga dessa sparbanker hafva antagit och äfven erhållit stadfästelse å reglementen, hvilka blifvit upprättade i öfverensstämmelse med lagen angående sparbanker den 29 juli 1892.

I enlighet med 21 § nämnda lag har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande årligen låtit verkställa undersökning af sparbankernas förvaltning. Vid en sålunda af kronofogden i orten den 11 juli 1893 företagen undersökning af Verums sockens sparbank har utrönt, att en från orten afviken person i sparbanken belånat äfvensom lyftat lånebeloppen å icke mindre än 63 såsom förfalskade betecknade skuldebref, å hvilka återstode oguldne 8,296 kronor jemte ränta. Då sagde person icke ansågs efterlemna nämnvärda tillgångar samt sparbankens egen fond i följd deraf befarades skola i det närmaste gå förlorad, förelade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 15 i samma månad sparbanksstyrelsen ej mindre att tills vidare och intill dess annorledes förordnades iuställa sparbankens verksamhet, utom hvad anginge emottagande af kapital- och räntebetalingar å utlemnade lån, än ock föranstalta om upprättande af särskildt bokslut, utvisande sparbankens ställning vid nämnda månads utgång. Efter det sådant bokslut blifvit upprättadt, utvisande, att sparbankens egen fond efter afdrag af fordringarne på de belånade förfalskade skuldebrefven till kapital och ränta uppgick till 1,196 kr. 75 öre, men kronofogden ansett, att äfven denna del af reservfonden skulle tagas i anspråk för betäckande af förluster på andra mindre säkra värdehandlingar och således hela reservfonden kunde betraktas såsom förlorad, så har kommunalstämman i Verum beslutat, att för fortsättande af sparbankens verksamhet skulle af de medel, som kommunen hade i sparbanken inestående, ett belopp af minst 1,000 kronor tillskjutas sparbankens grundfond. I följd häraf förklarade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 13 december 1893 hinder icke vidare möta för Verums sockens sparbank att fortsätta sin verksamhet, och har den sedan utan anmärkning fortgått.

I öfrigt hafva de vid inspektionerna framställda anmärkningar icke varit af svårare beskaffenhet, utan vanligen haft till innebörd, att samtliga i sparbankslagen föreskrifna räkenskapsböcker icke fördes, att göromålen icke blifvit så fördelade emellan sparbankens funktionärer, att fullt verksam kontroll kunde utöfvas, eller att lånehandlingarne icke kunnat till sitt värde bedömas i saknad af därför erforderliga handlingar. I de flesta fall hafva vederbörande sparbanksstyrelser, då de blifvit hörda öfver anmärkningarne, sjelfmant vidtagit rättelser, och endast några gånger har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande måst föreskrifva, att sådana i ett eller annat hänseende skulle vidtagas. Detta har särskildt varit händelsen i ett par fall, då sparbankens reservfond utan föregående underställning blifvit använd i strid med 15 § sparbankslagen. Äfven hafva förekommit beslut, hvarigenom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande funnit sig föranlåten vägra fastställelse å hufvudmäns beslut om reservfonds användande.

Endast en mening torde råda derom, att den nya sparbankslagen utöfvat ett synnerligen nyttigt inflytande på sparbankerna både genom den strängare kontroll, hvarunder förvaltningen blifvit stäld, och genom den vidsträcktare befogenhet, som inrymts åt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att vid behof kunna ingripa till meddelande af rättelser. Det verksamaste medlet till åstadkommande af kontroll har varit de årligen återkommande inspektionerna, och hafva de visat sig i flere afseenden ändamålsenliga, särskildt derutinnan, att inspektörerna af sin erfarenhet från olika ställen ofta funnit sig uppfordrade att meddela råd och anvisningar om lämpligaste sättet för sparbankernas räkenskapsföring samt handhafvandet af andra deras angelägenheter. Sparbankerna skötas numera äfven med mera omsorg än förut och torde därför också i allmänhet kunna göra anspråk på större förtroende.

Länets sparbankers egna fonder, som vid 1890 års slut utgjorde 2,069,151 kr. 73 öre, hade vid 1895 års slut vuxit till 2,681,906 kr. 20 öre. Antalet delegare, deras behållning och medelvärdet deraf har under perioden förändrats på följande sätt:

	1890 ^{31/12} .	1895 ^{31/12} .
Antal delegare	75,756	85,060
Sammanlagda behållningen kr.	2,687,303 ⁸⁴	29,234,056 ²⁰
Medelvärdet af delegares behållning	299 ⁴⁸	343 ⁶⁹

Postsparbanken, som vid 1890 års slut utöfvade sin verksamhet vid 102 kontor i länet, har under sistlidet år haft 129 kontor och dessutom 65 andra sparmärksförsäljningsställen. Antalet delegare, deras behållning och medelvärdet deraf hafva under perioden förändrat sig på följande sätt:

	1890 ^{31/12} .	1895 ^{31/12} .
Antal delegare	5,342	7,556
Sammanlagda behållningen kr.	134,156 ⁴¹	404,128 ⁷⁵
Medelvärdet af delegares behållning	25 ¹¹	53 ⁴⁸

Sammanställer man nu hvad i länets banker och sparbanker varit insatt vid periodens början och slut, finner man, att under perioden en högst betydlig ökning egt rum i insättarnes behållning. Äfven om berörda förhållande till någon del kan tillskrifvas den omständigheten, att den kapitalegande delen af befolkningen nu mera än förr undviker enskild utlåning och åt-

nöjer sig med den lägre ränta, som bankerna vid inlåning betala, torde man dock deraf vara berättigad att sluta, att det allmänna välståndet stigit. En sådan sammanställning erhåller följande utseende:

Insatta medel.	Den ^{31/12} 1890. Kronor.	Den ^{31/12} 1895. Kronor.
I Kristianstads enskilda banks kontor i länet:		
å depositionsräkning	2,985,373 ⁹⁹	3,398,121 ⁶⁶
å upp- och afskrifningsräkning	461,656 ⁶⁴	819,638 ⁵⁰
I Skånes enskilda banks kontor i länet:		
å depositionsräkning	2,564,733 ⁷⁸	3,117,717 ⁹²
å upp- och afskrifningsräkning	604,331 ⁴⁹	1,085,521 ⁷⁵
I Båstads folkbank:		
å sparkasseräknin	192,903 ⁹⁰	444,773 ⁶⁷
å depositionsräkning	22,562 ⁰⁵	7,150 ⁰⁰
I länets sparbanker	22,687,303 ⁸⁴	29,234,056 ²⁰
I postsparbankens kontor i länet	134,156 ⁴¹	404,128 ⁷⁵
Summa	29,653,022 ¹⁰	38,511,108 ¹⁵

E) Försäkringsinrättningar. Sju ömsesidiga brandstodsbolag hafva under perioden varit i verksamhet i länet, nämligen: Grefvie, Förslöfs och Båstads socknars, Hofs och Vestra Karups socknars, Ingelstads och Jerrestads härads, Norra Åsbo härads, Södra Åsbo och Bjäre härads, Villands, Gärds och Albo härads samt Östra och Vestra Göinge härads.

Sexton på ömsesidighet grundade föreningar för försäkring af kreatur hafva under perioden funnits inom länet, nämligen: Ingelstads och Jerrestads härads kreatursförsäkringsförening, Tostarps sockens d:o, Villands, Gärds och Albo härads d:o, Villands härads d:o, Östra Ljungby och Kellna socknars d:o, Östra och Vestra Göinge härads d:o, Munka-Ljungby sockens hästförsäkringsförening, Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härads d:o, Qverrestads sockens d:o, Qvidinge sockens d:o, Riseberga sockens kreatursförsäkringsförening, Simris sockens hästförsäkringsförening, Valleberga sockens d:o, Vestra Sönnarslöfs sockens kreatursförsäkringsförening, Östra Hoby sockens hästförsäkringsförening samt Östra Tommarps sockens d:o.

Af dessa föreningar meddela de sex förstnämnda försäkring såväl af hästar som af nötboskap, hvaremot Riseberga sockens och Vestra Sönnarslöfs sockens kreatursförsäkringsföreningar numera till försäkring endast antaga hästar likasom hästförsäkringsföreningarne. Under perioden har tillkommit endast Qvidinge sockens hästförsäkringsförening, hvars reglemente blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 22 oktober 1891.

Likasom förut hafva följande ömsesidiga sjöförsäkringsbolag under perioden utöfvat verksamhet, nämligen: Sjöassuransföreningen Hoppet i Brantevik, Sjöförsäkringsföreningen Njord i Simrishamn samt Skillinge sjöassuransförening.

Beträffande samtliga förenämnda föreningars och bolags verksamhet får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till den af Eders Kungl. Maj:ts Civildepartement årligen utgifna publikationen »Försäkringsväsendet i riket».

Länets städer äro delaktiga i Skånska brandförsäkringsinrättningarne såväl för fast som för lös egendom, hvilka anstalter hafva sin styrelse och förvaltning i Lund.

Någon lifränte- eller kapitalförsäkringsanstalt för länet finnes icke, men hafva länets invånare bereds tillfälle att för sådan

försäkring anlita den af Malmöhus läns landsting inrättade lif-
ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Lund.

På alla områden af försäkringsväsendet verka dessutom en
mängd in- och utländska bolag eller föreningar genom sina agen-
ter och detta icke allenast i städerna utan äfven å lands-
bygden.

Landsbygdens befolkning torde i allmänhet fortfarande brand-
försäkra sin egendom så lös som fast i de så kallade härads-
bolagen, ehuru dessa icke alltid erbjuda sina försäkringstagare
så billiga afgifter som inrättningarne med fasta afgifter. Då
häradsbolagen vanligen inskränka sin försäkring till visst maxi-
mum på hvarje hand och dertill visat stor obenägenhet att ikläda
sig risker i de samhällen, som vuxit upp vid större jernvägs-
stationer — i ett bolag har under perioden vidtagits reglements-
förändring, hvarigenom dylik försäkring uteslutes — hafva de
så kallade tariffbolagen vunnit ökad terräng äfven å landsbyg-
den. Härtill har i sin mån bidragit, att dessa icke fordra så
stränga försigtighetsmått vid användande af lokomobiler och
andra ångmaskiner, i följd hvaraf det icke obetydliga antal
landtmän, som numera betjena sig af dylika inrättningar, i
många fall funnit med sin fördel förenligt att öfvergå till tariff-
bolagen. Nödvändigheten af brandförsäkring har emellertid så
inträngt i folkmedvetandet, att den numera endast undantagsvis
underlåtes. Den stora allmänheten har äfven lärt sig inse nyttan
af att försäkra sina kreatur mot sjukdomar och andra olycks-
händelser än dem, som förorsakas genom eld, hvadan äfven detta
slag af försäkring tagit ökad fart.

Såväl lifförsäkringen som olycksfallsförsäkringen säges hafva
vunnit ökad tillslutning från allmänhetens sida. Hvad särskildt
angår försäkring af arbetare för olycksfall under arbetet, så blif-
ver det mer och mer vanligt, att arbetsgifvare, isynnerhet der
arbetet är förenadt med fara, låta kollektivt försäkra sina ar-
betare mot olyckshändelser under arbetet.

Äfven under denna period har varit i verksamhet provin-
serna Skånes och Hallands förening till ersättande af förluster
genom hagel. År 1895 hade föreningen 1,464 delegare inom
Kristianstads län med en försäkringssumma af 383,975 kronor.

En ganska egendomlig art af försäkring har under perioden
förekommit. Den 22 juni 1892 fastställdes af Eders Kungl.
Maj:ts Befallningshafvande stadgar för Kristianstadsortens fläsk-
försäkringsförening, hvars ändamål är att bereda medlemmarne
ersättning för möjliga förluster af fläsk och kött af svin, som å
Kristianstads trikinbyrå befunnes vara behäftade med trikiner
och i följd af stadgar för byrån skulle genom dess försorg oskad-
liggöras. Af medlem erlägges i inträdesafgift 10 kronor, som
ingår till grundfonden, samt i försäkringsafgift 1 krona för hel
svinkropp och 50 öre för en sida. För trikinhaltigt fläsk ut-
betalas till försäkringstagaren 75 procent af fläskets saluvärde
i friskt tillstånd. Den behållning, som på rörelsen uppkommer,
fördelas, sedan 10 procent deraf blifvit afsatta till förstärkning
af resefonden, emellan föreningsmedlemmarne i förhållande till
de af dem inbetalda försäkringsafgifter. Under ifrågakvarande
femårsperiod har betalats i inträdesafgifter 320 kronor och i för-
säkringsafgifter 2,016 kronor samt i skadeersättningar utbetalts
1,303 kr. 47 öre. Vid sistlidet års slut utgjorde föreningens
tillgångar 604 kr. 20 öre, och funnos då 25 medlemmar i för-
eningen.

F) Pensions- och nödhjelpsinsättningar. Härom åberopas
enligt gifven föreskrift upprättade och vidfogade tabell 7.

G) Helso- och sjukvård samt fattigvård. Länslasarett
och kurhusen i Kristianstad, Engelholm och Simrishamn hafva
under perioden vidmakthållits, och har å de sjuka egnats en
allt mer tidsenlig behandling, hvilket haft till följd, att ett
större antal sjuka sökt vård å inrättningarne. Då lasarett
under sista perioden betydligt utvidgats och förbättrats, hafva
under denna period icke förekommit några betydande nybygg-
nadsarbeten, dock har under perioden vid lasarettet i Engelholm
verkställt en mindre nybyggnad och uppförts ny bostad åt sysslom-
mannen samt vid lasarettet i Kristianstad utförts anläggning af
en artesisk brunn för åstadkommande af riklig tillgång på godt
vatten, deraf lasarettet förut varit i saknad. Derjemte hafva
nyanskaffats såväl inventarier inom därhusafdelningen vid lasa-
rettet i Kristianstad som utredningspersedlar och inventarier till
nybyggnaden i Engelholm. Efter det länets landsting anvisat
särskilda medel för anordnande af undervisningskurser för ut-
bildande af sjuksköterskor, hafva vid Kristianstads länslasarett
under åren 1893 och 1894 anordnats dylika kurser, hvarje om-
fattande en tid af fem månader. Till lasarettens underhåll och
för fyllande af uppkommen inkomstbrist vid desamma har
Landstinget årligen anslagit:

Lasarett.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstads	12,502.34	20,507.00	31,408.09	42,840.30	34,000.00
Engelholms	3,229.89	7,786.74	4,614.95	3,005.00	9,995.00
Simrishamns	4,550.00	5,500.00	5,900.44	6,641.85	12,877.50

Å lasarettens samtliga afdelningar kunna samtidigt intagas
i Kristianstad 162, i Engelholm 65 och i Simrishamn 50 patien-
ter, och hafva under perioden å lasarett och kurhusen vårdats
följande antal sjuka:

	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Lasarettet i Kristianstad	1,377	1,605	1,453	1,169
Kurhuset i	118	94	83	100	44
Lasarettet i Engelholm	416	405	420	332	426
Kurhuset i	14	6	5	14	20
Lasarettet i Simrishamn	322	358	270	363	343
Kurhuset i	—	1	—	3	—

Allmänna sjukvårdsafgiften har under hvart af periodens år
utgått för hvarje person, som erlägger mantalspenningar, med
50 öre af man och 25 öre af qvinna. Dagafgifterna för sjuka,
som å lasarettens vårdas, deribland äfven sjuka, hvilka undergå
kirurgisk behandling, hafva från och med 1892, då de blefvo
något förhöjda, utgått sålunda:

för sjukvård å enskildt rum 2 kr. 25 öre, om den sjuke
erhåller särskild kost, och 1 kr. 20 öre, om han bespisas enligt
gällande spisordning, för sinnessjuk 75 öre, för sjukvård å all-
mänt rum 50 öre, då den sjuke befinner sig i bergliga omstän-
digheter, och 30 öre för mindre bemedlad sjuk samt 75 öre för

utom länet boende person, som kan sjelf betala samt vårdas å allmänt rum och bespisas enligt spisordningen.

I Kristianstad har fortfarande upprätthållits sjukhus för garnisonen, tillhörande Vendes artilleriregementes der förlagda afdelning, äfvensom ett särskildt af staden inrättadt sjukhus för inrymmande af patienter vid fall af epidemiska sjukdomar. Detta senare är emellertid både till belägenhet och inredning otidsenligt samt derjemte otillräckligt. Stadsfullmäktige hafva derfor beslutit anskaffa annat epidemisjukhus, men platsen derfor är ännu icke bestämd.

I enlighet med föreskrift i nådiga kungörelsen den 14 juli 1893 angående vissa åtgärder till förekommande af kolerans utbredning bland rikets invånare vidtogos, jemte det besigtningmän anställdes för tillsyn å resande från kolerasmittad ort, i icke mindre än 126 af länets 146 kommuner fullständiga åtgärder för anordnande af *kolerajukstuga* med utredning och bejening. I 13 kommuner vidtogos ofullständiga åtgärder i nämnda hänseende, och endast i 7 kommuner torde kungörelsens föreskrifter om anställande af besigtningmän och anordnande af sjukstuga lemnats helt och hållet ofullgjorda. Eders Kungl. Maj:ts Medicinalstyrelse, som infortrade upplysning, i hvad man dessa föreskrifter inom kommunerna efterkommit, uttalade äfven sitt erkännande af det berömvärda sätt, hvarpå kommunerna inom länet i allmänhet ställt sig ifrågavarande bestämmelser till efterrättelse.

Någon annan förändring med afseende å *provinsial- och extra provinsialläkaredistrikt* och stationerna för läkare har icke under perioden förekommit, än att Näsums socken skilts från Kristianstads provinsialläkaredistrikt och ett nytt extra provinsialläkaredistrikt bildats med station för läkaren i Tollarps. Vid sistlidet års slut tjänstgjorde i länet sex provinsialläkare och en biträdande provinsialläkare jemte tre extra provinsialläkare. Dessutom funnos då i länet tre lasarettsläkare, en stadsläkare och 5 militärläkare, hvarjemte praktik utöfvades i Kristianstad af tre, i Engelholm af en, i Åhus af en, i Tomelilla af två och i Hammenhög af en läkare utan särskild anställning.

Enligt särskilda nådiga bref den 29 mars 1893, den 17 augusti 1894 och den 15 februari 1895 har Eders Kungl. Maj:ts medgifvit, att tjänstårsberäkning i likhet med den, som länsveterinärer åtnjuta, skulle tillkomma enskildt aflönade legitimerade *veterinärer*, dels en stationerad i Åby—Klippan med tjänstgöringsdistrikt af Norra Åsbo härad samt Qvidinge och Vestra Sönnarslöfs socknar i Södra Åsbo härad, dels en stationerad i Engelholm med tjänstgöringsdistrikt, omfattande Munka—Ljungby, Tostarps, Rebbelberga, Barkåkra, Hjernerps, Förslöfs, Grefvie, Vestra Karups, Höja, Starby, Ausås och Strövelstorps socknar, och dels en stationerad i Kristianstad med tjänstgöringsdistrikt, omfattande Vinslöfs, Sörby, Gumlösa, Norra Strö, Färlöfs, Önnestads, Skepparslöfs, Träne, Vä, Norra Åsums och Köpings socknar. Utom af förenämnde veterinärer utöfvades praktik vid sistlidet års slut af 1 länsveterinär, 2 militära veterinärer, 1 stadsveterinär, 7 enskilde legitimerade veterinärer och 6 enskilda icke legitimerade veterinärer.

Antalet *apotek* har icke under perioden undergått förändring, utan utgör fortfarande 9.

Barnmorskornas antal utgjorde vid sistlidet års slut 186, deraf 61 instrumentexaminerade, och funnos då 152 vaccinatörer.

Vid periodens slut utöfvades verksamhet af 4 tandläkare samt 1 examinerad sjukgymnast.

Hafsbadsinrättningarne i Bastad och vid Engelholms hamn samt brunnsinrättningen Torslund vid Engelholm hafva äfven under denna period varit i verksamhet. Särskildt den förstnämnda af dessa har varit mycket besökt. Vid Engelholms hamn slå sig mest ned familjer, hvilka der i egna eller förhyrda villor tillbringa somrarna. Äfven Åhus, hvarest finnas inrättningar för serverande af varma och kalla bad, är en omtyckt vistelseort sommartiden, och hafva flere familjer från Kristianstad der ått sig latit uppföra sommarbostäder. Dit samlas också om söndagarne under sommarn den kringliggande ortens befolkning i stor mängd, och föres der då ett rörligt folkliif, hvilket beklagligen mången gång slutat med ordningen störande uppträden.

Till förbättrande af det allmänna helsotillståndet i länet hafva äfven under denna period atskilliga åtgärder vidtagits. I detta hänseende hafva de af förste provinsialläkaren ärligen verkställda *sundhetsinspektioner* visat sig synnerligen verksamma. Dessa hafva haft till syftmal att hos de lokala myndigheterna söka väcka intresse för de sanitära förhållandenas förbättrande, samtidigt med att missförhållanden i sådant hänseende påvisats samt råd och anvisningar meddelats till desamma afhjelpande på det i hvarje fall mest lämpliga och ändamalsenliga sätt. Mycket torde dock ännu återstå att göra, särskildt i samhällena å landsbygden med större sammanträngd befolkning, men i detta som i många andra fall torde det vara en god regel att icke gå för brådstörtadt till väga utan låta öfvertygelsen så småningom påverkas. Sedan allmänheten kommit till insigt om nyttan och nödvändigheten af *helsovårdsreformer*, följa de vanligen af sig sjelfva utan inverkan från annat håll.

Utom det att, såsom ofvan blifvit nämnt, under perioden bestämts, att *helsovårdsstadgans* föreskrifter för stad skola i tillämpliga delar gälla för Skillinge fiskläge, Båstads köping och Tomelilla stationssamhälle, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt af kommunalstämmorna antagna särskilda *helsovårdsföreskrifter* för Norra Mellby och Vinslöfs socknar, hvarjemte Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande stadfäst särskilda *helsovårdsstadganden* för Hesselholm och Båstads, afseende de förra beskaffenheten af afträdeshus, gödselstäder och svinstior m. m. samt de senare undersökning af svinkött, som halles till salu.

Flerstädes å länets landsbygd har *vaccinationen* icke omfattats med tillräckligt nit och intresse. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har derfor, efter derom af förste provinsialläkaren gjord anmälan, dels genom allmän kungörelse uppmanat samtliga vederbörande, som med skyddskoppymningen skola taga befattning, att ställa sig gällande *författningar* angående densamma till noggrann efterrättelse, dels ock beträffande särskilda kommuner, i hvilka försummelse egt rum, meddelat de föreskrifter, som i hvarje fall ansetts erforderliga.

Angående antalet *fattige*, fattighus och fattiggårdar samt kostnaden för fattigvården och antalet understödstagare återopas Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrås statistik, som derfor lemnar fullständig redogörelse. Derifrån vill Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande endast hafva anmärkt, att kommunernas utgifter för fattigvården stegrats för hvart år under perioden.

Såsom ersättning för eller bidrag till fattigvårdsutgifter, hvilka kommuner inom länet fått vidkännas för understödstagare under sådana omständigheter, som omförmälas i 29, 30 och 31 §§ förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, har af statsmedel utbetalats följande belopp till nedannämnda kommuner:

Fattigvårdssamhälle.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstad	1,500 00	1,500 00	1,300 00	1,300 00	1,240 00
Bolshög	60 00	30 00	—	—	—
Efveröd	200 00	183 00	172 68	192 90	199 04
Glimåkra	590 00	630 05	700 00	720 00	700 00
Gråmanstorp	34 75	—	—	—	—
Hufvaröd	75 00	110 00	120 00	155 00	242 48
Hästveda	182 50	183 00	182 50	182 50	—
Ifvetofta	295 00	300 00	600 00	455 10	300 00
Loshult	—	49 60	70 00	49 60	49 60
Norra Åsum	182 50	183 00	182 50	182 50	182 50
Qviinge	200 00	277 85	260 00	260 00	200 00
Röke	93 33	80 00	60 00	60 00	—
Skepparslöf	63 00	62 00	64 00	72 00	182 50
Tranås	200 00	200 00	182 50	182 50	182 50
Tryde	—	271 00	380 00	260 00	255 00
Verum	—	—	—	—	117 50
Vidtsköfle	190 00	250 00	230 00	268 00	292 00
Vinslöf	—	39 00	—	—	—
Vestra Karup	68 73	—	—	—	—
Vittsjö	35 00	—	—	—	—
Vä	210 00	210 00	213 00	259 00	240 75
Örkelljunga	140 00	183 00	182 50	182 50	50 00
Örkened	100 00	—	—	—	—
Österslöf	—	—	—	11 00	—
Östra Broby	175 00	232 42	252 00	231 00	219 53
Summa	4,594 81	4,973 87	5,151 68	5,023 60	4,658 40

De härstädes anhängiggjorda fattigvårdsmålen hafva utgjort: 75 år 1891, 71 år 1892, 51 år 1893, 45 år 1894 och 51 år 1895.

En betydelsefull företeelse, som i detta sammanhang icke torde böra lemnas oanmärkt, är den sträfvan, som allt mer gör sig gällande att systematiskt ordna den *enskilda välgörenheten*, så att den varder till verkligt gagn och liksom fortsätter och fullständigar den understödsverksamhet, som utöfvas af den le-

gala fattigvården, samt framför allt lemnar hjälp å område, der denna icke eger behörighet att ingripa. Redan före denna femårsperiod har i staden Kristianstad verkat en understödsförening, hvars ändamål är att hjälpa behöfvande qvinnor af arbetsklassen genom att bereda dem lämpligt arbete. Föreningens verksamhet är således endast riktad på att framkalla sjelfhjelp. Men under förevarande period har i nämnda stad äfven bildats en förening för frivillig fattigvård med uppgift att genom på enskild väg insamlade bidrag hjälpa nödställda samhällsmedlemmar, äfven sådana som erhålla understöd af den allmänna fattigvården. Dervid tilldelas hvarje föreningsmedlem en eller flere så kallade skyddslingar, åt hvilka denne medlem har att egna sin särskilda omsorg genom att flitigt besöka dem och inhemta kännedom om deras förhållanden samt sedan hos föreningen utverka den hjälp, som i hvarje fall kan finnas mest passande. Det är alldeles uppenbart, att genom en så ordnad förening, hvarigenom flere af samhällets bättre lottade invånare sätta sig i personlig förbindelse med de fattige och skaffa sig en säker inblick i deras förhållanden, skall uppnås en riktigare fördelning af de enskilda understöden, än hvad mången gång förut skett, då dessa utdelats af gifvarne sjelfva utan kännedom om hvarandra. Men föreningen skall derjemte helt säkert i rent sedligt hänseende utöfva ett gynnsamt inflytande på sina understödstagare, hvilka i den dem egnade omvårdnad skall hafva icke allenast ett materielt utan äfven ett moraliskt stöd och tillika en ständig uppmuntran att genom egen arbetskraft söka så vidt möjligt göra sig oberoende af andras hjälp. Såsom mellanhand emellan fattigvårdsstyrelsen och dess understödstagare har en diakonissa under perioden varit anställd i Kristianstad och utöfvat verksamhet.

H) **Fromma stiftelser.** Rörande dessa återopas de upplysningar, som meddelas i den enligt fastställt formulär upprättade tabell 7.

Af de i förra femårsberättelsen omförmälda fromma stiftelser uppgifvas Torekovs arbetareförenings sjuk- och begravningskassa, Vä hundramannaförening och Engelholms fabriks- och handtverkskassa numera hafva blifvit upplösta, äfvensom att goodtemplarlogen Lugnets sjuk- och begravningskassa i Riseberga socken samt Kyrkoherden H. J. Hjorts fond i Kristianstad hafva uppgått, den förra i Riseberga sjukhjelpförening och den senare i Kungl. Vendes artilleriregementes understödsfond, för hvilka båda sistnämnda stiftelser nu lemnas redogörelse.

Kristianstads Landskausli den 15 december 1896.

Underdånigst

M. G. DE LA GARDIE.

E. Andersson.

W. Ehrenborg.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I KRISTIANSTADS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt prestskapets uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	år 1891	100,615	106,506	207,121	100,723	106,881	207,604	48,009	52,015	100,024
	1892	99,775	105,554	205,329	99,842	105,997	205,839	47,456	51,261	98,717
	1893	99,677	105,280	204,957	99,559	105,632	205,191	46,975	50,834	97,809
	1894	100,274	105,676	205,950	99,878	105,902	205,780	46,582	50,573	97,155
	1895	100,339	105,204	205,543	100,218	105,851	206,069	46,264	50,075	96,339
Kristianstads stad	år 1891	4,606	5,046	9,652	4,579	4,931	9,510	2,407	1,951	4,358
	1892	4,607	5,079	9,686	4,582	4,947	9,529	2,399	2,024	4,423
	1893	4,593	5,092	9,685	4,561	4,886	9,447	2,323	1,910	4,233
	1894	4,671	5,166	9,837	4,664	5,170	9,834	2,383	2,001	4,384
	1895	4,734	5,251	9,985	4,721	5,264	9,985	2,341	2,001	4,342
Simrishamns stad	år 1891	926	1,056	1,982	895	1,082	1,977	412	474	886
	1892	896	1,033	1,929	919	1,058	1,977	431	450	881
	1893	921	1,046	1,967	891	1,032	1,923	422	426	848
	1894	944	1,066	2,010	917	1,055	1,972	433	434	867
	1895	948	1,074	2,022	941	1,065	2,006	437	438	875
Engelholms stad	år 1891	851	1,105	1,956	856	1,096	1,952	373	463	836
	1892	929	1,138	2,067	928	1,184	2,112	392	530	922
	1893	968	1,175	2,143	962	1,225	2,187	415	450	865
	1894	1,027	1,263	2,290	1,042	1,265	2,307	430	437	867
	1895	1,038	1,270	2,308	1,063	1,303	2,366	450	483	933
Hela länet	år 1891	106,998	113,713	220,711	107,053	113,990	221,043	51,201	54,906	106,107
	1892	106,207	112,804	219,011	106,271	113,186	219,457	50,678	54,265	104,943
	1893	106,159	112,593	218,752	105,973	112,775	218,748	50,135	53,620	103,755
	1894	106,916	113,171	220,087	106,501	113,392	219,893	49,828	53,445	103,273
	1895	107,059	112,799	219,858	106,943	113,483	220,426	49,492	52,997	102,489

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I KRISTIANSTADS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
Allmänna vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1895 års slut.	Deraf under åren 1891—1895		Kostnad för under åren 1891—1895						Längd af indelade med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1895 års slut.	Skjutsanstalter vid 1895 års slut			
		full-ändade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.			omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.				med entreprenad.	utan entreprenad.		
				Af statsmedel.	Af landstingets eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).	Af statsmedel.	Af landstingets eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).		Gästgifverier.	Skjutsstationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:														
Landsvägar	70'53	—	0'092	—	—	—	3,900	900	—	65'03	26	7	—	
Bygdevägar	291'84	—	0'833	—	—	—	31,100	6,000	—	30'18	1	2	—	
I städerna	1'07	1'0'27	—	—	—	—	—	—	—	1'07	2	1	—	
Summa	363'44	0'27	0'925	—	—	—	35,000	6,900	—	96'28	29	10	—	
Årliga kostnaden för underhållet den tid mark är bar af allmän väg inom länet är, enligt 46 § af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, uppskattad till 278,381 kronor 14 öre. Skjutslegan per nymil utgick vid 1895 års slut med: 1'87 kr., hvilket är öfver maximilegan vid 1'70 } hvilket är maximilega med entreprenadbidrag > } hvilket är maximilega utan entreprenadbidrag > Summa (skjutsanstalter)														
											I kungs- och kronoskjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1891											28	6,999	672	—
> > > > > 1892											27	8,140	745	—
> > > > > 1893											26	7,731	1,000	—
> > > > > 1894											26	6,858	1,082	—
> > > > > 1895											25	6,537	729	—
Summa (hästar)											132	36,265	4,228	—

1) Kostnaden för detta vägarbete kan icke uppgifvas. Jfr sid. 30.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1.	2. 3. 4.			5.	6. 7. 8. 9. 10.					11. 12.		
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.				Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2—4).					Taxeringsvärdet (i kronor)	
	Antal.	Mantal.				Jordtorp.	Ryttare-, soldat- och båtsmans-torp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor m. m.	jordbruksfastighet.	ö annan fastighet.
Oförmedlade.		Nuvarande.										
I. Landsbygden.¹⁾												
A. Kronoegendomar.												
1) Under allmän disposition.												
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	6	407	407	6	34	—	—	—	—	943,600	4,300	
b) Boställen: hemman	203	1012	1018	210	245	—	—	1	—	3,286,900	92,100	
D:o lägenheter	56	—	—	45	—	—	—	—	—	45,900	2,900	
c) Hemman	290	1591	1593	290	512	—	—	10	—	5,065,400	341,700	
d) Jordlägenheter	625	—	—	627	—	—	—	1	6	374,200	30,800	
e) Fiskerier	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,600	
f) Verk och inrättningar	5	—	—	—	—	—	—	9	—	—	257,200	
2) Under enskild disposition.												
b) Hemman	20	3,551	2,813	31	1	—	—	1	—	122,500	4,000	
c) Jordlägenheter	76	—	—	73	2	—	—	—	4	57,500	32,800	
d) Fiskerier	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,400	
B. Skatteegendomar.												
a) Boställen: hemman	1	—	—	1	1	—	—	—	—	4,000	—	
b) Säterier	34	182	167	144	32	—	—	—	—	1,378,400	500	
c) Hemman	3,609	1,896	1,386	14,490	5,393	—	170	482	—	69,137,300	5,135,800	
d) Jordlägenheter	558	—	—	578	722	—	—	59	291	1,278,400	1,320,800	
e) Fiskerier	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164,900	
f) Verk och inrättningar	17	—	—	—	—	—	—	116	—	—	696,900	
C. Frälseegendomar.												
a) Boställen: hemman	18	91	135	23	—	—	—	—	—	411,700	—	
D:o lägenheter	6	—	—	1	—	—	—	—	—	8,300	400	
b) Säterier och ladugårdar	94	181	176	209	88	—	—	30	2	9,654,900	1,483,200	
c) Rå- och rörs- (insockne) hemman	1,160	705	504	2,342	737	—	20	33	—	20,353,300	1,057,500	
d) Hemman (utsockne)	1,403	647	595	1,929	1,338	—	30	131	—	26,781,200	2,072,400	
e) Jordlägenheter	472	—	—	487	403	—	—	50	—	792,700	476,700	
f) Fiskerier	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43,000	
g) Verk och inrättningar	4	—	—	—	—	—	—	68	—	—	675,100	
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).												
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	765	—	4,872,400	
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	300	
Summa ¹⁾	8,853	3,768	2,961	24,486	9,508	—	220	991	1,070	139,696,200	18,775,700	
Deraf fri från bevilling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,594,800	4,952,600	
II. Städerna.												
Hela antalet nybygda boningshus 1891—1895.												
Mantal.												
Antal ländrier, jordlotter eller andra brukningsdelar.												
Tomter.												
Befintliga boningshus 1895.												
Verk och iurättningar.												
Kyrkor o. andra offentliga byggnader.												
Taxeringsvärdet (i kronor)												
Bebygda. Obebygda.												
å jordar. å hus och tomter.												
Kristianstad	7	—	—	144	278	258	337	13	25	282,300	11,898,600	
Simrishamn	6	—	—	39	240	26	210	7	16	212,900	1,842,800	
Engelholm	16	—	—	13	127	—	206	7	6	389,100	3,016,120	
Summa	29	—	—	196	645	284	753	27	47	884,300	16,787,520	
Deraf fri från bevilling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151,200	2,527,000	

¹⁾ Dessutom lyda under Villands härad och Nosaby socken från och med år 1891 byarne Näsby och Nosby med följande egendom och taxeringsvärde: Kronoegendomar: Boställen 6 jordfjerdingar, i 10 brukningsdelar, med taxeringsvärde å jordbruksfastighet kr. 69,400; och lägenheter 1 med taxeringsvärde å kr. 1,900.

Frälseegendomar: Hemman 60 $\frac{1}{2}$ jordfjerdingar, i 233 brukningsdelar, med taxeringsvärde å jordbruksfastighet kr. 833,400 och å annan kr. 31,600; samt 12 lägenheter och 3 verk och inrättningar med taxeringsvärde å jordbruksfastighet kr. 15,600 och å annan kr. 15,000; eller tillsammans: Boställen och hemman 66 $\frac{1}{2}$ jordfjerdingar i 243 brukningsdelar samt 13 lägenheter och 3 verk och inrättningar med taxeringsvärde å jordbruksfastighet kr. 920,300 och å annan kr. 46,600.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	M a n t a l.					9.	10.	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)					
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar.	11. å jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse- ränta.	14. S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.									
Friherre N. Gyllenstierna & Krapperup	Bjersgård med underlydande Bolestad Ingeborrarp Norrtofta och Slimminge . Vettinge, Haglekulla m. m. Höja och Skörpinge Ugglarp Engelsbäck, Killebäckstorp Boarp och Århult Engelag, Hillarp och Muggarp Hånarp Rebbelberga (Karrslätt) . .	Gråmanstorp. Kellna. Rya. Vedby. Östra Ljungby. Höja. Starby. Grefvie. Hjernarp. Hof. Vestra Karup. Rebbelberga.	—	—	6 ³ / ₄	17 ³¹ / ₄	—	2	795,700	8,600	—	1,564,700			
Fru Aimée Norrström, född Friher- rinna Sylvander (under Ågerups fideikommiss i Malmöhus län) . .	Åby Vestra Tockarp Sjöröd och Gerrastorp . . . Sandåkra Tjörnarp och Ella Röinge Ramsberga Långaröd	Gråmanstorp. Örkelljunga. Hästveda. Norra Mellby. Tjörnarp. Stoby. Norra Åkarp. Fårstorp.	—	—	—	1 ¹ / ₂	84 ¹ / ₂	—	—	39,500	—	—	209,900		
Grefve A. G. A. Hamilton (under Barsebäcks fideikommiss i Malmö- hus län)	Bladhult, Glimminge, Hjelmsma m. fl.	Färingtofta.	—	—	—	31 ³ / ₄	31 ³ / ₄	—	—	85,000	—	—	85,000		
Christian Ehrenborg	Hofdala	Brönnestad. Matteröd. Vittsjö.	—	5 ¹ / ₆	171 ¹ / ₅	1 ¹ / ₆	201 ¹ / ₅	—	2	648,500	7,000	—	728,100		
Öfverstekammarherren m. m. Grefve A. F. Wachtmeister	Vanås	Gryt. Qvlinge. Knislinge. Hjersås. Emislöf. Gumlösa.	—	3 ³ / ₄	15 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂	451 ¹ / ₂	—	4	492,800	16,000	—	1,522,100		
Friherre Thure Gyllenkrook (under Svenstorps fideikommiss i Malmö- hus län)	Månsatorp och Hårsjö . . . Svenstorp	Vittsjö. Tjörnarp.	—	—	—	5 ⁵ / ₈	111 ¹ / ₂	—	1	26,000	2,000	—	55,500		
Kapten J. Kennedy	Råbelöf	Fjelkestad. Glimåkra.	—	—	52 ⁷ / ₁₆	11 ³ / ₈	53 ²³ / ₁₆	—	3	1,338,100	27,900	—	1,498,600		
Grefve A. K. Trolle-Wachtmeister .	Trolle-Ljungby och Årup .	Trolle-Ljungby. Näsum. Iftvetofta. Kiaby. Fjelkinge. Nymö. Fjelkestad. Åhus. Gualöf.	—	—	22 ⁹ / ₂₀	211 ¹ / ₂	65 ¹ / ₁₀	—	12	1,257,700	1,700	—	3,007,000		
Grefve Fritz Piper & Krageholm . .	Christinehof	Andrarum. Raftunda. Brösarp.	—	3 ⁴ / ₁	8 ¹ / ₆	23 ³ / ₁₆	—	—	20	515,200	22,000	—	—		
			—	2 ¹ / ₁	—	1 ¹ / ₁₆	—	—	21	391,100	24,000	—	—		
			—	—	—	—	—	—	—	26,700	—	—	—		

Densamme (under Högstads fideikommiss i Malmöhus län)	Stenby Örum	Södra Mellby. Hvítaby. Eljaröd. Sankt Olof. Fogeltofta. Hörröd. Maglehem. Benestad. Hörup.	— — 31 ⁰ / ₈ — — — — — — —	— — — — — — — — — —	10 ⁰ / ₆ — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	3,000 514,800 166,900 29,000 20,000 44,000 5,000 413,700 162,400	9,000 12,300 2,400 — — — — 1,000 2,000 —	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	2,367,500
M. H. Areskoung i Ystad	Karlaby	Ö. Vemmerlöf. Ö. Tommarp. Stiby. Simris.	— — — — —	— — — — —	12 ⁰ / ₆ — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	64,500 33,300 13,000 9,000	— — — —	— — — —	— — — —	119,800
	Summa		9 ⁰ / ₄	147 ⁴⁷ / ₈₆	124 ⁰⁰ / ₂₁₆	281 ¹⁸¹⁹ / ₂₁₆₀	102	73	10,890,900	207,300	—	—	11,098,200		

Tab. 4 och 5.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M u n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mun- tal satt jord.	10. Antal verk och inrättnin- gar (fa- stigheter i städer).	11. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			12. ä jord- bruks- fastighet.	13. ä annan fastighet.	14. ä frälse- rianta.	Summa.	
					Säterier, ludugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Åby—Klippan's ängbryggeriaktiefbolag	Åby	Grämanstorp.	—	1 ⁰ / ₉₆	—	—	1 ⁰ / ₉₆	—	1	1,600	188,000	—	—	189,600
Hessleholm—Helsingborgs järnvägsaktiefbolag	"	"	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	—	10,000
Klippan's pappersbruks aktiefbolag	Klippan	"	—	2 ³ / ₁₀ 1 ⁰ / ₂	—	—	2 ³ / ₁₀	—	1	240,000	30,000	—	—	270,000
Klippan—Röstunga järnvägsaktiefbolag	Brandeborg	Röseberga.	—	—	—	—	—	—	1	4,000	—	—	—	4,000
Bästad's bådaustalts aktiefbolag	Bästad Pershög	Bästad. "	—	—	—	—	—	—	1	1,600	—	—	—	1,600
Aktiefbolaget Engelholms bruuns- o. badinrättning	Torslund	Rebbelberga.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	—	3,000
Torsebo krut- och stubnaktiefbolag	"	Färlöf. Norra Strö.	1 ⁰ / ₄	—	—	—	1 ⁰ / ₄	—	—	12,000	90,000	—	—	102,000
Karpalunds sockerfabriks aktiefbolag	"	Färlöf.	—	—	33 ⁰ / ₆₄	—	33 ⁰ / ₆₄	—	1	30,000	1,188,900	—	—	1,218,900
Karpalunds ängbryggeriaktiefbolag	"	"	—	—	—	—	—	—	1	—	55,000	—	—	55,000
Sibbhults glasbruks aktiefbolag	"	Emislöf.	—	—	—	—	—	—	1	3,000	32,000	—	—	35,000
Östana trämassfabriks aktiefbolag	"	Östra Broby.	—	—	—	—	—	—	3	31,500	82,000	—	—	113,500
Osby kinnröksfabriks aktiefbolag	"	Osby.	—	2 ⁰ / ₂₄	—	—	2 ⁰ / ₂₄	—	1	3,600	15,500	—	—	19,100
Svenska kis-elgurffabriksaktiefbolaget	"	"	—	—	—	—	—	—	1	2,000	5,000	—	—	7,000
Hö kalk och kaolinbruks aktiefbolag	Hö kalks- och kaolinbruk	Hövetofta. Hö.	—	—	—	—	—	—	1	500	17,000	—	—	17,500
Tollarps mekaniska verkstads aktiefbolag	Tollarps mekaniska verkstad	Vestra Vram.	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	—	10,000
Ystad—Eslöfs järnvägsaktiefbolag	Benestad nr 5. Selsjö nr 31.	Benestad. Tryde.	—	—	—	—	—	—	1	5,300	500	—	—	5,800

Kristianstads län.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLÄG, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Finlands bryggeriaktiebolag	Huset nr 258—260	Kristianstad.	—	—	—	—	—	1	—	141,500	—	—	141,500	
Svenska spritförädlingsaktiebolaget	> > 264, 265, 266	>	—	—	—	—	—	3	—	85,600	—	—	85,600	
Ljunggrens verkstads aktiebolag	> > 268	>	—	—	—	—	—	1	—	185,500	—	—	185,500	
Aktiebolaget skånska konservfabriken	> > 10	>	—	—	—	—	—	1	—	21,000	—	—	21,000	
Kristianstads varmbadhus aktiebolag	—	>	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	—	20,000	
Verldsgoodtemplarordens i Kristianstad byggnadsaktiebolag	> > 59	>	—	—	—	—	—	1	—	14,200	—	—	14,200	
Simrishamns gjuteri och mekaniska verkstads aktiebolag	Huset och tomten nr 93 c	Simrishamn.	—	—	—	—	—	1	—	24,700	—	—	24,700	
Simrishamn—Tomelilla jernvägsaktiebolag	Stationshus med öfriga stationsbyggnader	>	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	—	40,000	
Engelholms bryggeriaktiebolag	Andelar af südesparterna nr 7 och 13	Engelholm.	—	—	—	—	—	1	2,400	44,600	—	—	47,000	
Aktiebolaget Engelholms varmbadnrättning	Hus och tomt nr 7, qv. Dufvan	>	—	—	—	—	—	—	—	9,500	—	—	9,500	
Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag	10 hektar af Engelholms vestra kronoplantering	>	—	—	—	—	—	1	1	81,000	650,000	—	681,000	
	Summa		$\frac{1}{4}$	$4\frac{20}{180}$	$2\frac{0}{268}$	$\frac{8}{16}$	$6\frac{247}{3316}$	6	82	468,500	8,181,500	—	8,600,000	

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Godsegaren M. von Treschow . norsk	Karsholm	Österslöf.	—	—	$12\frac{7}{8}$	$\frac{5}{8}$	$13\frac{1}{8}$	9	2	510,500	10,500	—	521,000	
Landtbrukaren H. Burmeister . dansk	Huntly	Hjernarp.	—	$2\frac{101}{208}$	—	$\frac{1}{4}$	—	—	—	200,000	—	—	200,000	
	Åshult	Tosjö.	—	—	—	$\frac{3}{16}$	—	—	—	9,000	—	—	9,000	
> Jens Peder Nielsen >	Toftakulla	Barkåkra.	—	—	$\frac{1}{16}$	$\frac{5}{16}$	—	—	—	44,000	—	—	44,000	
> L. Nielsen >	Åby	Gråmanstorp.	—	$\frac{1}{8}$	—	—	—	—	1	8,000	9,000	—	17,000	
Husegaren Carl Bauer	>	>	—	—	—	—	—	—	1	—	4,900	—	4,900	
Grosshandlanden Lundh	Hardthus	Riseberga.	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	10,000	—	—	10,000	
> Chr. E. Schmidt >	Stora Björket	>	—	$\frac{201}{2048}$	—	—	—	—	—	14,000	—	—	14,000	

Länsbaron Rosenörn-Lehn . . .	Rösjöholm	Tosjö.	—	—	17	216	—	2	393,600	6,600	—	
Landtbrukaren H. Clausen . . .	Spång och Östra Ringarp .	Örkellunga.	—	$\frac{1582}{1674}$	—	—	—	1	19,500	500	—	
» Hansen o. Thorlund . . .	Östra Ringarp	»	—	$\frac{73}{144}$	—	—	—	1	30,000	10,000	—	
» C. Th. Bauer	Magleröd	Stenestad.	—	$\frac{5}{16}$	—	—	—	—	21,000	—	—	
» Chr. J. Braadt	Kärreberga och Björnekulla	Björnekulla.	—	$\frac{1}{8}$	—	$\frac{5}{32}$	—	—	30,000	—	—	
Fröken Vilhelmina Kölle . . .	Björnekulla	»	—	$\frac{1}{8}$	—	—	—	—	3,000	—	—	
Landtbrukaren J. Torp	Grantinge	Stoby.	—	$\frac{393}{512}$	—	—	—	—	76,000	—	—	
Prokurator W. Jørgensen . . .	Tyringe, Lergrafsbygget . .	Finja.	—	$\frac{49}{66}$	—	—	—	—	50,000	—	—	
Grefve S. H. Holec	Skeinge, Björkeberga, Slä- hulstorp och Thorstorp .	Verum.	—	—	$4\frac{23}{32}$	—	—	1	113,200	2,500	—	
	Brunkelstorp	Osby.	—	—	—	—	—	1	1,800	11,000	—	
Patron P. Roussthöi	Hemmestorp, Brunstorp och Snöarp	Östra Broby.	—	—	—	$1\frac{5}{16}$	—	—	45,400	—	—	
	Sjöaskog	Osby.	—	—	—	$\frac{3}{8}$	—	—	8,000	—	—	
Overdirektör F. C. C. Ammitzböll	Grönhult	Vänga.	—	$\frac{157}{136}$	—	—	—	—	14,500	—	—	
Hemmansegaren Jens Peder Jensen	Bertilstorp	Brösarp.	—	$\frac{1}{36}$	—	—	—	—	1,300	—	—	
H. Seekamp	Hus och tomt nr 40 och 42 i kvarteret Påfogeln .	Engelholm.	—	—	—	—	—	2	—	77,000	—	
Friherre B. von Schele	Vilhelmsfält och Sandåkra .	Ströfvelstorp.	—	—	$\frac{5}{16}$	—	—	—	50,100	—	—	
Fredrik Näther	Ebbarp	Osby.	—	$\frac{3}{16}$	—	—	—	—	4,700	—	—	
Ingeniör M. Neumann	Huset nr 273 och 274 . .	Kristianstad.	—	—	—	—	—	1	—	51,000	—	
		Summa	—	$\frac{6179022289}{275982336}$	$18\frac{11}{128}$	$5\frac{91}{96}$	$\frac{3127994395}{275982336}$	10	13	1,657,600	183,000	—
											1,213,800	105,800
												1,840,600

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å Landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigrård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Agardhska fonden i Båstad.	Utdelning årligen af $\frac{2}{3}$ af fondens afkastning till en i Båstad född enka eller gift qvinna.	Enkefru Augusta Christina Agardhs arvingar.	1831 $27\frac{5}{8}$	1	21	701	—	Pastor och kommunalnämndens ordförande.	1)
Gahmska d:o i d:o.	Utdelning åt behöfvande enkor och barn, företrädesvis efter prester, af högst 20 och minst 5 kr. årligen.	Kyrkoherden G. S. Gahm i Hjernarp.	1866 $9\frac{3}{8}$	15	95	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Engelanska d:o i d:o.	Utdelning årligen af räkntan å fondens kapital såsom understöd åt två äldre sjöfarande eller fiskare eller enkor och barn efter dylika.	Grosshandlaren John Jacob Engelan och hans fru Christine Louise, född Romare, i Stockholm.	1868 $14\frac{1}{2}$	2	45	1,045	—	D:o.	
Barfthska fattigfondens i Torekov.	Af årliga räkntan å fondens kapital utdelas hälften till 3 enkor eller sjökaptener och andra hälften tillfaller fattigvården i socknen.	Tullkontrollör Christoffer Barfth.	1838 $22\frac{4}{8}$	3	94	3,750	—	Kommunalnämnden.	
Torekors tillfälliga fond.	Räkntan å kapitalet tilldelas årligen 3 sjömansenkor.	Sjökapten J. E. Romare.	1876 $25\frac{5}{8}$	3	25	519	—	D:o.	
Kallenbergska donationsfondens i Torekov.	Att understödja 1 å 6 fattiga qvinnor.	Handlanden P. Kallenbergs arvingar.	1865 $22\frac{2}{8}$	6	50	1,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Gyllenbjelkeska hospitalet i Qvidinge socken.	Till Christi lemmars underhåll och till understöd åt sådana nödstälde och fattige, hvilka på annat sätt sakna förråd och utväg att förtjena sig näring och uppehälle och äro kände för stilla och gudfruktigt lefverne. Understödsdagare utses från Norra och Södra Åsbo samt Bjäre och Luggude härad, dock ej från städerna.	Öfverstelöjtnant Håkan Gyllenbjelke.	1718 ⁶ / ₁₀ Reglemente stadfäst af domkapitlet 1874 ⁷ / ₁₀	35	2,417	104,621	15,300	Hospitalet, som står under domkapitlets uppsigt, förvaltas af en styrelse, bestående af kurator och 3 elektoror. Kurator utses af domkapitlet. Kyrkoherdarne inom N. och S. Åsbo samt Bjäre härad utse inom sig elektoror.	
Cedererantzka donationen i Ströfvelstorps socken.	Att i s. k. hospitalet bereda fri bostad, uppässning och bränsle samt pension åt högst 4 och minst 2 fattiga inom Ströfvelstorps socken, hvilka af egna medel icke kunna sig fullständigt försörja.	Fröken Wilhelmina Ulrika Cedererantz.	1811 ²⁴ / ₄	4	200	—	—	Egaren af Vegeholms säteri.	2)
Sjöeronska donationsfonden i d:o.	Att i förbindelse med Cedererantzka fondens hospital lemna husrum och understöd åt högst 4 minst 2 fattiga personer.	Öfverjägmästaren J. J. Sjöcrona och hans fru Lovisa Falkman.	1871 ¹ / ₇	4	200	4,000	—	Kommunalnämnden i Ströfvelstorps socken.	
Cedererantzka donationen i Åsusås socken.	Att bereda fri bostad och uppässning samt understöd åt 4 älderstigna personer.	Fröken Wilhelmina Ulrika Cedererantz.	1811 ¹² / ₈	4	164	5,750	2,250	Egaren af Spannarps säteri.	
Schmidtska fonden i Munka-Ljungby socken.	Räntan utdelas åt 12 fattiga, som ej äro intagna i kommunens arbetsinrättning.	Prosten M. Schmidt.	1857 ²⁷ / ₇	12	36	600	—	Kommunalnämnden.	
Cedergrenska fonden i Osby socken.	Understöd åt sådana fattiga inom Osby socken, hvilka, utan att åtnjuta full fattigförsörjning, kunna vara mest i behof af hjälp.	Handlanden S. Cedergren.	1854 ¹⁶ / ₁₀	66	100	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Tufve Larssons donationsfond i d:o.	Understöd åt de mest behöfvande i Osby socken.	Riksdagsmannen Tufve Larsson.	1833 ²⁷ / ₁₁	2	7	183	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Magasinsfonden i Loshults socken.	Årliga räntan användes till inköp af spannmål och mjöl till fattiga inom Loshults socken.	Enkan Hanna Nilsson i Loshult.	1847 ²⁵ / ₉	Alla socknens fattiga.	750	15,000	—	4 af stiftarinns anhöriga.	
Schönbeckska donationen i Norra Mellby socken.	Att bereda understöd för 1 fattig, för ära och redlighet känd och inom socknen född mansperson.	Prosten Christian Schönbeck.	1805 ² / ₉	1	10	—	—	Församlingens kyrkoherde.	3)
Ehrenborgska och Raabska fonden i Häglinge socken.	Att lindra fattigvården inom socknen.	Kammarherre C. D. Ehrenborg och Frih. J. Raab.	1845 ¹ / ₁	—	—	184	—	Kommunalnämnden.	4)
Enkefriherrinnan C. U. Raabs stiftelse i d:o.	D:o d:o.	Enkefriherrinnan C. U. Raab, f. Ehrenborg.	1862 ¹ / ₁₂	—	—	1,031	—	Kommunalnämnden i Häglinge socken.	5)
Möllerströmska fonden i Tjörnarps socken.	Räntan utdelas till 5 älderstigna, obemedlade, välfredade sjuklingar inom socknen.	Garfvaren C. M. Möllerströms arvingar.	1888 ²² / ₇	5	40	1,004	—	Kyrkorådet i Tjörnarps socken.	
Wrangelska donationsfonden i Verums socken.	Räntan utdelas till sådana fattiga inom socknen, hvilka icke åtnjuta fattigunderstöd.	Friherre C. G. Wrangel von Brehmer.	1862 ¹⁰ / ₁₂	3	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Verums socken.	
Jonas Ripas donationsfond i Åhus.	Årliga räntan, med undantag af hvad som åtgår till underhåll af stiftarens och hans hustrus gravvård, utdelas till fattiga i Åhus by.	Sjökapten Jonas Ripa.	1850 ²¹ / ₁₂	10	75	1,500	—	Samskolans i Åhus af 10 personer bestående direktion.	
Petronella Bergs donationsfond i d:o.	Årliga räntan utdelas till enkor och ogifta kvinnor i Åhus.	Petronella Berg.	1860 ⁹ / ₄	11	50	1,000	—	D:o d:o.	
Melanderska stiftelsen i d:o.	Hälften af räntan skall årligen vid jultiden utdelas till fattiga i socknen.	Pigan Elva Jakobsdotter.	1840 ²¹ / ₁₂	44	106	4,700	—	Kommunalnämnden i Åhus socken.	6)
Corvinska fonden i Vestra Vrams socken.	Årliga räntan utdelas till 4 af de mest behöfvande personer inom socknen, som gjort sig kända för dygd.	Mamsell Ulrika Corvin.	1852 ⁸ / ₁₀	4	170	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Vestra Vrams socken.	
Sven Rasmussonska fonden i Nymö socken.	Räntan utdelas till mindre benedlade, som ej åtnjuta fattigunderstöd.	Åboen Sven Rasmussen.	1888 ⁴ / ₁₂	12	135	3,140	—	Kommunalnämnden i Nymö socken.	
Mårten Lassons räntehållningen i Östra Nöbbelöfs socken.	Årliga räntan skall vid jultiden utdelas till socknens mest behöfvande.	Husegaren Mårten Lassen i Gislöf.	1878 ³ / ₆	25	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Östra Nöbbelöfs socken.	
Åke Anderssons fond i Östra Tommarps socken.	Årliga räntan skall utdelas till de tre äldsta af socknens fattiga.	Landtbrukaren Åke Andersson.	1864 ⁶ / ₅	3	25	550	—	D:o i Östra Tommarps socken.	
Löfdahlska fonden i d:o.	Årliga räntan utdelas till 2 af socknens fattiga.	Beugta och Kjersti Löfdahl.	1876 ¹¹ / ₁	2	5	100	—	D:o d:o.	
Karl Höckerts donationsfond i Löderups socken.	Att bereda behöfvande inom församlingen, särdeles älderstigna personer, enkor och minderåriga barn, den hjälp i deras betryck, som af kristlig barmhärtighet kräves, men ej kan af fattigvården i allo tyllas.	Prosten Karl Höckert.	1886 ¹³ / ₁₀	35	356	10,522	—	Pastor i Löderup jemte 2 kyrkorädsledamöter och 2 kvinnor.	7)

b) Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.

Kallenbergska fonden i Bästads.	Årliga räkntan skall användas till underhåll af minderåriga medellösa barn i Bästads äfvensom till insättning i lifrättsanstalt för sådana.	Fil. doktor Carl Gustaf Kallenberg i Örnsköldsvik.	1882 ^{27.1}	1	172	4,007	—	Pastor och kommunalstyrelsen i Bästads.	8)
Gahnnska fonden i d:o.	Årliga räkntan skall användas till inköp af böcker och kläder till mindre bemedlade och värlartade barn i Bästads folkskola.	Kyrkoherden G. S. Gahn.	1864 ^{20.6}	19	58	1,160	—	Skolrådet i Bästads.	9)
Börjessonska fonden i d:o.	Räkntan skall årligen säsom premier utdelas till flitiga och värlartade lärjungar vid Bästads folkskolor.	Sjökapt. B. Börjesson o. hans hustru Sofia Börjesson.	1866 ^{12.11}	73	141	3,161	—	D:o d:o.	
Gahnnska donationen i Hjernerps socken.	Årliga räkntan utdelas till behöfvande nattvardsbarn.	Kyrkoherden G. S. Gahn.	1853 ^{1.10}	12	25	500	—	Kommunalnämnden i Hjernerps socken.	
Braunnska donationen i d:o.	Att understölja fattiga nattvardsbarn.	Smeden A. Braun.	1881 ^{28.3}	12	23	500	—	D:o d:o.	
Gahnnska fonden i Barkåkra socken.	Årliga räkntan utdelas säsom uppmuntran åt behöfvande, för flit och goda seder kända skolbarn.	Kyrkoherden G. S. Gahn.	1856 ^{3.9}	30	25	500	—	D:o i Barkåkra socken.	
Johannes Svenssons fond i d:o.	Årsräkntan utdelas säsom uppmuntran till dygdiga och flitiga skolbarn inom Magnarps och Vejby skolor.	Förre sjökaptencu Johannes Svensson.	1889 ^{17.5}	40	25	500	—	Skolrådet i Barkåkra socken.	
Östra Ljungby missionsförenings fond.	Inköp af skolböcker af medellösa barn, som icke äro verkliga fattighjon samt äro sediga och läraktiga.	Missionsföreningen i Östra Ljungby.	1881 ^{24.1}	7	9	200	—	Kyrkoherden i Östra Ljungby jemte 2 ledamöter af missionsföreningen.	
Dufveska donationsfonden i Osby.	Att genom årliga räkntan bestrida kostnaderna för en fattigskolinrättning i Osby.	Kronolänsman Lars Dufva.	1836 ^{28.6}	—	435	11,316	—	Skolrådet i Osby socken.	
Fattiga barns undervisningsfond i d:o.	Att lemna bidrag af fattiga barn för anskaffande af underhåll under skolgång och nattvardsundervisning.	Eukan Sissa Tufvedotter och pigan Kjerstin Hansdotter m. fl.	1828 ^{20.7}	61	162	4,266	—	Pastor och skolstyrelsen i Osby socken.	10)
Rooska stipendiefonden i Stoby socken.	Räkntan utdelas säsom premier åt fattiga, för flit och uppmärksamhet utmärkta skolbarn samt insättes och förräntas i sparbank, till dess barnen nått myndig ålder.	Folkskolläraren Wilhelm Roos.	1874 ^{31.12}	64	301	6,959	—	Kyrkohn i Stoby jemte skolradsledamöterna för Stoby skolrote och 3 ä kyrkostämman utsedda personer.	11)
Anna Rosvalls fond i d:o.	Räkntan andas till beklädud och understöd vid skolgång till obemedlade och ansländiga flickor inom Stoby socken, hvilka icke njuta full fattigförsörjning.	Inspektoren Åke Rosvall och hans hustru Cecilia B. Rosvall.	1876 ^{9.6}	6	46	1,060	—	Skolrådet i Stoby socken.	
Tufve Nygrens fond i d:o.	Stiftelsen är afsedd för 2fattiga barns nödvändiga behof i Balingslöfs folkskolas, och användes derför räkntan till beklädudshjelp åt fattiga konfirmander inom Balingslöfs skolrote.	Skomakaren Tufve Nygren.	1888 ^{20.7}	2	45	1,074	—	D:o d:o.	
Nils Bengtssons fond i Norra Sandby socken.	Räkntan användes till inköp af klädespersedlar till 5 behöfvande, flitiga och värlartade nattvardsbarn, som ej äta njuta fattigförsörjning.	Äboen Nils Bengtsson.	1893 ^{4.4}	5	63	1,078	—	Skolrådet i Norra Sandby socken.	
Enkefriherrinnan C. U. Raabs stiftelse i Häglinge socken.	Att understölja afgifterna till skolväsen och fattigvård i socknen.	Enkefriherrinnan C. U. Raab, f. Ehrenborg.	1862 ^{1.12}	—	46	600	600	Skolrådet och kommunalstyrelsen i Häglinge socken.	12)
Skolefondskassan i Åhus.	Inrättande i Åhus af en skola för gossar, derifrån lärtrade i 3dje eller 4de klassen vid elementarläroverk kunde erhållas.	Kyrkoherden Steu Aulin och tullförvaltaren Johan Selmar m. fl.	1801 ^{12.1}	—	1,230	20,485	—	En direktion af 10 personer.	13)
Fruutmömersarbetsföreningens i d:o kassa.	Inrättande i Åhus af en privat flickskola för undervisning såväl i folkskolans ämnen som i främmande språk och handarbeten.	Fru Emma Lovén m. fl.	1872 ^{18.2}	—	—	4,043	—	Skolefondskassans direktion.	14)
Ahlstedt-Krook-ska fonden i Trolle-Ljungby socken.	Att lemna understöd af sådana fattiga skolbarn, som ej erhålla hjelp af fattigvården.	Hushållerskan Kristina Elisabeth Ahlstedt och eukan Elisabeth Krook.	1857 ^{27.7} 1875 ^{12.4}	38	319	10,485	—	Skolrådet i Trolle-Ljungby socken.	
G. S. Gahnns donation till Esphults församling.	Att utdela goda böcker eller kläder till flitiga skolbarn.	Kyrkoherden G. S. Gahn i Hjernerp.	1868 ^{7.3}	—	—	655	—	D:o i Esphults socken.	15)
G. S. Gahnns donation till Linderåds församling.	D:o d:o.	D:o d:o.	1868 ^{7.3}	10	18	651	—	D:o i Linderåds socken.	
Esphults och Linderåds bibelkassa.	Att utdela biblar af konfirmander, hvilka ej af fattigvården eller andra erhålla sådana.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh.	1881 ^{10.4}	—	—	144	—	Pastor i Esphults och Linderåds församlingar.	16)
Fru Josefina Löfgrens fond i Esphults socken.	Att lemna befoingar i Esphults skolrotens småskola.	Fru Josefina Löfgren, född Nelander.	1885 ^{30.5}	—	—	107	—	Skolrådet i Esphults socken.	
Hanna Olssons i Ljernerp donation i d:o.	Att lemna beklädud till fattiga konfirmander, sedan kassan varit beständ tillväxt.	Abodottern Hanna Olsson.	1890 ^{9.12}	—	—	61	—	Pastor i Esphults socken.	
Anders Thuressons donation i Hvita-by socken.	Årliga räkntan skall användas till underhåll och beklädud af fattiga skolbarn.	Äboen Anders Thuresson i Hvita-by.	1836 ^{25.6}	31	50	1,280	—	Kommunalnämnden i Hvita-by socken.	
Per Andersson-ska fonden i Träne socken.	Att lemna understöd och premier af skolbarn i Venestads skola.	Husezaren Per Andersson.	1880 ^{3.3}	39	250	5,000	—	Venestads byamän.	
Träne församlingens understöds-kassa för fattiga nattvardsbarn.	Anskaffande af biblar och beklädud af fattiga nattvardsbarn.	Kyrkoherden P. C. Östergren m. fl.	1823 ^{10.7}	12	19	630	—	Kyrkoradet i Träne socken.	

c) Stipendiefunder och andra stiftelser för undervisning.

F. Sjöteska donationen-fonden i Hjernerps socken.	Inrättande af en slöjdskola för Hjernerps socken.	F. Sjöte.	1893 ^{14.11}	—	—	20,000	—	Kommunalnämnden i Hjernerps socken.	17)
Östra Gälinge häradssparbanks stipendiefond.	Räkntan användes till understöd af en eller två medellösa ynglingar, studerande vid någon läroverk.	Östra Gälinge häradssparbanks präbiter.	1836 ^{27.2}	2	150	3,000	—	Östra Gälinge häradssparbanks direktion.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
d) Stiftelser för sjukvård (ej sjelfhjelpskassor).									
Bad och sjukkassan i Båstad.	Årliga räkntan utdelas till en fattig sjuk badgäst från annan ort.	C. F. von Platen, Carl Tildjander m. fl.	1873 10/7	1	6	546	—	Kommunalnämnden i Båstad jemte pastor och läkaren derstädes.	
Winbergska sjukvårdsfonden i Verums socken.	Räkntan skall utdelas till sjuka och fattiga personer inom socknen, i synnerhet sådana, som ej erhålla fattigunderstöd.	Landbrukaren L. A. Winberg.	1882 8/2	4	45	1,086	—	Kyrkorådet i Verums socken.	
Else Mänsdotters sjukfond i Östra Broby socken.	Att vid sjukdomsfall understödja mindre bemedlade personer inom församlingen, hvilka icke ätnjuta fattighjelp.	Åbodottern Else Mänsdotter.	1889 4/11	3	49	1,195	—	Pastor i Östra Broby jemte ordföranden i kommunalstämman och kommunalnämnden derstädes.	
Brodins sjukfond i Osby socken.	Räkntan användes till bekostande af läkarehjelp och läkemedel åt obemedlade personer, hvilka ej ätnjuta fattigvård.	Kyrkoherden Troed Brodin.	1890 5/8	15	71	1,568	—	Pastor i Osby jemte ordföranden i kommunalstämman och kommunalnämnden derstädes.	
Läkareaföningsfonden i Åhus.	Att i en framtid, då fonden vunnit nämnvärd storlek, med räkntan bidraga till aflöning af en särskild läkare för Åhus socken.	Kronolänsmannen H. P. Petersson m. fl.	1873	—	—	2,067	—	Kronolänsmän H. P. Petersson.	
Esphults församlings sjuk-kassa.	Att, sedan kassan vuxit till stadgad storlek, af räkntan bekosta medicin och läkarevård för mindre bemedlade församlingsmedlemmar.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh.	1884 10/4	—	—	157	—	Kyrkorådet i Esphults socken.	
Jöns Anderssons donation i Linderöds socken.	D:o d:o.	Åboen Jöns Andersson i Törnatorp.	1877 12/1	—	—	154	—	D:o i Linderöds socken.	
Esphults sockens likvagnskassa.	Sedan kassan vuxit till bestämd summa, skall derifrån utgå bidrag till mindre bemedlades jordafärd.	—	—	—	—	292	—	D:o i Esphults socken.	18)
Linderöds sockens likvagnskassa.	D:o d:o.	—	—	—	—	70	—	D:o i Linderöds socken.	19)
e) Sjuk- och begravningskassor (sjelfhjelpskassor).									
Båstads handtverksföreningens sjuk- och begravningskassa.	Att lemna medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	Handtverkare i Båstad.	—	8	227	5,167	—	En styrelse af 7 personer.	20)
Båstads och omnejds understödsförening.	D:o d:o.	Yrkes- och näringsidkare i Båstad.	1892 5/2	10	167	1,346	—	D:o af 9 d:o.	21)
Vestra Karups arbetareföreningens sjuk- o. begr.-kassa.	D:o d:o.	Smeden T. Ekelund m. fl.	1887 10/4	13	228	668	—	D:o af 3 d:o.	22)
Barkåkra hundramanna- och qvinnoförening.	D:o d:o.	Skolläraren A. Fridolf m. fl.	1894 12/3	9	271	167	—	D:o af 9 d:o.	23)
Rebberberga d:o d:o.	D:o d:o.	Kantor Fredrik Persson.	1883 12/3	12	255	2,791	—	D:o af 6 män och 3 qvinnor.	24)
Höja sjukhjelpförening.	Att vid sjukdomstillfällen och dödsfall lemna medlemmarne understöd.	Föreningsmedlemmar.	1893 12/11	4	171	191	—	En styrelse af 9 personer.	25)
Åstorps hundramannaförenig.	Att lemna penningeunderstöd vid sjukdomsfall.	D:o.	1894 12/3	11	351	367	—	D:o d:o.	26)
Qvidinge pastorats sjukhjelpförening.	Att vid sjukdomsfall lemna penningeunderstöd.	D:o.	1891 12/2	5	121	405	—	En styrelse af obestämdt antal för ett år valde ledamöter.	27)
Klippans sjuk-kassa.	Att bereda arbetare vid Klippans pappersbruk sjuk- och begravningshjelp.	Bruksegaren C. A. Bock m. fl.	1863 31/1	41	1,126	1,843	—	En styrelse bestående af egaren till Klippans pappersbruk och 3 der anstälde bruksarbetare.	28)
Åby-Klippans arbetareföreningens fond.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp äfvensom åt dem anskaffa materialier.	Maskinmästaren C. J. Sundman och bruksarbetaren M. Ohlin.	1886 1/2	46	1,308	1,846	—	En styrelse af 12 ledamöter.	29)
Åby-Klippans sjuk- och begravningshjelpförening.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	Medlemmar af föreningen.	1887 6/4	8	325	932	—	En styrelse af 5 personer.	30)
Åby-Klippans heluykterhets d:o d:o.	D:o d:o.	Goodtemplare och templare.	1889 1/4	4	92	299	—	D:o d:o.	31)
Åby-Klippans frivilliga brandkårs sjuk-kassa.	Att åt medlemmar i brandkåren lemna understöd vid sjukdoms- och olycksfall.	Föreningsmedlemmar.	1892 1/5	9	232	1,397	—	D:o d:o.	32)
Munka-Ljungby hundramannaförening.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	D:o.	1885 12/4	8	243	2,312	—	D:o af 9 personer.	33)
Risberga sjukhjelpförening.	Att bereda medlemmarne hjelp vid sjukdomsfall.	D:o.	1892 28/3	21	102	825	—	D:o af 7 d:o.	34)

Örkelljunga-Rya sjuk- och begravningsfond.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	12 famdbrukare och yrkesmän.	1892 ^{20/6}	6	116	451	—	D:o af 12 d:o.	35)
Visseltofta sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1892 ^{25/8}	5	39	563	—	D:o af 11 d:o.	36)
Broby och Emislöfs sjuk- och begr.-kassaförening.	D:o d:o.	D:o.	1886 ^{24/8}	4	46	346	—	D:o af 5 d:o.	37)
Vinslöfs sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kronofj.-mannen A. Bordin och urmakaren N. Rosén.	1892 ^{12/11}	22	196	376	—	D:o d:o.	38)
Hessleholms d:o.	D:o d:o.	Målaren Joh. E. Karlsson.	1881 ^{24/2}	17	570	1,659	—	D:o d:o.	39)
Hundramannaföreningen nr 1 i Osby socken.	D:o d:o.	Arbetare inom Osby socken.	1895 ^{10/2}	24	349	156	—	D:o d:o.	40)
Hundramannaföreningen nr 2 i d:o.	D:o d:o.	Garfvaren O. Stjernqvist.	1895 ^{6/10}	—	—	100	—	D:o d:o.	41)
Hästveda sockens sjukhjulsförening.	Att vid sjukdomsfall skydda medlemmarne från ekonomiskt betryck.	Föreningsmedlemmar.	1892 ^{22/8}	12	143	493	—	D:o af 10 d:o.	42)
Sörby d:o.	Att lemna medlemmarne läkarevård och sjukhjelp.	D:o.	1893 ^{20/10}	18	207	496	—	D:o af 6 d:o.	43)
Norra Åkarps sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	D:o.	1895 ^{2/8}	1	2	77	—	D:o af 5 d:o.	44)
Önnestads sjukhjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1895 ^{17/8}	—	—	—	—	D:o af 8 d:o.	45)
Tyringe hundramannaförenings sjuk- och begr.-kassa.	D:o d:o.	D:o.	1895 ^{16/8}	—	—	—	—	D:o af 10 d:o.	46)
Åhus hundramannaförening.	D:o d:o.	Husegaren Carl Hofve m. fl.	1881 ^{4/2}	23	602	2,739	—	D:o af 12 d:o.	47)
Rinkaby sockens sjuk- och begravningshjulsförening.	D:o d:o.	Skollärare P. L. Östberg och husman Ola Nilsson.	1889 ^{23/6}	7	102	965	—	D:o af 9 d:o.	48)
Gustaf Adolfs sockens d:o d:o.	D:o d:o.	Åboen A. Mårtensson m. fl.	1888 ^{2/12}	13	218	1,487	—	D:o af 7 d:o.	49)
Nosaby sockens sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kantor C. J. Stöckenberg m. fl.	1884 ^{22/6}	24	450	690	—	En utsedd styrelse.	50)
Fjelkinge sockens sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Skolläraren N. P. Cederberg m. fl.	1884 ^{9/8}	5	98	988	—	En styrelse af 5 personer.	51)
Köpinge sockens sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kantor M. Cederholm m. fl.	1888 ^{28/8}	5	157	1,512	—	D:o af 7 d:o.	52)
Norra Åsums sockens d:o d:o.	D:o d:o.	N. Herrlin m. fl.	1882 ^{4/4}	13	195	452	—	D:o af 6 d:o.	53)
Röruns sockens sjukhjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk-, läkare- och begravningshjelp.	Åboen Nils Nilsson i Rörun.	1890 ^{1/4}	11	134	409	—	D:o af 5 d:o.	54)
Nymö sockens sjuk- och begravningshjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	Dragonen Sven Brodd.	1894 ^{4/12}	4	72	212	—	D:o af högst 13 d:o.	55)
Södra Mellby sockens sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Skolläraren J. P. Nelin.	1891 ^{1/4}	23	385	1,087	—	D:o af 7 d:o.	56)
S:t Olofs sockens d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1894 ^{18/8}	3	39	374	—	D:o d:o.	57)
Österlöfs sockens d:o.	D:o d:o.	Kantor C. A. Schultz.	1890 ^{3/8}	4	43	265	—	En vald styrelse.	58)
Oppmanna sockens d:o.	D:o d:o.	Arbetare inom Oppmanns socken.	1895 ^{16/6}	—	—	16	—	D:o.	59)
Raflunda d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1892 ^{27/2}	6	55	401	—	En styrelse af 7 personer.	60)
Grödhybs sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	D:o.	1892 ^{18/12}	10	180	357	—	D:o af 6 d:o.	61)
Trolle-Ljungby sjuk- och begravningshjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1893 ^{20/12}	14	168	730	—	D:o d:o.	62)
Åhus goodtemplars sjukhjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1894 ^{1/8}	14	117	44	—	D:o af 10 d:o.	63)
Sjuk- och begravningskassan vid Hvilans gjuteri och mekaniska verkstad.	Att bereda verkstadens arbetspersonal sjuk- och begravningshjelp.	D:o.	1895 ^{6/7}	13	203	549	—	En styrelse bestående af verkstadens egare eller disponent såsom ordförande och sex ledamöter.	64)
Ingelstorps arbetareförenings sjuk-kassa.	Att bereda delegarne sjuk- och begravningshjelp.	D:o.	1885 ^{28/2}	26	508	3,295	—	En styrelse af 9 personer.	65)
Hägestads sjuk- och begravningshjulsförening.	D:o d:o.	Arbetare inom Löderups socken.	1893 ^{11/8}	3	61	959	—	D:o d:o.	66)
Smedstorps arbetareförenings sjuk-kassa.	D:o d:o.	Arbetare i Smedstorp.	1893 ^{20/4}	13	158	2,365	—	D:o af 6 d:o.	67)
Tomelilla arbetareförenings sjukhjuls- och begr.-fond.	D:o d:o.	Smeden H. Pettersson m. fl.	1880 ^{14/10}	4	49	620	—	D:o af 7 d:o.	68)
Vallby arbetareförenings sjuk-kassa.	Att bereda delegarne sjukhjelp.	Vallby arbetareförening.	1892 ^{29/5}	6	66	694	—	D:o af 4 d:o.	69)
Glimminge sjuk- och begravningskassa.	Att bereda sjuk- och begravningshjelp åt delegarne.	Folkskollärare M. Thulin.	1892 ^{6/8}	6	52	1,374	—	D:o af 5 d:o.	70)
Gilåsax d:o d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1895 ^{23/2}	—	—	189	—	D:o af 6 d:o.	71)
Gilåsax sockens nykterhetsvänner sjukhjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1895 ^{7/4}	1	5	138	—	D:o af 5 d:o.	72)
Östra Tommarps sjuk-kassa.	D:o d:o.	Sjuk-kassans styrelse.	1891 ^{10/6}	2	81	589	—	D:o d:o.	73)
Säby församlings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1895 ^{20/8}	—	—	60	—	En styrelse.	74)
Östra Tommerlöfs sjukhjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk-, läkare- och begravningshjelp.	Delegare.	1892 ^{14/10}	19	255	445	—	D:o af 5 personer.	75)
Skillinge sjuk- och begravningskassa.	Beredande af sjuk- och begravningshjelp.	Flere personer.	1885 ^{7/8}	46	620	3,683	—	D:o af 7 d:o.	76)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Assuransföreningen 501 Perstorp i Perstorps socken.	Att tillförsäkra aflidne delegares rättsinnehafvare ett belopp af 500, 750 eller 1,000 kronor, beroende af den tid den aflidne tillhört föreningen.	Föreningsmedlemmar.	1892 ¹⁸ 9	3	1,500	6,626	—	En vald styrelse.	77)
Assuransföreningen 502 Perstorp i Perstorps socken.	D:o d:o.	D:o.	1895 ²² 9	—	—	342	—	D:o d:o.	78)
f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).									
Romares pensionsfond i Torekov.	Att bereda en årlig pension af 75 kronor åt en gammal mindre bemedlad sjökapt. en.	Sjökapt. J. E. Romare.	1852 ³ 10	1	75	1,796	—	En styrelse af 5 personer.	
Von Reiserska stiftelsen i Örskelljunga socken.	Att utdela 20 pensioner, hälften till adliga och hälften till oadliga personer, brudgäfvor och 1 stipendium vid Lunds akademi samt att i Örskelljunga underhålla skolor jemte 1 herberge och 1 arbetshus.	Anders von Reiser, titulerad landshöfding.	1780 ¹⁰ 11 med tillägg 1782 ²⁵ 3	34	7,812	370,663	140,000	Landshöfdingen, kontraktsprosten, kyrkoherden och en kassadirektör.	79)
Esphults pastorats prestenke- och pupillkassa.	Att lemna understöd åt enkor och barn efter kyrkoherdar i Esphult.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh.	1871 ²⁸ 12	—	—	1,403	—	Kyrkoherden i Esphult under häradsprostns kontroll.	80)
Träne d:o.	Att lemna understöd åt enkor och barn efter kyrkoherdar i Träne.	Kyrkoherden S. G. Björk.	1879 ²⁰ 12	1	10	242	—	Kyrkoherden i Träne under kontraktsprostns kontroll.	
Småskollärare och -lärarinnors understöds-kassa i Esphults socken.	Att bereda understöd åt afgångne småskollärare och -lärarinnor.	Esphults församling.	1888 ²⁸ 5	1	12	161	—	Skolrådet i Esphult.	
Nymanska donationen i Qverrestads socken.	Att understödja enkor efter kyrkoherdar i Qverrestads pastorat eller Ingelstads kontrakt.	Prosten Carl Fredrik Nyman.	1817 ²⁰ 9	4	19	1,392	—	Ingelstads kontrakts presterskap.	81)
Lor. Chr. Kenners gåvofond till Albo och Jerrestads härads prestkontrakt.	Räntan skall utgå till stiftarens enka i hennes lifstid och derefter till något medellöst barn efter delegare i kontraktets enkekassa eller, om sådant barn ej finnes, till den mest behöfvande pensionsberättigade prestenkan.	Prosten Lorens Christian Kennner i Bärslöf.	1876 ¹⁰ 6	1	130	2,774	—	En styrelse af 5 kyrkoherdar.	
Makarne Johannes Jönssons fond i Tostarps socken.	Räntan skall användas till insättning i lifräntestall för beredande af lifränta åt de under året af de fattigaste föräldrar födda barn inom socknen.	Johannes Jönsson och hans hustru Anna Andersdotter i Tostarp.	1879 ¹² 5	—	—	2,090	—	Kommunalnämnden i Tostarps socken.	82)
Vestra Göinge härads lifräntefond.	Insättning i lifräntestall för barn af obemedlade föräldrar inom V. Göinge härad med minst 5 högst 10 kr., under vilkor att den kommun, barnet tillhör, tillskjuter lika stort belopp.	Riksdagsmannen O. B. Olsson och hans hustru Elva Olsson i Maglehult.	1877 ³¹ 3	37	195	13,617	—	Vestra Göinge härads domare och nämnd.	
g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).									
Torekova enskilda enkekassa.	Att lemna pension åt enkor efter delegare i kassan.	E. B. Wennerberg m. fl. i Torekov.	1871 ¹⁶ 9 med tillägg 1887 ²⁸ 2	24	188	8,120	—	En styrelse af 5 personer.	83)
Villands härads prestenke- och pupillkassa.	Att lemna årligt understöd till enkor och till omyndiga eller sjukliga och vanföra barn efter aflidne prester inom häradet.	Villands härads presterskap.	1750 ² 5	12	1,015	23,809	—	Kontraktsprosten i förening med en utsedd kurator.	84)
Albo och Jerrestads härads gamla d:o.	Att bereda pension åt enkor och barn efter aflidne prester män, som tillhört Albo och Jerrestads kontrakt (åt son till 21 år och åt dotter, så länge hon lever ogift).	Prosten Lars Rubenius m. fl. kyrkoherdar.	1793 ¹² 6	15	345	5,603	—	En styrelse af 5 kyrkoherdar.	85)
Albo och Jerrestads härads nya d:o.	D:o d:o.	Prosten P. S. Falck, J. R. Falck, Pehr Nyman m. fl.	1837 ¹³ 9	11	209	4,305	—	Samma styrelse som föregående.	86)
Albo och Jerrestads härads prestenke- och pupillkassas reservationsfond.	D:o d:o.	Prosten A. B. Holst, J. R. Falck m. fl.	1855 ¹² 6	9	225	4,938	—	D:o d:o.	87)
Vallby arbetareförenings sjuk- och lifräntekassa.	Att bereda delegarne pension vid 55 års ålder samt begravningshjelp.	Vallby arbetareförening.	1877 ³¹ 3	10	239	12,863	—	En styrelse af 8 personer.	88)
Breidublik i Tryde socken, underafdelning af templarordens lifförsäkringsförening i Sverige.	Att verka för absolut nykterhet och lemna hjelp åt aflidne medlemmars efterlemnade familjer.	Skräddare J. C. Molin i Ystad.	1887 ⁵ 2	—	540	200	—	D:o af 5 d:o.	89)
Ingelstads härads prestenke- och pupillkassa.	Att utdela pensioner till enkor och orgifva döttrar efter prester i Ingelstads kontrakt.	Ingelstads härads presterskap.	1744 ⁹ 4	11	1,350	26,077	—	Häradets presterskap genom en utsedd kurator.	90)

h) Andra stiftelser och invättningar.

Walsöeska fonden i Barkåkra socken.	Årsräntan skall utdelas såsom en uppmaning till tjennare för långvarig och trogen tjenst.	Landbrukaren N. Walsöe och Henriette Walsöe.	1869 ¹⁴ / ₁₀	2	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Barkåkra socken.
Tjenarnes i Osby socken pensionskassa.	Att bereda gratifikationer till tjennare, som med godt vitsord tjennat på samma ställe inom kommunen minst 5 år i rad.	Flece personer hafva samsamskjutit fonden.	1872 ²⁷ / ₁	—	—	1,379	—	Kommunalnämnden i Osby socken.
Ola och Anna Nilssons i Ranseröd fond i Norra Sandby socken.	Räntan skall fördelas emellan högst 3 under föregående år i socknen födda barn af obemedlade föräldrar samt för barnen insättas i V. Göinge sparbank med lyftningsrätt, då de nått 35 år.	Riksdagsmannen Ola Nilsson och hans hustru Anna Nilsson i Ranseröd.	1886 ¹² / ₇	3	51	1,017	—	Pastor i Norra Sandby jente ordföranden i kommunalstämman och kommunalnämnden dersjades.
Åhus kyrkas och församlings privata kassa.	Räntan skall användas till vidmagnthålla kyrkouret, anskaffa kyrkoprydnader samt bereda kyrkan andra nyttiga förmåner.	Tullförvaltaren J. Sehaar m. fl.	1748 ¹² / ₁	—	30	1,669	—	Samskolans i Åhus direktion.
John Mårtenssons i Kuopparp gåfvomedel.	Att bidraga till höjande af gudstjensten i Linderöd genom bekostande af musik och ljus m. m.	Kyrkovärden John Mårtensson i Kuopparp.	1884 ²⁷ / ₁₂	—	40	134	—	Kyrkostyrelsen i Linderöd.
Nils Mårtenssons fond.	Att försköna Linderöds kyrkogård.	Kyrkovärden John Mårtensson i Kuopparp.	1872 ²¹ / ₁₂	—	—	277	—	Do do.
Summa			—	1,617	35,354	825,808	158,150	

B. I Kristianstads stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

J. H. Dahls fond.	Räntan utdelas till sådana personer inom samhället, som äro sjuka och fattiga.	Handlanden Johan Henrik Dahl.	1835 ²¹ / ₆	50	750	16,667	—	Driftskammaren.
Föreningen »Vänner till pauvres honteux.»	Att lemna understöd till pauvres honteux i Kristianstad.	Några stadens fruor.	1878 ¹⁶ / ₂	32	1,255	23,169	—	En direktion.

b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.

Vedfonden.	Att användas till folkskolans allmänna behof.	Ej kändt.	Okändt.	—	619	14,721	—	Skolrådet.
Kyrkoherden H. J. Hjorts fond.	Bespisning af barn i Kungl. Vendes artilleriregementes skola.	Kyrkoherden H. J. Hjort.	1819 ¹⁶ / ₁₂	—	—	—	—	—
Rosentvistska fonden.	Att användas till folkskolans allmänna behof.	Öfversten P. Rosentvist.	1845 ²¹ / ₇	—	58	1,444	—	Skolrådet.
Rothkirkska do.	Att användas till småbarnsskolans allmänna behof.	Öfv.-löjtn. B. F. Rothkirk.	1857 ² / ₄	—	100	2,000	—	Do.
J. H. Dahls flickskola.	Att för borgerskapets i Kristianstad och andra stadens invånares döttrar, i synnerhet sådana, hvilkas föräldrar sakna förmåga att sådant bekosta, bereda utan någon afgift undervisning i kristendomskunskap och nyttiga handastöjder.	Handlanden Johan Henrik Dahl.	1835 ²¹ / ₆	—	4,445	79,890	10,707	En direktion af 5 personer.
Kristianstads barnhem för flickor.	Att bereda vård och uppfostran till sådana fattiga barn af kvinnokönet, hvilka äro i saknad af nödlig föräldravård.	Några stadens damer.	1867 ⁹ / ₁₁	12	1,962	42,550	9,600	En styrelse af 5 personer.
Kungl. Vendes artilleriregementes soldatbaruskolekassas grundfond.	Att lemna beklädningshjelp m. m. till artilleristers samt underofficerares barn, som ätnjuta undervisning i någon af stadens skolor.	Regeringen.	Kungl. bref 1818 ¹⁰ / ₂ , 1891 ¹³ / ₁₁	35	470	10,000	—	Regtschefen, vid hufvudstationen närvarande regts-officerare, regtspastorn o. regtsqvartermästaren.
Hilda Österbergs fond.	Anordnande af bad till folkskolebarn.	Fröken Hilda Österberg.	1895 ⁶ / ₅	—	—	513	—	Skolrådet.

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Dahlska apologistfonden.	Att sådana obemedlade stadens ynglingar, hvilka egna sig till näringsar, må njuta af undervisning i franska, tyska och engelska språken samt i räknekonsten etc.	Handlanden J. H. Dahl.	1835 ²¹ / ₆	—	518	116,821	—	Läroverkskollegium.
Enighetssällskapets fond.	Stipendier dels till gossar vid allmänna läroverket, dels till gossar vid folkskolan.	Ett upplöst sällskap i staden.	1847 ¹¹ / ₄	6	113	2,250	—	Skolrådet.
Gyllenkrookska fonden.	Stipendier till en gosse och en flicka i folkskolan.	Godsegaren F. Gyllenkrook.	1855 ²⁶ / ₁	2	25	500	—	Do.
Kristianstads elementarläroverks premiefond.	Premium för välskrifning till lärjungar i en af de två nedersta klasserna.	Anonym gifvare.	1871 ³ / ₅	1	6	209	—	Läroverkskollegium.
Singepremiefonden.	Premium för sång till lärjungar vid allmänna läroverket.	Musikläraren P. H. Kemner.	1876 ⁸ / ₆	1	5	144	—	Do.
Sjöeronska fonden.	Att utdelas såsom stipendier till flickor och gossar i folkskolan.	F. d. Generalmajör C. Sjöerona.	1894 ¹ / ₁	4	200	4,000	—	Skolrådet.
Roldhiska stipendiefonden.	Stipendium till lärjungar vid läroverket.	Inspektör C. M. Roldh.	1725 ¹⁴ / ₆	1	15	300	—	Läroverkskollegium.
Ramelska stipendiefonden.	Rentan skall årligen utdelas till fire af Scholens personer, som kunde lindes skickelige, flitige och ädrua.	Malte, Juell och Anna Ramel.	1649 ⁴ / ₅	1	15	250	—	Do.
Gyllenkrookska stipendiefonden.	Räntan utdelas till två lärjungar, den ene behöfvande och den andre till uppmaning för flit, kunskap och goda seder.	Majoren Friherre F. Gyllenkrook.	1861 ² / ₅	2	50	1,000	—	Do.
Friherre Fr. Gyllenkrooks donation.	Förspundligen två årliga stipendier till Kungl. Vendes artilleriregtes baruskola, nu vid allmänna läroverket.	Majoren Friherre F. Gyllenkrook.	1861 ⁴ / ₅	2	25	500	—	Do.

K. Mts Befolningsbeträffandes femårsöversättelser 1891—1895. Kristianstads län.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1895		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		7. Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.	8. Deraf värde af fastigheter. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.				
Unionsfonden.	Stipendium åt lärjunge vid allmänna läroverket.	v. Pastor H. Andersson och Lektor J. Hagerlöf.	1864 4/11	—	—	769	—	—	—	Läroverkskollegium.	97)
Kristianstads prestsällskaps stipendiifond.	D:o d:o.	Kristianstads prestsällskap.	1868	1	20	560	—	—	—	D:o.	
Wredmanska stipendiifonden.	Stipendier åt lärjungar, sedan de inträdt i 5:te klassen.	F. d. Länsbokhållaren F. Wredman.	1872 20/2	3	375	11,219	—	—	—	D:o.	98)
Wredmanska stipendiifonden för folkskolan.	Stipendier om 30 kronor till lika många gossar som flickor i folkskolan.	F. d. Länsbokhållaren F. Wredman.	1872 20/2	18	540	10,239	—	—	—	Skolrådet.	98)
Schmittska stipendiifonden.	Stipendium åt lärjunge, tillhörande Kristianstads stad.	Fröken Eudoxie Schmitt.	1875 14/5	1	20	703	—	—	—	Läroverkskollegium.	
Gustafssonska d:o.	Stipendium åt två lärjungar vid Kristianstads allmänna läroverk.	Kammakareälderman G. Gustafsson.	1874 24/12	2	60	1,679	—	—	—	D:o.	
1875 års stipendiifond.	Att genom stipendier understödja begåfvade och välartade ynglingar.	Genom subskription insamlad vid invigning af stadens läroverks hus.	1875 1/12	13	715	16,993	—	—	—	D:o.	
Ljunggrenska stipendiifonden.	Stipendium tilldelas lärjunge vid dimission till universitetet att af honom åtnjutas, till dess han afslutat sin akademiska kurs.	Grosshandlaren C. J. F. Ljunggren.	1875 10/12	1	100	2,619	—	—	—	D:o.	
Gyllenkrookska förstärkningsfonden.	Att bibehålla Gyllenkrookska stipendiernas storlek vid det belopp testator fastställt.	Kungl. Vendes artilleriregementes skoldirektion.	1889 5/9	2	5	392	—	—	—	D:o.	
Hörstedtska stipendiifonden.	Stipendium åt en inom Kristianstad född, der boende, obemedlad, för flit och sedighet väl vitsordad yngling i någon af läroverkets högre klasser.	Fabriksidkaren A. F. Hörstedt.	1881 21/5	1	40	2,875	—	—	—	D:o.	
Kristina Nilssons stipendiifond.	Stipendium åt en flitig och om möjligt med musikalisk begåfning utrustad obemedlad yngling.	Sångerskan Kristina Nilsson-Rouzaud.	1881 12/10	1	25	531	—	—	—	D:o.	
Herman Håkanssons minne.	Stipendium åt lärjunge i 4:de klassen, född i Kristianstad, fattig, flitig och särdeles anständig: stipendiet får behållas, så länge stipendiaten tillhör läroverket.	Handlanden N. Håkansson.	1885 16/6	1	50	1,121	—	—	—	D:o.	
Museifonden.	Att anskaffa och underhålla ett för undervisningen afseende naturhistoriskt museum.	Genom gåfvor insamladt.	1866 21/2, 18/5	—	—	133	4,876	—	—	D:o.	
C. A. Hesselgrens stipendiifond.	Stipendium åt en fattig, flitig och sedig yngling.	F. d. Adjunkt C. A. Hesselgren.	1888 31/5	—	—	589	—	—	—	D:o.	100)
Bröderna Cervins d:o.	Stipendium åt en begåfvad, välartad, flitig och behöfvande lärjunge, som tillhör Kristianstads samhälle.	Fröken M. Cervin m. fl.	1893 i dec.	1	30	1,090	—	—	—	D:o.	
e) Sjuk- och begravningskassor.											
Industrikarnes begravningsförening.	Att bidraga till medlems jordande.	Andreas Frick m. fl.	1728 18/9	3	189	5,076	—	—	—	En styrelse af 3 personer.	101)
Ljunggrens verkstads sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt dess medlemmar.	Verkstadsarbetarne.	1863 21/11	220	2,839	8,803	—	—	—	Ljunggrens verkstads aktiebologs disponent.	102)
Cigarrarb.-föreningens rese-, sjuk- och begr.-kassa.	Att lemna sjuk-, rese- och begravningshjelp åt dess deltagare.	Åtskilliga cigarrarbetare.	1874 27/2	11	97	393	—	—	—	En af delegarne.	103)
Allmänna sjuk- och begravningskassan.	Att vid inträffande sjukdoms- eller dödsfall bland deltagarne bereda understöd åt den sjuke eller hjelp till den aflidnes jordande.	Guldsmeden Otto Hörlin m. fl.	1865 27/6	3	30	1,467	—	—	—	D:o.	104)
F. d. Vendisternas begravningskassa.	Att betala begravningshjelp för aflidna föreningsmedlemmar.	Ett flertal af f. d. Vendister.	1881 28/8	2	38	2,771	—	—	—	En styrelse af 6 personer.	105)
Industrikarnes hundramannaförening.	Att bereda understöd åt sjuke inom föreningen samt vid dödsfall åt de efterlevande lemna bidrag till den aflidnes jordande.	Fabrikör A. L. Sparrström m. fl.	1881 13/8	23	610	2,614	—	—	—	En af delegarne.	106)
Hundramannaföreningen nr 1.	Utbetalning af sjuk- och begravningshjelp.	A. Bengtsson, O. Hörlin, N. A. Holmgren, P. Olander och O. O. Dahl.	1877 21/10	17	573	2,578	—	—	—	En styrelse.	107)
Syskonringen.	D:o d:o.	M. Liljedahl, N. Dahlqvist och G. Karlsson.	1894 12/4	9	225	400	—	—	—	D:o.	108)
Kristianstads nya sjuk- och begravningsfond.	Understöd vid sjukdoms- och dödsfall.	O. F. Jönsson m. fl.	1886 i jan.	22	1,010	265	—	—	—	Föreningens medlemmar.	109)
Iduna.	Utbetalning af sjuk- och begravningshjelp till föreningens medlemmar.	Qvinnor af arbetareklassen.	1890 1/1	14	135	294	—	—	—	En styrelse.	110)
Sjuk- och begravningsfonden V. G. P. O.	D:o d:o.	Svante Svensson m. fl.	1890 28/4	32	724	463	—	—	—	En styrelse af 5 personer.	111)

Hundramannaföreningen nr 4.	Do	d:o.	Ett hundratat arbetare.	1886 ⁶ / ₅	27	978	337	—	Do	d:o.	(112)
Hundramannaföreningen nr 3.	Do	d:o.	Medlemmar af samhället.	1886 ¹⁸ / ₁	33	1,001	1,698	—	6 af medlemmarne.		(113)
Assuransföreningen 401 Kristianstad.	Att, då en af dess medlemmar aflidit, genom tillskott af 10 kr. af hvarje efterlevande bilda ett kapital, som tillfaller den aflidnes rättsinnehafvare.		Medlemmar af samhället.	1887 ²⁴ / ₅	2	1,625	14,838	—	En styrelse af 7 ledamöter.		(114)
f) Pensionsfonder.											
1818 års likkompani.	Att utdela pensioner till pensionstagare samt lemna begrafningshjelp.		28 handverkare.	1818 ¹² / ₅	18	423	10,417	—	En kassör.		
Gahmska välgörenhetsstiftelsen.	Att lemna understöd åt behöfvande enkör och barn samt äldre ogifta döttrar efter officerare, civila embetsmän och underofficerare tillhörande Kungl. Vendes artilleriregemente.		Kyrkoherden G. S. Gahm.	1867 ² / ₅	39	390	8,341	—	Reg:tschefen, samtliga vid hufvudstationen varande majorer, reg:tspastorn och reg:tskvartermästaren.		
Kungl. Vendes artilleriregementes understödsfond.	Räntan utdelas till i torktiga omständigheter varande enkör och minderåriga barn äfvensom äldre ogifta döttrar efter officerare, civilmilitärer och underofficerare, som varit i tjenst vid regementet.		Officerare och civilmilitärer vid regementet.	1893 ⁴ / ₅	32	1,000	32,647	—	Reg:tschefen, vid hufvudstationen varande reg:tsofficerare, reg:tspastorn och reg:tskvartermästaren.		
A. Werlins understöds- och pensionsfond.	Bidrag till »Föreningen Vänner till pauvres honteux» samt utdelning till samhället tillhörande fattige handverkare, industrickare eller enkör och barn efter sådana.		A. Werlin, kopparslagarmästare.	1889 ¹⁰ / ₁	16	1,600	40,000	—	Drätselkammaren.		
g) Pensionskassor.											
Kungl. Vendes artilleriregementes underofficerskärs enke- och pupillfond.	Att åt aflidne underofficerare vid Kungl. Vendes artilleriregite enkör och barn lemna årligt understöd eller pension samt meddela begrafningshjelp åt ogifta delegare.		Kungl. Vendes artilleriregementes underofficerscorps.	1867 ¹⁵ / ₅	21	1,589	20,458	—	En direktion bestående af 5 underofficerare.		(115)
Kungl. Vendes artilleriregementes pensionsinrättning.	Att åt officerare, läkare, underofficerare och manskap vid regementet, hvilka taga afsked, bereda utsigt till lugnare utkomst på ålderdomen.		Regementets officerskår.	Okänt.	228	10,021	203,376	—	En direktion.		(116)
Magistratens o. borgerskapets m. fls pensionsinrättning. Första likkompaniet.	Att bereda pensioner åt delegare samt deras enkör och minderåriga barn. Att bereda årlig pension åt enkör och barn efter aflidne medlem samt att biträda vid aflidne medlems bärande till grafven.		Borgerskapet.	1858 ²⁹ / ₁	110	4,477	103,042	—	En styrelse af 5 personer.		(117)
			Stadens handlande m. fl.	1698 ²⁷ / ₁₂	25	1,375	52,400	—	1 älderman, 2 lednämöter och 1 kassaförvaltare.		(118)
h) Andra stiftelser och inrättningar.											
Cervinska grafvens underhållsfond.	Att hålla den öfver bröderna Gustaf och Peter Cervin uppresta gravvård och tillhörande grafplats i värdadt skick.		Fröken M. Cervin m. fl.	1893 i dec.	—	3	211	—	Läroverkskollegium.		
			Summa	—		1,101	39,251	886,074	20,307		
C. I Simrishamns stad.											
a) Stiftelser för egenlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.											
Johan och Sigrid Björkegrens donation.	Att a stiftarnes bröllopsdag den 9 november utdela räntan af donationen åt inom staden boende s. k. pauvres honteux.		Grosshandlaren Johan Daniel Björkegren och hans fru Sigrid Björkegren.	1891 ⁹ / ₁₁	8	200	5,251	—	Magistraten.		
Trettonde-Novemberfonden.	Att åt obemedlade på kusten från och med Skepparps å i norr till Malmöhus läns gräns i vester bosatta personer, som utan sitt förvållande genom olycksbändelse på sjön eller annan sjöskuda bragts i nöd, meddela understöd.		Komitén för understödjande af de genom stormen d. 13 nov. 1872 nödlidande kustboarne i sydöstra delen af Kristianstads län.	1873 ¹⁰ / ₆	3	400	15,622	—	En af 5 personer bestående direktion, hvars ordförande utses af Konungens Befallningshafvande.		
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.											
Laudgrenska fonden.	Att utdela räntan till behöfvande flitige lärjungar vid Simrishamns pedagogi.		Rektor A. Laudgren.	Första utdelningen 1860 ¹⁵ / ₆	3	15	360	—	Läroverkskollegium.		
e) Sjuk- och begrafningskassor.											
Simrishamns hundramannaförening.	Att dels genom månatliga bestämnda afgifter bilda en kassa för att lemna lön till behöfvande medlem, dels ock genom uttaxeringar efter behof utbetala sjuk- och begrafningshjelp.		Åtskilliga yrkesidkare i Simrishamn.	1878 ³⁰ / ₁₂	26	1,480	1,170	—	En styrelse af 5 personer.		(119)
			Summa			40	2,095	25,706			

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		6.		7.	8.	9.	10.
				Utdelning under år 1895	till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895. Kapital (fastigheter inräknade). Kronor.				
D. I Engelholms stad.											
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigrård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>											
Flinkska fonden.	Att lemna understöd åt pauvres honteux.	Ulla och Gundela Flink.	1878 ²³ 11	11	150	3,000	—	Magistraten.			
Mazer de la Gard's donationsfond.	Att lemna understöd åt pauvres honteux och fattiga borgarenskor.	Konsul Mazer de la Gard.	1847 ² 11	4	200	3,975	—	Drätselkammaren.			
Åbjörnska fonden.	Att lemna understöd åt fattiga borgarenskor.	Handl. Åbjörn Åbjörnson.	1879 ¹² 8	1	120	2,000	—	Do.			
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>											
Kjellmanska stipendiefonden.	Räntan skall termuligen såsom uppmantran för flit, kunskaper och goda seder tilldelas en vid läroverket inskrifven medellös skolgosse.	Regementsläkaren Aug. Kjellman.	1882 ⁴ 11	2	25	505	—	Läroverkskollegium.			
Moje Westers premiefond.	Räntan skall vid hvarje värtermins afslutande utdelas till den yngling i 2:dra klassen, som jemte högsta betyg för sedlighet erhållit de bästa vitsord för kunskaper och flit.	Häradshöfd. Wilh. Wester.	1877 ⁵ 6	1	5	104	—	Do.			
Styffska stipendiefonden.	Räntan bör vid hvarje årsexamen tilldelas den lärjunge, som företrädesvis utmärkt sig för flit och ett hedrande uppförande.	Kapitalet sammanskjutet af okända gifvare.	1869 ² 10	1	10	207	—	Do.			
Gahnska donationsfonden.	Ett visst belopp af räntan må i premier utdelas till mindre bemedlade, för flit och goda seder kände ynglingar vid Engelholms allmänna läroverk.	Kyrkoherden G. S. Gahn.	1866 ¹² 6	6	30	3,000	—	Rektor vid läroverket och skolrådet i staden.			
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>											
Privilliga brandkårens understödsfond.	Att lemna sjukhjälp till medlem, som lider skada vid öfning eller eldsvåda, och begravningshjälp till afliden medlems dödsbo.	Fanjunkaren G. Wittboldt.	1869 ²⁰ 12	6	433	1,576	—	En styrelse af 5 ledamöter.			¹²⁰⁾
Första hundramannaföreningen.	Att lemna medlemmar sjuk- och begravningshjälp.	Skolläraren J. P. Hagelqvist.	1878 ¹⁷ 8	14	614	165	—	Do af 9 medlemmar.			¹²¹⁾
Första hundraqvinnoföreningen.	Do do.	Fröken Natalia Hedemark.	1881 ²⁶ 1	12	284	1,066	—	Do do.			¹²²⁾
Första etthundrafemtiomannaföreningen.	Do do.	Skolläraren J. P. Hagelqvist.	1883 ¹⁷ 5	28	782	994	—	Do do.			¹²³⁾
Sjuk- och begravn.-föreningen Rönne.	Do do.	Medlemmar af föreningen.	1893 ³¹ 7	9	205	1,200	—	Do do.			¹²⁴⁾
Sjuk- och begravningshjulsföreningen Viktoria.	Do do.	Do do.	1892 ⁵ 12	37	1,495	839	—	Do do.			¹²⁵⁾
		Summa	—	—	192	4,953	18,681	—			

Annärkningar.

¹⁾ ¹/₃ af fondens afkastning tillägges årligen kapitalet. — ²⁾ Stiftelsen utgöres icke af någon afsatt fond, utan består i en från Vegeholms säteri utfäst årsränta till belopp af 200 kr., till säkerhet hvarför, jemte upplåtelse och underhåll af s. k. hospitalet samt tillsläpande af vedbrand, in-teckning faststälts i nämnda säteri. — ³⁾ Stiftelsens fond utgöres af 8 tr korn och 2 kor, hvilka deponerats hos kyrkoherden i Norra Mellby. — ⁴⁾ Räntan har under senare åren ej användts, utan lagts till kapitalet. — ⁵⁾ Räntan har under senare åren ej användts, utan lagts till kapitalet. — ⁶⁾ Då kapitalet uppgått till 9,000 kr., skall hälften deraf användas till uppförande af ett fattighus. — ⁷⁾ En del af räntan skall läggas till kapitalet för fondens tillväxt. Fonden afser ej att minska församlingens fattigvårdsbidrag. — ⁸⁾ Enligt förordnande af stiftaren uppbär en släktning till stiftaren under sin lifstid hela räntan. — ⁹⁾ Af räntan utdelas årligen 15 kr. till lärjungar vid Båstads högre folkskola. — ¹⁰⁾ Fonden har bildats genom gifvor ut flere personer

— ¹¹⁾ Inträdesafgift 1 kr. och årsafgift 10 kr. Medlemsafgifterna 1895 utgjorde 266 kr. 25 öre. — ¹²⁾ Inträdesafgift 1 kr., årsafgift 50 öre; för sjukhjälp 10 öres afgift i veckan och för begravningshjälp 50 öre för hvar dödsfall. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 120 kr. 90 öre. — ¹³⁾ Inträdesafgift 2 kr. Derjemte erlägger hvarje delegare genom afdrag 2 öre på hvarje intjent full krona. I medlemsafgifter inflöto 1895 668 kr. 23 öre. — ¹⁴⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. Delegareafgifterna uppgingo 1895 till 1,958 kr. 10 öre. — ¹⁵⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. Medlemsafgifterna utgjorde 1895 535 kr. 21 öre. — ¹⁶⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 25 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 590 kr. 25 öre. — ¹⁷⁾ Inträdesafgift 2 kr. och månadsafgift 50 öre. 1895 utgjorde delegarens afgifter 293 kr. — ¹⁸⁾ Inträde vinnes af delegare i Vallby arbetareförenings sjuk- och lifräntekassa. Afgifter utdebiteras i utaf behof och utgjorde 1895 300 kr. — ¹⁹⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. År

vid olika tillfällen samt genom »stock»medel och böter m. m. — ¹¹⁾ Enligt stiftarens föreskrift skall uppgifven person under sin lifstid af räntan årligen uppbära 50 kr. — ¹²⁾ Stiftarens tillgång består af donerade gatuhuset nr 2 Vestra Häglinge, hvarför erlägges jordskyld, som fördelas lika emellan skolväsen och fattigvård. — ¹³⁾ Skolan kan eventuellt äfven inrättas för undervisning af flickor. — ¹⁴⁾ Skolefondskassans skola uppfyller numera såsom samskola det af föreningen äsyttade ändamål. — ¹⁵⁾ Utdelning för 1895 har ej egt rum, enär skolgången afbröts i följd af smittosam sjukdom. — ¹⁶⁾ 1895 hafva kassan ej behöft anlitas. — ¹⁷⁾ Fonden skall genom räntans tilläggande växa, så att beloppet blir tillräckligt för ändamålet. — ¹⁸⁾ Kassan är samlad af afgifter för utyrning af likvagnen. — ¹⁹⁾ D:o d:o. — ²⁰⁾ Stiftelseurkunden förstörd vid branden i Båstad 1870. I inträdesafgift erläggas 25 kr. och i årsafgift 2 kr., hvarförutom betalas vid erhållande af mästarbref 12 kr. 50 öre och vid erhållande af gesällbref 3 kr. 50 öre. I delegareafgifter inflöto 1895 47 kr. — ²¹⁾ I delegareafgifter inflöto 1895 427 kr. — ²²⁾ Inträdesafgift 2 kr. 50 öre, månadsafgift 25 öre. I delegareafgifter inflöto 1895 273 kr. 94 öre. — ²³⁾ I inträdesafgift erläggas 2 kr. och i kvartalsafgift 1 kr. eller 1 kr. 50 öre. Medlemsafgifterna utgjorde 1895 317 kr. 80 öre. — ²⁴⁾ Inträdesafgift 1 kr., månadsafgift 50 öre. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 228 kr. — ²⁵⁾ Inträdesafgift 1 kr. 50 öre, månadsafgift 50 öre. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 303 kr. — ²⁶⁾ 1895 inflöto i delegareafgifter 451 kr. 50 öre. — ²⁷⁾ Inträdesafgift 1 kr., kvartalsafgift 75 öre. År 1895 inflöto i delegareafgifter 149 kr. — ²⁸⁾ Delegares tillskott är 35 öre i månaden. År 1895 uppgingo medlemsafgifterna till 851 kr. 95 öre. — ²⁹⁾ Inträdesafgift 2 kr. och månadsafgift 50 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 1,220 kr. 80 öre. — ³⁰⁾ Inträdesafgift 2 kr. och kvartalsafgift 1 kr. 1895 inflöto i medlemsafgifter 252 kr. — ³¹⁾ Inträdesafgift för man 3 och för qvinna 2 kr. Årsafgift för hvarje medlem 4 kr. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 86 kr. — ³²⁾ Inträdesafgift 10 kr., kvartalsafgift 75 öre. Delegareafgifterna uppgingo 1895 till 177 kr. 50 öre. — ³³⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 606 kr. — ³⁴⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 1 kr. 30 öre. År 1895 inflöto i delegareafgifter 512 kr. 90 öre. — ³⁵⁾ Delegareafgifterna uppgingo 1895 till 242 kr. 60 öre. — ³⁶⁾ Inträdesafgift 1 kr. och kvartalsafgift 50 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 135 kr. — ³⁷⁾ År 1895 inflöto i medlemsafgifter 106 kr. 30 öre. — ³⁸⁾ Inträdesafgift 1 kr. 50 öre och kvartalsafgift 50 öre. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 267 kr. 85 öre. — ³⁹⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. I delegareafgifter inflöto 1895 574 kr. 20 öre. — ⁴⁰⁾ Inträdesafgift 50 öre och årsafgift 2 kr. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 619 kr. 55 öre. — ⁴¹⁾ Inträdesafgift 50 öre och årsafgift 2 kr. — ⁴²⁾ Inträdesafgift 1 kr. och årsafgift 3 kr. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 80 kr. 30 öre. — ⁴³⁾ Inträdesafgift 1 kr. och kvartalsafgift 45 öre. 1895 inflöto i delegareafgifter 188 kr. 75 öre. — ⁴⁴⁾ Inträdesafgift 1 kr. 75 öre och månadsafgift 25 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 88 kr. 60 öre. — ⁴⁵⁾ Inträdesafgift 1 kr. och årsafgift 1 kr. 50 öre. — ⁴⁶⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. — ⁴⁷⁾ Inträdesafgift 1 kr. och årsafgift 2 kr. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 601 kr. 76 öre. — ⁴⁸⁾ Inträdesafgift 1 kr. och årsafgift 2 kr. Medlemsafgifterna uppgingo 1895 till 238 kr. 90 öre. — ⁴⁹⁾ Inträdesafgift 1 kr. 50 öre och årsafgift 4 kr. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 414 kr. 45 öre. — ⁵⁰⁾ Inträdesafgift 1 kr. 50 öre och årsafgift 3 kr. 1895 inflöto i medlemsafgifter 531 kr. 85 öre. — ⁵¹⁾ Inträdesafgift 2 kr. och månadsafgift 25 öre. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 128 kr. 75 öre. — ⁵²⁾ Inträdesafgift 1 kr. och kvartalsafgift 1 kr. Medlemsafgifterna uppgingo år 1895 till 197 kr. 25 öre. — ⁵³⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 25 öre. Medlemsafgifterna utgjorde 1895 196 kr. 50 öre. — ⁵⁴⁾ Inträdesafgift 3 kr. och månadsafgift 25 öre. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 270 kr. 5 öre. — ⁵⁵⁾ Inträdesafgift 2 kr.; medlemsafgift 10 kr., att betalas under loppet af fem år. Afgifterna uppgingo 1895 till 206 kr. 70 öre. — ⁵⁶⁾ Inträdesafgift dels 1 kr., dels 2 kr. Årsafgift dels 3, dels 6 kr. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 561 kr. 50 öre. — ⁵⁷⁾ Inträdesafgift 2 kr. och årsafgift 6 kr. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 244 kr. — ⁵⁸⁾ 1895 inflöto i delegareafgifter 80 kr. — ⁵⁹⁾ 1895 inflöto i delegareafgifter 24 kr. — ⁶⁰⁾ Inträdesafgift 1 eller 2 kr. och årsafgift 3 eller 6 kr. Delegareafgifter 1895 utgjorde 129 kr. — ⁶¹⁾ Inträdesafgift 1 kr. och kvartalsafgift 75 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 197 kr. 50 öre.

1895 inflöto i delegareafgifter 365 kr. — ⁷¹⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. År 1895 inflöto i medlemsafgifter 211 kr. 27 öre. — ⁷²⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 30 öre. År 1895 utgjorde medlemsafgifterna 190 kr. 10 öre. — ⁷³⁾ Inträdesafgift 1—3 kr., kvartalsafgift 50 öre. År 1895 inflöto i delegareafgifter 255 kr. 97 öre. — ⁷⁴⁾ År 1895 inflöto i delegareafgifter 60 kr. 35 öre. — ⁷⁵⁾ Inträdesafgift 2 kr. och kvartalsafgift 50 öre. 1895 inflöto i delegareafgifter 356 kr. 84 öre. — ⁷⁶⁾ Inträdesafgift 1 kr. och månadsafgift 50 öre. År 1895 inflöto i delegareafgifter 948 kr. 50 öre. — ⁷⁷⁾ År 1895 hafva influtit i årsafgift 501 kr. och i dödsfallsafgift 3,000 kr. — ⁷⁸⁾ År 1895 hafva influtit i års- och dödsfallsafgifter 398 kr. 50 öre. — ⁷⁹⁾ 1895 utgåfvos i underhåll för 3 skolor 3,207 kr. 40 öre, för herberget 825 kr. 99 öre och för arbetshuset 240 kr. samt i pensioner, brudgåfvor och stipendium 3,538 kr. 85 öre. — ⁸⁰⁾ Tillträdande kyrkoherde erlägger såsom inträdesafgift lösen för 5 centner råg. — ⁸¹⁾ Donationen är delad i två fonder: donationsfonden, kr. 523:82, och hushyrefonden, kr. 867:99. Af den förra utgå $\frac{2}{3}$ af räntan till enkor efter kyrkoherdar i Ingelstads kontrakt, då ingen kyrkoherdeanka från Qverrestads pastorat lever. — ⁸²⁾ Innan fonden uppgått till 2,000 kr., har icke något af räntan fått användas, hvidan först under 1896 insättning kunnat ske. — ⁸³⁾ Halfva räntan skall årligen läggas till kapitalet. För att blifva delegare erlägges årligen i 15 år 1 kr. 1895 utgjorde medlemsafgifterna 10 kr. — ⁸⁴⁾ I delegareafgifter inflöto 1895 486 kr. 38 öre. Delegare erlägger i årsafgift 3 kr. jemte lösen efter markegång för 2 t.r. råg. — ⁸⁵⁾ Inträdesafgift erlägges med 2 kr. för hvarje hundrade, kassaräkningen då innehåller. Årsafgift 3 kr. 1895 utgjorde delegareafgifterna 7 kr. 50 öre. — ⁸⁶⁾ Delegare erlägger 15 kr. i årsafgift. — ⁸⁷⁾ Inträdesafgift 75 kr. jemte 2. proc. af sista årets kapitalbehållning. — ⁸⁸⁾ Delegare erlägger antingen på en gång 91 kr. eller 6 kr. årligen under 15 på hvarandra följande år. 1895 inflöto i delegareafgifter 1,829 kr. 23 öre. — ⁸⁹⁾ I kvartalsafgift erlägges af man 40 öre och af qvinna 30 öre. Dessutom erläggas särskilda afgifter vid dödsfall inom hela liförsäkringsföreningen, hvilka afgifter redovisas till hufvudkontoret för densamma. I sådant afseende betaltes 1895 från ifrågavarande underafdelning 540 kr. Totalbeloppet af samtliga delegareafgifter utgjorde 637 kr. — ⁹⁰⁾ Kyrkoherde erlägger vid tillträde 50 kr., derefter under 5 år årligen 25 kr. och sedan, så länge lön uppbäres af kyrkoherdebeställningen, årligen 10 kr. I delegareafgifter inflöto 1895 235 kr. — ⁹¹⁾ Utdelningen sker genom fattigvårdsstyrelsen. — ⁹²⁾ Fonden har ingått i Kungl. Vendes artilleriregementes understödsfond. — ⁹³⁾ Enligt nådigt bref den 22 nov. 1877 är fonden öfverlemnad af skolrådet till läroverkskollegium. Af fonden betalas afgift till ljus- och vedkassan för omedelade lärjungar inom de tre lägsta klasserna eller på renla linien och bekostas inköp af böcker till utlåning åt lärjungar till belopp af högst 300 kr. — ⁹⁴⁾ År 1895 hafva af räntan utdelats 75 kr. till 3 lärjungar i allmänna läroverket samt återstoden fördelats emellan 3 barn i folkskolan. — ⁹⁵⁾ Fonden inuestår i Maltesholms och Vanås gårdar, från hvardera af hvilka årligen erläggas 7 kr. 50 öre. — ⁹⁶⁾ Fonden öfverlemnad till läroverkskollegium enligt nådigt bref den 17 maj 1889. — ⁹⁷⁾ Stipendium ej ännu utdeladt. — ⁹⁸⁾ Stipendium får bibehållas 3 år efter afgångsexamen, om studierna fortsättas vid akademi eller annat högre läroverk. — ⁹⁹⁾ Stipendierna få bibehållas till och med det år, hvarunder 16 år fyllas. — ¹⁰⁰⁾ Stipendium utdelas först, sedan kapitalet genom ränta vuxit till 1,000 kr. — ¹⁰¹⁾ Influtna delegareafgifter för år 1895 65 kr. — ¹⁰²⁾ D:o d:o 4,682 kr. 75 öre. — ¹⁰³⁾ D:o d:o 83 kr. 75 öre. — ¹⁰⁴⁾ D:o d:o 66 kr. — ¹⁰⁵⁾ D:o d:o 143 kr. 80 öre. — ¹⁰⁶⁾ D:o d:o 620 kr. 70 öre. — ¹⁰⁷⁾ D:o d:o 263 kr. — ¹⁰⁸⁾ D:o d:o 210 kr. — ¹⁰⁹⁾ D:o d:o 1,035 kr. 64 öre. — ¹¹⁰⁾ D:o d:o 327 kr. 52 öre. — ¹¹¹⁾ D:o d:o 925 kr. 95 öre. — ¹¹²⁾ D:o d:o 1,099 kr. — ¹¹³⁾ D:o d:o 1,192 kr. 60 öre. — ¹¹⁴⁾ Afgifterna år 1895 voro 3,295 kr. — ¹¹⁵⁾ D:o d:o 637 kr. 50 öre. — ¹¹⁶⁾ D:o d:o 2,253 kr. 6 öre. — ¹¹⁷⁾ D:o d:o 1,530 kr. Handels- och industriläkare, magistratsperson, stadsläkare och apotekare kunna ingå i inrättningen. — ¹¹⁸⁾ Berättigade till inträde äro handlande, magistratspersoner, presterskap, stadsläkare och apotekare i staden. Influtna delegareafgifter för år 1895 554 kr. — ¹¹⁹⁾ D:o d:o 1,480 kr. — ¹²⁰⁾ D:o d:o 83 kr. — ¹²¹⁾ D:o d:o 620 kr. — ¹²²⁾ D:o d:o 435 kr. 75 öre. — ¹²³⁾ D:o d:o 766 kr. 50 öre. — ¹²⁴⁾ D:o d:o 680 kr. 75 öre. — ¹²⁵⁾ D:o d:o 1,350 kr. 25 öre.

